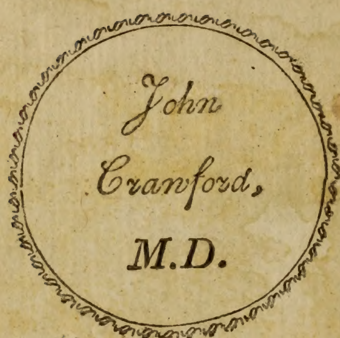

John
Crawford,
M.D.

ANTONII DE HAEN

CONSILIARII AVLICI, AC MEDICINAE PRACTICAE,
IN ALMA VNIVERSITATE VINDOBONENSI,
PROFESSORIS PRIMARII,

RATIO MEDENDI,

IN NOSOCOMIO PRACTICO,

QVOD IN GRATIAM, ET EMOLVMENTVM
MEDICINAE STVDIOSORVM,

CONDIDIT

MARIA THERESIA,

AVGVSTISSIMA ROMANORVM
IMPERATRIX,
HVNGARIÆ, BOHEMIÆ, etc. REGINA.

VINDOBONAE,
Typis Ioannis Thomæ Trattner, Cæs. Regiæque Maiest.
Aulæ Typographi & Bibliopolæ. MDCCLVII.

Crawford

AVGVSTISSIMAE ROMANORVM
IMPERATRICI,
HVNGARIAE, BOHEMIAE, DALMATIAE,
CROATIAE, SCLAVONIAE, etc.
REGINAE,
ARCHIDVCI AVSTRIAE, etc. etc.

MARIAE THERESIAE,

DOMINAE
SVAE CLEMENTISSIMAE,

ANTONIVS DE HAEN.

Tanto tempore Munificentia, ac Benevolentia TVA, *immeritus fruor*, AVGVSTISSIMA

 IM-

IMPERATRIX, *neque unquam, quae me iisdem haud penitus indignum, gratum ſaltem, teſtarentur, ſpecimina dedi. Equidem ſpecimen nullum me reor allaturum unquam, quod me* TVAE MAIESTATIS *favore, quo cumulato me beas, dignum probet; at vero tale duntaxat, quod evincat, quantopere eo me dignum efficere quavis mentis contentione adnitar, quovis conamine ſtudeam, viribus animi, corporisque, conten-*

ten-

tendam totis. Quo id MAIESTATI TVAE *teſtatum facerem, convenientius arbitrabar non dari, ſubmiſſa enarratione eorum, quæ, ſub Baronis* van Swieten, MAIESTATIS TVAE *Archiatri, Medicinæ per Austriam Præſidis, ac Stabilitoris, auſpicio, in hujus almæ,* TIBIque *adeo caræ, Vniverſitatis Vindobonenſis, emolumentum; inque gregis egeni, quem dilecta* TVA *Vienna alit, calamitates, ac miſerias leniendas,*

 mo-

moliar, intendam, diu mediter, noctuque. Argumento ſaltem erunt, inter fideliſſimos TVOS *ſubjectos, qui ſeſe, qui omnia ſua, qui diurnos ſuos nocturnosque labores, & curas, donec ſpiritus regit artus,* AVGVSTISSIMAE MAIESTATI TVAE, *Muneribusque, quibus eosdem condecorare benevolentiſſime dignata es, conſecrent, devoveantque totos, aliquem me locum mereri. Quod immerito mihi confidere dignabare*

grave

grave munus, ſuperat quidem vires, ſed non vincit conamina; corpus fatigat, non voluntatem, non enitentem animam; agendorum crebritate obruit frequenter, mentis audaces haud frangit niſus. Vere luctor & emergo. Lætusque jam contueor eruditam juniorum Medentium turbam, quam conjuncti Profeſſorum TVORVM *labores formaverint; út* MAIESTATIS TVAE *Regnis, cunctæque* TVAE *vaſtiſſimæ Ditioni, ut* TVIS *for-*

midandis Exercitibus, *ut denique Civibus* TVIS *Viennensibus*, *manus vere medicas adhibeant*. *Quod porro residuum vitæ est*, *id*, Auxiliante DEO, *imposito mihi a* TVA MAIESTATE *muneri excolendo*, *perficiundo*, *ornando*, *do*, *dedico*, *consecro*.

Idibus Octobris 1756.

ELEN-

ELENCHVS CAPITVM.

RA-

RATIO MEDENDI.

IN NOSOCOMIO PRACTICO VINDOBONENSI.

CAPVT I.

De Diæta.

er biennii, & quod excurrit, decurſum, multi, iique ſpeciei fere cujuscumque, morbi acuti, curæ meæ ſubjecti fuere. Quorum nonnullos ex urbe, ſuburbiisque ſuſcepi, plurimos ex variis Noſocomiis ſelegi mihi: partim, & potiſſimum quidem, ut quî felix eo-

rum

rum cura tum ſuſcipi, tum perfici debeat, ALMÆ HVIVS VNIVERSITATIS Medicinæ Studioſis demonſtrarem: partim ut, ne quis Medicum glorioſum ageret, caſus exhiberem ipſis, qui quavis Medicamentorum virtute, omni Medicorum induſtria, quacumque demum ope humana, ſuperiores eſſent: partim denique ut quorundam incurabilium morborum cauſas, mortalium quemque latentes, poſt ægrotantium obitum, demum intelligerem, exponeremque, quo nimirum arctiores Artis limites extenderem; ſive æque ἀγνωςυς poſt obitum, quam ante illum, demonſtrarem: quo diſcerent *μὴ ὑπερφρονεῖν, παῤ ὃ δεῖ φρονεῖν· ἀλλὰ φρονεῖν, εἰς τὸ σωφρονεῖν.*

Igitur poſt ſummas laudes DEO T. O. M. fuſas, quod, pro ſua ineffabili

bili clementia, noſtra conamina dirigere, obſecundare, perficere, dignatus fuerit, id præfabor modo, quod quamvis ab immortali *Boerhaavio* Medicinam edoctus, nullique ſyſtemati mancipatus, praxin in *Hollandia*, ſimplicitatem Hippocraticam ſequendo, exercuiſſem; adeoque eandem breviter, practice nimirum potius, quam theoretice, docere potuiſſem; animus tamen ILLVSTRISSIMI PRÆSIDIS NOSTRÆ FACVLTATIS, BARONIS VAN SWIETEN, meusque, fuit, ut Doctrinam Hippocraticam & theoretice Tyrones publice docerem, & ad Lectos ægrorum practice iisdem demonſtrarem.

Hanc viam ingreſſo, primo conſtitit *Diæta Hippocratica* nihil dari præſtantius. Obſervavimus in ægris noſtris, quo

quo acutior, ideoque brevior, morbus esset, eo parciora alimenta exhibenda esse; si contra, pleniora.

Materies passim fuit Decoctum, Puls, Cremor, Hordei, aut Avenæ, cum Melle; & Jus carnium. Equidem jura carnium in *Hollandia*, fateor, rarius ægris concessi, quod in putrefactionem quodammodo inclinent; verumtamen ex ipsa doctrina Hippocratica, debui ea Austriacis concedere ægris.

Quippe universæ *Austriacæ*, peneque omni *Germanæ* Genti, id moris est, ut aut prandeant nunquam, aut cœnent, quin a jure carnium inchoaverint. Hisce ita assueverunt, ut quibus diebus *S. Catholica Ecclesia* carnibus abstinendum jusserit, jure piscium utantur

tur: quæ quidem consuetudo plane ignorata *Batavis*. Lex igitur *Hippocratis* jubet *Aph.* 1 — 17. „Concedendum „ aliquid & consuetudini, & tempestati, & regioni, & ætati. 2 — 38. Paulo deterior & potus, & cibus, jucundior autem, eligendus potius, „ quam meliores quidem, sed ingratiores. 2 — 50. A multo tempore „ consueta, etiamsi fuerint deteriora, „ insuetis minus turbare solent.

Hanc porro in putridum inclinationem emendaturus, grata acida iisdem addenda esse docui. Succum citrei, Aurantiorum acidorum, Granatorum, Ditioribus; tenuioris vero sortis hominibus, Cremorem tartari, aut juri incoctam Acetosam. Juvat & sua acescens natura panis, albus, bene coctus, ac fer-

fermentatus, quem, dum longior futura videtur ægritudo fore, aut dum ejus apicem æger jam eſt transgreſſus, juribus incoquimus. Pultes avenaceæ intermediis temporibus conceduntur iis, qui nec ægrotant valde, nec prædictis appetitum ſedare valent: quales, moderamine Diætæ noſtro, plurimos reperire eſt. Criticis evacuationibus prægreſſis, blande ſolent, ſi opus eſt, purgari, poſteaque tenerioribus carnibus pedetentim aſſueſcere, ut & vini aqua diluti uſui. In acutis ἀκμὴν necdum adeptis unc. VI. VIII. X. ter, quater, quinquies, Nucthemeri ſpatio, juris boni, non meraci, dantur: plus minus ſcilicet, prout aut aſſueti ægri fuerint copioſiori alimento, aut appetitus ferat, aut demum εὐφόρως φέρȣσι. Plures I[æ] ſectionis Aphoriſmi hanc nobis agendi normam præſcribunt. Al-

Alterum ægrorum noſtrorum nutrimentum, eorundemque ſimul potum, ſupra innueram eſſe Aquam Hordei, vel Avenæ, cum Melle. Quod decoctum aut meracius, aut tenuius, major minorve nutriendi neceſſitas moderatur. Si neque ſpiſſum, neque tenue, eſſe oporteat, coquuntur unc. VIII. Hordei crudi aut Avenæ cum aqua pura, donec crepet, ut ſuperſint Menſuræ quatuor. Menſura capit quatuor Libras medicas. Menſuræ cuique unc. I. II. mellis adduntur. Aegris vehementer exæſtuantibus, cum ſicca nullave alvo, ſingulis menſuris dr. I. II. Cremoris tartari, vel totidem Nitri, adduntur.

Decocti hujus uſus adhibetur aſſiduus, ut quantum poſſint ægri, potent; recuſanteſque, blande admonen-

 tur

tur neceſſitatis bibendi. Qua equidem in parte noſtros pauperes plerisque divitibus dociliores experimur. Rarius unica menſura, ſæpius binæ, non raro tres, & plus adhuc, per diem aſſumuntur, idque aut calide, aut tepide ſaltem.

Forſitan hæc quantitas exuberantior, adeoque oneroſior, quibusdam videbitur. Sed his regero, ſumto a juvantibus ac nocentibus judicio, ægros noſtros inde minime gravari, quin potius multis hinc gaudere emolumentis.

1. Quicunque ægri ad nos afferuntur faſtidioſi, nauſeoſi, vomiturientes, vomentes, copioſo ejusmodi demulcente ac ſaponaceo potu, id acre diluunt, ſolvuntque, quod Ventriculum tur-

turbet. Unde rariores apud nos illi casus, quod dicta symptomata ultra biduum perennent.

2. Sitis, ægrorum illa misera crux, mox ita levatur, emendaturque, ut multæ de eadem querelæ non exaudiantur.

3. Ipsum acre quod vel a principio morbi, vel eodem currente, humoribus innascitur, continuo hoc potu diluitur, inviscaturque ita, ut neque febrim, doloresque augere; neque subtilissimis vasis, staminibusque nervosis, ulla queat ratione nocere. Ex principiis Hippocraticis & Boerhaavianis edocemur infortunia in morbis curandis, qui a Veneno, a Peste, a Malignitate sic dicta, oriantur, ex eo potissimum

oriri, quod ægri haud ſatis potent. Curarum fortunatarum noſtrarum numerus ſatis abundeque hanc methodum probavit.

4. Potu hoc & ſalutifero, & aſſiduo, efficitur id, ut ab ipſo morborum principio ſecretiones quæcumque longe minus, quam alias ſolent, langueant. Vix viderunt Studioſi noſtri Cutis diu aridæ, Linguæve exuſtæ, exempla. Perſpiratio quippe impedita brevi redire incipit; urinaque, aut alvus rarius intercipitur; & reſpiratio, præ ſiccitate ſolidi, fluidique denſitate, laborioſa & anxia, cito mollior faciliorque redditur. Laxatisque hac lege quibuscumque excretoriis Organis, Natura viam, qua vel juvantem, vel criticam, materiem eliminet, paſſim patulam reperit.

5. Con-

5. Continua novi ejusmodi liquidi admiſtione præpedimus corruptionem humorum: ita ut in Noſocomio noſtro fere ignoremus Petechias, ac Miliaria; quæ alioqui Morbos acutos in his Regionibus tam frequenter ſubſequuntur, a corrupto, eoque diſſoluto, ſanguine. Id, inquam, novus Chylus, ſua natura aceſcens, & aſſiduo ſanguini admiſtus, averruncat, præpedit.

6. Eadem opera, ſordibus primarum viarum tam cito emendatis, appetitus ipſis in morbis renaſci ut plurimum ſolet.

7. Præcaveturque egregie moleſtus in morbis ſive Vomitus, ſive Alvi fluor: acri, quod hoſce generaret, correcto, abluto, expulſo. Si qua tunc

 Diar-

Diarrhœa aliquando obſervatur, ea a natura, per ſyſtema Meſentericum ſe expurgante, naſcitur; utiliſſima quidem, ſi Critica; bona, ſi, crudo exiſtente morbo, cum bonis ſignis, contingit: levat enim hæc, ſibique dimittenda eſt, exemplis id demonſtrante *Hippocrate*, maxime in Hiſtoria *Virginis Lariſſææ* : quod idem & de aliis quibuscumque Excretionibus, morbo necdum coćto, verum.

CAPVT II.

De medicamentis in morbis acutis.

Horum curam *Emetico* inchoare conſuetudinis eſt. Quippe adſunt ſæpe in eorum principio cibi faſtidia, vertigines, os amarum, ſordidumve, vomitus. Qua agendi in Methodo Medici credunt & autoritate ſeſe, & expe-

perientia, ſuffultos eſſe. Autoritate quidem magni *Hippocratis* Aph. 1—22. 2—29. 4—17. Experientia vero immenſi temporis, quo ſuos acutos vix unquam citra emeticum curaverint. Maximum porro argumentum deducunt ex obſervatione, ut vocant, *Climatis*; quod tale perhibetur, ut emeticorum in acutis neceſſitatem ponat inevitabilem.

Qui Emeticis non utuntur, aut raro, in morbis acutis, iidem quoque & Autoritate magna, & evidenti Experientia, munitos autumant ſeſe. Eorumdem quippe textuum *Hippocratis* autoritatem celebrant pro ipſorum methodo, quam ii, qui contrariæ ſententiæ ſunt, pro ſua: putantque eosdem textus, ſedato, nec præoccupato animo, examina-

natos, Emetici dandi necessitatem adeo rarissimam ponere, ut, quæ ad frequentem ejus usum argumenta afferuntur, penitus corruant. Quamobrem magnus *Boerhaavius* Emeticorum in Acutis usum rarius adhibuit, nisi in casu *Hippocrati* laudato. Hæc de autoritate. Si vero de Experientia agitur, dicam etiam, ante *Boerhaavium*, Germanorum morem, etiam in *Belgio fœderato*, apud multos obtinuisse, hodiedumque obtinere: *Boerhaavium* tamen, quique eum secuti sint, Medicos, curam acutorum sine Emeticis fortunatiores edidisse.

Imo ipsa quoque ratio Autoritati, & Experientiæ, adstipulatur. Sunt enim eo tempore omnia in corpore tam violento in motu, ut qui eosdem tum mature, tum sufficienter, compescat, modere-

dereturve, vix noverit Medicus. Igitur moti ferventisque ſanguinis copiam demit, externe & interne omnia diluere annititur, refrigerare, ſedare, moderarique. Porro Emeticum, aut Purgans, aut Sudatorium, quod equidem vel ſaniſſimum moveat, turbetque, eo magis homines, acuta febre petitos, movebit, turbabit, calefaciet. Quare minime mirandum, ſummum noſtræ Artis Dictatorem Emetica intra tam arctos concluſiſſe limites; quum iis utendi neceſſitas exiſteret oppido rara, uſusque eorum cæteroquin formidoloſus eſſet.

Hæc ratio quod *Hagæ Batavorum* hoc in caſu vix unquam Emeticum præſcripſerim; & tamen profiteor de felici ibidem praxi, & de ſumma *Haganorum* exiſtimatione, maximoque erga me

amore, infinitas DEO optimo gratias me agendas habere.

Cum tamen prudentia juberet me, *Vindobonam* adpellentem, decantatas adeo *Climatis octavi* varietates ſedulo, religioſeque, obſervare, ne *Batavo* more medicinam *Germanis* faciens, obeſſem iisdem; attentum in omnia animum a principio attuli. Quo equidem tempore cadaver puellæ ſeptennis nactus, cui principio morbi Emeticum datum, quamque ſæva Pleuritis ſeptimo morbi die ſuſtuliſſet, horrens profecto vidi, horrentes videre mecum ILLVSTRISSIMVS PRÆSES NOSTER, BARO VAN SWIETEN, ac Perilluſtris & Venerabilis eo tempore Medicæ Facultatis DECANVS ab HENTSCHEL, quam miſerrime in illa thorax, totusque pulmo, affecti eſſent.

ſent. Ut Emetica in inflammatoriis Pectoris morbis etiam in hac Regione, jam tunc ſuſpecta habere inceperim.

Quantum ad Febres acutas, continuas, putridas; cernebam expoſita Cap. I. methodo, a prima jam die nauſeas, vomitusque, fieri mitiores, imo eodemque, alterove die, penitus ſilere. Quibus crebrius obſervatis, clamores de climatis varietate vaniſſimos ſalutavi. Factumque hinc ut intra 2½ fere annos me, emetico in hoc caſu utentem, ne ſemel quidem adhuc conſpexerint Studioſi.

Si igitur octavum hoc clima, dato in caſu, Emetici inevitabilem neceſſitatem poſceret, quid, quæſo, cauſæ, quod citra hoc inevitabile auxilium,

no-

noſtrorum in Noſocomio ægrorum tam felix, tamque expedita paſſim, obſervetur in ſanitatem Reſtitutio? Atque de his ſatis.

Medicamenta in hiſce morbis petuntur ex Acidis, Saponaceis, Aperientibus. Infuſa Radicum Fœniculi, Florum Althææ, ac Rhoeados, Chærefolii, Hederæ terreſtris &c. Decocta Radicum Althææ, Graminis, Bardanæ, Scorzoneræ; Fol. Malvæ, Althææ, Parietariæ, Acetoſæ, Acetoſellæ, Portulacæ, &c. quibus ſeu Infuſis, ſeu Decoctis, adduntur Mel, Oxymel, Oxymel ſquilliticum, Rob Ribeſiorum, Mororum, Ceraſorum, Prunorum Pomorumque acido-dulcium, Sambuci; Syrupus e ſucco Citrei, Acetoſæ, Acetoſellæ, Endiviæ, Berberum, Ceraſorum,

rum, Fragorum &c. Additis pro rerum necessitate salibus neutris; nitro, sale prunellæ, Polychresto, Stibio diaph. non abluto, &c. Cardiaca nostra sunt Decocta panis albi, cum Cerasis, aut Fragis, aut Rubo idæo, aut Cerasis acidis, aut Ribesiis. Hæc & similia diluunt humorum massam, spissa attenuant, sitim extinguunt, leniunt acre, stricta laxant, dolores moderantur, incipientem putredinem corrigunt, averruncantque futuram, vires denique refocillant, sustentant.

Didicere Apollineæ artis alumni hac via se longe tutius progredi, quam si magniloquas, ac vaniloquas, *Dispensatorii Viennensis* formulas, & promissa, imitarentur. Cujus *Dispensatorii* vanitates, si ingenue fari detur, ostendere omnes qui

qui vellet, næ totum fere illud exicribere ipſum oporteret. Quid ad Pleuritidem *pulvere pleuritico* inanius? Quid ad Malignitates in morbis aut præcavendas, aut emendandas, *Pulvis de Gutteta Riverii? Pulvis Marchionis? Bezoardicus? Pulvis Pannonicus ruber? Pulvis pretioſus albus?* & id genus alia? Illuminatius vivimus ævum, quam ut his nugis fidem adhibeamus. Sed, inquiunt, horum uſum noſtra nobis experientia probavit. Et nos experientia dedicimus hæc crepundia vituperare. Inſpicite Rerum in Noſocomio ſucceſſum! Ne unquam tamen talia noſtras ædes ingreſſa ſunt.

His quippe præter inania multa accedunt Lapides multi pretioſi, Aurum, Margaritæ orientales, &c. quibus quid damno-

damnosius? Implentur corpora rebus a Natura non domandis, quæ vi sua Mechanica agant, & irritando, Vomitus, convulsionesque, producant, aut non palpandi pulveris forma cum succo gastrico & enterico in molestas, imo lethales, abeant concretiones.

At vero, inquiunt, additis acidis hæc corpora solvuntur, mutanturque cum illis in salem neutrum, qui oppilata reserat, morbosa vehat secum, & de corpore eliminet.

Bona verba! siccine cum hominum simplicitate ludere animus? Examine accurato instituto, Lapidum, Ossiumque, & Cornuum animalium, & dictorum in Arte Terreorum, reperiuntur nonnulla cum Acidis effervescere, in-

que

que salem, sive corpus tertium, cum iisdem mutari; alia cum iis effervescere, nec tamen acidum mutare; alia, quæ cum acidis effervescentia, parumper modo id immutent; alia neque cum illis effervescere, nec eadem mutare; alia denique cum nonnullis acidis effervescere, eadem immutantia, cætera vero acida nihil immutare. Ut inaugurali Themate in Academia *Leydensi* evicit Clariss. *Paulus s' Graauwen*, qui Clarissimi *De Gorter*, in *Russiam* profecti, Cathedram, in Academia *Harderovicena*, tanta cum laude conscendit, exornat.

Quæ igitur neque immutant acidum, neque ab acido mutantur, indomita manent, quantumvis redacta in pollinem. Ut Crystallus montana, Hyacin-

cinthus, Smaragdus; Terræ Sigillatæ omnes, excepta vulgari & ruberrima; non uſta ſive Oſſa, ſive Dentes animalium; & fere etiam C. C. tam uſtum, quam philoſophice præparatum. Ex Lapidibus ſeptem pretioſis ne unus quidem citrei acidum tollit; quatuor acidum abſorbent aceti; tria nullum acidum vegetabile, aut foſſile, deſtruunt, nempe Hyacinthus, Sardius, Smaragdus. Quantum ergo in rebus inane! dum plura horum ne eas quidem poſſideant vires, quibus cum acido in tertium corpus commutarentur.

Sed nunquid eorum ſaltem talia, quæ cum acido in tertium mutentur, explicatos ob effectus, non laudanda?

Immo vero eam ipſam ob cauſam vituperanda. Vim tertii hujus corporis aperientem agnoſco, vires ejusdem in quadam Intertriginis ſpecie expertus; ut & in Stranguria, Dyſuriaque, quæ potius apto ad id potu, quam a notabili Renum, Veſicæve, vitio originem ducerent: ſunt omni nota & proprietate ſat valide aperientia, humoresque moventia, remedia.

Quæ cum ita ſint, eo ipſo nomine nocent 1° in Acutorum principio. *Πέπονα φαρμακεύειν, καὶ κινέειν, μὴ ὠμά.* Aph. 1 — 22. Nocere 2do poſſunt circa Criſin, materiem nimis urgendo ad Urinæ vias: nam "A *δεῖ ἄγειν, ὅκȣ ἂν μάλιϛα ῥέπῃ, ταύτῃ ἄγειν, διὰ τῶν ξυμφερόντων χωρίων.* Aph. 1 — 21. Neque regerat quis nitro nos uſos ejus-

dem

dem vitii reos agi; cum hoc blando agere modo, violentiore illud, compertum ſit.

Verum quo Hippocraticæ Methodi præſtantiam præ illa demonſtrem, hoc unico utar argumento. Si ad curandos acutos morbos ſit abſoluta horum remediorum neceſſitas, cur omnes noſtri in Noſocomio non moriuntur? Ne granulum quidem horum omnium præſcripſi unquam; & tamen centeni teſtes fatebuntur vix paucos ab acutis morbis toto biennio aut interiiſſe, aut poſtmodum languiſſe.

Fit hac noſtra Methodo Medicina longe tolerabilior Egenis, totique infimæ ſortis genti, quos Medicus cum faſtuoſa ſua culina, præ ipſo morbo,

gravius premit. Studiosi nostros ægros paucioribus, ut vocant *Grossis*, quam aliter *Florenis*, curatos salutarunt.

Purgantia æque parum, quam Emetica, præscribimus, memores haud modo laudatorum *Hippocratis* Aphorismorum, verum etiam eorum, quæ idem circa hæc disserit in fragmento Heurniano. N°. 19. Ὁκόσοισι μὴν ὑπὸ πυρετῶν ἰσχυρῶν λαμβάνονται, ου χρὴ τούτοισι φάρμακα διδόναι καθαρτήρια ἐς ἂν μεθῇ ὁ πύρετος. N°. 20. Εἰ δὲ μὴ, μὴ ἐντὸς τεσσάρων καὶ δέκα ἡμερῶν.

Verum cum ibidem N. 27. dicat Αλλὰ ἢν τινα δέῃ, ὑποκλύζειν χρὴ, ὁποσάκις ἂν βούλει· ἀκινδυνότερον γὰρ, enemata quotidie, si alvus non responderet, adhibita sunt. Immo licet clausa non

esset

eſſet alvus, ſi modo in principio ſiccitas major obſervaretur, Enemata emollientia, diluentia, bis, ter, de die injecta, id effecerunt, ut alvus nunc minus, quam antea, moveretur. Acre enim expellunt, quod irritando alvum copioſiorem produceret. Eorundem igitur ope, ſi quid acre in inteſtinis craſſis fluctuet, hoc expellitur, aut dilutum ſaltem infirmatur: fotu illo blando venter emollitur, concreta in tenuibus inteſtinis calido eorum accubitu ſolvuntur, redduntur que, quæ profluant, apta. Obſtructa Hepatis, Ventriculi, Renum, Ureterum, Uteri, reſolvuntur blando, eoque humanum parumper ſuperante, calore. Per bibula etiam, quibus & craſſa Inteſtina gaudent, oſcula, abſorptus humor diluit humores, corpora nutrit.

Medicamentorum ratio apud ægros noſtros ejusmodi eſt, ut copia ipſis ſufficiens detur. Multi bonis medicamentis datis non curantur; curandi iisdem, ſi ſufficientem eorundem copiam aut ſumere vellent, aut ſumendam acciperent. Sane ut corpora nimio alimento prave nutriuntur, tenuiore collabaſcunt; ita medicamenta redundantia Naturam turbant, non curant; pauciora inepta ſunt, quæ morbum, ejusque cauſam, debellent. Hæc alio atque alio modo in variis ſe ægris habent, eaque, niſi intento in rem animo, non addiſcuntur. Fuere quibus in Pleuritide ac Peripneumonia ſequens Miſtura per diem ſufficeret: ℞. Oxymell. ſquill. unc. iij. Stibii Diaph. non abl. dr. 1. Aq. Hyſſopi unc. viij. Extitere, qui & duplo indigerent. Neque enim

enim unquam Oxym. ſquill. uſus largior nauſeas noſtris excitavit: id quod copioſo potui aquæ Hordei, aut Avenæ, adſcribendum reor, quo Ventriculus perpetuo abluitur. Si homo aquam biberet cum Lacte, coagulum faciens cum eodem Oxymel, ipſum reddere in nauſeas procliviorem poſſet; cum Hordei, aut Avenæ Decocto minime.

Cum dico plures fuiſſe, qui ea horum copia indigerent, inde id ſignificatum haud velim, quod illi ſputis fuerint judicati. Certe nunquam inflammationis pectoris ſollicitudo nos anxit, etſi nihil expuerent ægri: perinde fuit quam evacuandi viam Natura capeſſeret, modo Reſpiratio emendaretur. Numerus eorum, qui vel Pleuritide, vel

Peripneumonia affecti, ſive alvo, ſive ſudore, ſive utroque, judicati convaluerint, eorum jam ſuperat, quos ſputa judicarint. Diæta, ac Medicamenta noſtra, videntur quibusvis ſalutaribus Naturæ moliminibus ex æquo obſecundare.

Juvat & monuiſſe hic loci, quod quod nonnunquam, omnibus adhibitis, ſævæ inflammationes haud miteſcerent. Idque etiam licet diu noctuque fomenta, ac cataplaſmata, tædioſo opere continuo adhiberentur. Oleoſa tunc mira præſtitere quandoque. Quin & Vomitus, Nauſeaque, ſordes primarum viarum indicantes, epoto ob dolores oleo, ſimul ceſſaverunt; involuto eo, unde oriebantur, acri. At vero hic paucæ unciæ vix juvant. Bis, ter, de

die,

die, unc. v. vj. Ol. Lini cum grano opii, aut una uncia ſyrupi Diacodii, dedimus.

Verbo dixerim, dum indicationes aliquid agendum jubent, omnia, quæ tendant eo, auxilia Artis prudenter augenda ſunt. In colica clauſa dicta operarentur aliquando purgantia, ſufficienter ſi exhiberentur. Videre Studioſi, in Colica Pictonum, alvum a 14. diebus pertinaciter clauſam, feliciter brevique reſeratam, ſaturatiſſimo infuſo purgante, quod quadruplicem ejus doſin excederet, ſed per vices dato, donec venter liqueſceret. Qui ejusmodi Purgans per epicraſin præſcripſit, ea lege ut, ſoluto obſtaculo, tum tardior ejusdem, tum parcior ſit uſus, peccabit nunquam.

Idem verum quum unica ſalus ab Opio pendet. Sunt quibus ſemigranum ſufficiat, alii qui, ſumtis per vices 6. granis, vix afficiantur. Indicatione rite ſumta, per vices eo usque detur, donec incipiat vires exſerere ſuas.

Eſt adhuc quod moneam, deſperatis Pleuriticis, poſt ſufficientes, ſaltem copioſas, evacuationes, epotum cum opio oleum, & amplum ad dolentem plagam veſicans, nec opinatam adduxiſſe ſalutem.

CAPVT III.

De aëre, decubitu, ſeſſione, aliisque, circa ægros moderandis.

Aëre aut debito frigidiore, aut calidiore, nil ægris perniciosius. Rarius cum aegro, ejusve cuſtodibus, propter frigidiorem belligeramus, ſed ut

ut plurimum propter calidiorem. Multis in Regionibus univerſalis mos eſt,ut, Acutis in morbis, Puerperioque, homines primo inter Lectorum includantur cortinas; deinde ſub Lecti ſtragulis ſepeliantur; ac tandem calore tum Cubiculi, tum propriæ ſuæ Atmoſphæræ, circiter ſuffocentur. Damnantur ad has miſerias, donec aut convaleſcant, aut moriantur. Nam ipſorum Atmoſphæra, non renovata, magis incaleſcit magisque, ut demum ad calorem illum, qui hominis eſt, accedat propius. Sed præterquam quod calore noceat, nocet & putridis, quibus continuo impraegnatur, ægri exhalationibus fœta.

Hinc 1° Reſpiratio anheloſa, difficilis, quam quisque ſanus, ejusmodi ægrum inviſens, in ſe experitur. Si ſanguis olim

olim ſat commode Pulmones permeabat, jam cum labore: quæque nondum affuerat Peripneumonia, jam naſci eam in proclivi eſt. Nonne ipſi nos, ardente Sirio, in reſpirando deficimus, ni aut vento, aut artificio, aër mutetur? In illo aëre æſtuante qui motibus ſe & validis, & diuturnis, exercet, aut Peripneumoniam ſibi conſciſcit, aut alium ex genere Acutorum morbum. In morbis acutis motus eſt ingens; cui ſi calidiſſima atmoſphæra jungatur, intelligimus facile quantis anxietatibus torqueantur.

2. Nihil potentius expellit ſudores; quibus aut crudo in morbo, aut per ſudores non ſolvendo, nihil excogitari calamitoſius poſſe, ſuo jam tempore *Thomas Sydenham* lugebat, lugent ho-

hodie omnes Boni. Subtiliora e ſanguine diſſipantur, reliqua incraſſeſcunt: idque ſæpe ita, ut nova liquida cum iisdem vix ultra commiſceantur, ſed & præterfluant, & avolent cum ſudoribus.

3. Inſomnia, deliria, oriri inde apta nata. In nimio æſtu quisque ſanus aut vix dormit, aut dormit turbulente.

4. A minimo frigore ſuſcepto peſſime afficiuntur; ſudore, aliqua ſaltem corporis in plaga, per vim introverſo. Quod cum Medici metuunt, oſtia quæque, & feneſtras, & rimas, religioſe claudi curant: ſed & eo gravius, ut mox conſtitit, ægros angunt.

5. Exanthemata varia hinc oriuntur. Miliaria alba dicta, rubraque, ac

Pe-

Petechiæ. Quæ periculi ſæpe plena cum ſunt, ſua malignitate multos, morbo principe cæteroquin emerſuros, interimunt.

6. Aegros hic modus agendi & triſtes reddit, & difficiles, & moroſos, ſuoque cum damno immorigeros, ſitibundos, ardentes, aridos, exuſtos.

Quæ profecto omnia ut præcaveam, maxima cum cura aëra perpetuo temperatum concilio ægris. Hyemali tempore, dum hic ſolent in Noſocomiis calorem pene intolerabilem ope Hypocauſtorum ægris facere; dumque paſſim apud quosque privatos ægros aër ita incaleſcit, ut nemo ſanus ibidem ſine incommodo aliquantisper perduret; ſoleo meis ægris calorem adhibere, qui in

Ther-

Thermometro *Fahrenheitiano* 60. 65. gradum ſignet. Eſtque tale in cubiculis ſuſpenſum perpetuo, quo ſimilem caloris gradum diu noctuque ſervent ſtudioſi Aſſiſtentes.

Aeſtivo autem tempore clauſis, quoad ejus fieri poſſit, Cortinis Lectorum, Feneſtræ, ac Januæ tantillum patent; ſique æſtus ſit ingens, plures, eæque oppoſitæ feneſtræ, ac januæ, panduntur. Sæpius de die hoc facto, ægri, cortinis apertis, temperatiore aura fruuntur, reficiunturque mirifice.

Modus ægros tegendi ſuis in Lectis petitur tum a tempeſtate anni, tum ab eorum commodo; Unica tegendi regula eſt, ut caleant moderate.

De-

Debilissimi ægri in Lecto quotidie paulisper eriguntur, ut, pulvinaribus dorso ac capiti substratis, sedeant; primo quidem per $\frac{1}{8}$. horæ, quotidie autem diutius, frequentiusque. Gaudent & recreantur inde admodum, aptique fiunt, qui extra lectum in sedili parumper sedeant. In ipsis Acutis necdum apicem adeptis, per 1. 2. 3. horas, ægri Lectis exemti, sedibus ad id aptis insident, corpore bene tecto: & si morbus aut balnea, aut pediluvia poscit, eodem tempore commode his insident. Id enim usu didicimus, quo diutius ægri suis sub integumentis tumulantur, eo eos fieri, qui sedeant erecti, ineptiores; quo erigantur crebrius, eo alacrius eosdem surgere. Sane magna pars debilitatis ægrotantium hinc oritur. Nonne sanum, robustumque virum, aëre

ad

ad gr. 80. calente, nec renovato, in Lecto ſub ſtragulorum pondere octiduo incluſum, debilem redderemus, & ægrotum, anxieque reſpirantem? Nihil e contrario, quod ægros noſtros adeo refocillet; nihil quo delectentur impenſius; nihil etiam quo reddantur in ſomnos proniores. Raro enim abeſt, quin in lectum repoſitos blandus unius, alteriusve horæ, ſomnus prehendat. Quo etiam multum facit lectus interea temporis refectus, ſiccatisque, aut & mutatis linteis, plane amœnus.

Hinc reſpiratio ægris nunquam redditur anxia ab aëre, putridaque eorum Atmoſphæra. Quæque ratione morbi talis eſt, ea nedum laborioſior mala arte redditur, ſed potius allevata.

Nunquam hinc Sudores contra morbi Naturam exprimuntur. Si in acutis habentur moderato ſub tegmine ſudores, ſive levantes, ſive critici, ægris nihil mutamus. Vetitum tunc lecto eximere illos, ne frigeant; vetitumque gravius eosdem tegere, ne vexata nimium Natura debilitetur.

Petechias bis modo vidimus toto hoc tempore; ſed ortas ex neglectu debitæ curæ, priusquam ad nos deferrentur. In ægris qui noſtræ curæ ſubjecti fuere, Petechias ne ſemel quidem hic vidimus.

Unica vice in tanto ægrorum numero Miliaria in morbo acuto Pulmonis viſa ſunt, idque meo, palam fateor, neglectu. Ipſo hoc anno, adſpirante Vere,

re, Custodes hominem, ut hyeme solebant, etiam tepidiore illa tempestate texerant. Præterea in clauso ejus cubiculo, cum septuaginta & ultra studiosis, per horam moratus eram, prærepeptus ardore dicendi; quum alioqui in separatam aulam cum studiosis me confero, examinata ad Lectos phænomena expositurus. Ex hac duplici incuria factum, ut in Peripneumonia, solvi coepta, sexto die parva stigmata pectus obsiderent, quæ sensim miliaria alba se esse demonstrarunt. Deinceps jugulum, & utraque latera colli occuparunt; rubris multis nunc etiam inter alba, quæ ad pectus erant, interspersis. Ellychnio cerato admoto, & confertissimæ, & pellucidæ, per omnia hæc loca, pustulæ comparebant.

A posteriore itaque intellexi errore commisso idem hic contigisse, quod alias adeo frequens in acutis harum Regionum. Errore commisso, inquam; nam morbus ipse coqui eo usque visus erat, neque signa dissoluti cruoris ex aliis excretionibus observata fuerant, neque vires vitæ ullatenus decreverant. Unde, causa sic intellecta, abstuli prudenter aliquid de pondere stragulorum; ac semper deinceps, homine cæteris cum ægris in transitu, & quantum absolute requisitum, examinato, mox vicinam in aulam, visa exponendi causa, me cum Auditorum turba contuli. Memorque *Sydenhami*, verbo & exemplo monentis, Petechias, ab aëre calidiore ortas, curari oportere aëre, tegumentisque levioribus, eductione extra Lectum, medicamentis diluentibus

ac refrigerantibus ; ea omnia ſenſim, prudenterque, imitatus ſum. Effectum inde, ut anxietates pedetentim imminuerentur, ſudoresque decreſcerent, & intra quatriduum Miliaria inciperent exſiccari: novis non renaſcentibus ultra, viribus augeſcentibus, maturanteque ſeſe Peripneumonia. De induſtria hominem, diutius quam par erat, penitus curatum, in Noſocomio ſervavi, ut Medicinæ Doctores, Studioſique, confirmatæ ejus pancraticæque ſanitatis teſtes exiſterent. Quantine faciendus in Medicina *Sydenhamus*!

Miliaria autem vera, quæ cum quadam veluti Rheumatica febre inchoant, 4. 5. 6. 7. 8. febris die, ea ter in Noſocomio conſpeximus. Fuere inter illos, qui per mentum, collum, pectus,

brachia, femora, albis ſcaterent miliaribus: quæ admoto lumine quotidie in ſuo ortu, decurſu, decremento, exſiccatione, tum a me, tum a Medicis, qui Miliaribus & cognoſcendis & curandis dudum aſſueverant, tum & a Medicinæ Studioſis, examinabantur. Porro jacuere omnes hi inter medios alios ægros, eodem puro cum illis aëre utentes, iisdemque integumentis. Subaceſcens eorum fœtor non mutavit quidquam in curandi per aceſcentia & acida more. Sed a climatis clamoribus eo tempore adhuc nonnihil perterritus, eosdem necdum auſus eram lecto eximere. Poſt tres, quatuorve, ſeptimanas omnes adepti ſunt ſanitatem. Poſthac vero, ſenſim audacior, hominem febre acuta putrida pluribus diebus, antequam in Noſocomium inferebatur, labo-

borantem, & mox apud nos Petechiis refertum, quotidie cum cœteris ægris lecto eduxi, aërem eundem, quem inspirarent cæteri, & huic conciliavi, diluente potu, cui spiritus sulphuris per campanam dictus additus, eum implevi; quo factum, ut intra octidui spatium & a petechiis, & a morbo acuto convalesceret: sola hectica dispositione, qua multis ab annis languebat, superstite.

Sic sensim jugum, quod humeris meis publicus imposuerat clamor, excutere potui, volui, debui. Videram in *Belgio fœderato* annosiores practicos, qui monita *Sydenhami* ac *Boerhaavii* in Variolis, Morbillis, Miliaribus, Petechiis, Scarlatinis, aspernati, horum morborum in curatione admodum in-

fortunati essent: videram alios, qui, Boerhaaviana schola enutriti, Magistrique vestigiis presse inhærentes, horum curam feliciorem ederent. Recordabar & me, *Sydenhami* ac *Boerhaavii* vestigia prementem, hos eosdem morbos summo cum famæ ac honoris incremento cæteris, qui alias longe semitas calcarent reclamantibus, felicius curasse; hinc audacter vanos clamores flocci faciens, concludere debui, tam felicem esse horum morborum curam in aëre *Austriaco*, quam suadente *Sydenhamo* in *Brittannico*, quam suadente *Boerhaavio* in *Belgico* fuisse constat.

CAPVT IV.

De diebus criticis, & crisibus variis.

Volupe maxime fuit, veritatem doctrinæ Hippocraticæ, circa criti-

cos

cos dies, in ipſis ægris, Auditoribus coram, demonſtrare potuiſſe.

Negabunt multi fieri id poſſe. 1°. Quia diverſa Hippocratis opera dies criticos alios, præ aliis; aliis atque aliis temporibus, ponunt, enarrant. Imo quibusdam in locis bonum criticum adpellant ejusmodi diem, quam in aliis malum, ſuſpectumve, deſcribunt. Ut liquet manifeſto ei, qui eorundem enumerationem indagaverit ex *Aph.* 2 — 24. *Aph.* 4 — 36. *Epid.* Lib. 1. *Sect.* 3. Libr. *Prognoſt.* & Lib. *de Criſibus.* Quod ſi quis enumerat omnes, qui laudatis in libris critici habentur, dies, criticos reperturus eſt 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 14. 17. 20. 21. 24. 27. 28. 30. 31. 34. 40. 48. 60. 80. 100. 120.

2do. Ex hisce forsan quis ita confici arbitrabitur, ut in morbis acutissimis & peracutis, qua die judiceris, perinde sit. Namque a 3. ad 11. diem novem sibi subsequentes dies critici enarrantur; unde in eorum quemquam crisis necessario incidet. Præterea post 11. diem creber adeo criticorum numerus est, ut magna semper spes sit, fore ut in quempiam eorum judicia incidant.

3tio. Immo aliis, iisque cæterum doctis, hoc genus argumentandi placuit. Si recensus criticorum dierum ex æterna Naturæ lege conficeretur, exactus ille, & ubique consimilis, haberetur. Jam vero *Hippocrates* in iisdem vario tempore, locoque, enumerandis dubius fluitat, inconstansque alios præ aliis numerat. Ergo certi nihil

hil ex hiſce conficitur. Anxia proinde eorum inquiſitio inutilis videtur, imo quia, quod otium ſtudioſi in certiora indaganda collocare potuiſſent, id hæc inquiſitio occupat, damnoſa eſt.

Aptior reſponſio ad hæc argumenta non datur, quam quod eorum, quæ in genere de diebus criticis magnus *Hippocrates* effatus ſit, examen ad Lectos ægrorum inſtitutum, rem eodem ſe modo habere, quo ille dixiſſet, abunde demonſtret. Verum ut horum omnium argumentorum vis penitus enervetur, materies eorum paulo altius inquirenda eſt.

Galenus, inconſtantiæ Hippocraticæ doctrinæ ſuſpicionem amoliri conatus ſtatuit, *Cöum* in Libris *Epid.* citra ullam

Qua-

Quaternariorum distinctionem, quoscumque unquam dies judicatorios observasset, enumerasse: in locis vero cæteris Periodos, quæ quaternario dierum numero componerentur, sermone complexum esse. Credibile propterea fieri, Epidemicos Libros primo conscriptos esse, qui doctrinam generalem continerent; *Aphorismos* vero, aliaque ejus opera, quæ ex generaliore doctrina collecta essent, & consuetiores Naturæ Leges referrent, post *Epidemicorum* volumina conscripta esse.

Inconstantiæ suspicionem *Galeni* effata mitigant, non tollunt. 1°. Enim invictis argumentis constat, *Hippocratem* plurima opera sua post Aphorismos condidisse; quæ demonstratio hujus loci non est, sed in aliam occasionem reservanda.

2do.

2do. In *Aphorismis* ac *Prognosticis* haud levia manent ejusdem Inconstantiæ vestigia. Imo ne uterque quidem *Aphorismus* idem sonat. Ergo tantæ discrepantiæ aliunde petenda origo est.

Græcis moris est numeros literis ut exponant. ά cum accentu gravi in vertice denotat unum; β́ duo; γ́ tria &c. a Litera ί numeros decimos, sive ut vocant decimales, ordiuntur: a Litera ρ́ centenarios: Millenariis accentum ponunt infra literam.

Quia nunc ante inventam Typographiam libri omnes stylo vel calamo exarabantur; quique scribendi arte victum quæritarent, veloces eos in opere illo esse oportebat, nil committendis in eo erroribus facilius fuit. Potissimum si

ſi Manuſcriptorum Vetuſtas vietas literas contineret. Undenam aliter Manuſcriptorum complurium varietas tam ſtupenda, tantaque contradictio nata? Id quod eruditus *Foëſius* toties acerbiſſime conqueſtus eſt. Ita ut ad locum, de quo agitur, *Epidemicorum*, plurima exemplaria diſſona invenerit: tribus antiquiſſimis octavum diem reticentibus; duobus aliis decimum, ac vigeſimum octavum; apponentibus vero, qui non in prioribus, diem vigeſimum, & vigeſimum quartum. Iterum aliis Exemplaribus expungentibus diem quadrageſimum octavum, ejusque loco quadrageſimum quartum laudantibus; aliis addentibus poſt centeſimum, vigeſimum. Nosque hodie in Aph. 4—36. legimus 21. diem: *Galenus* legit 20, & veriſſime quidem; in omnibus

bus vero *Celsi* exemplaribus 21. notatus fuit.

Merito proinde concludimus Notarios, sive Antigraphos, similitudine literarum, numeros designantium, deceptos fuisse, quod in vietis manuscriptis facile; sæpiusve eosdem numeros, quod festinantibus solemne, omisisse. Adeo hoc *Galeno* persuasum, ut quod *Pythio* tertio *Epid.* non 11. sed 10. die obiisse legatur, librariorum errori adscribat.

Sed Notariorum errore demonstrato, ut causa, veraque origine, discrepantiarum in *Hippocrate*, sequiturne inde id, ut ultra ex hisce incertis nil firmi certique eruere oporteat?

Se-

Sequeretur omnino, niſi alia certi indagandi adminicula & inveſtigaſſemus, & deprehendiſſemus. Nihil hic dicam, quod mea 20. ferme annorum in *Belgio* praxis me ex hoc dubio plane exemerit: nam ut ſupra monui, non ex mea modo praxi, ſed ex ipſo *Hippocrate*, legitimus medendi ordo, coram Auditoribus meis, datus mihi fuit exponendus & demonſtrandus.

Conſulendus igitur Divus ſenex fuerat, non in dogmatica Criticorum dierum recenſione, ſed in clinicis ejus obſervatis. Hinc ſequentia didicimus.

Dies 3. dabat judicia	7.	3. bona 3. mala 1. bonum, ſed quoad diem dubium.
Dies 4. judicia	12.	6. bona 6. mala.

Dies 5. judicia dabat	15.	4. bona
		5. cum recidivis
		4. mala
		1. lethale, ſed quoad diem dubium.
Dies 6. judicia	25.	13. lethalia
		11. cum validis recidivis
		1. ambiguum an ad 6. pertineat, bonum tamen, Virg. Lariſſææ.
Dies 7. judicia	28	11. lethalia
		8. perfecte bona
		9. dubia, aut cum recidivis.
Dies 8. judicia	4.	1. bonum
		2. lethalia
		1. cum recidivis; & tota Conſtitutio ſic erat
Dies 9. judicia	6.	3. lethalia
		1. cum recidivis
		2. bona
Dies 10. judicia	3.	2. mala
		1. cum recidivis
Dies 11. judicia	9.	3. mala
		4. bona
		2. aut dubia, aut cum recidivis.
Dies 12. judicia	5.	2. lethalia
		1. bonum
		2. imperfecta

Dies 14. judicia dabat	19.	3. mala 15. bona 1. cum aliqua recidiva.
Dies 15. judicia	2.	1. bonum 1. malum.
Dies 16. judicium	1.	1. malum.
Dies 17. judicia	8.	6. bona 2. mala.
Dies 18. judicia	2.	1. bonum 1. dubium.
Dies 19. judicium	1.	1. bonum.
Dies 20. judicia	16.	10. bona 1. imperfectum 5. mala.
Dies 21. judicium	1.	1. malum.
Dies 22. judicia	2.	1. bonum 1. cum recidiva.
Dies 23. judicium	1.	1. dubium valde, eo an pertineat.
Dies 24. judicia	4.	2. mala 1. bonum 1. cum recidiva.
Dies 25. judicium	1.	1. malum, ambiguum an eo die.
Dies 27. judicia	2.	1. bonum 1. malum.
Dies 29. judicium	1.	1. cum recidiva ad 40. diem: integra sic Constitutio.
Dies 34. judicia	2.	1. bonum 1. lethale.

Dies

Dies 40.	judicia	12.	8. bona 2. lethalia 2. ambigua, aut cum recidivis.
Dies 51.	judicium	1.	1. bonum.
Dies 67.	judicium	1.	1. malum.
Dies 70.	judicia	2.	1. forte bonum 1. malum.
Dies 75.	judicium	1.	1. bonum.
Dies 80.	judicia	4.	3. bona. 1. lethale.
Dies 100.	judicium	1.	1. bonum.
Dies 120.	judicium	1	1. malum.

Summa igitur eſt Judiciorum *Ducentorum*, tam privatorum ægrorum, quam plurium Conſtitutionum Epidemicarum; quæ tamen omnes ſingulari tantum numero indicantur. Adeo ut pene infinitus fuiſſet judiciorum Numerus, ſi quid cuique in variis illis conſtitutionibus contigiſſet, *Hippocrates* enarrare voluiſſet. Plura adjicere potuiſſem, ſi quæ in *Vulneratis* obſervaverit, adjeciſſem; ſed *de Criſibus*

acutorum modo agendum fuit. Ad diem 7. 9. 14. adhuc plura judicia *Hippocrates* refert in *Coacis*, in *Prorrheticis*, &c. in morbis inflammatoriis, maxime Pectoris, exponendis, quæ in data mox dierum Criticorum recensione non notantur. Ita ut hinc illi dies 7. 9. 14. fiant crisibus adhuc famosiores.

Ex omnium autem recensione elucescit id, quod Aph. 2 - 24. omnium maxime cum observatis Hippocraticis conveniat, adeoque omnium minime corruptus sit; dolendum modo quod ultra 17. diem non extendatur.

Secundum hæc observata maxime Critici sunt dies 3. 4. 5. 7. 9. 11. 14. 17. 20. 40. Quod enim dies Sextus, & Vigesimus nonus plurima judicia conti-

tinere videantur, nihil contra facit: ſunt enim ſuſpecti, & ſaltem cum validis recidivis, poſt multos languores. Reliqua pauca, diebus aliis vel minus criticis, vel plane non criticis obſervata, vix regulam faciunt.

His ita ex *Hippocrate* examinatis, alterum ſupererat faciendum. Dies nempe iidem, in omnibus, quos Noſocomium exceperat, ægris, ſedulo erant indagandi. Exacta obſervatio demonſtravit veriſſima eſſe, quæ docuiſſet *Hippocrates*. Diebus nempe maxime ab illo notatis noſtra bona judicia obſervavimus, habuimusque iisdem etiam aut imperfecta, aut mala: ea nihilominus differentia, ut, DIVINA FAVENTE CLEMENTIA, mortuos numero longe pauciores numeremus: quod dubio procul etiam

nonnullis Medicamentis, quæ *Hippocratem* latuerant, tribuendum. Judicia nobis & Sexto contigere, & Decimo, & Duodecimo die; ſed imperfecta ea, & cum relapſu, fuere.

In hæc porro intenti, plura alia magni Viri obſervata, confirmata in noſtris ægris, mirabundi vidimus. Veras easdemque graves *Perturbationes criticas* contemplabamur, ſed & non raro paucas; interdum nullas; critica evacuatione tamen prodeunte. Eodem prorſus modo quo ille eas ſe obſervaſſe tradit. Revera ipſe conſpicuas illas Perturbationes frequentiores vidit, quam nos: ſed ſi detur conjecturæ locus, ubi quis cum Hippocraticis Sydenhamiana & Boerhaaviana conjunxerit, ſcilicet Venæ ſectiones crebriores, medicamenta-

taque & plura, & efficaciora, adhibuerit, interea dum ab *Hippocraticis* ne latum diſcedat unguem, ille videtur in ſuis ægris ejusmodi Perturbationes habiturus rariores.

Præterea notabiles obſervationes *Cöi* circa ſubitas, nec opinatas, mutationes ex ſummo Lethi metu in ſalutem, mirabundi aliquoties intuebamur. Ut hiſtoriam *Metonis*, *Mulieris in Thaſo*, illius ſcilicet, quæ ardente febre decumbebat, *Virginis Lariſſeæ*, aliorumque, hoc ipſo anno, in binis putridis febribus, tribusque Pleuriticis, veluti coram intueremur.

Cruditatis tempus, ut ſæpe ad 4. diem illa mutatur, ita non raro ad 5. 6. 7. 8. diem extendi vidimus, iis po-

tiſſimum in ægris, qui citra medicam opem pluribus diebus cum morbis conflictarentur, antequam ad Noſocomia adducerentur. Didicimus ex hiſce cruditatem non tempore metiri, ſed conditione; audacterque eo in caſu morbos aggredi, tanquam ſi primum diem agerent: exemplo *Hippocratis*, qui *Anaxioni* octavo pleuritidis die ſanguinem e brachio tollens, feliciſſime tum ſuppurationem, tum gangrænam, præcavit.

Si quis nunc his omnibus, obſervationes *Hippocratis* conjunxerit, *Lib.* 1. *Epid. edit. Foës. pag.* 941. *&* 945. *tum &* *Lib. Epid.* 3. *a pag.* 1085. *ad* 1089. circa febres, quæ nullas Criſes ſive ſalutares, ſive pernicioſas, habeant; reſponſum ille habebit in promptu ad Quæſti-

ſtionem, tum apud privatos multos Medicos, tum & apud illuſtria Eruditorum corpora agitatam, *Cur nempe Criſes & citæ, & conſpicuæ, Hippocraticis, quam noſtris temporibus, crebriores?* Profecto qui *Sydenhami*, & *Baglivi*, & *Boerhaavii*, & *Illuſtriſſimi noſtri Præſidis, eruditiſſimi in Boerhaavium Commentatoris*, conſilio parentes, Naturam intempeſtivis Venæ ſectionibus, aut Emeticis, aut Purgantibus, aut Sudatoriis, non turbant, non fatigant, non ſubvertunt, ſed potius eam ducem ſequuntur, juſteque moderantur, eadem in morbis quæ *Hippocrates*, obſervant. Doctiſſimi *Baglivi* hoc reſponſum eſt, toties ab ipſo jam ante 60. annos iteratum.

Unicum modo eſt, quod hic ſubjungi oporteat. Nemo autoritatem hujus doctrinæ, pondusque, inde la-

befactari autumet, quod ad eandem probandam nonnulla sunt ex ejusmodi petita operibus, quorum, *Hippocratis* ne sint, an aliorum, sit dubia fides. Etenim duo fere Trientes omnium adscriptorum *Hippocrati* Librorum germani sunt. Ita quidem ut ex 70. illius sive Libris, sive Dissertationibus, quæ operum omnium molem conficiunt, 46. reperiantur fidei indubitatæ; 24. autem aut Filiorum ejus sint, *Thessali*, *Dracontis*, generisve *Polybi*, aut cujusquam de Asclepiadarum familia: qui ex venerandi Senis pugillaribus hæc adornasse, ideoque, paucis exceptis, apud *Galenum*, *Celsum*, aliosque dignos *Hippocratis* Commentatores, magna videntur autoritate valuisse.

CA-

CAPVT V.

De Urinis.

Circa Urinas & multa, & egregia, per biennium & ultra, Noſocomium ſuppeditavit: quorum plura, cum aliis experimentis tum demonſtranda clarius, tum augenda ſint, necdum in præſentiarum convenit hiſce inſerere. Sed id ſaltem affirmamus, quæ *Hippocrates* de Urinis habeat, eorum pleraque nos veriſſima eſſe, ſtupentes ſæpe obſervaſſe. Patuit quippe judicium medicum tam in Acutis quam in Chronicis, ex ſolis urinis deſumtum, fallaciæ obnoxium hærere; quia 1$^{mo.}$ Urina incredibiliter etiam in saniſſimis variat. 2$^{do.}$ Quia Urina, aſſumtis quibusdam, adeo a naturali aliena reddi poteſt, ut nihil minus, quam Hominis, cujus eſt, con-

conditionem denotet: id quod jucundis experimentis captis in Noſocomio demonſtratum fuit. 3^tio. Quia ſi cætera in morbis ſigna bona ſint, ea etiam, cum Urinis non bonis, bene ſperare jubent. 4to. Quia Urinæ pravæ, cum multis cæteris pravis ſignis, quanquam metum ingentem pariant, omnem tamen ſpem vitæ non abſcindunt. 5to. Quia Urinæ nunquam bonæ, cum reliquis ſignis bonis, judicium paſſim imperfectum relinquunt. 6to. Quia Urinæ non malæ, cum pravis cæteris ſignis, magnum diſcrimen portendunt. 7mo. Quia plerisque ægris, qui intereunt, urinæ non bonæ obſervantur.

Cæterum Urinas vario modo rubras; Urinas ſimilem orobis toſtis gerentes materiem; Urinam ſquamoſam, fur-

furfuraceam, crassiori farinæ similia ferentem, membranaceam, ictericam, viridem, subnigram, nigram, pinguem, fœtidam, insipidam, aquosam; Urinam vario modo crudam; omniaque quæ ad nubeculas, enæoremata, bonaque ac mala sedimina pertineant; horum, inquam, plurima ad Lectos ægrotantium reperiimus eodem se modo habere, quo observata ab *Hippocrate*, descriptaque fuerint. Præcisum vero tempus, horamque definitam, qua in Urinis sedimen maxime criticum, post earum mictum, conspicuum fieri debeat, necdum potuimus definire. In genere vidimus, eo perfectiorem dari crisin, quo sediminis & citior, & diuturnior, depositio esset. Cæterum & bonas fuisse Crises, Urinis 6. 8. 10. 12. post mictum hora sedimen formantibus. De

aliis

aliis morbosis in Urina contentis, idque potissimum in Chronicis, multa quoque, quæ Hippocratica confirment, observavimus.

Verum cum omnibus hisce incerta, fateor, & dubia, & obscura, & captu nostro superiora, circa hanc materiem supersunt: quibus nihilo secius & cognoscendis, & explicandis, DEO sanitatem largiente, omnem operam in ægrorum curatione, per sequentem cursum Academicum, navabimus.

Ut Alcalinorum contra putredinem vim, secundum *Pringleanam* doctrinam, exploraremus, Urinæ ejusdem hominis, eodem tempore missæ, portiones alias miscuimus cum alcalinis, alias cum acidis. Acida erant Spiritus Vitrioli, Spiritus Ni-

Nitri, & Spiritus Salis, fortes. Alcalina erant Sp. CC. Sal. vol. oleoſus, Sal abſinthii, Oleum tartari per deliquium. Experimenta & in ſanorum ſunt capta, & in ægrorum urinis. Repoſitæ ſunt omnes urinæ eodem in loco. Omni examine evictum eſt, urinas longe diutius a putredine acidis, quam alcalinis, præſervari; ea excepta cui ſp. CC. fuiſſet affuſus. Conſtititque urinam alcalicis miſtam longe citius putreſcere ea, cui affuſum nihil.

Ergo inde nihil, ad alcalinorum præ acidis præſtantiam demonſtrandam, qua res a putredine præſervarent, concludi poteſt: imo contrarium evincitur, citius corruptis urinis, quibus admiſta alcalia, quam quibus acida, aut quibus nihil: quamvis omnes variæ portiones

eo-

eodem ex homine collectæ, eodem tempore mictæ, eodemque servatæ in loco fuissent.

CAPUT VI.

De Sanguine humano.

Historiam Sanguinis necdum sufficienter explanatam, est quod doleamus. Multa, eaque egregia, protulere post *Leeuwenhoeckium* boni in arte viri; *Boyleus*, *Malpighius*, *Bellini*, *Guillelmini*, *Boerhaave*, *Hales*, *Schwencke*, multique alii societatum *Anglicanæ*, *Parisinæ*, *Bononiensis*, *Edimburgensis*, &c. præclarissima membra; quæ utique longo, tædiosoque confecta labore, magnam lucem affudere, sed necdum penitus genuinam sanguinis indolem eruerunt. Quin & edita ab ipsis experimenta fuere, quæ nunc prorsum eadem nobis,

quæ

quæ illis, viſa; nunc iterum ab iis alia, diverſa, contraria, adparuerint. Unde eadem ſæpius, & cum tædio repetere coacti, nonnunquam paulo aliter, atque illi, tum enarrare phænomena, tum ex iiſdem concludere, debuimus.

Facultatem omnia rite explorandi primo ſuppeditavit inſtituta frequenter noſtris in ægris miſſio ſanguinis. Sed & multum juvere *Paſchales Feriæ*. Eſt eo tempore millenorum hominum ex urbe, ſuburbiis, pagisque vicinis, ad Chirurgos Viennenſes confluxus, ut Vena ſibi in prophylaxin tundatur. Vicinus Chirurgus, ſeparatis in vaſis, omnem ſanguinem mox ad me mittebat; ubi vero calente, eove actu effluente, ſanguine opus erat, homines turmatim in Noſocomium induxit, ut ipſis tunde-

retur, me præſente, vena. Unde facultas longe uberrima mihi nata, ad experimenta inſtituenda. Mens fuit potiſſimum obſervare, quid ſanguini minime mutato contingeret, ut eo tutius vera ejus indoles pateſceret.

Ex *150. variis experimentis, & phænomenis*, ſequentia didicimus. Sanguis miſſus ex brachio hominis, Thoracem contuſi, minime ut dicitur inflammatus, quatuor puriſſimis in vaſis exceptus eſt. Sexta poſt eductionem hora inſulæ, ex laudabili ſeri copia exemtæ, impoſitæ fuere in vaſa terrea, pura, nova, vitrea cruſta obducta. Ver erat frigidum. Aer eo in loco a grad. 40. ad 46. in therm. fahrenh. calebat. Binis placentis, ſive inſulis, quavis 12. hora affuſæ ſunt aquæ frigidæ, puræ, fontanæ, unc.

10.

10. Binis aliis eodem tempore, eadem copia aquæ, ad calorem hominis ſani circiter calentis, eſt affuſa. Prima earum inſularum, quibus calida affuſa, in ſex partes diviſa eſt, magnitudine inæquales: reliquis inſulis ſervatis integris. Operatio hæc duravit 12. dies. Ex tædioſis adnotationibus eo tempore habitis, & ſemper extemplo conſcriptis, hæc pauca modo referam.

Aqua ſingula 12. hora effuſa nunquam vel hilum tincta fuit; evaporata tamen ſuper ignem, maxime poſtremis diebus, levem cruſtam reliquam fecit; quæ cum acidis nonnihil efferveſceret, & ſaporem ſuburinoſum linguæ guſtata imprimeret.

Poſt 12. diem vaſis, quibus frigida

ſolebat affundi, aqua affuſa per aliquot dies renovata non fuit. Aquæ illius portio ſubinde examinata, notas alcali evidentiores dedit.

Senſim porro inſulæ diſparuere ita, ut quibus frigida aqua adjecta fuiſſet, nihil reliqui eſſet, niſi cruſta levis, fuſca, aſperior adſpectu, tactu tenera, omnem vaſis ambitum incruſtans, notas alcalini, ut ſupra, gerens. Inſula vero illa, quæ diviſa in partes, calidam affuſam habuerat, ſenſim albidior, pellicudiorque reddebatur; donec tandem 20. diebus elapſis, ſex parvas, fere pellucentes, maſſas relinqueret.

Quæ vero inſula in aqua, quæ calide affuſa fuerat, manſerat integra, ea longe magis mole decreverat: ita ut ſuper-

pereſſet demum albeſcens fruſtulum, pellucens, paucos rubros globulos, hinc inde intermiſtos, gerens.

Intentio horum experimentorum fuerat, quid demum a ſanguine ſupereſſet, exacte rimari, videreque an quidquam animadverteretur, ſive Cruſtæ phlogiſticæ, ſive dictæ *Ruiſchio pſeudo-membranæ*, conſimile.

At vero, ut dixi, ſuperfuit de tota inſula nihil, præter cruſtam fuſcam ad ambitum utriusque vaſis, quæ frigidam exceperat; aut quid albidi pellucidique, in binis vaſis, in quæ calida aqua conjecta erat.

Quum fruſta hæc, mole reſidua, indies minuerentur, ex aquis illa, exacto,

menſis ſpatio exemi, & ſpiritui vini, quo conſervarentur, immiſi. Cruſtas quippe pleuriticas dictas ſæpius exploraveram diuturnis macerationibus, integras, diviſas; aqua pura, nitroſa; frigida, calida. Quas cum lapſu temporis evaneſcere obſervabam, alias ſimiles cruſtas, dum incepiſſent imminui, ſpiritu vini incorruptas ſervabam. Quod idem omni ex parte & de *pſeudomembrana* verum.

At vero fruſta illa, paucos intra dies, penitus diſparuere; ſpiritu duntaxat paulo turbidiore inde reddito.

Igitur hoc reſiduum caruit durabilitatis nota, qua Ruiſchiana membrana, & Cruſta phlogiſtica, in ſpiritu gaudent.

Con-

Conſtitit liquido & inſulas plures concreti cruoris, & Cruſtas pleuriticas varias, ſemper citius ſolvi, evaneſcereque, quando frigida aqua, quam quando calida, affunderetur.

Membranam ſuam dictam *Ruiſchius* parabat, ramulo quopiam conquaſſando ipſum calentem ſanguinem. Nunquam paravit illam ex ſero ſanguinis, ut per incuriam in operum ejus *indice* ſcribitur: qui legit *Ruiſchium* attente, videt ipſum ſanguinem rubrum, antequam ſerum ſeparaİretur, ab ipſo conquaſſatum eſſe.

Membranam hanc frequentiore uſu didicimus & tempore citiorem, & mole craſſiorem, præ illo, parare.

Sanguinem mox missum, calentem, totum, in lagenam infudi, eamque probe obturatam agitando, paravi eodem temporis spatio membranam ea crassiorem, quam, agitando cum ramulo Olivæ sanguinem, comparaveram.

Excepi sanguinem ex ipso sani hominis brachio impetuose effluentem in lagenam. Obturatam lagenam agitans, crassam membranam obtinui, quadruplo breviore temporis spatio.

Sanguinem e brachio fœminæ, septem menses gravidæ, raptim fluentem, lato vase excipiens, ramulo agitavi a prima dragma ad finem usque: per 5. horæ minuta membranam maximam confeci.

Rui-

Ruischius Thes. vij. N. 39. ramulo exagitavit ſuum proprium ſanguinem, donec refrigeſceret, tuncque ſuam membranam obtinuit. Ergo forſitan per horæ quadrantem. Si in lagena agitatur ſanguis, augeſcit Pſeudomembrana in molem longe majorem, ea, quæ ramuli agitatione parata. Verum notandum id, quod determinata tantum copia ſanguini inſit ejus, quod hanc filis ornatam membranam producat; vel ſaltem quod tantum determinata ejus quantitas ex ſanguine extrahi queat. Quantumvis enim agitare pergis, & conquaſſare humorem, membrana non grandeſcit, ſed potius in plura fila diviſa mole decreſcit.

Ruber ſanguis, a membrana factitia ſuperſtes, a ſuo ſero difficulter ſepara-

tur, fluidus perſiſtens, neque 36 horarum ſpatio inſulam formans. Vix, niſi ſumma cum prudentia ac patientia, quid inde effundi fieri poteſt.

An ergo illa vis plaſtica, qui ſanguini mox poſt eductionem ex vena quieſcenti adeſt, ſanguini educenda membrana conquaſſato, ablata eſt? Non videtur: ſerum enim ejus, quod ablata membrana ſenſim pauca copia ſeparatur, quodque dixi difficulter a fluido rubro ſeparari; hoc, inquam, ſerum prudenter ſeparatum, ſi cochleari ſupra ignem ponitur, æque cito, denſeque cöit, atque ſanguinis illius, qui conquaſſatus haud fuerit, ſerum.

An Membrana Ruiſchiana ſaltem conflatur ex eo, quod plaſticum in ſanguine vocatur? Non

Non adparet: nam ſerum ſanguinis diutiſſime ita conquaſſati, ut Pſeudo-membrana ultra non augeſcat, ad ignem coit, inſtar ſeri ſanguinis non agitati.

An forte illud quod magna copia de ſanguine exhalat, quamdiu calet, idem eſt, quod factitiam formet membranam?

Minime: nam 1°. ſi ſanguinem mox dum vena egreſſus eſt, exactiſſime tegas, & dein parumper ſinas coire, nunquam inde membranam parabis. 2do. Si membranam ramulo paras, continuo ros exhalat de vaſe aperto, donec ſanguis refriguerit, & bonam tamen membranam adornas. 3tio. Sanguinem ſani hominis brachio exſilientem in lagenam excepi, exactiſſime ilico clauſi, a 31. Martii

Martii ad 3. Aprilis ſervavi, colorum mutationis contemplandæ cauſa: tunc partem ramulo, partem agitatione lagenæ, diu multumque agitavi, membranam Ruiſchianam inde formaturus; ſed fruſtra.

Ergo materies membranæ factitiæ, alia omnino a ſero coagulando, & a vapore fumantis ſanguinis.

An ſaltem phlogiſtica Cruſta quid commune habeat cum illo rore evanido? Neque id videtur. Sive enim ſanguinem bene texeris ne quid evaporet, ſive non texeris, Diatheſis phlogiſtica ſuam cruſtam format.

Paulo ſuperius monui ex eo, quod conquaſſatus ſanguis, ablata factitia

mem-

membrana, insulam ultra non formet, non probari quod vis plastica ipsi ademta fuerit; namque coagulabatur, ut antea, ejus serum: en vero hic aliud argumentum!

Sanguis sanus ex consuetudine missus mense Aprili, & per pauca minuta sibi relictus, ut modo inciperet tepescere, media sui parte agitabatur ramulo, altera conquassabatur in lagena: & tamen pauca hac quiete effectum, ut neutra pars factitiam membranam dederit.

Nihilominus eodem modo, quo conquassatus ille sanguis, e quo magna membrana parata, insulas non formavit, liquidus mansit, serumque suum, quod parva copia in ambitu, ac superficie

ficie aderat, ægre a se dimisit. Serum hoc, ut prius, ad ignem coagulabatur.

Ergo, ut jam supra conclusi, non est Ruischiana membrana ablata, quæ sanguinem vi coeundi spoliet. Newtoniana phrasi vis contractilis globorum rubrorum, qua in mutuos nitantur contactus; qua etiam frigido in aere serum sæpe secum incarcerent, ita ut sanguis plane siccus videatur; & qua in loco tepido serum fugent, ita ut in insulam contracti innatent eidem; illa, inquam, vis, non ablatione membranæ, sed conquassatione, perit.

An motus sanguinis in corpore vivente nimius, exagitansque, ita possit mutare sanguinem, ut globuli vix ultra cohærere queant, utque proinde erro-

res

res loci, maculas, aliaque mala, generent?

Sanguinis ex Hæmoptoico missi, sibi relicti, inque insulam concreti, serum ramulo olivæ agitavi diu, membranam, sed frustra, inde expectans: quod enim ramulo adhærescebat, id & vix paucum, & postera die quid modo muci esse videbatur. Serum alius sanguinis, bona insula formata, famuli ultra trihorium in lagena agitarunt; sed nil inde membranosi produxere.

Adparet igitur id quod membranam formaturum esset, concrescente in insulam sanguine, adeo intra ejus substantiam irretiri, inviscari, adunari, ut nulla agitatione deinceps educi inde possit. Si enim in sero esset, cumque

sero

ſero a coeunte cruore expulſum, membranam dediſſet factitiam.

Cum tanta mihi ſeri copia quotidie adeſſet, varia aliorum circa illud experimenta imitari volui. Exploravi num cum ſpiritu vini coagularetur? Vix parum, ſed aliquando leviter lacteſcente ſuperficie. An cum aceto? nihil nigreſcit modo. An cum Spir. Salis ammoniaci? Nequaquam. Cum Sale Roriſmarini, aut cum ſale volatili C. C.? Nihil minus.

Volui explorare num omni dote referret ovi albumen? Utrumque Cochleari impoſitum, ignique admotum, mox in ſciſſilem abivit maſſam. Hucusque idem. Verum ubi albumen ovi, in fervidam aquam immiſſum, mox du-

rum

rum coagulum formaſſet, ſerum ſanguinis, itidem in fervidam injectum, minime cöivit, lacteum aquæ conciliavit modo colorem. Lactea hæc aqua poſtquam friguiſſet, ad ebullitionem reducta, nil coaguli exhibuit, lacteum ſervavit colorem. Ut neutiquam duo hæc ſibi conſimilia ſint omni dote; quemadmodum imprudenter quandoque pronuntiamus.

Redeamus ad contenta ſanguinis. Sanguinem alium ex brachio, alium ex pede effluentem, in aquam ad 100. gradus thermometro impoſito calentem, excepi. Sanguis ille obſervatur primo hanc aquam æquabili rubedine tingere, ſi jactus ejus citatus eſt: refrigeratæ dein aquæ innatat plurimum albeſcentis pellucidi, glutinoſi, fugientis adtactum,

G manu,

manu, aut cochleari vix capiundi; Hæc ſi brevi a Venæ ſectione rem explores. Si vero per 8. 10. horas aqua illa poſt Venæ ſectionem ſine examine reponatur, revoceturque ad examen, habebit nonnunquam parum illius pellucidi glutinoſi, ſed multo ſolidius, colore fuſcum, facilius capiendum.

Hoc contentum quo ſcirem quid eſſet, pluries illud charta emporetica, linteo ſuffulta, percolavi: nonnunquam remanſit nihil; aliquoties quid pauci, glutinoſi, quod exſiccatum furfurum, griſeive pulveris inſtar, in ſpiritu vini perſtitit.

Materies hæc glutinoſa, ex aqua adhuc calente, mox a venæ ſectione excepta, & vel ramulo, aut lagena, agitata,

tata, iteratis experimentis, nihil unquam dedit membranosi. Si experimentum instituis longe post venæ sectionem, ubi aliquoties contenta materies solidior adparet, est tamen idem experimenti effectus.

Hæc porro solidior materies, ab ea, quæ ex calente adhuc aqua eximitur, differt in eo, quod percolata plus relinquat materiæ glutinosæ fuscæ. Hanc superstitem a percolatione materiem per horam agitavi lagena, visurus num membranam daret? Nequaquam; agitatio illa materiem modo ex fusco reddidit rubicundiorem.

Percolata omnium horum experimentorum aqua rubella est, & mucosi quid in fundo habet. Bidui spatio

omne id mucoſum fere evaneſcit in aqua.

Experimenta hæc ſæpius, & in Phlogiſtico ſanguine, & in ſano, capta ſunt.

Gelatum ergo illud, quod in aqua calida a miſſo ſanguine colligitur, neque materies factitiæ membranæ eſt, ut mox oſtendi, neque etiam eſt cruſtæ phlogiſticæ materia. Eſt enim gelatum hoc in quavis aqua, in quam calentem ſanguis ſive ex pede, ſive ex brachio, influxerit. Saltem ſi eſſet cruſtæ materies, ii, quibus neque a morbo, neque a graviditate, neque a diatheſi, cruſta adeſſet, gelato carerent.

Quam inepte igitur inde concluditur Venæ ſectionis inſtitutæ urgens ne-

ceſſi-

ceſſitas! Phlegmatisque ſive phlogiſtici, ſive mucoſi, abundantia!

Sanguis frigidam in aquam ex brachio impetuoſe inſiliens, aquam lentius, pauloque aliter, tingit, quam qui in calidam: verum idem dat, quod ſupra, gelatum. Id porro eodem, quo prius, modo exploratum, eadem phænomena dedit.

De Cruſta phlogiſtica in tranſitu nonnihil dictum, ſed curatius ea meretur examen.

Conſtitit 1. pleuriticas cruſtas aqua pura, aqua nitroſa, penitus diſſolvi.

2. Conſtitit, Cruſtam haud ab ea generari materie, quæ a calente ſan-

guine evaporetur; aperto enim vaſe Cruſtæ formantur.

3. Cruſta talis aliquando adeſt conſimilis coloris, duritiei, craſſitiei quolibet in vaſe.

4. Sæpe cruſta minor ad finem; ad finem non raro cruſta major.

5. Nonnunquam ſanguis initio febris acutæ, aut etiam topicæ inflammationis, miſſus, cruſta caret: habetque eandem aut in altera, aut in tertia, aut in quarta, Venæ ſectione.

6. Imo in morbis maxime inflammatoriis, in nullo ſanguine, quotiescumque miſſo, aliquoties cruſta ulla eſt.

7. Haud

7. Haud insolitum, ut etiam densa adsit crusta in quovis sanguine, in quovis vasculo; quater, quinquies, vena licet tusa.

8. Certissimis experimentis constitit, haud universaliter veram esse sententiam, qua crusta eo densior credatur, quo major sanguinis rapidiorque fluor, & contra. Vidimus haud infrequenter qui guttatim fluxisset, densiorem dare crustam eo, qui rapidius.

9. Neque certior est regula statuens magnitudinem crustæ gradatim minui, augerive. Pluries vidimus eandem densam, duramque, in vasculo primo, nullam in altero, in tertio majorem, paucam in quarto, mucosam in quinto. Uno verbo omnes possibiles crustarum transpositiones variis in ægris contemplati sumus.

10. Quin ſæpius uno in vaſe ſanguinem rubrum, atque compactum, ſub denſa duraque cruſta reperimus, alio autem in vaſe penitus diſſolutum; idque eodem in morbo, in variis venæ aperturis vario modo, citra vel ullam regulam. Una vice primum, & ſecundum vas, denſam gerebat cruſtam, denſumque cruorem; in reliquis omnibus vel cruſtam ſemiphlogiſticam, ſemimucoſam, vel cruſtam mucoſam penitus, ſolutumque cruorem: eaque omnia ſine ulla lege aut ordine decreſcentia, vel augeſcentia. Alia vice primus ſanguis denſiſſimus, alter diſſolutiſſimus, tertius compactus, & ſic porro. Verbo dixerim, phænomena nullum ſæpe ordinem, nullam obſervant regulam. Imo viſi ſunt ægri, qui ad bonam criſin haud pervenirent, niſi primo diſſolutus omnino ſanguis de vena exiiſſet. Et

Et licet haud perpetuo, tamen non raro idem jactus, idem lumen, calor æqualis, omnia eadem. Nihilominus tanta varietas!

Quotiesne igitur perverſe de ſanguine craſſo, eodemve ſoluto, ratiocinamur, commentamur? Quam infeliciter ad hæc viſa attenuandi, aut incraſſandi, mutamus methodum! Eſt ſolutio putrida ſanguinis, plena diſcriminis, mortis ſæpe prænuntia. Eſt ſolutio quædam bona, & neceſſaria. Eſt ſanguinis ſolutio in vaſe ita apparens, dum mox ante, dum ilico poſtea, ſpiſſus ille, & phlogiſticus conſpicitur, dumque quævis morbi ſymptomata ſummam denuntiant humorum ſpiſſitudinem.

11. En adhuc aliud! ſanguis ex ho-

mine, continua putrida febre detento, omnibus ſignis cruditatis ad quartum usque diem conſpicuis, bis miſſus, hæc dedit Phænomena: Utriusque ſectionis ſanguis in pluribus vaſis exceptus, cruſta quidem tectus fuit, verum eadem diſſimili, diſſimilique cruore, citra vel minimum diſſimilitudinis ordinem ratione vaſculorum. Sumſi utriusque miſſionis ultimum vaſculum, ad accuratius examen. Pellem ſupernam uno in vaſe cultello prudenter ſeparavi: ſeparata ea, mox medio prope placentæ loco deprehendimus aquam limpidam, ſub eaque pelliculam aliam: hærente ſic ſero illo in ſacco, binis firmis pellibus conflato. Cum infima pelle uno in latere craſſa materies, flavaque, & coagulata, cohæret. Sub infima autem illa pellicula rubra invenitur materies;

teries; quæ propius examinata, nil nisi rubellum pulverem aquæ inhærentem exhibet. En summam solutionem tum seri a cruore, tum cruoris globulorum a se mutuo!

Limpidum id ex sacco exceptum, in cochleari igni admotum, in scissilem massam coivit, seri veram proinde indolem testatum.

Unicum modo vas secundæ sectionis crustam vere phlogisticam gessit, densamque eandem, & æquabilem; rubram insulam pro more innatantem sero: cœtera vascula ad densum hunc, solutumve illum, propius, remotiusve, accedebant.

Pars dissoluti sanguinis, una cum pel-

pellicula & ſero, in vaſe vitreo commiſta, agitata ad modicum ignem, in maſſam abiit & rubram, & tenacem.

Vaſculum vero illud, quod ſerum in ſacco gerere, & ſub inferiore pelle ſerum cum pulvere rubro habere ajebam, charta tegebatur, & in examen ſequentis diei reponebatur in menſa, quæ hinc feneſtram, illinc hypocauſtum moderate calidum, haberet. Hoc ipſum vas ſequenti mane ad examen revocatum, exhibuit nobis denſiſſimam, ad fundum vaſis usque, Cruſtam.

Cernimus itaque, quomodo diſſolutus ille ſanguis, cum ſero ac pelliculis ſuis, tepido loco, in cruſtam vere phlogiſticam mutatus fuerit: ſed phænomeni rationem me huc usque ignorare, in-

ingenuo fateor. Plura talia oportet obſervaſſe ac congeſſiſſe, antequam auſim quidquam ſuper his diſſerere.

Si quis hiſce de Cruſta obſervatis omnibus, addat factas obſervationes in ſanguine gravidarum, quæ, alioqui ſanæ, ſanguinem ſibi in prophylaxin mitti curant, inque ſanguine eorum, quibus ex diatheſi cruſta ſanguinem ſemper tegit; fatebitur cruſtæ hujus aliam longe, quam olim habuerat, ideam ſibi naſci. Atque hæc de cruſta ſatis.

Circa coloris in ſuperficie placentæ mutationes pauca dicenda ſunt. Sanguinem humanum qua parte aëra tangit, rubere, oppoſita nigreſcere; viceque verſa partem inferiorem nigreſcentem, ſi invertatur, iterum rubeſcere,

rubeſcentemque nigreſcere, vulgo aſſerunt. Examina vero toties iterata, aliter ut loquar, me coëgerunt. Sanguis de vena effluens, exceptus lagena, ac ſubere, emplaſtroque deſuper, arctiſſime clauſus, ſequenti die in ſuperficie pulcre rubet; etiam ſub ſero, quod in graviore cruore inſulæ ſuperfluit: tertio die læta rubedo per pellucidum vas ſæpe conſpicitur ad medium penetrare cruorem: totum dein nigreſcit ſenſim, diſſolvitur, putreſcit.

Sanguis vaſculis exceptus, ſuperius rubens, ſi ſerum abjicitur, & inſula invertitur, ultra non rubet, ſed nigreſcit penitus. In graviore ſanguine, ſero ad tres lineas ſupra inſulam fluitante, ſuperficies ſanguinis tam amœne rutilabat, quam ea, quæ aëra tangebat imme-

mediate. Perque pellucida vaſcula rubedo obſervatur non raro totum inſulæ ambitum cingere, ad majorem ejus partem, imo ad fundum usque. In genere id manifeſto patuit, quod inverſa inſula ſæpe ex nigra rubeſcat, ſæpe maneat nigra. Ergo nulla regula firma. Ergo ratiocinia inde deducta cadunt.

Viſurus quid varia ſanguini affuſa in eo generarent, menſe Aprili, ſano ſanguini, ad unc. x. miſſo, unico vaſe excepto, calenti quidem, ſed leviter coire inchoanti, adjeci uncias duas boni aceti vini; Alteri ſanguini ſimili, ſpiritum nitri acidi, ſive fortis; Tertio, ſpiritum ſalis acidum; Quarto, ſpiritum ſalis ammoniaci; Quinto, ſpiritum C.C. ſuccinatum.

Ace-

Acetum nunquam vel leviter lactescens reddit ſerum, nec coagulat; ſpir. ſalis ammoniaci nonnihil ejus ſuperficiem lacteſcentem reddit, ſed non coagulat ſerum; reliqui ſpiritus in firmam maſſam ſerum ducunt: ſed hi tamen omnes quinque liquores mutant inſulam in maſſam tenacem, ſenſim ita indureſcentem, ut jam in pixide lignea, non picta, ſiccas illas maſſas, nigro carboni ſimiles, ultra ſesqui annum ſervem. Aceti, & Spiritus C. C., odor omnium diutiſſime maſſulis inhæſit. Unde neque hinc in Alcalinis antidotus peculiaris quærenda contra putredinem; nam & acida, & neutra, idem præſtant. Præſervant indurando has maſſas, & non peculiari contra putredinem dote.

Ex

Ex omnibus concludo 1. Neceſſitatem experimentorum iterandorum inevitabilem eſſe. Quum enim experimenta aliorum, ceu data, aſſumere conſueſcimus, iisque demum ſuperſtruere, addereque nova, pergimus; non infrequenter totum corruit, ſi vel minimum fuerit in prioribus erratum. Pluries, fateor, & experimentis me falſum eſſe, & falſa concluſiſſe: dumque eadem poſthac ſæpius repeterem, agnoviſſe errorem, didiciſſeque quanam in parte experimentum claudicaret.

2. Longe exiliorem noſtri vitalis Laticis nos habere notitiem, quam vulgo credamus. Præſtare tamen ut vere dicamus, quid ſanguis non ſit; quam ut, quid ſit, falſo ſtatuamus.

3. Indefeſſis experimentis Naturam defatigandam eſſe, ut ſuis ſeſe de latebris prodat. Quem in finem ſequenti curſu Academico tum evidentiora proferendi, tum ex prolatis argumentandi, occaſio nulla negligetur.

CAPVT VII.

Quædam Anatomica.

Præmittam ea, quæ cum mox prægreſſis quodammodo connectuntur. 1°. Homo 47. annorum in *Paraphrenitide* prorſum neglectus, quarto demum morbi die ad nos affertur. Quia omni artis ope caruerat, omniaque in morbo penitus cruda erant, ter eodem die miſſus ipſi ſanguis fuit, ſemper, ubique, phlogiſticus. Balnea, fomenta, enemata, potusque diluentes, attenuantes, ſaponacei, profuere nihil.

Ac-

Acceſſit pro more Riſus Sardonicus, & quinto die mors.

Diaphragma univerſum, maxime prope ejus capita, tum inflammatum fuit, tum hinc inde gangrænoſum. Flava, craſſa, tenax materies, Pulmones affigebat ad membranam, quæ Coſtas, & Diaphragma, & Pericardium, ambit. Solventes hanc materiem, deprehendimus eam, ut ovum ovo, ſimilem eſſe colore, ac tenacitate, Sanguini phlogiſtico, cruſtam ſuam formare inchoanti.

2. Comparaveram mihi cadaver ſeptennis puellæ, ſeptimo *Pleuritidis* die extinctæ, cui, ut Cap. II. monui, Empiricus in morbi principio dederat Emeticum, dein pulverem pleuriticum, &c. Ut in priori caſu, ita & hic, cruſta

flava, priore densior, affigebat adeo Pulmonem ad Pleuram, Jugulum, Diaphragma, Pericardium, ut ne unica quidem plaga libera superesset. Plura talia vidi in cadaveribus. Exempla apud *Hildanum* Cent. 2. Obs. 27. apud *Bonetum*, in sepulcr. Tom. I. pag. 603. 624. 626. apud *Heurnium* de morb. pect. Cap. 6. eadem innuere videntur.

Nunquid hæc crusta est transsudans, lethalibus in angustiis, phlogistica sanguinis materies, per relaxata ultima vasculorum exhalantium oscula, e quibus, vigente sanitate, ros exhalat? Quod alioqui, secundis ægri rebus, forma sputorum prodit? Quale quid etiam in Gravedine mucosa narium fauciumque membrana exhibet?

An hæc eadem illa materies, quæ citra vel minimam Pulmonis aut inflammationem, aut vomicam, ſputi purulenti inſtar excernitur; vel integro pulmone ceſſans, vel Hectica diſpoſitione inducta hominem demum necans? An ideo intelligitur cur horum hominum, qui tanta in vita ſputaverant, pulmo reperiatur a morte integer? *Chriſtophori Benneti Theatrum ac Veſtibulum Tabidorum* ſic intelligeretur.

Ejusmodi corpora olim luſtrans, reperi aliquoties idem quod *Bennetus*. Etiam caſus ejusmodi hoc in Noſocomio Auditoribus demonſtravi.

3. Meminere namque illi, Miſerrimam me fœminam huc induxiſſe, ut, in ſuo ineluctabili fato, quod ſumma,

 qua

qua erat, inopia, calamitate cresceret, hic blandius foveretur, & miro sui spectaculo nobis saltem a morte prodesset. Præter insuperabilem valetudinem, de qua postea, Phthisi pulmonali tanta laborabat, ut similem spatio 22. annorum non viderim, quæ sputa flava, subviridia, crassa, magna, aquæ salsæ ilico petentia fundum, copiosius ejiceret. Mensis spatio apud nos degens, diu noctuque, in mortem usque, sputare perrexit. Consumtos fere Pulmones suspicatus, quale quid etiam in cadaveribus observaveram, demonstravi Auditoribus Pulmonem quidem, sinistro Thoracis in cavo Pericardio adhærentem, Pleuræque: verum, ea cohæsione separata, pulmones totos, non collabentes, sed veluti fungosos; &, quomodocumque examinarentur ac

trans-

transſcinderentur, ne vel guttulam puris, vel vomicarum veſtigia, exhibentes.

4. *Hydropicum* ad nos duxerunt, ut illum curaremus Paracenteſi. Quum præter Hydropem, etiam ſputorum qualitate, ac quantitate, a longo die videretur Phthiſicus, ac plane Hecticus eſſe, Paracenteſin negavi tuto poſſe fieri. Quin & quarto ab illinc die efflavit animam. In Pulmonibus ad minima fruſtula examinatis, ne vel minima quidem aut Vomicæ, aut Puris veſtigia cernere licuit. In inciſa Trachæa modo quid puris repertum, quemadmodum & in fœmina N. 3. deſcripta.

Itaque Phthiſeos pulmonalis ita dictæ, aut ſaltem ita nobis adparentis, datur origo duplex. An hanc ob cau-

ſam vulgo ajunt Pulmonem, quantumvis conſumtum, omnino recreſcere? Eoquod viderint eundem eorum in Cadaveribus integrum & illæſum, qui quondam vera Phthiſi laborare viſi, poſtmodum ſani vixiſſent, vegetique?

Quum Pleuritis, Peripneumonia, Paraphrenitis, imo aliquando Febris Ardens, per ſputa evacuent ſeſe; prætereaque in *Puogenia* multa explicatu difficillima occurrant, operæ pretium foret maturo examine originem puris in genere, ſecundum hujusmodi obſervata, perpendere. Nam latet in eo quidquam non erutum ſatis, non ſatis explicatum. Plurimis experimentis & obſervatis indigeo antequam auſim quid certi ſtatuere. Sed hiſce ſuffultus, audebo deinceps *Diſſertationis de pure* periculum experiri. 5.

5. *Uteri, Vaginæve prolapſus*, ut difficulter dijudicandos apud probatos Autores, ita & propria experientia didicimus. Varia exempla ſe nobis obtulere; unum, quod maxime evincat, enarrabo.

Fœmina 35. annos nata, narravit nobis hanc ſui hiſtoriam. Annis abhinc ferme 17. gravem ſarcinam humeris geſtans, & in glaciem prolapſa, elabi ſibi quidquam percepit ad pudenda. Id quod nunc deterius, nunc melius, demum alio ſimili lapſu, quarto deinde anno contingente, peſſime crevit: ita quidem ut duo diverſa corpora extra vaginam propendentia experiretur; durum alterum ovo columbino magnitudine par, alterum & mollius, & mole minus: una cum ingenti dolore ac

murmure ab umbilico deorſum tendente, & in ipſo corpore majore propendente percepto. Chirurgus triduo partes emolliens, easdem intropreſſit; retropreſſas vero bona ligatura, aut fotu, fumoque roborante, firmare neglexit. Unde per integros quatuor annos continuo prolabebantur, ac mole augeſcebant. Eratque majoris corporis in faſtigio foramen, os uterinum æmulans, ac menſes debito tempore dimittens. Urina juxta hoc corpus effluebat, ſub illo corpore minore anteriore.

Poſtmodum inſolitum quid circa vaginam anteriorem adparuit, origine clitoride altius, iſchuriam faciens. Sequitur inflammatio dolentiſſima, & puris dein effluxus. Urina retenta tunc vi proſiliit, una cum calculo, piſum ma-

magnitudine æquante. Sesquialtero deinceps anno, poſt enormes cruciatus alterum calculum, eodem loco fixum, eduxit digitis ipſa ſuis.

At vero hunc ultimum calculum mox ſequebatur parvus ruber tumor, ceu veſica eſſet, quæ quieſcente illa atque calente, mollis erat; frigeſcente autem ea, vel movente ſe, indureſcebat. Dum hæc veluti veſica collapſa erat, Urinam animadvertit effluere ſibi; ſi vero tumidior illa, ac durior erat, urinam non niſi guttatim extillare. Maorum cumulo acceſſit Inteſtini Recti prolapſus.

Hæc ipſa referente, & iterato confirmante. Examinavimus omni cum cura utrumque hunc de vulva propenden-

dentem tumorem, ſæpiusque inſtituto examine, definire certi quidquam non potuimus. Invenimus ut illa retulerat, duo corpora elapſa vulvæ: alterum magnum craſſum durum, cujus longitudinis diameter trium, latitudinis duorum cum dimidio pollicum eſſet: alterum minus, molle, aliquando collapſum, prope, & ut barbare dicam, immediate, ad anteriora pudendorum ſitum, hærensque in ſinu, qui in corpore majore excavatus eſſet, vix pollicis diametrum habens. Ex illo ſinu poſt hoc corpus minus, effluebat urina. Aderatque ut ſupra monui, in ſummitate ejus veluti os quoddam oblongius, quo menſes ſemper effluxiſſe fœmina obſervaverat. Hæc eadem illa, quam N. 3. dixi enormem illam puris expuiſſe copiam. Summi laboris fuit

par-

partes a Gangræna præſervare. Noſocomii per menſem incola moritur.

In cadavere ventriculus mole ingens, ad umbilicum usque deſcendit, indeque reaſſurgens Pylorum formavit. Cæci ſaccus ferme in pelvi. Inteſtina tenuia examinantium digitum ducebant, continuatione ſua, in corpus iſtud magnum, propendens de pudendis; quod burſæ inſtar Inteſtinorum tenuium portionem, prætereaque rubellam aquam, continebat.

Ligamenta falſo dicta rotunda, Ovaria, Tubæ, Fimbriæ, Uterus, loco erant ſuo. Veſica Urinaria deſiderabatur. Digitus ſecundum interiora ſynchondroſeos oſſium pubis ducebatur in cavum extra corpus, quod ipſum illud,

illud, quod antea corpus prolapſum minus vocabamus. Peritoneum a pondere ſuperincumbentium, duos in ſaccos formabatur, quorum alter internam ſuperficiem corporis majoris, alter minoris, ſuccinxit. In eodem corpore majore, a parte exteriore, eademque anteriore, ac ſuperiore, cavitas erat, quæ corpus minus, ceu ſinu quodam, apte exciperet. Ureteres utrinque ſemidigiti amplitudinem habentes, injecto lacte viſi ſunt in infima illa cavitate, ſive ſinu, ſub corpore minore, exire. In pelvi ſi quis peritoneum ſurſum traheret, corpus quidem minus illud in pelvim trahebat, ſed minime locum quo ureteres exire, effluente lacte, animadverſi fuerant.

Ex omnibus patuit violenta, eaque re-

repetita extenſione, ac veluti dilaceratione partium, prolapſum, non uteri, ut patuit, ſed vaginæ, natum eſſe. Conſtat ex enarratis, cum fœmina ſecundo prolaberetur, dolorem ingentem; validumque, ac veluti dilacerantem, ſtrepitum, indicaſſe: quod vagina a ſua cum vicinis, & potiſſimum cum Recto inteſtino, adhæſione divelleretur; unde & inteſtini ejusdem ſequens poſthac prolapſus facile intelligitur. Ex obſervatis in cadavere liquet non Veſicæ, ſed Renibus, calculoſam diatheſin adſcribendam eſſe; quum ex Rene tres adhuc calculos exemerimus: tamen violentam ultimi calculi eductionem effeciſſe, ut veſicæ, ejusdemque inverſæ, prolapſus integer fieret. Compreſſione veſicæ prolapſæ, urinæque poſt illam acrimonia, natum eſſe ſinum in prolapſa vagina.

gina. Veſicæ prolapſæ inverſæ partem produxiſſe id, quod vocavimus corpus minus; portionem vero ejus majorem complicatam hæſiſſe in præmemorato ſinu corporis majoris, ut ex exeuntibus ibidem ureterum extremitatibus conſtitit.

Erat igitur 1. Hernia inteſtinalis, incumbens in prolapſam vaginam. 2do. Prolapſus veſicæ urinariæ, inverſæ, maximam partem collapſæ, portione parva tumentis. 3tio. Prolapſus Inteſtini recti.

Attamen figura prolapſi corporis rotundior, & leviter acuminata, & oris formam gerens, perque illud catamenia dimittens, prolapſum uterum perfecte mentiebatur: quale quid & in aliis

aliis pudendorum prolapſibus obſervavimus.

Quum nunc ejusmodi caſus centies occurrant Practicis, & ſæpe lites natæ, Uterine, an vaginæ prolapſus ſint? non niſi, morte judice, dirimantur; præſtiterit nulla bella medica fovere, ſed ſuam cuique ſententiam integram relinquere, ſuſpendereque ſuam.

6. Notabilia aliquot ac plane horrenda exempla habuimus *Neglectæ Inflammationis Lumborum*, *Crurum*, *Coxarum:* quam aut Arthritidem, aut Rheumaticam Lumbaginem, Artifices ſalutarant: Dum pure exeſi animam propemodum agerent, ſuſcepimus illos, conſpeximusque in Cadaveribus oſſa femoris, vertebrasque lumborum, ab

acri pure corruptas & cariosas: imo pus sibi viam pandisse a femore, per foramen ovale secundum arteriam, venamque, ac nervum, ibidem reperiundum; pelvim implevisse; erosisse carnes secundum Lumborum vertebras; & supra musculos dorsi, scapulasque, puris ingentia formasse pulvinaria. Unde neglectu distinctionis causarum, in harum partium affectibus, nihil calamitosius.

7. *Susceptionis Intestinorum* casum quoque adferam. Puella 10. vel 11. annorum perpetua Cephalæa laborans, vermium quoque in Intestinis latentium signa habuit. Purgantia & Antihelmintica optimus Medicus dederat, quæ alvum solverunt quidem, sed, uti nec cœtera Artis auxilia, profuerunt. Expiravit. In

In Cranio Polypus inventus eſt, occupans ſinum falciformem, quæque in illum ex Encephalo ſanguinem revehant, venas. Ceciderat nempe miſella quadriennis facie in lapidem, eoque ex caſu naſum frontemque complanatam geſſit. Hinc Cephalæa, Polypus.

In Inteſtino ilio duæ erant ſuſceptiones, quarum quam maxume notanda prior. Pars ſuperior ſuſcipiebatur ab inferiore; ſuſcipiens autem portio & tumidior, & inæqualiter dura erat. Perſciſſa ea ac reclinata, ſuſcepta portio ſemidigitum longa adparuit, ſed cincta contortaque a quinque lumbricis teretibus. His lumbricis devolutis, portio ſuſcepta veluti ſtrias, a conſtringentibus vermibus inſculptas, exhibuit; corrugataque vehementer,

 vide-

videbatur multo longius extendenda, nisi in academicas demonstrationes eam ita servare animus fuisset. Vermes pollices 4. 5. longi erant.

Mira sane & portenti quid habens difformitas est, quum eruditissimus Medicus, *Leopoldus Erndl*, qui puellæ curæ ultimo tempore præfuit, mihique hæc intestina possidendi copiam fecit, Puellam ad finem usque Ilei symptomatibus immunem, alvoque gaudentem, invenerit. Videntur Intestinis convulsiones sub mortem adfuisse, indeque natæ susceptiones: vermes dein se circum hanc susceptam partem circumvolvisse.

8. Ex variis, quæ in *Calculosis* observavimus, unum seligam. Adolescens un-

undecim annorum, a prima infantia calculi ſymptomata paſſus, ad nos adfertur. Intra paucos dies cum acerbis doloribus, iſchuria, teneſmo, ac tandem apoplectico ſomno, convulſionibusque, moritur.

In Cadavere ventriculus tum inflammatus ita, ut hinc inde inciperet gangræneſcere, tum etiam vehementer expanſus. Proceſſus vermicularis cum Funiculo ſpermatico dextro firmiter concretus, accretus dein tum Inteſtino Recto anteriori, tum Veſicæ poſticæ. Rectum erat & cum proceſſu vermiculari, & cum veſica poſtica, unitum. Ureter ſiniſter unitus cum ſui lateris arteria Iliaca. Veſicam inter Rectumque ſaccus cavus, gangrænoſus, nigro muco plenus repertus eſt.

In eumque foramen patuit ex veſica urinaria: quin ipſum Rectum foramine pertuſum, quod parvum quidem rotundumque erat, ac remotum ab eo quod in veſica, & in Recti cavum patulum. Omnia ad anum maxime inflammata. Renes monſtroſæ magnitudinis ambo, at calculorum expertes: Pelves enormes duos pollices, Papillæ ſingulæ pollicem & ultra, digitum Ureteres, capiebant. Erantque hi ultimi & loco pulſi, & Inteſtinorum more convoluti, & robuſta membrana celluloſa circumquaque accreti & concreti; figura convoluta diſcrepantes, in veſicam more ſolito patuli. Veſica vero tres lineas craſſa parte poſtica perforata, Calculum oblongum, aſperum, ponderis binarum fere unciarum, arctiſſime comprehendebat.

Iſchu-

Iſchuria ſpuria adoleſcentem e medio ſuſtulit. A longo tamen tempore hæc in Renibus, & Ureteribus, Diſpoſitio nata videtur; Dyſuria, ac Stranguria fere perpetuis, id demonſtrantibus. Ad ultimum tamen quum ſenſim parcior urina prodiit, ureteres, pelvis, papillæque, ita videntur ab urina extenſæ fuiſſe, ut fiſtulæ Bellinianæ penitus comprimerentur: utque compreſſi hi urinam ultra a ſanguine non exciperent. Hinc ſanguis manſit ſuo oneratus acri, & communibus Iſchuria ſymptomatibus extinxit puerum.

An forſitan Veſicam explorans Catheter tum veſicam perforavit, tum Rectum?

Vix videtur: 1°. quia Catheter ob-

tuſus. 2do. Quia immobilis hæſit, vertendi ſe impos. 3tio. Quia & tres lineas craſſa Veſica erat, & ſimul dura. 4. Quia Veſicæ foramen non reſpondebat ei, quod in Recto.

Quare mirari ſubit undenam hæc foramina? Calculus enim non habuit ibi loci, qua efficeret id, ſcabritiam. Forſan Calculus lim horizontali circiter ſitu a Veſica comprehenſus, uno extremo ſuo paulo acuminatiore, raſit, perforavitque illam. Foramen in Recto forte a materiæ, quæ inventa in ſacco, acrimonia: & quia jam guttulæ acerrimæ urinæ ex veſica in ſaccum, atque ex ſacco in Rectum fluere poterant, ortos hinc teneſmos eſſe, podiciſque inflammationem, probabile admodum.

Pa-

Patuit hinc 1. contractissima in vesica calculum difficulter indagari, Cathetere immobili reddito. Vidi id evidenter in alio puero calculoso, quem experti viri Cathetere explorantes, calculi præsentiam mihi negarent. Eadem nocte infans convulsus moritur. Die postera Chirurgus attulit mihi Vesicam, ita ad inclusum calculum corrugatam, ut vacuum nullum superesset. *Tulpius* Lib. 3. Cap. 6. simile quidem quid habet; sed unciam urinæ propemodum illa vesica capiebat, hæ ambæ nihil.

2. Lithotomiam hisce in casibus vel impossibilem esse, vel inutilem. Impossibilem quidem, quando Artifex in vesicam inducere sua nequit instrumenta: inutilem vero, quia Renum illa, ureterumque, & vesicæ degeneratio,

educto quamvis calculo, vix quid ſperandum relinquit. Præterquam quod parva illa veſica, longitudine tota fere perſciſſa, ob ſuam & craſſitiem, & duritiem, ægerrime coalitura videretur.

3. Catheterem cum difficultate in veſicam inductum, prudentiſſime verti oportere, & ſimulac reſiſtentia notabilis deprehenditur, re infecta, eximi: vi enim illata poſſe veſicam lædi. Verum iterato tertioque eſſe repetendum tentamen, ut pateſcat utrum Catheteris immobilitas vitio proprio, perennique, veſicæ, an vero Spasmodicæ ejus contractioni, debeatur? ſolent quippe viſcera cava nos ſæpe ludere; inter multa exempla eo, quod La Motte habet, id demonſtrante. Deſperatam parturientem ipſe cum alio Chirurgo

de-

derelicturus, ac re infecta abiturus, ultimum adhuc parturientis tentamen instituit. Inveniunt ambo constrictissimum eousque uterum nunc adeo laxum, ut felicem partum intra semihoram expediant.

CAPVT VIII.

De vi Electrica.

A Mense Decembri 1755. ad Septembrim 1756. *vigintiquatuor homines* ad *Machinam Electricam* nostram adhibiti sunt.

1. Vir 50. annum agens, latus sinistrum paralyticus factus, Mense Aprili anni 1755. ad nos æstate media 1756. adductus est. Remedia interna ex classe Neuroticorum Roborantiumque petita, interpolata purgantibus, varii generis

neris frictiones, cucurbitæ alternis diebus numerosæ adplicatæ, rem equidem in melius verterant, non percuraverant. Ad machinam denique intra 7. septimanarum spatium convaluit integre.

2. Homo 39. annorum, post Arthritidem Paralysi sinistri lateris cum dolore affectus, summo cum affectarum partium Marasmo, vi medicamentorum ingenti usus erat, Balneoque Badensi, ad 34. vices, citra vel minimum levamen. Bimestri spatio ad Machinam electricam sanitati integræ restitutus est, crure tamen adhuc subclaudicante; verum ob id pauculum ultra ad machinam redire recusavit.

3. Fœmina 48. annorum, ab octo retro annis ex Puerperio, in quo illam vehemens terror de occiso marito invaserat, primo pedibus resoluta; dein

pe-

pedibus reſtitutis, utroque brachio paralytico, lividoque eodem, & frigido, & inſenſili pene, laboravit. Trium menſium ſpatio ad machinam adplicata, brachia calida, agilia quamvis in partem, digitosque mobiles, habuit. Sed necdum penitus vis reſtituta digitis firmius aliquid tenendi. In ſumma id obtinendi ſpe neglexit redire.

4. Puella 14. annos nata, tribus elapſis abhinc annis, achoribus, aut favis, in capite laborans, externo quopiam curatur unguento. Mox colli induruere glandulæ, iisque reſtitutis tumor ſub mento ingens comparuit, quem Agyrta diſpulit aurea ſua dicta aqua; paucisque poſtea diebus toto ſiniſtro latere facta paralytica eſt. Per menſes 3 $\frac{1}{2}$ ad machinam electricam peni-

nitus convaluit, ſolis manus digitis necdum alacrius ſe moventibus: quod pauculum labore huc redeundi indignum cenſuit.

Notandum hic ſub ipſa Machinæ operatione Achoras rediiſſe: hiſne igitur regreſſis, an vi electricæ, cura adſcribenda?

Utrique; ſed vi Electricæ magis: Levamen quippe ingens, vel ante regreſſos Achoras, percepit.

5. Novem annorum puellam, cui poſt Variolas, Morbilloſque, primo tuſſis frequens, deinde ſputum purulentum aderat, ſputumque demum plane ceſſabat; Chorea *S. Viti* prehendit, ſiniſtro potiſſimum brachio, pedeque,

que, ac diverſimoda faciei convulſio. Bimeſtri ſpatio adhibita vi electrica, puſtulæ copioſæ, eæque turpiter cruſtoſæ, brachium & crus cingunt. Interpolatis purgantibus perfecta ſalus redivit.

6. Puella nata 13. annos adverſus eandem, ſed graviorem, Choream *S. Viti*, a ſeptem retro menſibus, varia, eaque optima, auxilia artis, incaſſum adhibet. Ad machinam noſtram ſesqui menſis ſpatio integre curatur; nonnullam in membris gravitatem aliquoties experta: quam floccifaciens non rediit.

7. Vir quem alebat ſcribundi peritia, a binis retro annis, poſt Arthritidem vagam, fiebat paralyticus; ita ut

æger-

ægerrime pedibus uteretur, ultraque calamum ducere non poſſet, & infantis inſtar eſſet alendus. Sesqui menſis ſpatio ad Machinam ita convaluit, ut & bene ambulare, & victum iterum ſibi calamo comparare, ſcriba potuerit.

8. Puellæ 14. annorum, ignota de cauſa, ſiniſtra manus ingraveſcit, tumeſcit, liveſcit, digitique firmiter in pugnum contrahuntur, & lævum pedem *S. Viti* chorea invadit. Per menſem ad Machinam integre propemodum curata, non rediit.

9. Puella nata 12. annos, cauſa latente parentes, incœpit balbutire, oculos vagabunde, horrendeque verſare, continuo agitare labia, terrificos motus faciei muſculis exercere, nunc exe-

rere

rere linguam, nunc eandem intra os convolvere, cæterum *Choream S. Viti* artubus perfecte æmulari; Dæmone obsessa, his de causis, credita. Cautelis primo adhibitis, quæ, num subdola fucum parentibus faceret? manifestarent, ad machinam adhibebatur. Spatio septem septimanarum tam perfecte curata est, quam quæ perfectissime.

10. In morbo pectoris fœmina 23. annorum, alio in Nosocomio degens, tremore totius corporis affecta est. Datis remediis manus minus, pedes semper pessime tremuerunt. Intra 16. dies omnis ille tremor ad machinam nostram perfectissime est curatus.

Sex fuere homines, qui ad virtutem electricam ab initio quidquam lu-

crarentur, ſed poſtmodum (vel quod tardius emendarentur, vel quod cum invidia expeditiorem aliorum ſalutem contuerentur, vel quod ſui plane negligentes eſſent, quale ineptorum hominum genus ubique reperire eſt) ſolito rarius, demum vix, tandem non ultra, ad nos acceſſerint.

Tres fuere, qui perfecta amauroſi laborantes, etiam experiundi gratia ad machinam adhiberentur. Oculis omnes doluere. Per aliquot dies abſiſterent, tumque redirent, hortatus ſum. Verum aut doloris forte pertœſi, aut aſſueti miſeriis, non redierunt.

Fuerunt unus alterve, qui initio nonnihil, deinceps nihil omnino a paralyſi emendarentur. Quippe videntur

in

in his canales minimi ita & exſiccati, & concreti, ut eosdem vis Electrica ultra pervios efficere non poſſit; interea dum quosdam, minus coalitos, uſui reſtituat.

Quidam adhuc adſunt, quorum alii lucrantur, aliorum necdum determinare ſortem licet. Surdus a tenera infantia juvenis trium menſium ſpatio nihil adhuc lucratur; verum cum Lipſienſes Eruditi curam ejusmodi poſt 7. menſium labores peractam narrent, pergimus.

Problema hiſce ſubjungere liceat. Si Paralyſis, vel Chorea *S. Viti*, omnes haud afficit artus, verum alterutrum modo brachium aut crus; cur lævam potius, quam dextram corporis partem,

occupet? In recensitis decem casibus, unicus modo dextri est lateris; in cæteris, hic non recensitis, plerique omnes sinistrum latus sunt resoluti. Dumque adnotata mea practica revolvo, videor dudum idem observasse. Facileque crediderim, si annosior quisque Medicus præterita sua sive ex scriptis, sive ex memoria, refricet; rem quoque eandem illum deprehensurum esse. Quid causæ horum?

CAPUT IX.

De Variis.

Circa *Lithiasin* varia experimenta edimus aqua calcis, vario modo, solaque, vel & cum additis, adhibita; uva ursina; &c. Eoque alacrius, ac fidentius, hæc experimenta prosequimur, quod calculus humanus, bina-

rum

rum ferme unciarum pondere, in aqua calcis ſæpiſſime renovata, trium menſium ſpatio a me poſitus, potiore ſui parte penitus friabilis eſt factus: argumento quod Calculus humanus, eo eſt in liquore diſſolubilis, qui ab homine copioſus cum fidentia bibatur. Eſt & Endemium malum in *Auſtria*, *Styria*, *Croatia*, *Tiroli*, &c. ut Glandula Thymus, Parotides, cæteræque in collo, tumoribus infeſtentur maximis, & duriſſimis, & pertinacibus, & non raro malignis. Horum in curam varia tentamus, videmurque profuturi, etiam in pertinaciſſimis, quæ diu varia artis molimina eluſiſſent. Verum a paucioribus experimentis necdum concludimus firmi quidquam: pluribus vero, iisdemque certiſſimis, deinde gaviſi ſi fuerimus, ea cum publico communicaturi erimus.

 Mer-

Mercurii ſublimati cum ſpiritu frumenti uſum, quem ab ILLVSTRISSIMO PRÆSIDE, *una cum pluribus aliis egregiis remediis*, didici, audax laudare ac commendare auſim in Lue Venerea, in deſperatiſſimis hujus tyrannici morbi reliquiis, ad Oculos, ad Veſicam, ad Urethram, ad Fauces, &, ſpecie Arthritidis, aut Immobilitatis, ad Articulos. Imo ejusdem remedii diuturnus uſus penitus in pluribus percuravit corneam, quæ poſt diras, diuturnasque, inflammationes, ex cauſa venerea, citrave eandem, opaca facta, nullis aliis remediis ceſſerat: cum hoc ſpiritu de nocte ſaltem, ſi de die fiere id non poſſet, impoſitis Oculo ſacculis, cum floribus diſcutientibus, vino incoctis.

Sunt

Sunt plura alia, quæ certis in casibus exploramus, quarum rationem, cum nil nisi in commune bonum facimus, posthac reddituri sumus.

Unicum modo est, quod minime reticeam. *Fumus Tabaci* in Ileo, in Hernia incarcerata, summas in arte meretur laudes: verum quibus instrumentis in Intestina impellatur, ea necdum penitus satisfaciunt. Jam bina possidemus instrumenta, quorum alterum Follis fabrilis formam habeat, alterum communis ad clysma syphonis. Hoc ultimum præstantissimum est, quod ILLVSTRISSIMVS PRÆSES, cum optimo Physico, aptoque ad omnia Mechanico, Reverendo *Abbate Massie*, excogitavit. Utrumque suppeditat uno momento copiam fumi incredibilem, eun-

demque vi ingenti in Inteſtina projicit. Curam habebo ut plura ejusmodi conficiantur, ne Medici ac Chirurgi tanto invento careant. Fœminam annoſam, ut & juvenem, utrosque ab incarcerata Hernia, adverſus omnia rebelli, pene enectos, hoc noſtrum inſtrumentum mortis faucibus eripuit, intraque pauca minuta reſtituit ſanitati.

Inſitionis variolarum effectus alia occaſione communicare potero.

De *Colica Pictonum* hic quoque nonnulla obſervata communicanda forent; ſed hanc ipſam duodecim ab hinc annis peculiari Diſſertatione aggreſſus, nunc iteratis plurimis experimentis & obſervationibus, Tractatu elaboratiore, deſcribere conabor, in

quo

quo ſane & multa mutentur, addanturque plura, neceſſe eſt. Interim id præfari auſim, hoc diro in morbo Olei, pinguiumque, nunquam pœnitendum uſum eſſe. Manifeſto exemplo id didici in Fodinis Ducatus *Styriæ*. Quod Paralyſis, & Colica dicta *Pictavienſis*, magnam foſſorum vim quotannis ſternat, ſuo ingenti cum damno experti ſunt Domini Fodinarum. Id quod minime miratus fui, fodinas Plumbi, Arſenici, Argentique, usque in abditiſſimos earundem receſſus, perſcrutatus. Domina Fodinæ, mihi de Foſſorum morbis, ac de Colica potiſſimum ſciſcitanti, regeſſit, ſe hanc a triennio penitus ignorare, ex quo Empiricus ſibi id conſilii dediſſet, ut Foſſores *prima luce, ſuos auſpicaturi labores, Lardum cum atro pane præſumerent.* Acceſſit

qui horum hominum curæ duodecim ab annis præfuerat, doctissimus Græcii Medicus *Mensurati*, hæc omnia amplo sermone confirmans.

Profecto quandoquidem Venena multa, ac Contagia, deglutiendo potius, quam inspirando, nobiscum communicantur, sicque primas vias primo infestant; jentaculum tale, difficulter digerendum, inviscandis venenatis particulis est aptissimum; Prandiumque, quod ex lardo, aut pingui carne bubula, ipsis quotidie adornatur, eundem ipsis effectum pomeridiano tempore præstat. Unde quid epotum sæpius oleum, & frequentissima Enemata ex oleo parata, in Colica *Pictonum* efficiant, vix nisi expertus crediderit. Estque Olei, butyri, pinguisque

que juris, cum multo pane usus, optima Prophylaxis opificibus illis, qui metallis præparandis, miscendis, adplicandis, victum quærerent: ita ut nunquam vacuo cum ventriculo, sed munito similibus, suis sese accingant laboribus.

Verum, ne longus sim, manum de tabula. Enarraturus enim alioquin Operationes Chirurgicas varias, interque easdem tum graves, tum fortunatas, quas nostro in Nosocomio perfecerint, Clariss. Vir *Josephus Jaus*, AVGVSTISSIMÆ Chirurgus, ac Chirurgiæ in hac Alma Universitate Professor; Doctissimus *Palluci* AVGVSTISSIMI IMPERATORIS Chirurgus; tum & expertus *Leber*, Nosocomii civici Chirurgus dex-

dexterrimus; has, inquam, enarraturus, Historiæ Nosocomii, quam brevem esse deceat, limites transilirem: quamobrem, hoc saltem tempore, hisce enarrandis supersedebo.

FINIS.

OMISSA.

Incuria contigit, ut ad Caput II. omissa sit sententia *Felicis Plateri*, quam magnus ille Medicus 150. abhinc annis tulit de inanitate Gemmarum, Lapidum pretiosorum, & Auri, in curandis morbis. *Centur. Quæst. posth.* N. 91. Et ad Cap. III. Famosissimi *Petri Foresti* habitæ 200. abhinc annis querelæ, de aëre calidiore ægris conciliato, idque maxime *apud Germanos* ope Hypocaustorum, Vestium, Stragulorum. Libr. VI. obs. 44.

ANTONII DE HAEN,

CONSILIARII AVL. ET MED. PRACT. IN HAC ALMA ET ANTIQVISSIMA VNIVERSITATE PROFESSORIS PRIMARII

PARS ALTERA
RATIONIS MEDENDI
IN NOSOCOMIO PRACTICO;

QVOD IN GRATIAM ET EMOLVMENTVM MEDICINAE STVDIOSORVM CONDIDIT

MARIA THERESIA,

AVGVSTISSIMA ROMANORVM IMPERATRIX, HVNG. BOHEM. etc. REGINA etc. etc.

VINDOBONAE,
Typis Ioannis Thomæ Trattner, Cæſ. Regiæque Maieſt. Aulæ Typographi & Bibliopolæ. MDCCLVII.

AVGVSTISSIMAE ROMANORVM
IMPERATRICI,
HVNGARIAE, BOHEMIAE, DALMATIAE,
CROATIAE, SCLAVONIAE, etc. etc.
REGINAE,
ARCHIDVCI AVSTRIAE, etc. etc.

MARIAE THERESIAE,

DOMINAE
SVAE CLEMENTISSIMAE,

ANTONIVS DE HAEN.

uod vultu adeo gratioſo, quod benigna adeo manu, primum meorum in Noſocomio laborum ſpecimen accipere

 digna-

dignata es, id animum addit, ut novum hoc annuæ Lucubrationis penſum ad pedes MAJESTATIS TVÆ *deponere ſuſtineam. Eoque id facio audentius, quod ea me ſpes alat fore, ut & hocce, haud minus priore, acceptum futurum ſit; cum & materie gravius, & mole prodeat auctius, cumque præterea quæ addidicerimus nova, quæ vetera de-*

di-

didicerimus multa, contineat. Quod ubi acceptum intellexero, novo ardore, ad novos, ad majores me labores accingam, ejus perpetuo memor, quod DEO, *ac* MAJESTATI TVÆ, *vitam, induſtriam, & omnia debeam; debeamque porro ultroneus. Quantum enim Divina ſe tolerant cum Humanis comparari, eam nos, Subjecti* TVI, *ſimi-*

litudinem cum DIVINO CVLTV *percipimus* TVAM *gerere ſervitutem, ut, cum* EO *nihil prius, nihil gratius, habeamus, ita &* HAC *jucundius nihil, nihil antiquius.*

Dabam 14. Novembris 1757.

ELENCHVS CAPITVM.

CA-

CA-

CAPVT I.

De Methodi *Hippocraticæ*, *Sydenhamianae*, ac *Boerhaavianae* præſtantia.

AD hanc Theſin probandam unice dicam ea, quæ in prima *Ratione Medendi*, Cap. 1. 2. 3. 4. 5. adtulerim, ultimo nunc elapſo anno academico invictis confirmata exemplis eſſe; neque ullo argumento hucusque conſtitiſſe, quod *Hippocratica* doctrina aut fefellerit quemquam, aut in errorem duxerit. Ad-

plicatione enim Regularum hujus Medicinæ Parentis, tam dubiam, quam certam, ſive ſalutem, ſive perniciem, ſive morbi unius in alium mutationem, audacter quis prædixerit. Morborum quoque ſeu Curatione, ſeu levamine, additis ad *Hippocratica* iis, quæ ſerior Aetas, ad ſublevandas humanas calamitates, ſapienter excogitavit, frequentiſſime, ſummo nobis opitulante DEO, abundeque, lætati fuimus.

Quin etiam hanc ipſam *Hippocraticæ* Doctrinæ præſtantiam variis exploraturi modis, de induſtria homines ejusmodi nobis in morbis acutis comparavimus, qui aut ſine ullo, aut cum præpoſtero, auxilio, jam 6. 8. 10. 12. morbi diem numerarent. Manuducente autem *Hippocrate* Regulas Diagnoſticas, Prognoſticas,

ſticas, Therapeuticas, hic æque certas invenimus, æque veras deprehendimus, effectu æque confirmatas contemplati ſumus, quam ſi iisdemmet morborum principiis admoti fuiſſemus.

Tandem in pertractandis malignis, quos vocant, morbis, *Hippocratem*, *Sydenhamum*, *Boerhaavium*, ejusque *Illuſtriſſimum Commentatorem*, Duces in Arte ſequuti, confirmata læti conſpeximus, quæ ſuper iisdem, ſuperiore anno, in *Ratione Medendi* animadverſa, geſtaque fuerant. Imo ex iisdem principiis ultra progredi auſi fuimus. Acutas quippe & putridas febres cernere licuit, quas a principio comitarentur, inque progreſſu non relinquerent, ſive haud ſedandi Vomitus, ſive Dyſenteria pertinax, ſive uterque ſimul junctus affectus.

Quæ equidem aliis in locis Purgantia, & Emetica, nedum ſedaſſent, at irritaſſent potius: ita ut hæ febres occiderent complures. Hos autem, favente DEO, ſic brevi percuravimus, ut ſi magnum pulſum valida febris concomitabatur, vena tunderetur; impetus naturæ ferocior opio compeſceretur; tum ſequenti methodo ſubtile acre involveretur, nudaque, villoſa dicta, Ventriculi ac Inteſtinorum membrana inveſtiretur, muniretur que; nempe oleo lini, cum tantillo opii hauſto; enematibus meri olei lini tepide injectis; decoctis largis totius Althææ, Malvæ, Parietariæ, Mercurialis, citra ſal, citra mel, exhibitis; tum denique emollientibus ſive fomentis, ſive cataplaſmatibus, ventri univerſo, Epigaſtrioque, admotis. Horum nimirum ope compeſce-

pescebantur symptomata, & vel febris sponte mitescebat, vel facilem sui curam admittebat.

Igitur cari mei Auditores ea occasione mecum animadverterunt 1mo Emetica tunc pulcerrimas edere curas, quando putrida bilis, suis signis conspicua, hos tumultus crearet: expellere namque illa tum sursum, tum etiam passim deorsum, morbi causam; datisque deinde mox paregoricis, reliquum morbum & tranquillius tolerari, & curari facilius: eandemque ob causam & purgantia auxiliari.

Didicere 2do eadem ipsissima haud raro dari in morbis symptomata, cum stimulus vix perceptibilis, vix definiendus, (cujusmodi v. g. venenum vario-

losum est) in ventriculo hærens, assidua irritatione evacuationes producat., hærentis non modo in Ventriculo, & Intestinis, materiæ, sed etiam copiosi illius, qui internos horum Viscerum parietes inungat, defendatque, Muci, & adpellentium in ea aliunde humorum: in variolis solere hoc virus cum earum eruptione Ventriculum deserere, in morbis vero malignis aliis sæpius perennare.

Perperam proinde materiæ morbosæ copiam ab excretorum copia quis concluserit. Nunquid enim oculo inerant copiosi illi humores, quos rivi instar, illapso sabulo, effluere cernas? An dentienti infanti fluvius humorum in ore præsto fuerit, quos, dente irritante gingivas, cernere datur? Ubique sane ai vicinia, imo toto de corpore, hu-

humores affluunt, ad acre, ad peregrinum quodque, ad quidvis inſolitum, alicubi ſtimulans, abigendum; ita ut hac ſola de cauſa poſſit integrum corpus liquidis exhauriri ſuis: hanc qui noverit irritationem ſedare, aut ſolida, nervosque, ita diſponere, ut affici nequeant, is aut integrum morbum, aut ſtimuli ſuſtulit effectum. Ergo opium irritabilitatem demit nervis; nudatos nervos oleoſa obliniunt, acria inviſcant. Qui vero emeticis hic, aut purgantibus, malum ſatagit oppugnare, is auget nervorum irritamenta, ac nudam tunicam villoſam acriter, & crudeliter, vellicando, eo forſan totius corporis liquida advocat, viresque exhaurit vitales. Unde evidenter nobis hac occaſione ratio conſtabat, quæ ingentem *Sydenhamum* docuiſſet, quibusdam *Choleram morbum*

bum provocato vomitu curari, aliis indubiam mortem inferri: ejusdem igitur natura morbi variam haud raro curam requiri. Quæ vero alia circa *Malignos morbos* obſervavimus, in ſequentibus ſparſim reperientur.

CAPUT II.

De generatione puris.

Prioris *Diſſertationis* Cap. 7. varia obſervata enarravi, quibus evidenter evictum, quod pus quidem multis in morbis in Abſceſſu, ſeu vomica dicta, locetur, coacervetur, diverſiſque exeat de Corporis plagis: multoties vero purulenta materies copioſe, diuque, de Corpore exeat, quamvis nullis ullibi receptaculis reconderetur. Innueram ibidem me de *puris ortu* quondam nonnihil

nihil edisserere ausurum, modo plura exactius observandi facultatem Nosocomium suppeditaret. Quum igitur suppeditaverit, fidem datam liberabo.

Consilium petiturus ad me accessit 34. annorum homo, qui in dextro ossis sacri latere mollem, fluctuantemque tumorem, jam a quatuor ab illinc mensibus gereret, ex causa minus certo determinanda. Dubium enim erat, utrum Diathesi pulmonum purulentæ, se sputis evacuanti, metastaticeque huc delatæ, originem deberet, an vero casui ab alto, quo, paulo antequam tumor adparuerat, lumbis in terram cecidisset. Prognosis utroque funesta in casu: si enim a posteriore causa; quinque casus jam docuerant nos, prius acrimonia puris & ossa, & ligamenta,

erosa fuisse, quam materies exitum foras moliretur: si autem a priore; corpus nimis cachecticum erat, quam ut ex depositione ejusmodi materiæ purulentæ salutem præsagiremus, licet tamen felix unus extaret, alterve, casus. Alterutra porro causa obtineret, loci indicabatur apertura, parva saltem, ut malum palliaretur, vitaque labens utcumque protraheretur. Aperto tumore, pus crassum exivit, impense flavum, idque per 13. continuos dies.

Sed enimvero, quinto die post aperturam factam, alium nobis tumorem exhibet in supremo dextro Thorace, mollem omnino, plenumque, ut videbatur, pure; quem ipsum, jam ante sex dies natum, celaverat. Quum in sequentem diem apertura decreta esset, dispa-

diſparuerat tumor, & colliquans Diarrhæa, cum ſputo tamen purulento pergente, ſucceſſerat. Diagnoſis jam evidentior, ad Diatheſin purulentam potius, quam ad caſum ab alto, mali referendam originem eſſe. Diarrhæam hanc nulla artis molimina compeſcere integre potuere. Dein die XI. recrevit tumor, leviterque apertus, pus ſanioſum per quatuor dies fudit: quo toto tempore appetivit, ambulavit per ædes, bonoque animo fuit. Subito tandem voce cepit deficere, adpetitu carere, ſub veſperam laborioſiſſime reſpirare, frigeſcere totus. Marmoreum frigus omnium extremorum 24. horis perſeveravit, ne minimo quidem pulſu, per totum hoc tempus, unquam percipiendo. Adhibitum tamen eo die pluries thermometrum, gradus 97. notavit. De hoc

hoc phænomeno deinceps cap. 9. Artus interim, corpusque totum, quamcumque in partem aut vellet, aut rogaretur, apte flexit; bona mente paucis exceptis minutis valuit, & 15. die a prima apertura obiit.

Integumentis Thoracis prudenter ablatis, ſinus eo in loco adparuit, in quo tumor fuerat. Stylus caute immiſſus hinc verſus axillam, illinc ad colli vertebras, iter oſtendit; ſed prudentiſſime quancumque in partem agitatus, cavum thoracem ingreſſus non eſt. Thorace prudenter aperto, pulmones inventi ſunt toti ab omni concretione liberrimi, colore liveſcentes: dexter modo, lobo ſuperiore ſuo, cum ea pleuræ regione junctus, in qua deſcriptus mox ſinus penetraverat. Igitur ſinus per eroſam pleu-

pleuram in ipſam lobi ſuperioris ſubſtantiam abiverat; ſed margines ſinus in pulmone tam arcte, toto ſuo ambitu, cum pleura coiverant, ut aër externus ſinum quidem intrare, in cavum vero thoracis minime penetrare poſſet. Exeſa autem pulmonis ſubſtantia, ſaccum cavum repræſentabat; nullis ſaccis lateralibus, nullis vomicis, tum ibi, tum per reliquos pulmones, repeririundis.

Abſceſſus alius 8. 9. 10. vertebram thoracis, nec non coſtarum tegebat principia, nihil omnino cum pulmone communicans. Pauca in eo contenta materies vertebras leviter carioſas reddiderat; qualem cariem & vertebra ultima colli, primaque thoracis, contraxerant. Os ſacrum eroſum, carioſum omne;

omne; ſtylusque aperturæ ulceris a principio inductus, ultra ſpithamæ longitudinem adſcendit, & ſine ulla reſiſtentia ipſum ſpecum vertebrarum intravit. Porro nulla detegi potuit, hos tres abſceſſus inter, communicatio.

En iterum pus, tum ore excretum, tum ſupremo pulmonis dextri lobo, prodeuns, copioſum, diuturnum; nullo detecto ejus in pulmone domicilio: cujusmodi exempla plura, ſuperiore anno adtuli. Horum omnium occaſione en quæ de puogenia cogitem!

Communis ſententia fert pus prægreſſa ſemper inflammatione generari. Inflammationem namque in abſceſſum verti, dum inflammatus ſanguis in finibus vaſorum ſtagnans, & tamen a tergo

go pulſus, ſuorum vaſorum extrema ſolvit, inque albam cum iisdem vertitur pultem. Hanc ob rem & in diuturna puris excretione oportere ingentem reperiri ſubſtantiæ conſumtionem: id quod multa etiam exempla confirmant.

Attamen neque in caſu enarrato, neque in tot aliis ſuperiore anno communicatis, hæc ita inveniuntur. In multis nulla prægreſſa inflammatio eſt; in non paucis nulla ſubſtantiæ inventa eſt conſumtio. Unde cum vulgaris ſententia partem ſuppurationis duntaxat, non integram, complectitur; alia puris eſt nobis quærenda origo, quæ forte rem totam complectatur. Si igitur in Phthiſi v. g. pulmonali pus copioſum, diuturno tempore, ore excernatur, nec apta poſt mortem, qua genitum, loca-

tum-

tumque fuerit, ſedes inveniatur, neceſſe eſt illud ab ipſo ſanguine, immediate ſecretum fuiſſe, cum aliud nihil, quod cum pulmone communicet, aſſignari poſſit.

Attamen nil puri ſimile ſæpe deprehendimus in horum hominum denatorum ſanguine, vaſis contento. Rubicundus enim plus minus reperitur ille, ac nonnihil coagulatus; an in eo ſaltem non oporteret quidquam materiæ albæ, flavæque, ac craſſioris, reperiri?

Reſp. 1mo. Sanguis eorundem hominum, dum aliquando de vena mitteretur, liquor ruber, homogeneus, adparebat; qui tamen ſtagnando extra vaſa corporis cruſtam phlogiſticam, eamque denſam, formaret. Ergo materies,

cru-

cruſtam formatura, in ſanguine antea adfuerat, ſed minime conſpiciunda.

Reſp. 2do. In ſanguine ſaniſſimi hominis, in quo, ex naturali Diatheſi, nulla phlogiſtica diſpoſitio, minime deteguntur principia craſſioris ac flocculentæ membranæ, *Ruiſchianæ* dictæ, quam inde tamen agitatio poſtmodum & conquaſſatio educit.

Reſp. 3tio. Sæpenumero etiam in cadaveribus invenienda eſt materies eadem, quæ pus formare videtur; albida, ſubflava, compacta, polypoſa; quam eandem alii circa mortem generent, alii ad vitalia vaſa per annos gerant.

Reſp. 4to. Non detegitur mortuorum in cruore materies, quæ tamen

B pau-

paulo ante in eodem præſens eſſe debuerit, quæque ſub mortem extremis vaſculorum oſculis tranſſudans, circum viſcera omnia, vitalia, naturalia, animalia, cruſtas denſas, lardoque ſimiles, formet. Cujusmodi *Heurnius* toties inveniſſe ſe ſcribit, nosque in Noſocomio pluries jam demonſtratas vidimus, ad totos quantos Pulmones, Pleuram, Diaphragma, Pericardium; ad Hepar, & Inteſtina; imo in dimidii cranii lethali fiſſura ad Medullam oblongatam, ad Cerebrum externum, Cerebellumque, & in cerebri Ventriculis anterioribus. Unde in omnibus hiſce caſibus ſuſpicari licebit, hanc materiem vel ſanguine valide concuſſo manifeſtam fieri; vel quieti, aërique, commiſſo: ſed de his poſtea latius.

Unde licet in ſanguine omnia adpareant homogenea, conſtat tamen quidquam eidem ineſſe, quod collectum adpareat eſſe tenax, albidumve, aut ſubflavum, quodque puris adpellari materia debeat. Quæ porro materies, ut cito ſæpe a ſanguine ſeparatur, ita non perraro multis in Phthiſicis, menſium annorumque ſpatio, pedetentim ſecernitur. Exempla ſuperiore anno enarrata, ipſaque præſens hiſtoria, id innuere videntur. Sed en adhuc aliam!

Decima Junii præſentis anni ad me homo acceſſit, quem principio anni tuſſis vexaverat immanis, violenta, diuturna; ut firmorum ſane laterum, qui eam ſuſtinuerit, eſſe debeat. Ex quo vero collo tumere cœpit, tuſſis contigit moderamen: imo vix ultra exauditur,

ex quo tumores magni, iique plures, in Collo, ſuperioreque Thorace, partim natura, partim arte aperti, pus bonum, coctum, copioſum, effuderint: ita quidem ut primo menſe hominis veſtes pure madeſcerent, & etiamnum, quarto menſe, pus continuo abundanterque manet; interea dum homo adpareat optima frui ſanitate. Huic pulmone olim ejecta materies nunc externis eliminatur abſceſſibus; poteritque ſic omni diſcrimine homo demum eripi, ut pluribus exemplis, horum ſimilibus, didici.

Furunculi nonnunquam in his, qui a variolis convaleſcunt, conſpiciundi, qui teſte *Mead*, in inſitivis variolis, quam in naturalibus, frequentiores ſunt, non fiunt prægreſſa inflammatione, niſi ſo-

ſolius tenſæ, a materia, cutis; ſed tumor unica die naſcitur, augetur, & apertus incipit nonnunquam eodem illo die pus fundere.

Quotiesne dantur *Anginæ*, *Paraſynanchæ*, altero morbi die jam pus exſudantes? Et *Chriſtophori Benneti*, in *Theat.* ac *Veſtib. Tabidorum*, obſervationes, quotidianis confirmatæ exemplis, quid aliud docent?

Ex quibus cunctis colligimus in ſanguine noſtro diſpoſitionem dari, qua materia, quæ, poſtquam collecta fuerit, phlogiſtica purulentave vocatur, a reliquis ſanguinis principiis ſegregetur, viisque variis de corpore expellatur, ſine intermedio ſacco, in quo alias, poſtquam a ſanguine producta eſt,

moram trahere ſolet, antequam expellatur.

Eruditiſſimus *De Sauvages*, Monſpel. Prof. *Libr. de inflam.* ubi circa puris & cruſtæ inflammatoriæ generationem quædam profert, quæ experimenta mea, ſuper ſanguine humano facta, (*Rat. med.* 1756. cap. 6.) admittere me vetant; tamen §. 87. multum inclinat in eam, quam hic trado, explicationem, ſubjungitque : " *Et ce qui produit la* „ *coëne, pourroit fort bien produire du* „ *Pus.*

Cauſas nunc indagare juvat, quæ ejusmodi materiem in ſanguine generent: has ſane invenimus multiplices.

Prima cauſa eſt frigus corpore ex-

æſtuan-

æſtuante ſuſceptum. Homo egregie ſudans, gelidam aquam affatim haurit, aut quo loco eum ventus amoenus recreat, aliquantiſper ſedet. Impune forte hoc decies tulit. Jam vero illico poſt horrores experitur, & laſſitudines, tum nauſeam, vomitum, cephalalgiam, febrim. Miſſus altero die ſanguis deponit cruſtam, quæ vel ſingulo in vaſe æqualis, vel in variis vaſis varia ſit. Si mox Pleuritis, aut Peripneumonia, ſe comitem jungit, ſolvetur forte morbus coҀta, purulenta materie, ſive ore, ſive alvo, ſive urinis, excernenda; aut etiam purulentis eliminanda tumoribus.

2do. Plethoricus homo aut motu nimio ſuum ſanguinem rarefacit, aut valida ira, aut pergræcatione. Materies alba, flava, ſpiſſa, ejus in ſanguine,

primo, altero, tertio die, miſſo, adparet; itidemque, ſi morbus critice ſolvitur, in excretis.

3tio. Acrimonia Venerea, ut in Teſte venereo adparet, Acrimonia Arthritica, Rheumatica, ſi de locis, in quos deſævire ſolebat, retroagatur in ſanguinem, virus quoque Varioloſum, Morbilloſum, Scarlatinum, intra ſanguinem ſuſceptum; omnia hæc frequenter materiem talem miſſo in ſanguine exhibent.

4. *Benneti* obſervata docent opiparis in dapibus, in vitæ, otiique mollioris, plena beatitudine, ſanguinem obſervari ſimilem, diuturnoque tempore hujusmodi materiem ſputorum forma ejici, citra ullas inventas a morte vomicas.

5. Sed

5. Sed & contingit *Benneti* obſervatum locum habere in his, infimæ qui ſortis ſint, quibus minime liceat adeo lautis, adeo otioſis, eſſe.

6. Fœminis ſanguis paſſim laxior, & a cruſta formanda alienior, plerumque talem materiem in iisdem gravidis pro cruſta habet, & non raro, ſi hæ fœminæ negligantur, viam ad Phthiſin ſternit.

7. Diatheſis demum naturalis quorundam in ſanguine ſemper hanc materiem exhibet.

Conſtat ergo ſeptuplex hucusque cauſa, ejusmodi in nobis materiæ genetrix. Utinam ſimul conſtaret qua arcana lege dictæ cauſæ hanc materiem

 pro-

producant! In hiſce tenebris aliquid conjectura periclitandum eſt.

1mo. Frigus calente corpore ſuſceptum, ſolida arctat, fluida denſat. Nunquid hac arctatione & denſatione hæc materies de reliquis cruoris elementis exprimitur? adunatur?

2. Plethoricus cauſam morbi futuri præparantem invenit in ſuo abundante ſanguine: iraſcatur nunc, peregrinetur, pergræcetur! cauſa excitans ad præparantem adplicata, una cum eadem, poſt horrores intenſiſſimam generat febrim. Rarefactio ſanguinis; vaſorumque, nato eo frigore, arctatio; eundem videntur, qui mox deſcriptus, effectum producere.

3. Acri-

3. Acrimoniæ, & Contagia varia, mox excitato horrore ſtringunt vaſa, humores autem vehementer rarefaciunt. Nonne hinc effectus iidem, aſt longe violentiores? Ita quidem ut in debili Podagrico, in virgine Chlorotica, ſanguinem phlogiſticum producant. Alio exemplo, in polypis explicandis, hæc confirmare conabor.

4. Menſa opipara hominis ſaniſſimi, ſed otio diffluentis, auget, rarefacitque ſanguinem. Hinc ſenſim in eo id naſcitur, quod mox in Plethorico irato contemplabamur. Verum quomodo idem pedetentim naſcitur his, quibus tenuis menſa? videtur illis, quæ No. 7. deſcripta, Diatheſis adeſſe naturalis.

Genus variolarum quoddam huc referam

feram neceſſe eſt. *Foreſtus*, *Drelincurtius*, omneſque demum *Practici*, natas veras Variolas viderunt pluries, citra ulla febris indicia, ſive tempore contagii, ſive eruptionis, ſive etiam nonnunquam maturationis. Pluries præterea viderunt Variolas tum expulſas, tum maturas, adeo modica cum febricula, ut nulla eidem tribui inflammatio poſſit. Attamen genuinum pus, idque ſæpe copioſum, hic gignitur. Obſervaturque idem & in Diſcretis, & in miſto genere, & aliquoties in benignis confluentibus. Porro videtur in illis virus adeo aut parcum, aut debile eſſe, aut adeo parum illorum corpora ab hoc miaſmate irritabilia, ut idem virus blande admodum, lenteque, phlogiſticam materiem cogat, adunetque, in ſanguine. Ita ut homo ſola variolarum eruptio-

ptione ſe iisdem laborare cognoſcat. Primo ſanguinis tenuior portio ſtigmata pro more facit, ſerum accedens cum ſanguine puſtulas auget: purulenta interim materies bonis vitæ viribus, tertio quartove ab eruptione die locum occupat, ſive verſus latera fugando, qui aderat, liquorem, ſive eum ſecum miſcendo, & ſenſim per cutis poros eliminando. Niſi quis credere malit, quod materia in pus vertenda, tribus quatuorve diebus indigeat, antequam in pus, mora contracta, vertatur. Sed lentius papularum incrementum hanc opinionem minus adprobat; nam illæ minuerentur hac ratione potius, quam augeſcerent. Sed utramvis opinionem amplecteris, rem totam tam blande, tranquilleque, Natura operatur, ut vix levem excitet ægritudinis perceptionem.

5. Gra-

5. Gravidarum vero ſanguis, cruſtam qui adeo denſam formet, communi lege vix explicabo. Equidem gravidis, arbitrabitur quis, major adeſt, quam aſſolet, ſanguinis copia; cum primo tempore non videatur fœtus catameniorum materiem abſumere; unde hinc cruorem comprimi, & albam, flavam, materiem, a reliquis ejusdem principiis ſegregari, coadunarique, poſſibile credet: verum hanc plethoræ ideam mox tollit conſideratio neceſſitatis ſuperflui ſanguinis, quo uterus, ut magnitudine, ita & craſſitie, creſcat. Præterea hanc cauſam expungit contemplatio nonnullarum fœminarum, quæ neque pubertatis, neque conjugii tempore, unquam menſtruantes, iisdem nihilominus incommodis, dum gravidæ ſunt, quibus pleræque aliæ fœmi-

minæ gravidæ, ſubjaceant; ut elapſo hoc anno in Noſocomio claro exemplo conſtitit. Deinde complures fœminæ patiuntur eadem ſymptomata, quæ plethoræ adſcribi conſuevere, antequam prima vice menſes retardent; ita ut iterato experimento hæ norint, antequam menſes deficere incipiant, ſe utero geſtare.

An ergo præter datas cauſas adhuc aliquid ἄγνωϛον, ad talem ſanguinem producendum, concurrit? Imo ſi quis ſtatueret, in Plethora, in ſuſcepto frigore, in variolis, quidpiam ignotum humores latenter afficere, ſive id aër gignat, ſive contagium, ſive ſtupenda mutatio, quam animi affectus creant, multis profecto non obluctabor, cum ſemper eadem concluſio maneat: ſuffi-

cit

cit a caufa quacumque fic fanguinem mutari.

Sed contra: Pus alia longe ratione confici Vulnera demonftrare videntur, adeoque quæ huc usque dicta funt Puogeniam minime illuftrare. Id an verum periculum faciam!

Apte id, concinneque, ut fiat, juvat ordinem fequi, quem in defcribendo Vulnere *Boerhaave* obfervat, adjectis confummatiffimis *Illuftriffimi noftri Præfidis*, *Liberi Baronis van Swieten*, Commentariis. Vulnus fumatur corpori, antea per omnia fano, uno cultri ictu inflictum: ea lege, ut arteriæ principes, mufculi, tendines, nervi, offa, læfa non fint.

In

In ejusmodi vulnere 1$^{mo.}$ ſanguis mox undatim exſilit, ſenſim de ſuo demittens impetu, tandemque ceſſans. Vaſa enim arterioſa abſciſſa paulatim ſe contrahunt, & inter carnes, aut pinguedinem retracta, ſibimet ipſa obturaculo ſunt.

2. Ita tamen, ut ſtillicidium ſanguinis ad labia vulneris obſervetur, cruſtam, qua labia tegantur, formans.

3. Lympha interim tenuis tranſſudat, ſed minime phlogiſtica: quantumvis enim in vulnere moratur, nunquam ſpiſſeſcit.

4. Die tertio, aut quarto, labia vulneris tumere, ac retroflecti, inchoant.

5. Quo ipſo tempore febris toto corpore percipitur, rubra cum urina, & reliquis febrium ſymptomatibus. Oritur autem ille tumor, quod abſciſſi vaſorum fines, nunc contracti, nihil transmittant, & ſanguis nihilominus a tergo in eadem impellatur. Hinc pars mole augeatur neceſſe eſt. Præprimis vero adipoſa membrana tumet, diviſo, quo tegebatur, cutis repagulo; unde & circum perſciſſæ cutis margines panniculus adipoſus circumflectitur.

6. Poſt hanc febrim, calorem, pulſationem, tumorem, pus demum prodit. Quo circa advertendum id, quod in crebrius deligato vulnere deſit, ejusque loco tenuis duntaxat liquor adpareat; quo præſente non coaleſcit vulnus unquam: quodque pus craſſum adpareat,

reat, ſi juſto tempore pro natura vulneris deligatio fit.

7. Craſſo itaque pure abundanter prodeunte, labia ſenſim concidunt, febrisque, pulſatio, calor, decreſcunt.

8. A toto vulneris ambitu lente propullulant corpuſcula alba, ſive potius eminentia vaſorum extrema, microſcopio pulcre contuenda. Hinc dicitur caro naſci. Quippe ex omni vulneris plaga prodeunt, & vulneris, quod retractis labiis hiaverat, explent cavum. Et albida quamvis, rubra nihilominus productione illud explent, quum omnia in hoc loco rubro ſanguine a corde pulſo vehementer turgeant. Neceſſe autem hoc erat; cum vis cordis, arteriarumque, ſeu Vita ipſa, ingenita ſibi

efficacia, hiatum ita complere deberet, ut contingentibus ſeſe extremis undique vaſculorum oris, circulatio per vulneratam partem reſtitueretur.

9. Tandem vaſculis omni ex parte unitis, ceſſat pus, & fit cicatrix. Si pinguetudo multum conſumta haud fuerit, ſuppurationis tempore, ſed manſerit ferme ejusdem, quam antea, molis, bona cicatrix formatur: ſi vero conſumta prorſum, fœda cicatrix fit, & cute ad muſculos affixa, motus impedimentum.

Hæc in genere contemplati, revocemus in memoriam, quod quovis inflammatorio in morbo, enarratis de cauſis, ſanguis phlogiſticam diatheſin inducat. Hac in ſanguine producta, examinandum nunc quid inde fiat.

In-

Inflammatoria materies vel ipſo in affecto primum loco ſiſtitur, vel transit inde ad alia viſcera, vel demum per deſtinatas eo vias evacuatur. Ponatur nunc inflammatorie ſpiſſus ſanguis per multos arteriæ pulmonalis fines tranſire non poſſe, finibus iisdem aere frigidiore ſimul conſtrictis. Peripneumoniam natam intelligimus, modo vis cordis a tergo urgeat. Porro in hujus Peripneumoniæ initio, augumentoque, tenuia ſputa prodire conſueſcunt, aquoſa prorſum, glutine miſta levi, lineisque ſanguineis notata. Crudam materiem vocant. Seroſum hoc ſputum morbum non curat, copioſe quamvis ejectum. Vi enim tuſſiendi cum paucis globulis ſanguineis expreſſum eſt, & inflammata denſitas, multa ejus excretione, augetur; quodque glutinoſum gerit, id

vi a ſuperficie aërea pulmonis abraſum fuit. Quandiu nil aliud prodit, morbi eſt cruditas, curatio nulla, magnum vitæ diſcrimen. Sed tertia aut quarta die lineæ rubræ deficiunt, ſputa ſpiſſiora, utcumque puriformia, flava primo, dein ſubalbida, prodeunt, & pergentia ita reddi, perfecte judicant morbum.

Nonne hic cum vulnere conſimilia multa? Extillante de vulnere lympha, nulla curatio: idem in Peripneumonia. Utrumque tantum ſymptomaticum eſt.

In vulnere ad diem 3. 4. tumore ac pulſatione auctis, pus verum prodire incipit; ſed ſimul pure facto, beneque prodeunte, febris, tumor, pulſatio, dolor, minuuntur. Ita Peripneu-

pneumonia creverat ſebre, & reliquis ſymptomatibus, donec ad 3. vel 4. diem puriformis exſpueretur materies, & omnia tandem ſymptomata mitigarentur.

Si, quo tempore pus inceperit vulneri ineſſe, illud frequentius deligaveris, pus bonum conſolidans ultra non habes, ſed tenue modo quidquam; quo fluente, nulla conſolidatio. Quietem agat oportet illa materies, ut ſpiſſeſcat, vulnusque percuret. An non in peripneumonia idem fere? ſi, primo cocto ſputo adparente, tuſſis perennis pulmonem quatiat, cocta materies ultra non prodit, ſed tenuior tantummodo, & acrior, & delaſſans, non ſolvens morbum unquam. Blandum ſomnum aut ars produxerit, aut natura! En mox

ſputa craſſa, colore, conſiſtentia, levamine, optima. Ratio hæc videtur eſſe: Exſudat Lympha ex abſciſſis vaſis vulneris aſſiduo: manenteque eo in vulnere, extremæ arteriolæ emolliuntur; ut ſic, & vi vitæ a tergo pellente, & ablata emolliendo reſiſtentia in vulnere, id phlogiſticum fundant, quod, miſtum cum lympha præſente, pus bonum referat. In peripneumonia frequens, violentaque tuſſis, exprimit ex vaſis roriferis, ipſisque vaſis phlogiſtico infarctis, Lympham: ita ut materia inflammatoria hinc ſpiſſior reddita, inepta reddatur, quæ per oſcula ſua dilatata in cavum aëreum exeat pulmonis. At vero quiete inducta, tum Lympham ſuam retinet materies inflammata, tum Lympha retenta omnia emolliuntur, dilatantur, phlogiſticum craſſum ipſa hac quie-

quiete & tepore coquitur; quo demum omnia ita aptentur, ut bona materies excernatur.

Contingit tamen ſæpe, ut oſcula hæc in peripneumonia haud dilatentur ſufficienter. Unde cocta materies ex arteriis pulmonalibus in venas fertur, duciturque bonis corporis viribus aut ad arterias Meſentericas ambas, aut ad Renales, aut etiam ad varias glandulas, ut harum ope de corpore eliminetur. Nonne hic, quod in tranſitu moneam, facile capimus, quomodo Pleuritis ſe evacuet per ſputa e pulmone? Ut Peripneumonia per arterias meſentericas, ita per pulmonicas Pleuritis.

Sin vero neque per anguſtias arteriæ pulmonalis elabendi nanciſcatur fa-

cultatem, colligitur, vaſa ſua, adventante nova materie, dilatat, inque ſaccos diſtendit, ut toties in Hydatidibus videmus; vel rumpit eadem, ita ut effundatur materies in celluloſum id, quod veſiculis interjacet. Hæc nunc Vomicarum origo; quæ quidem rumpi vi tuſſis vel in cava pectoris poſſunt, vel in cavum aereum pulmonis: imo contingit etiam easdem non rumpi, ſed extendi incredibiliter, materiemque in iis contentam continuo cum ſanguine miſceri; unde Hecticæ febres, Empyemata, Tuſſes purulentæ, intelliguntur. Si bona fortuna abſceſſus in cavum aereum perrumpitur, & materies brevi tempore tota ejicitur, continuatave excretione de pulmone expellitur; tùnc, modo bonæ vitæ vires adſint, creſcantque, & ſanguis ſit purus, rediviva ſa-

lus

lus eſt. At vero ſi cum tanta per pulmones excretione, ſanguis diatheſin phlogiſticam ſervat, mori demum hominem, ut in *Bennetianis* eſt, oportebit.

Hæc nunc demum illa ſanguinis diſpoſitio eſt, qua ſub vitæ terminum cruſtæ flavæ viſcerum ſuperficiei circumnaſcantur; de qua re ſuperius actum. Nec acutis modo qui intereunt morbis eam cruſtam ſoli habent, verum & qui lentis. Vidi olim id pluries, & anno 1756. menſe Decembri idem demonſtravi publice in Noſocomio poſt chronicum morbum. Nihil hic miri. In media Chloroſi virus varioloſum novit pleuriticum cruorem fabricare. Ipſi polypi ita generantur, ut poſt dicam.

An non phænomena, hiſce conſimilia

lia, vulnera dant? Adparet ita. Neque enim ulla ratione videntur vaſa abſciſſa, cum contento in extremis eorum phlogiſtico, tam copioſæ materiæ, integras per ſeptimanas generandæ, ſufficere. Diſpoſitionem inflammatoriam Febris illa, quam 3. aut 4. die, notabiliore in vulnere, accenſam percepimus, ſanguini conciliat; videturque ipſiſſima illa diatheſis vi cordis per locum vulneris minus reſiſtentem, ut exeat, determinari: quippe Clinice docet nos quotidie, materiem in humoribus alienam eo locorum allici, quo Medici reſiſtentiam minuerint.

Sane id ita credamus multa in vulneratis ſuadent. Copia puris nonnunquam adeo enormis ex vulnere amputatæ Mammæ, Cruris, Brachii, prodit,

ut

ut homines pereant defectu virium; dum interim vulnus ne centesimam quidem puris partem suppeditare queat: aliunde ergo pus adferatur necesse est.

Quid quod in rerum natura existant, quæ suopte genio hanc sanguini ingenerent diathesin? Hæc inter annumerare cogor *Bellam Donam Tournefortii*, *Atropam Linnæi*, *Solanum furiosum*, *Solanum maniacum*, Στρύχνον μελανοκέρασον. Hortatu, & exemplo, celebrium in arte Virorum, dedi, exacte secundum datam formulam, infusam hanc herbam quatuor fœminis; quæ aut Scirrho, aut Cancro, aut Carcinomate maligno, laborarent. Præter dolorum augmentum, præter vertigines & ἀμβλυωπίαν, per aliquot ab assumto remedio horas quotidie toleratas, qui tecti Scirrhi, aut Can-

Cancri fuerant, ſponte aperiebantur, pusque bonum fundebant; Cancri vero qui antea aperti fuerant, pro ichore copioſum pus dederunt. Spem utique hoc in principio fecit. At vero prodiit demum puris copia tanta, ut per pavimentum deflueret, ne quidem repagulis ex ſtupa Mammæ circumpoſitis coërcenda; ut demum pene extinguerentur duæ fœminæ; Cancro interim æque maligno conſpecto. Binæ vero aliæ, quod breviore temporis ſpatio infuſa hac herba uterentur, minus male ab eadem multatæ fuere; ſed perinde ac priores duæ, nullam Cancri emendationem adeptæ.

Sed ſi res ita, ut dixi, ſe habet, cur parva vulnera aliquando ſine febre inflammatoria, & ſine ejusmodi medicamen-

mentis, bonum pus, copiosumque, præbent? Dantur topicæ febres, ita ut pulsus febrilis modo affecta in parte sit, reliquo autem in corpore plane naturalis. Novum pus sic potest quotidie in vulnere generari. Tumorem, dolorem, calorem, pulsationem, toties in digiti abscessu formando experimur, reliquo corpore prorsum febre immunes. Vide comm. *Ill. Præsidis* in aph. *Boerh.* cap. de febr. in gen.

Sed cur nonnullis in Anginis, aliquoties in inflammatione pectoris, nonnunquam & in vulneribus, altera jam die pus adparet? Vel his naturalis est ejusmodi in cruore Diathesis, ut supra constitit; vel, antequam topicum malum nasceretur, febris jam adfuerat. Homines sæpe tribus, quatuor, pluribus-

ve

ve diebus febre laboravere, antequam Angina formaretur.

CAPUT III.
De variolis.

Quum in Quæstionibus super *inoculatione Variolarum* nuperrime editis, methodum quandam præ cœteris laudarem, eam publici quoque juris redderem rogatus sum: oportune ergo hic methodum meam & olim, & etiam hic in Nosocomio, adhibitam, lubens communicabo.

Ab initio igitur manifestantis se contagii Methodus inflammatoria per omnem modum instituitur. Vena sanguis missus vix gerit in principio crustam. Emeticis usus numquam fui: tum quod illa in Vomitum propensio, non magis Eme-

tico,

tico, quam ſine eo, ante eruptionem papularum tollatur; tum quod *febres varioloſæ ſine variolis* non minus ſaltem, citra emetica data, quam poſt eadem exhibita, obſerventur; tum quod æque certe frequentes ſint variolæ benignæ, non datis, quam datis, emeticis. Quid ergo fruſtra corpora torqueamus? Præſertim cum motus violentior excitatus, pluribus, pejoribusque Variolis producendis, aptus natus ſit? Adſtipulatur nobis ipſa *Boerhaavii* circa variolas doctrina, altum de Emetico ſilentium obſervans. Sed remedia conveniunt antiphlogiſtica, alvum leniſſime ſubducentia, nitroſa; Enemata ſimilia; tum pediluvia, ſemicupia, aër humidus & temperatus; ut totus homo, quoad ejus fieri poſſit, laxetur & emolliatur, utque undique ablata reſiſtentia eruptio

materiæ variolosæ fiat ad cutim commodissima. Pro ratione febris Venæ Sectiones repetuntur.

Commode si exeant papulæ, ægros bis de die per semihoram in calido pedum balneo, ad usque genua, & altius, imponimus. Adhibetur aut pura aqua, aut emollientibus cocta, aut mista lacte. Cruribus pedibusque probe exsiccatis, Epispastica ad plantas pedum adplicantur, imo & nonnunquam pedes integri, cruraque, involvuntur iisdem. Occasione Balnei extra Lectum, mane ac vespera, sedent bihorii, trihoriive, spatio. Intereaque temporis Lecti mutantur, aëre perflantur; & si contingat, ut per morbi decursum ægri putridissimo linteaminum lecti, indusiorumque, fœtore male afficiantur, præsertim si in-

infantes ſint, linteamina, & induſia, ſanorum corporibus aliquantisper admota, adhibentur. Pro potu & medicamine utuntur Decoctis emollientibus & refrigerantibus, Lacte ebutyrato, Sero lactis, Lacte cum aqua miſto, &c.

Altera a bene prodeuntibus variolis die, datur matura veſpera ſyrupi Diacodii unc. 1. $1\frac{1}{2}$. idem & mane die tertio incipit fieri. Menſura paregorici a ſola ægrorum tranquillitate deſumitur. Cum *Sydenhamo* damus ter, quater, in die hanc doſin, quando malignæ variolæ ſunt. Porro paregorica damus in benignis & commodis variolis, ut facilis morbi tolerantia ad finem usque perſeveret: docente experientia vel benigniſſimas a cauſa vix detegenda in malignas mutari. Uſus paregoricorum

efficere videtur, ut funeſta hæc mutatio, ſi unquam, rariſſime ſaltem, contingat. Hinc dormiant, nec ne; vix, vel parum, ægrotent; datur ſemper dicta de cauſa quavis 12. hora paregoricum, ſique opus eſt, augetur. At vero in maligniore ac moleſtiore genere datur, ut mox dixi, auctiore ſemper doſi. Syr. *Diac.* Syr. *pap. alb.* Laud. Liq. *Syd.* uſui veniunt. Uſus autem docuit, opium datum v. g. cum emulſis, aliisve remediis, ut ejus tantilla pars quavis hora ſumatur, pulcris iis carere effectibus, quos, expoſita ratione exhibitum, producit.

Quum enemata mollia primo laxent totum ſyſtema Meſentericum, cum deinde pro parte abſorbeantur, cum denique alvum ab opio immorigeram blande

de ſolvant, ſolent a principio ad finem usque quotidie immitti.

Interea temporis curamus a morbo incepto, ad curam abſolutam usque, vel Lacte & aqua, vel Lacte cum Decocto ſeminis Sumach; ſpongiis imbibito, oculos aſſiduo fovere; ut quæ illos cæterum infeſtent mala, averruncentur. Tota quoque facies, ob dicendas poſtmodum cauſas, aqua & lacte aſſiduo humectatur.

Si contingat vel præ vehementia morbi, vel præ virium prolapſu, eruptionem pro votis non ſuccedere, curam ad datam indicationem ſic dirigimus. Si morbi ac febris violentia, nimiave plethora, in cauſa ſint, mox vena ſecatur, ſemel, iterato, pluriesve.

Licebit obiter circa V. S. hic animadvertiſſe, eam quovis variolarum ſtadio, urgente febre, peripneumonia, phrenitide, inſtitui debere. Sin vero debilior vita in cauſa eſt, eam tunc cardiacis, vinoſis maxime, tam epotis, quam ad axillas & inguina, ubi corpus maxime bibulum eſt, adhibitis, erigere & animare ſatagimus. Mira hic & veſicantia præſtant.

Salivationem in confluentium genere ſæpe nullam, aliquando magnam, habemus. Hac ipſa æſtate in miſto genere habuimus copioſam. Cum corpora liquido blando tota die implemus, moderatumque ipſis aërem conciliamus, cura peculiari opus non eſt ad ptyaliſmum moderandum.

Ubi vero variolæ maxime malignæ retrocedunt, omniaque peſſima ſymptomata, quæ mortem præ foribus clamitent, adparent, pauca quidem, ſed mira, Ars nonnunquam præſtat. Dabitur id exponendi & demonſtrandi occaſio Cap. V. Tamen verbo hic dixerim hæc infortunia vix contingere, ſi cura, ut hic dicitur, adminiſtratur.

Ad diem 10. 11. 12. totius morbi, ſiccis jam puſtulis, tenero forfice exitus puri datur tota facie, eaque perſciſſa, ſpongiis aqua tepida & lacte madidis abſtergetur. Siccatis brachiis dein, cruribusque, idem fit. Cumque omnes papulæ non ex æquo ſiccefcunt, ſed aliæ poſt alias, ita & earundem apertura per vices inſtituitur. A Chirurgo hoc opus in facie, totoque corpore,

perfici poteſt; licet plures viderim, qui animoſe, ac volupe, manus & brachia ſibi perſcinderent. At vero non ſufficit ſemel aperuiſſe. Puſtulas enim mane apertas, deterſaſque, veſpere invenimus pure turgidas: unde idem opus veſpere repetendum, idque quater, quinquies, imo pluries, poſtmodum iterandum; qua in repetitione aperturæ maxima conſiſtit utilitas. Etenim totus panniculus adipoſus pure ſcatet, tumetque, imo pure adhuc ſæpe plenus ſanguis eſt. Frequenti igitur puſtularum perſciſſione, earundemque deterſione, corpus ingenti copia puris liberatur. Si tunc ſiccis omnibus puſtulis venæ ſectio fiat, eaque, ſi opus eſt, iteretur, liberatur ſanguis, ac totum corpus ab illa materie, quæ poſt curatas variolas oculos, aliasve nobiles cor-

po-

poris partes afficere, vel in cute furunculos excitare poſſet.

Purgantia denique antiphlogiſtica a ſiccatis puſtulis alterno, tertiove die, data, idque ad 3. 4. 5. vicem, prout indicantur, hic optimi ſunt uſus.

Ex dictis multorum habetur problematum ſolutio. Ac 1mo quidem, Cur Variolæ ſenſim, Furunculi cito; Variolæ ad certam modo tum altitudinem tum ambitum, Furunculi tantas excreſcant in moles?

Naſcentibus variolis ſanguis a materie prava paulatim expedit ſeſe, idque eodem tempore innumeris propemodum ſæpe in locis: ſucceſſu temporis novam materiem adjicit, lentaque ag-

aggeſtione papulas elevat. Si non pergit replere easdem omnes, diſparent quandoque priorum nonnulla ſtigmata, & reliquæ implentur. Furunculi vero oriuntur a dudum jam præparata, id eſt, a phlogiſtica, ſeu purulenta materie, ſive in ſanguine oberrante, ſive in panniculo adipoſo detenta; quæ eadem creſcentibus vitæ viribus ſub cute effunditur,[3] & in tumorem, qualem adpellens materia requirit, aut in quantum cutis tam ſubito ſe extendi concedit, attollitur: pari ferme ratione, qua critica in Acutis materies, ad aures, inguina, tibias, imo ad brachia crurave, aut alias corporis partes, ſubitos ſæpe creat, magnosque, tumores.

2. Undenam ſubita mors viſa aliquoties maturis in variolis, ſine ullo puſtu-

puſtularum prolapſu, imo cum puſtulis ipſo in cadavere pure ſcatentibus?

Pus poteſt in extantibus papulis manere, ſed de toto panniculo adipoſo reſorberi, cum ſanguine ad vitalia loca deferri, & ſic præſcindere vitam.

3. Unde ptyaliſmus ſæpe in variolis? Oritur is paſſim brevi ab eruptione, inque undecimum diem, vel & diutius, perſeverat. Unciæ 5. 7. 10. 12. 15. 20. & plus, nucthemeri ſpatio, evacuantur. Aquoſa, leviter tenax, ſubalbida, quæ ejicitur, materies eſt. Si variolis ſiccari cœptis, conſidenteque facie, ceſſat ptyaliſmus, malo id fit ægrorum omine, niſi manus aliquantiſper, ac pedes, tumidi perſiſtant eſſe. Etenim veneno infectus humor, haud ad cutem duntaxat, ſed ad glan-

glandulas ſalivales adplicat ſeſe, & ipſo humore ſalivali dilutus, ore excernitur. Porro apertura puſtularum id qualecumque damnum reſarcit, quod a ceſſante maturius ptyaliſmo, aut facie ac manibus citius collabeſcentibus, naſci potuiſſet.

4. An puſtularum perſciſſio quid confert ad conſervandam venuſtatem? Optimus *Diemerbrockius* in egregio ſuo *de Variolis ac Morbillis tractatu* eandem condemnat, ut cutim deturpantem: forte ita eſt ſi unica modo apertura fiat; ſed ſi, ut dixi, pluries repetatur, ſane non deturpat, at emendat. Materies enim ultra ſub cruſta ſtagnare, propriumque ſinum erodere, non poteſt. Hinc multi eam ſollicite commendavere. Ducentis fere abhinc annis laudavit eam Cla-

Clariſſimus meus hac ipſa in Cathedra Anteceſſor *Joannes Marcquardus*, *pract. theoret. empir. pag.* 348. Commendaverunt *Yvo Gaukes*, celeber apud *Emdanos* Medicus, *prax. chir. & med. cap.* 60. *Sidobre* famoſus apud *Monſpel.* Medicus, *Tract. de Variolis pag.* 228. & ſeq. *Drelincourt Leyd. Profeſſor*, *de Variol.* 27. *De la Metrie*, *Traité de la petite verole p.* 160.

Ratio ex dictis patet. Puri nulla ſuppeditatur facultas denſa ſub cruſta partes ſubjectas erodendi, conſumendique ita celluloſam membranam, ut cutis fœde cum muſculo concreſcat. Certe multis ab annis hac methodo uſus, teſtor me, qui profundis cicatricibus defœdatus eſſet, vidiſſe neminem.

Equidem inſitio Variolarum optima au-

audit conſervatrix venuſtatis: hincque Circaſſienſem, ac Georgicam gentem fœmineam illibata pulcritudine conſervans, a tantum non omnibus inſitionis patronis una voce laudatur. Confirmantque itineratores. Scribit *de la Mottraye*, quo per Circaſſiæ montes, prope mare Caſſicum magis penetraret, eo formoſiores ſe fœminas conſpexiſſe; cauſamque expiſcatum didiciſſe, quod uni id deberetur inoculationi. *Voltaire*, omnesque pene alii, ore id uno confirmant. Sed quæ ad commendandam inſitionem undique congeruntur, utinam omnia vera eſſent! *Voltaire Lettr. Phil. XI.* ut rem certam, imo famoſus in inoculando *Timoni*, ut teſtis oculatus, aſſeverant *Thracibus Muhammedanis* acceptam adeo inſitionem videri, ut eorum Magnates eandem ſuis, mox ubi abla-

ctati

ctati ſint, infantibus, inſtituant: cum tamen certo conſtat *Turcarum* neminem unquam inſitionem hucusque admiſiſſe.

Unde ſi teſtes liceat cum teſtibus conferre, tota forte mutabitur ſententia. Eruditiſſimus & exactiſſimus *Tournefort*, *Voi. du Levant. Epiſt.* 18. „ Georgicas fœminas quod attinet, certe „ ipſas nos veneres viſuros, fide Au- „ torum arbitrati, invenimus illas, qui- „ buscum nobis agendum erat, haud „ inamœnas quidem, ſed minime pul- „ cras ---- ut neque etiam fœminas ci- „ vicas. Ut meritiſſimo jure conclu- „ dam id aſſeri poſſe, quod Hiſtorici „ peregrinatores ſuum ludere ac fallere „ lectorem voluerint, Georgicarum ja- „ ctantes venuſtatem. R.R. P.P. Ca- „ pucini una nobiſcum ſentiebant, po-

„ tius,

„ tius, quam peregrini ſcriptores, re-
„ rum gnari, ut qui *easdem fœminas*,
„ ut ſordido fuco, quo facies ſibi ſuas
„ illinirent, abſtinere vellent, longo
„ jam tempore incaſſum hortati eſſent.

CAPUT IV.

De Herniis.

Hernia incarcerata quotannis homines plures in Auſtria perimit: & licet fumus Tabaci dexterrime adplicatus inſtrumento, quod prioris anni diſſertatione indicatum fuit, vitam pluribus ſervaverit, non ſervavit tamen omnibus. Quorum caſus adnotaſſe æque juvat, arti æque confert, quam fortunatorum meminiſſe: en igitur memorabiles binos!

1757. Aprilis tertio, tertio morbi die,

die, obiit mercator 20. annorum, cui a biennio Hernia inguinalis inculpate gesta, triduo ante mortem incarcerata fuit. Herniotomiam pertinaciter recusavit: tabaci fumus nil ipsi profuit. In cadavere Hernia adparuit inguinalis phalangem pollicis primam mole æquans. Saccus Peritonæi, ope cellulosæ membranæ, arcte undique cum integumentis externis concreverat. In ipsa Hernia Omentum cum Sacco Peritonæi arctissime, lata fortique concretione, coïverat. Intestini Ilei ad pedis circiter a valvula Bauhiniana distantiam portio, dimidia suæ Diametri parte, intra Herniam erat, reliqua vero sui portione in abdomine; non accreta aut omento, aut sacco suo. Loco autem suæ in annulo constrictionis striam impressam gessit, tota in sacco gangrænosa, minus

in abdomine. Ipſe quoque Peritonæi ſaccus gangrænoſus.

Hernia ergo Omenti inculpate geſta biennio, cauſa proëgumena fuit Herniæ Inteſtini, triduo ante mortem contingentis. Operatio Chirurgica Herniam omenti difficulter, eam Inteſtini facile, curaſſet; dum, repoſito Inteſtino, inſtrumentum idoneum, ſeu Brachierium, ne recideret, adplicuiſſet: ejusmodi enim compreſſionem Omentum commode ferre multa exempla docent. Sed mira quam machina ſumus! Media pars Inteſtini in Hernia intercepta eſt, altera in abdomine libera, & tamen inde morimur. Quid ita? a morte omnia flacceſcunt; in vita autem videtur portio Inteſtini libera a portione altera, vehementer compreſſa, ſi-

ſimul ſpaſmodice conſtricta fuiſſe, adeoque omne per inteſtinum iter penitus occluſum. Quin necdum ſpaſmus plane ſolutus erat. Evidenter id docuit Inteſtini, a loco compreſſo, ad Tulpii valvulam, vacuitas; dum reliqua Inteſtina omnia vehementer turgerent. Hanc Herniæ ſpeciem *Heiſterus*, & Chirurgi *Acad. reg. par.* pluries notarunt.

2. Fœmina annorum 49. commodam a biennio Herniam, quæ quoties prolabebatur, ſponte retrocedebat, geſſit: Strangulabatur vero pars 1. Aprilis 1757. Auxilia omnia Artis, repetita fumi Nicotianæ injectio, profuere nihil. Propoſitam ſæpius Herniotomiam ægra recuſavit pertinaciter. In 10. morbi diem protractis miſeriis, obiit. Omnis tenſio, cuncta partium durities in ca-

davere aberat. Quatuor diverſas craſſaſque tunicas perſcindere, ac ſolvere oportuit, antequam ad ſaccum Herniæ pervenerimus. Non inſuetum hoc; vidi ultra viginti varias membranas ſolvi oportere, antequam ad verum herniæ ſaccum perventum eſſet. Saccus porro in hac fœmina perſciſſus, ne aquæ quidem guttulam fudit; quæ aqua alias operantem convincat, ſe ſaccum peritonæi penetraſſe. Omentum prodigioſa portione cum ſacco concretum erat. Inteſtini Ilei portio integra in Hernia intercepta, accreta nullibi, ad duos cum dimidio pedes a valvula Bauhiniana.

Igitur Hernia Omenti toto biennio videtur adfuiſſe, ea vero Inteſtini per vices duntaxat; ultimis vero decem diebus ſtrangulata. Cohæſio firmiſſima O-

men-

menti, Tunicarum numerus, Inteſtini libertas, abſentia ſymptomatum, id ita credere ſuadent. Operationem Tunicæ multiplices difficiliorem, ac diuturniorem, reddidiſſent; defectus in ſacco aquæ, incertiorem; Omenti repoſitionem, impoſſibilem; Inteſtini, facilem. In hoc corpore iterum obſervavimus, æqualem, denſam, flavam, cruſtam, fere omnia inflammata Inteſtina penitus contexiſſe.

Liceat ob rei affinitatem hic tertiam adjungere hiſtoriam. Homo 74. ann. in Noſocomio Civico habitans, febre ac tuſſi afficitur. Optimus Noſocomii Phyſicus voluit debitam gerere ejus curam. Patiens vero renuit; vixiſſe ſe ſatis, vitamque annoſam ſuam adhuc protrahere velle indecorum eſſe arbitra-

tus; quare & paucos intra dies attigit metam. Cadaver ad me delatum, Herniam enormis magnitudinis oſtendit, quam in ſuo Noſocomio nunquam indicaverat, cujusque nulla unquam ibidem ſymptomata perpeſſus erat: quo enim morbo periit, nullam is habuit cum Hernia ſimilitudinem. In ſacco Peritonæi maximo hærebat portio ſesquipedalis Inteſtini Ilei, una cum ſuo ultra quatuor digitos alto Meſenterio; prætereaque totus quantus Cæci ſaccus, cum ſuo vermiculari proceſſu: proceſſus vero hic intime fuit cum Meſenterio, & cum Ileo, concretus. Aderat denique & Omenti portio, quæ nullibi ad Inteſtina, arctiſſime autem ad Peritonæi ſaccum, adnata. Hiantem admodum annulum dudum a Natura factum conjicimus, hinc hominem pravis caruiſſe

ruisse symptomatibus. Forsitan Omenti Hernia dudum adfuit, eaque intestini olim sæpe intravit, exivit; a longa tamen die intestinum suum ultra saccum non reliquisse videtur, eo quod vermicularis processus cum variis Ilei voluminibus, Mesenterioque, intime coivisset. In situ enim, quem in ventre Intestina obtinent, talem concretionem fieri impossibile foret.

Ponamus hunc hominem olim ab Hernia, licet non strangulata, metu duntaxat futuræ incarcerationis, radicitus curari voluisse: quid hic futurum fuisset? Commoda fuisset operatio, & reductio facilis, saltem Intestinorum; cum ea nullibi annexa, & adeo hians annulus. Brachierium amplissimum locum forte claudere, ne relapsus fieret,

potuisset; at vero summissima illa non solvenda concretio Vermicularis processus, dolores effecisset, & spasmos, & vomitus, & febres, & denique mortem: quæ omnia aberant, quamdiu omnes hæ partes, sic apte collectæ, in sacco hærebant.

Ex omnibus patet, Herniotomiam utilem, imo necessariam esse, maxime si Chirurgi in ea frequenter peragenda dexterrimi sunt: qualem sane laudem Chirurgis Haga-Batavis multis debeo: attamen casus dari, ubi & anceps, & inutilis, imo & noxia, esse possit.

Cæterum quantus hominum numerus me quotidie inter pauperes accedat, qui Herniis laborent, omnem pene fidem superat. Ita ut Medicorum, ac Chi-

Chirurgorum induſtria, ſtudiumque, hinc excitetur oporteat, quo demum artem hernias tum palliative, tum curative tractandi, egregie poſſideant.

CAPVT V.

Nonnulla de Tympanite & Ileo morbo.

Qui me pauperes quotidie conſilii cauſa adeunt, Tympaniten multi incuſant, ſcatentque mentione ejus monumenta Scriptorum. Morbus eſt multa externo adſpectu conſimilia cum Hydrope aſcite habens, ſed in eo potiſſimum illi diſſimilis, quod venter in illo rite examinatus fluctuationem aquarum denotet, in hoc vero percuſſus inſtar Tympani reſonet: quam ob cauſam & id nominis eſt adeptus. Conveniunt eo usque Autores: ſed in ve-

ra ejus natura determinanda, aſſignandaque vera ejus ſede, titubantem non firmant Lectorem. Unde, antequam propriam meam experientiam afferam, nonnulla præfari oportet.

Hipp. Coac. præn. *N°.* 458. & *Aphor.* 4. *N°.* 11. de Tympania loqui videtur *Hydropis ſiccæ* adpellatione. Veram autem ejus ſignificationem ex Eo, ejusve interpretibus, imo ne ex ipſo quidem *Galeno*, habemus.

Celſus Lib. 3. *Cap.* 21. componi hujus morbi materiem ex aere cenſet commiſto cum aqua: utrum vero in cavo abdominis ejus ſedes, an in Inteſtinis ſit, haud determinat. *Aretæus* ſedem cavo in abdomine ponit, materiem nunc aquam, nunc ſpiritum, vocat. pag. 43. 49.

Go-

Goræus Def. med. pag. 477. materiem credit flatus esse, qui nubilosi fiant: unde non merus aer, sed cum aere mistus humor sit. Quo vero in loco hæret, non definit.

Hollerius comm. in Aph. & maxime *Libr. 1. de morb. intern. cap. 39. in Scholio*, vix a *Goræo* differt. *Dodonæus obs. med. cap. 28.* & in *Schol. ad Beniv.* Tympaniam duplicem agnoscit: alteram Acutam, ut in Ischuria, & Colica clausa pertinaci; alteram vulgarem, quam non explicat.

Quicumque præterea autores a *Boneto in sepulcreto anat. tom. 2.* & a *Mangeto Bibl. med. tom. 2.* laudantur, ii omnes quoad theoreticam, & pathologicam expositionem, nihil lucis conferunt.

Boer-

Boerhaave aph. 1226. & 1251. Materiem ponit aëra esse, sedem vero vel in cavo abdominis, vel in Duplicatura Peritonæi; (quam Duplicaturam primo tempore suo adhuc cum cæteris admittebat) vel in dilatatis Glandularum cavis; idque duplici modo: 1mo. a rarefacto vapore humoris extravasati, aquæ nimirum, aut puris, aut ichoris. 2do. Ab aere, per membranas Intestinorum putrefactorum perforatas, in cava dilapso; qui idem, dum retroire non posset, calore corporis rarescеret.

De Gorter in Aph. Hipp. Sect. 4. No. 11. credit posse in Mesenterio suppurationes fieri, effundique materiem in cavum abdominis, quæ putrescens aërem perpetuo generaret, dum pus copiosius interea fluere pergat.

Ri-

Riverius, *Sennertus*, *Foreſtus*, aliique boni autores, modo explicant antiquo. Solus *Duretus adnot. in ſuam enarr. in Holl. locum*, mox laudatum, ut *Boerhaave*, & *de Gorter*, materiem modo flatum eſſe definit; ſed in eo ab omnibus diſcrepat, quod ſedem mali non Abdominis, ſed Inteſtinorum ac ventriculi cavum, fere ſemper eſſe ſtatuat.

Viſis his, quæ de hoc morbo theoretice ſcriptitata ſint, conſulenda eſt Anatome. *Schenckium*, *Bonetum*, *Mangetum*, aliosque caſuum anatomicorum collectores, conſulentes, invenimus ex innumeris hiſtoriis allatis id colligi oportere, quod materies morbi raro Aqua, paſſim aër eſſe, inventa fuerit; ſedes autem vix cavum abdominis, ſed potiſſimum expanſa Inteſtina & ventriculus

culus, ſit reperta. Hac, inquam, omnes caſus deſcripti clamant, paucis exceptis, qui ut aliter exponuntur, ita etiam, ob dubiam enarrationem, eodem, quo priores, modo exponi poſſunt. Si nunc his addamus omnia, quæ doctiſſimus, deque Re medica ac chirurgica bene meritus, *Littre* habet *Mem. Acad. Reg. ſc. par. an.* 1713. *in* 8. *a pag.* 314. *ad* 324. demonſtratum fere habemus, Tympaniten eſſe aeris collectionem in Ventriculo Inteſtinisque extenſis: inventa paucis duntaxat in corporibus aqua in cavo abdominis, quod ob cachexiam univerſam neutiquam mirandum.

Dabo nunc, quem promiſi, caſum. Homo tympaniticus a triennio, gravi demum Ileo, ſeu Miſerere mei, affectus,

ctus, in Nosocomium nostrum inducitur. Imminentis mortis probabilem certitudinem vix ipse potuit persuasam sibi habere, eo quod idem malum, cum ipso vomitu stercoreo, singultu gravi, virium dejectione, triennii spatio bis perpessus, tamen in vivis mansisset. Adplicatus incassum omnibus, ipsoque Nicotianæ fumo, intra triduum expiravit.

Inciso abdomine invenimus ad septem circiter pollicum distantiam a principio Recti, coarctationem firmam Coli Intestini, veluti circumductum filum id arcte constringeret. Ad hanc constrictionem tota excrementorum moles, potuumque, & aëris, sistebatur. Sub constrictione Colon gracile, Rectum non expansum. Cæterum colon integrum a parte constricta, ad Cæcum usque, hic

hic brachium, illic femur, hominis adulti, amplitudine æquabat; ipſaque tenuia inteſtina omnia, ut & ventriculus, duplo, triplo, naturalem Diametron ſuperabant. Diuque quod duraſſet Tympanites, nec ſufficienter extendi venter potuiſſet, Thoracis mutata figura fuit: ita quidem ut & latiorem illum & breviorem feciſſent coſtæ quatuor ſuperiores, fere ad ſe invicem adductæ; Octo inferiores, elongatis incredibiliter muſculis intercoſtalibus, omnino extrorſum ductæ. Gibboque Diaphragmate ad quartam ſuperiorem coſtam pertingente, & ſterno inferiore extrorſum valde incurvato, Thorax cum compreſſis pulmonibus, & parvo corde, incredibile quam arctus! abdomen eandem ob cauſam quam amplum eſſet!

Quan-

Quantum ex historia mali colligere datur; in primo morbo Ileo, quem homo triennio ante mortem passus erat, inflammatio nata ea in Coli regione fuit, in qua nunc callositas, & constrictio, a morte inventa est. Et cum diu, pertinaciterque, alvus ipsi tunc temporis clausa esset, intestina ita extensa fuere, ut Tympaniæ speciem præ se tulerint; eamque, quod deinceps soluto morbo elasticitatem & vim contractilem non recuperarent, semper servaverint. Quum sedes mali primi adeo ano proxima esset, videntur enemata crebra eam tunc temporis ita solvisse, ut substantia quidem Coli vitiata manserit, transitus vero aliquis materiæ Intestinis contentæ daretur. Mansit tamen causa Ilei proegumena; ita ut secundo, nata quacumque de causa nova constrictione, novus

F Ileus

Ileus cum omnibus ſuis teterrimis ſymptomatibus prognatus ſit: ſimulque ex iterato Ileo aucta iterum fuerit Tympanias. Tertia vero vice, cum gangranam expanſa Inteſtina minarentur, Ileo ſuccubuit homo.

Confirmat hic caſus manifeſto id, quod ex omnibus ſectionibus Cadaverum ſupra concluſi, de ſede, materieque, mali; præbetque morbus ita conſideratus facilem intellectum medicum.

Verum hinc necdum difficultatem ſolutam videmus, quam contemplatio valvulæ dictæ *Baubinianæ*, ſeu *Tulpianæ*, parit; quum prorſum, quando obex in Ileo hæret, impedire videatur, ne ex Colo quidquam in Ileum remeet.

Doctiſ-

Doctissimus Morgagni adv. 3. No. 9. &c. dubitat de veritate relationum *Matthæi de Gradibus*, quibus fertur, enemata non modo, ſed & ſuppoſitoria, eaque filo circum anum ligata, abrupto vi filo adſcendiſſe, valvulam ſuperaſſe, ore ejecta eſſe. Quidquid de his hiſtoriis ſit, id ſaltem *Hipp. Lib. de ſalubr. vict. rat. Edit. Foës. pag. 374.* enarrat, id experientia continuata demonſtrat, fœces ex ore quandoque pauca, aliquando magna exire quantitate; deinde Enemata ipſo ore ejici non eſt quod negemus. *Ill. Præſes ad Aph. 960. Boerh.* „Clysmata, inquit, vomitu excuſſa fuerint, „uti certiſſime in Ileo factum novimus; nam & probatiſſimi Autores „hoc obſervarunt, & ipſe manifeſte „vidi".

Quum hæc ita ſe habeant, duæ vix ſuperabiles quæſtiones moventur; quarum prima petit, Qui unquam hujus valvulæ reſiſtentiam ſuperent fœces, aut enemata: cum eadem etiam in Denatis tantæ reſiſtentiæ ſit, ut neque aquam, neque flatum, transmittere ſoleat? Altera quæſtio eſt, qui fieri poſſit, ut obice inſuperabili in Inteſtino tenui tranſitum denegante, enemata, tamen tranſiiſſe obſervata fuerint?

Ad primam difficultatem ſolvendam plures varia tentamina edidere. Viri in arte celebres, *Bianchi*, & *Mangetus*, valvulæ, ut valvulæ, functionem negaverunt, remque publica cadaverum demonſtratione ſe confeciſſe putarunt. Verum hos adeo evidenter refellit *Clariſſ. Morgagni* adv. 3. N°. 9. 10. 11. 12.

13. ut nulla eorum erroris dubitatio ſuperſit. Vidi Clariſſimum B. S. *Albinum*, meum æternum venerandum in phyſiol. anat. & chirurgicis Profeſſorem, de induſtria hanc valvulam ita præparantem, ut præciſe referret id, quod *Bianchi* voluiſſet, ſed ejus ſimul errorem indigitabat. *Albinum* imitatus, idem præparatum Auditoribus meis oſtendi, in quo videre, ſine adparente partium læſione, ſed modo nimia mundatione, valvulam fere diſparuiſſe. Sed ex vitioſa præparatione cum nihil concluditur, totum hoc *Bianchi*, & *Mangeti*, argumentum corruit.

Altera explicatio eſt eruditi *Haguenot*, cujus hac de re Diſſertatio habetur in *Mem. Acad. Reg. Scient. Par. anni* 1713. ad finem ipſum illius Tomi; in-

ſertaque invenitur ab egregio *Hallero in Diſp. anat. Vol.* 1. fere in medio, defenſa *Monſpelii* 1715. Credit ille Auctor quantitate liquidorum, enematibus injectorum, ita Colon & Cœcum extendi, replerique poſſe, ut apertura, valvula alias claudenda, nunc ampliorem circumferentiam habeat, quam ut valvula eam ultra expleat: unde fœces cum enematibus, imo cum ſuppoſitoriis, facile in Ileum tranſire poſſint, tumque evomi.

Hæc *Haguenoti* ſententia quandoque poteſt locum habere. Erat enim in noſtro Tympanitico ejusmodi valvulæ *Bauhinianæ* conditio. Aucta quippe Coli, ac Coeci, Ileique, ita Diameter fuit, ut valvula ne tertiam forte aperturæ partem tegeret, ſuoque ideo fungi

gi munere non poſſet. Hic igitur caſus cum *Haguenoti* idea convenit. Eo ſemel poſito, facile ego expono fœcum ex Colo in Ileum tranſitum, earundemque vomitum; cum Obex, Ileum efficiens, in Coli fine, Recto proximus, hæreret.

Sic, inquam, ego meum caſum commode explico: qua vero ratione ſe hic *Haguenotus* extricet, non video. Namque felibus ac canibus ſuis, vulnerato abdomine, Ileum inteſtinum filo circumſtrinxerat, vulnus conſuerat denuo, exploraturus utrum inverſo periſtaltico motu, quod omnes cenſent, an vero ſolo motu Diaphragmatis, & abdominis Muſculorum, quod ipſe aſſerit contra omnes, vomitus obtingeret. Mirabile prorſum Doctiſſimum Virum id præteriiſſe, quod licet modum ut-

cumque explicaret, quo immissa enemata & suppositoria valvulam Coeci transeant, filo tamen constrictum Ileum iisdem necessario transitum negare deberet. Hanc totam impossibilitatem prætervidit; non enim Colon ligavit, sed Ileum.

Tertia explicatio est egregii *Hales*, *Exp. 25. hæmast. anim. N°. 1. & 3.* Duplici exemplo evincere annititur quod valvula hæc enematum vi, frequenter, facileque, superetur: utroque enim exemplo, elutis primo fœcibus, aquam ex Intestino Recto ad usque Pylorum duxit. Verum animadvertimus id mortuis in canibus facilius, quam vivis in hominibus, effici posse: secundo, id experimentum haud vulgari enematum ope, sed tubo in Rectum inserto ita

factum

factum esse, ut in priore cane aquæ altitudo perpendicularis in tubo esset 5. pedum, in posteriore vero 18. pollicum. Hinc demum advertit aquam guttatim valvulam Coli transivisse.

Equidem *Hales* problematice concludit Medicorum fore, ut in desperatis enemata ejusmodi excogitarent, tantarum quæ virium essent, tantaque de altitudine injicerentur, ut superare valvulam possent, inflammato dein loco mederi, ipsumque obicem liquefacere.

Sed dico, quod mox ajebam; hæc experimenta mortuis in canibus facta videntur; ubi omnia flaccidiora, adeoque ad experimentum aptiora sunt, quam in viventibus. 2. Passim & in mortuis hominibus ea invenitur ad hanc

valvulam reſiſtentia, ut aer, aut aqua, vix ſumma vi queat transprimi ex Cœci ſacco in Ileum inteſtinum: unde forte firmioris fabricæ in hominibus eſt, quam in canibus. 3. *Hales* non ſcribit quibusnam in canibus experimenta fecit? Forte tenellos catulos ſumſit, recenterque natos. 4. An certus fuit aquam Recto injectam eam eſſe, quam ad Pylorum reperiret? ſi, ut ait, in craſſis Inteſtinis invenerit fœces, neceſſario in ſuperioribus ſemicocta materies, & chylus adfuit, per quam debuerit aqua tranſire, vix, imo nullo modo, a chylo diſtinguenda: hinc egregius ille Eccleſiaſticus forte deceptus fuit. 5. Aqua guttatim valvulam transeuns, in præcipite hoc morbo fere nil opis videtur allatura. 6. Homo in hoc morbo jactabundus per lectum, vix tamdiu

diu tranquillus jacet, ut commune enema excipiat; quomodo ergo ſuſtinebit lentam hanc operationem ? 7. An tubi diuturna adplicatio non excitabit tenesmos in Recto, quibus operatio turbetur? Tamen *Hales* tantæ eſt in phyſicis autoritatis, ut vana dixiſſe vix credatur. Experimenta igitur repetenda & in Canibus, & in hominibus, forſan videntur.

Saltem propoſita manet hucusque circa valvulam difficultas. Hæc ergo ſi manet, & quidem ita, ut non niſi rarus Tympaniticorum caſus, qualis ille noſtri erat, tranſitum per eandem concedat; an vomitus fœcum, toties in Ileo morbo obſervandus, non fit incomprehenſibilis? Neutiquam. Pluries enim jam publice Auditoribus demonſtra-

ſtravi, reperiri veras fœces ſtercoraceas in Ileo inteſtino; manifeſtius vero nunquam, quam 10. Dec. 1756. ita ut ad diſtantiam 3. pedum, ac 2. pollicum a valvula Tulpiana, iterumque ad diſtantiam 3. pedum & 8. pollicum, craſſum ſtercus alvinum, conſiſtentia, colore, fœtore, ab omnibus deprehenderetur. Aliis vicibus demonſtravi etiam liquidam illam materiem, quæ a valvula coli incipiens per aliquam Ilei longitudinem continuaretur, fœces fœtore referre.

Rem hanc evidenter demonſtrant Denatorum poſt hernias ſuffocatas examina. Stercoreos vomitus paſſi, exhibent ſæpe Ileum in hernia æque ſtrangulatum, quam in vita fuerat. Cum autem nulla via a colo in ventriculum patuerit, fœces evomitas ex Ileo prodiiſſe neceſ-

ſe

ſe eſt. Hinc nulla videtur difficultas eſſe in fœcum exponendo vomitu, clauſa quamvis coli valvula maneat.

Sed altera quæſtio antea propoſita, cur Enemata & Suppoſitoria ano immiſſa ore reddantur, obice intermedio viam intercludente? Hæc, inquam, majorem difficultatem parit. Paucis tamen reſpondebo impoſſibile videri, ut contingere id queat. Porro ſi enemata ore reddantur, obicem utcumque removeri neceſſe eſt. Removeri autem illum poſſe arbitror, quando gangrænoſa Inteſtini Diathbeſis naſci inchoat, ita ut conſtrictio laxetur, utque aer in Inteſtinis contentus omnia extendat, ventremque tumidum reddat. Extenſis Inteſtinis omnibus ab aere, magis magisque in loco calido ſe expandente, etiam aper-

apertura Ilei ad Cœci ingressum grandescere potest, ut valvula illi claudendæ non sufficiat. Via igitur nunc patula est. Sed jam æque ad inferiora, quam ad superiora, exitus pandit. In systemate Doctissimi *Haguenoti* oporteret nunc æque, imo magis, ad inferiora viam affectare, quam ad superiora. Attamen non per inferiora, sed per superiora, Enemata ac Suppositoria exitum moliuntur. Ergo non solus Diaphragmatis, & abdominalium Musculorum motus reciprocus, sed quidam adhuc in incipiente Gangræna Intestinorum superstes inversus peristalticus motus, omnia nunc ex iisdem per superiora ejicit. Summum vitæ discrimen hic adesse, imo mortem fere certam, facile quisque videt.

Quid

Quid ſi in tali ſtatu nec Vomitus, nec Alvus adeſſet? Cum gangrænoſa inteſtinorum Diſpoſitio hanc quietem faceret, mors ſtaret in procinctu.

Si vero Vomitus ceſſaret, & Alvus flueret, quid tum? Si notabilis gangræna occupat Inteſtina, alvus illa nil deſignaret, niſi paralyſin Inteſtinorum, & ipſius Recti: mortem proinde jamjam futuram.

An omnis ſtercoreus Vomitus mortem infert? Paſſim. Tota id Antiquitas, omneſque Recentiores, centenis ex caſibus, concludere debuere. Exceptiones tamen Regula generalis habet. Nam 1mo. Noſtri tympanitici, poſt tertiam demum vicem morientis, hiſtoria contrarium docet. 2do. *Garengeotte*

in

in Acad. Reg. Chir. Par. in 8. edit. tom. 1. part. 3. pag. 355. ab Hernia intestinali in foramine ovali ossis Ischii & pubis, cum vomitu stercoreo, scribit se fœminam integre restituisse. 3tio *Bonetus Med. Sept. Tom. 1. Lib. 3. Sect. 15. Cap. 29. 30. 32.* homines tres curatos refert ab Ileo, cum simili vomitu, cum singultu. 4. In famosa historia *M. de Gradibus* legitur postea restituta salus.

Ratio potest esse triplex. 1. Potest casus esse in aliis, qui nostro in tympanitico fuit. 2. Potuit materies esse ea, quæ supra locum obstructum in Ileo, quæque supra demonstrata fuit stercorea esse, dum tamen posthac vel arte, vel natura, morbus solvitur. 3. Vel ut alibi observatur inceptam gangrænam sisti, & a vi vitæ superstite languentem

hanc

hanc partem resuscitari, ita & in inchoante Gangræna Intestini forte nonnunquam contingit.

Nunquid Tabaci fumus non transit valvulam Cœci, ut ad obstructum in Ileo locum perveniat? Dubia res est. Est equidem subtili ac penetranti huic fumo plus quam aliis corporibus tribuendum; sed Cap. IV. invenimus Ileum penitus collapsum & angustum inter herniam, & valvulam, post injectum sæpissime fumum. An aer copiosus, & densus, compressusque, in Cœco præsens, non impedit, quo minus fumus penetret? Exit quidem cum vi ex Siphone nostro, sed vis illa quatuor coli flexibus imminuitur, frangiturque. Et si eo perveniret, an irritatione annulum non constringeret, ut valvula locum arctius clau-

deret? An hic fumus eos modo liberet, quibus eſt in Colo obſtaculum? Plura experimenta erunt conſulenda antequam certi quidquam ſtatuatur.

CAPVT VI.

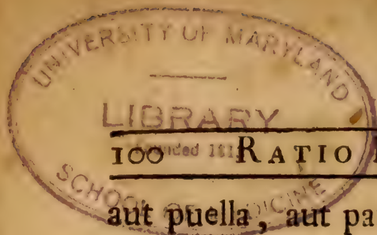
De nonnullis Infortuniis noſtris.

De felici quorundam malignorum morborum cura cap. 1. & 2. egi; de infelici vero, in qua noſtra nos ars plane defecerit, impræſentiarum agam: quibus demum hiſtorias addam, quæ abunde demonſtrent, Summam Medicorum attentionem in rebus adverſis & infortunatis, viam ipſis ad magnam curandi fortunam ſternere poſſe.

11. Jan. 1757. filiam 16. annorum Parentes ad me adducunt, cui elapſis duobus ab illinc annis fauces doluerant. In-

Inſpicientes illi, præter rubram, eandemque transverſam, in Uvula lineam, nihil deprehenderunt; menſibus vero tribus poſtea, punctula parva, granorum Milii inſtar: poſtquam uvula ſenſim deſtructa, deglutienda per nares redierant.

Ubi annum agebat morbus, utraque narium ala induruit, ſiniſtra autem, ſuperiore ſua parte, mox infra Canthum majorem oculi, tumuit magnopere, iterumque ſubſedit. Fiſtula interim lacrymalis hac compreſſione nata, continuo ſtillicidio excoriaverat naſum, genamque. Puſtulæ dein duræ in ſuperiore labio animadverſæ: Labium deinde univerſum exulcerabatur, naresque ſimæ, ut & exedi cartilagines cœptæ. Fœtorem autem nunquam

aut puella, aut parentes, in parte percepere, ſpiritumque perpetuo ipſa potuit per nares ducere. Vox vero penitus perierat, ita ut quosvis edendæ vocis ſonoræ conatus fruſtra ederet. Porro puellæ Parentes, ac cætera proles, fuerant ſemper, erantque, illibatæ ſanitatis: ut & ipſi teſtabantur, & ſcripta ad me informatione Pagi Judex affirmabat.

Accurato, & circumſpecto examine inſtituto, nullam cauſam veneream potuimus ſuſpicari. Dantur malignæ Aphthæ, de quibus egit *Sennertus*, & circa quas pulcerrima obſervata nobiscum communicavit *Ill. noſter Præſes in Comm. Cap. de Aphthis.* Sed temperies flaccida, acrimonia ſcorbutica acida, omnis fœtoris abſentia, hanc aphtha-

tharum ſpeciem ægrius admittunt. Attamen acido-mucoſa infantum temperies peſſimas, ac diuturnas, in capite, facie, & alibi, exulcerationes progignit: an hinc igitur in hac puella phagedenicum ulcus fuit, quod materies partes molliores, mucoſioresque, aggreſſa ſit?

Remedia antacida, & antiſcorbutica, ſalutaria in minus provecto malo, mihi hic debiliora videbantur; unde ad catholica quædam immutantia animum advorti. Granum dimidium Merc. ſubl. corr. cum unc. 1. Spir. frumenti, quotidie dedi, epotis ſimul lactis & aquæ libris ana binis. Saturatiſſimo Lithargyrii aceto loca externa ulceroſa aſſiduo irrorabantur in principio: quod propter nimias inde enatas

cruſtas repudiatum, ejusque loco Unguentum nutritum, *ſine corpore* dictum, illinitum eſt. Hinc intra 7. Septimanas effectum id, ut primo redirent vires, ſanumque cachecticotata puella nanciſceretur colorem: ſecundo, ut cute, rubicundiore licet, renata, ulcus ſaneſceret: tertio, ut deglutitio iterum perfectiſſime perageretur; quarto, ut in altam perfectamque vocem aphonia mutaretur. Continuavi remedia eadem ad medium usque Aprilem, quando gaudium hoc triſtiſſima ſcena excepit.

Febris 16. Aprilis puellam prehendit, cum ſymptomatibus febris varioloſæ, quæ etiam ut talis tractabatur. Suſpicione futurarum variolarum nata, adeſſe illi propter Conſultationes auli-

cas,

cas, eo tempore quotidie adeundas, ultra non potui: sed Doctissimus Medicus *Erndl* pro ea, qua est, humanitate, suscepit in sese puellæ curam, Medicinæ Studiosis explicuit, & mecum quotidie super morbum contulit. Quamvis invisere eam ultra non potuerim, in pleno tamen auditorio Discipulis eventum tristem, si forte variolæ succederent, vaticinatus sum, eo quod eruditi Sodalitatis *Edimburgensis* Viri triste exemplum communicassent *part.* 3. §. 2.
„ Nonnulli, inquientes, qui mercurio
„ curati, notabili adhuc tempore æthio-
„ pe minerali utebantur, confluenti-
„ bus variolis petebantur, ac peribant.

Quarto igitur morbi die variolæ prodierunt, confertim, mox, & ubique, confluentes. Quinto die Linguæ

ac Maxillæ spasmus, tetanusque, adfuit, per duas cum dimidia horas, eoque ſoluto, earumdem, 4. horarum ſpatio, Paralyſis: poſtquam ſine ullo ſuperſtite vitio hæc ſymptomata ceſſarunt. Die ſexto Maculæ rubræ videri cœptæ, creſcere, diſparere hinc inde, aliis redire in locis; quibus abigendis cum aliis adhibitis remediis Spiritus Vitrioli fruſtra fuit. Ptyalismus adfuit, &, quod præter morem, ſaliva fœtuit, veluti ſi a Mercurio excitata fuiſſet. Cortex peruvianus undecimo die datus, non profuit: interiit decimo tertio.

Alterum infortunium enarrabo. Menſe Junio proxime elapſo Puella octennis, univerſo corpore exæſtuans, gelidam aquam affatim hauſerat. Peripneumonia capitur. Quæ demiſſa ſibi, penitus-

tusque neglecta fuit. Decimo quarto die venit mater petitura consilium, medelam; gestans puellam brachio. Febris aderat suppuratoria, & jam tum leves inchoabant efflorescentiæ in facie, haud multum ab incipiente scarlatina abludentes. Quatriduo post, absumtis remediis, eam mater, summo mane, reduxit. Febris aderat tunc valida, Dysenteria, Eruptio scarlatina copiosa. Matri suadeo filiam propter evidens periculum sinat in Nosocomio tractari. Concessit. Dum rem penitius introspicimus, idque microscopio, adparent inter Scarlatinas maculas & elevationes vera dicta Miliaria alba. Quadruplex ergo morbus, ex æquo gravis, in puellæ perniciem collineabat: suppurans post inflammationem pulmo, Dysenteria, Scarlatina, Miliaria.

Ad vesperas ejusdem diei videbamur duas, tresve, veluti nascentes variolas, intueri. Altera dies veras, pluresque, in facie, collo, brachiis, conspiciundas variolas dedit. Ergo ad quatuor priores graves morbos quintus, die totius morbi 18., idemque gravissimus, accessit. Ill. D. *Mac-neveu*, Medic. Prof. Celeberrimus *Pragæ*, ibidemque studii medici Director, Exp. D. Medicus Nosocomii Civici *Erndl*, pluresque alii Medici, qui me, meumque auditorium, sua præsentia cohonestabant, meque ad Lectos ægrorum publice disserentem sequebantur, mirum hoc spectaculum mecum admirati sunt. Prognosin absolute lethalem dedi, cum ne valentissimus quidem homo tot tantisque morbis ferendis esset.

Die

Die 19. totius morbi, altera eruptionis variolarum, rubræ maculæ adparuere, Urina penitus ſanguinea, ſanguinea ſputa, Dyſenteria cruenta. *Freind*, *Mead*, *Hoxham*, conſulentibus, ilico corticem peruvianum dedi, accurate cætera, quæ ars in variolis jubet, exſequutus. Re autem ad diem 22. maxime urgente, ſanguis ad meridiem miſſus eſt, phlogiſticus totus; aliquot deinceps horis denuo miſſus, colore, conſiſtentia, miſcela, proportione, ſaniſſimus. Sub finem ejusdem diei mortua eſt.

In priore caſu cortex peruvianus morbi paulo faciliorem effecit tolerantiam, at vitam non ſervavit. An ſerius datus? In poſtremo caſu maturius exhibitus, vitam quæ jamjam extinguenda

enda videbatur, utcumque forte prolongavit, mitigavitque ſymptomata ita, ut ægra bono animo redderetur, viribus creſceret, & quamvis ſanguinem alvo reddere ad finem vitæ perrexerit, eundem tamen ultra, poſt datum corticem, neque ſputis, neque urinis, redderet.

Nunquid ergo in ipſa eruptione aut malignarum variolarum, aut aliorum exanthematum; imo nunquid in ſtadio ipſo contagioſo, ſi & Epidemia, & ſymptomata, malignitatem vaticinarentur, teſtarenturve, cortex non conveniret? imo dandus non eſſet? Cruda, quam profero, ſententia, paulisper emollienda, ac ſequentibus obſervatis maturanda erit.

Do-

Doctiſſimus *Weſterhoff*, Poliater *Haganus*, hanc circa corticem obſervationem habuit. Juniorem recens maritatam Dominam, tertio menſe gravidam, febris vehemens prehendit ita, ut poſtquam deferbuiſſet penitus, inſignem poſt ſeſe debilitatem relinqueret, metumque futuri abortus. Veſpere, priore gravior, paroxysmus adoritur, a quo abſoluto majus denuo virium diſpendium. Unde ilico liberaliore doſi corticem præſcribit. Redeunte poſtmodum adhuc ſæviore paroxysmo, audaciorem dat corticis doſin. Cum ſequenti vero paroxysmo en! variolas diſcretas, ſenſim admodum numeroſas, faciles tamen, ſuisque ſtadiis commode decurſis, corpus ſanum relinquentes.

Duo hic caſus docet. 1mo. Contagioſam

ſam Variolarum febrim e genere poſſe intermittentium eſſe. Talia in inflammatoriis haud inſueta prorſum. Pleuritidem inflammatoriam & ſuppuratoriam, una cum *Ill. Barone van Swieten*, adhuc apud *Batavos* degente, in cura habui, febribus ac doloribus extra Tertianæ paroxysmum prorſum carente homine. 2do. Corticem in violentiſſimo ſtadio variolarum contagioſo optimum ſucceſſum habuiſſe, benigniſſimas dediſſe variolas.

Sed en recentius quid, ac notabilius! 24. annorum fœmina, innupta, poſt ancillaria multa admodum defatigata, 31. Julii proxime elapſo, febre corripitur continua, acuta: cujus ſexta die puncta rubra in facie, collo, humero, pectore, adſint. Die ſeptima ad nos de-

defertur, nonnulla adhuc ejusmodi ſtigmata rubra referens. Reſpiratio difficilis, ſicca crebraque tuſſis, morbum concomitabantur. Puncta rubra ſenſim diſparuere, ut die nono evaneſcerent prorſum. Crevit interim morbus debilitate, anxietate, vomitu, ſingultu, inque peſſimam Hemitritæam verti die undecimo obſervabatur: ſummo igitur imminente periculo, 12mo. morbi die, corticis uncia data eſt, ante futurum paroxysmum binis ſuis tertiis abſumenda. Sequens paroxyſmus mitior fuit; ipſaque Continua, cum omnibus ſuis pravis ſymptomatibus utcumque mitigata: eodemque jam die tria in collo Miliaria alba ſub conſpectum venerunt. Corticis uſu continuato perſtitere hac tria, transparentia admodum, ad 17. morbi diem; quando ſenſim per humeros,

ros, brachia, dorſum, jugulum, pectus, abdomen, copioſiora prodiere: quæ maturius prodierant, maturius ſiccabantur; quæ vero ſerius, ea demum ad 26. morbi diem plane ſicca fuere.

Porro hic notandum, quod Corticis ope, die ab ejus uſu tertio, eo usque collapſæ vires reſurgerent, ut & in Lecto ſedere, & extra eundem commode aliquamdiu degere, valuerit; die quarto extra Lectum plures horas volupe transegerit; erumpentibus tunc Miliaribus ſenſim, & cum euphoria, magis magisque; & necdum media Miliarium parte exſiccata, ſuendo, confabulando, ambulando, tempus ſuaviter falleret. Contra eos, qui evacuationes criticas dari poſt Corticem negent, obſervavimus easdem hic alvo, urinis, hæ-

hæmorrhoidibus, ſudoribus. Id quod ſæpius in Noſocomio obſervatum. Die 27. morbi vegeta omnino, & ſana erat.

Igitur rubra ſtigmata, quæ ſexto die, pridie quam in Noſocomium veniret, multa adfuiſſe ajebat, quorumque adhuc pauca ſecum in Noſocomium induxerat, maligni quidquam portendebant; quod ipſum exire cœptum, maximam partem retroceſſerat, nonaque die omnino diſparuerat. Summum hinc vitæ periculum 9. 10. 11. 12. morbi diebus. Cortex autem mox periculum minuit, miliaria eduxit, vires optime reſtituit, omnes læſas functiones emendavit, critice morbum ſolvit, ut, continuato ſemper Cortice, die morbi 27. perfecta ſalus adeſſet.

Quid nunc ad datam prius quæſtionem reſpondendum? Certe præſtantia Corticis affirmantem reſponſionem vel invito videtur extorquere. Attamen tantillum ab ejusmodi reſponſione danda abſtinuerim, donec ſequens annus Academicus abſolutiora cum BONO DEO proferendi dederit facultatem.

Miſſa igitur hæc ad tempus facio; ſed enarratæ hiſtoriæ problemata quædam ſuggerunt, in tranſitu examinanda.

An inter Cutaneos acutos morbos affinitas nonnulla, quoad cauſas, unde gignantur? quoad effectus, quos edant? quoad methodum, qua curentur?

Unica ſane in puella Scarlatinas efflorescentias habuimus, & Milaria, &

Va-

Variolas. Scriptores Medicos consulentes, eorum qui id ita credant, offendimus plures. Suspendo tamen sententiam, donec evidentiora edoctus fuerim; referamque modo, quæ scripserint alii, quæ ipse viderim.

Clar. *Etmullerus Tom.* 2. *part.* 1. *cap.* 10. *pag.* 347. *edit. in fol.* ex *Michaële* Historiam refert, qui ipsus fœminam curasset, quæ uno corporis in latere Variolas, Morbillos in altero gereret.

Sidobre Monsp. Doctor, de Variolis cap. ult. pag. 242. „ Aliquando, inquit, etiam Variolæ & Morbilli simul ægros „ afficiunt, & intermiscentur; ut aliquoties vidit Avunculus meus: illud „ etiam elapso anno *Monspelii* observavi, cum *Dno. la Peyronie*, Filio, Chi-

„ rurgo peritissimo, in puero cujusdam
„ piscatoris Monspeliensis, nomine *Ni-*
„ *got*, qui Variolis & Morbillis, uno
„ eodemque tempore laborabat, & ab
„ iis feliciter evasit.

Diemerbroek hist. 19. *Variol. aut Morbill. laborantium*, refert die Variolarum septimo cuiquam Morbillos contigisse: addit vero bis modo, terve, in tota sua praxi variolis se adjunctos morbillos vidisse.

Egregius Harris in Observ. suis credit idem contigisse optimæ Angliæ Reginæ *Mariæ*, *Wilhelmi III.* Uxori; idque plus simplici vice in aliis observasse se narrat. Sed Reginæ casum rite expendenti, dubii quidquam suboritur, an præcise res ita se habeat, quam credit *Harris.* Cœ-

Cœterum variolis mox successisse morbillos, morbillis variolas, exempla habent *Act. Phys. Med. Vol. VI. pag.* 370.

Adnotata practica propria revolvens, invenio me hunc casum anno 1738. habuisse: „Puella habet confluentes variolas: hæc, ubi febris postsuppuratoria deferbuerat, ilico morbillis maxime epidemicis corripiebatur, & moriebatur.

Deinde circa vernos morbos anni 1752. invenio hoc a me scriptis insertum: „Promiscue obtinent Variolæ & „Morbilli. Symptomata sunt sæpe „eadem: Oculos madidos, semiconcretos, Linguam albam, Somnolentiam, Vomitum, Febrim, Delirium, „&c. videas successive iisdem in ædi-

„ bus occupare infantes; quorum alii
„ morbillis, variolis alii, laborare de-
„ mum incipiant. Fere nulla familia,
„ ubi vel ſolæ variolæ, vel ſoli graſſen-
„ tur morbilli. Deinde aliis tertio, aliis
„ quarto, aliis ſexto, ſeptimo, imo 14.
„ die, ab inchoata febre prodeunt.

Cum ergo aut eodem, aut ſuccedente mox tempore, varii omnes hi morbi ſimul graſſentur, in eadem familia homines promiſcue afficiant, eadem nonnunquam corpora varii ſimul infeſtent, ſimilitudinem gerant ſymptomatum, adhibendaque vix differant cura; nonne hinc credibile, quod origine, naturaque vix multum differant, ſed vario potius modo, quo cutim afficiant; varia, qua ſanguinem mutent, ratione? An vero quorundam natura diverſa? Quæ-

Quæritur etiam an malignis in morbis omnis ſanguis diſſolutus eſt, maxime dum maculæ rubræ, purpureæque, cutim deturpent?

Non videtur. Hiſtoriam ſanguinis necdum adæquate novimus. In prima parte *Rationis med. cap.* 6. demonſtravi ſanguinem eodem tempore, eodem foramine, eodem jactu, de corpore profluum, portione ſui alia dilutum, alia phlogiſtice concretum, adparere: ita ut oppoſitæ hæ ejusdem qualitates eodem ſimul tempore in corpore obtingant. Pluribus experimentis, etiam quibusdam in Noſocomio captis, conſtitit ſanguinem de 14. 17. variolarum miſſum phlogiſtica cruſta tectum fuiſſe, rubra parte compactum. Imo in puella, quam pluribus cutaneis morbis acutis

eodem tempore afflictam mox contemplabamur, ſanguis paucis ante mortem horis miſſus inflammatorie ſpiſſus fuit; hora vero ante mortem, ex eodem foramine impetuoſe exſiliens, laudabilis omnino colore, conſiſtentia, miſcela, proportione. Deinde numeroſi ad ſanitatem redeunt, poſt copioſiſſimas petechias. Imo tres mihi noti caſus reconvaleſcentium hominum, quibus in variolis purpureæ maculæ affuiſſent; memineruntque ſimilium hiſtoriarum Autores.

Videtur igitur putrida diſſolutio a ſuſcepto contagio in humoribus naſci poſſe, ſed a vitæ viribus ſive per omnia Corporis excretoria, ut vocant, loca, ſive per ſolam cutim, eliminari: ita ut reliquus in corpore ſanguis bonus, minus

nus ſaltem diſſolutus, maneat: ſin vero ſanguis totus ita affectus eſt, tunc ab errore loci in nobilioribus partibus mors brevi timenda eſt: Itidem ſi materies prava ad cutem, vitæ viribus, depoſita, iisdem denuo fatiſcentibus reſorbeatur, & aut reliquum ſanguinem perſundet, aut ſtamina vitæ deſtruat. Ita nempe puellæ noſtræ contigiſſe videtur.

CAPVT VII.

De Polypo.

In cadaverum examine frequentiſſime polypos cordis, vaſorumque majorum, invenimus, quamvis nulla ratio præceſſerat, ob quam polyporum præſentiam ſuſpicati fuiſſemus; nullaque ſymptomata affuerant, quæ illos præſagiiſſent. Ad horum exponendam geneſin

nesin ex multis, quos deteximus, unum prorsus singularem enarrabo.

Fœmina 28. annorum 10. Dec. 1756. moriebatur, quæ dimidio anno laboraverat mensium defectu, febribusque, nunc tertianis, nunc quotidianis. Cacochymica hinc facta, munus tamen ancillare, vires plane exsuperans, ne fame periret, prosequuta est, ultimo vitæ mense excepto. Polypus utroque in corde, sed potissimum in sinistro, maximam Cavitatis cordis partem explebat, affixus ita cordis parietibus, ut cordis columnæ carneæ omnes per formata in Polypo foramina & canales transirent. Columnæ carneæ ergo integræ erant, integerque Polypus: sed per foramina & canales in Polypo formatos columnæ transibant. Porro ut

Po-

Polypus erat parietibus cordis affixus, ſic & marginibus valvularum: ita ut valvulæ parumper modo, non vero usque ad arteriarum majorum parietes, reclinare ſe poſſent.

Duplex eſt ſpecies polyporum. Altera, quam dudum adfuiſſe, vivente homine, ſigna demonſtravere. Debilitas & inæqualites pulſuum, Cordis motus palpitans, manifeſto percepta cordis ad thoracem pulſatio, anhelitus ad loquelam, motumque, debilitas univerſa, cacochymia, ſæpe color faciei purpureus, iis in locis, ubi cutis deeſt, imo & aliquando per totas genas & frontem; polyporum in vita præſentium ſuſpicionem formant. Altera ſpecies ea eſt, quæ adpropinquante morte generari videtur: utramque autem ſpeciem eodem modo produci autumo.

Ma-

Materies ejus ſpiſſum id, ac lardo ſimile eſt, quod cap. 2. toties videbamus humano ſanguini ineſſe, in eoque variis generari de cauſis. Sanguis utique noſter æque forſan quidpiam ſolidum, quam fluidum, adpelletur. Nonne ſola tritura perenni cordis, arteriarumque, ſervatur fluidus? an non a minima horum quiete extemplo ſolideſcit? Steterit modo in vaſe, de vena ſecta emiſſus, ſolida mox inſula naſcitur, quæ, dum phlogiſtica materia adeſt, vix transſcindatur novacula. Si igitur a ſubito terrore, ſi a conſpectu rei horridæ, quies oritur in humorum circuitu; ſi quacumque de cauſa homo animo linquitur; ſanguis in hac quiete ſolideſcere incipit: ita ut ſæpius, renatis quamvis vitæ viribus, debitum non recuperet fluorem: maxime quidem ſi

vel

vel a naturali Diathesi, vel a causa adventante quacumque, densitas phlogistica adsit. Ut enim hæc in vase coalescit, a reliquis sanguinis principiis segregata, ita & in momentanea illa quiete in corpore humano suum nisum sequitur: & quemadmodum ampla patina ex vena exceptus, ut fundum modo tegat, crustam non format, sed modo ubi magno volumine colligitur, ita coalescit idem sanguis potissimum in cavis cordis, inque arteriis majoribus, ubi copiosior adest.

Sed præter stagnationem datur aliud, quo hæc massa polyposa nascatur. Si mox missum vena sanguinem corpore ramoso conquasso, polypum sensim formo, sive fictitiam dictam *Ruischii* membranam, quæ polypi perfecte

æmu-

æmula. Si exſilientem de vena ſanguinem lagena excipiens, mox lagena agitata conquaſſo, polypum jam, citra baculi ramoſi opem, creo. Si in apertum vas exſilientem de corpore ſanguinem excipio, & ramulo mox a principio agito, intra pauca minuta craſſiſſimam polypoſam membranam conficio. Vid. *Rat. Med. an.* 1756. *cap.* 6. Si nunc contempleris quo pacto, in animi deliquio, conquaſſetur cruor inter cor tremulum, & tremulas ſive valvulas, ſive arterias, nonne ſponte liquet polypoſam inde maſſam naſci debere? Et, ſi homo inde moritur, & humores omnes nunc frigore aëris in cadavere coagulantur, nonne hæc inſpiſſata materies corpus referre queat, quod cordis parietibus, marginibusque valvularum affixum deprehendatur, & quod

co-

columnis carneis tranſitum præbeat, quas inter conquaſſata antea fuerat?

Ut nunc in frequenti animi diliquio intelliguntur hi polypi naſci, eadem ratione in Vita illa pauca, ac minima, prope mortem, naſcuntur; dum ſtagnans fere ſanguis ſolo tremulo cordis Arteriarumque motu conquaſſatur. Datque veram iſagogen hæc contemplatio ad curam polypi, poſt animi deliquia, poſt motus nimios &c. naſcentis. Sapones varii diſſolventes hic indicantur, ipſaque cura, antiphlogiſtica dicta, ſæpe malum ſolvit. Quosdam hoc anno læti ſalutavimus curatos, quibus per ſesquimenſem quovis mane unc. ½. Rob. Samb. totidemque pulpæ Tamarindorum & dragma nitri, cum bono hauſtu ſeri Lactis; veſpere vero idem medica-

men,

men, ſed leni paregorico miſtum, dabatur.

Sed aliud polyporum genus hic explicandum eſt. Homo 6. die pleuritidis moritur. Sputa non ejecerat, ſed materiem albam denſam, oblongam, ramoſam, arteriæ habentem figuram, præciſe ut *Tulpius Lib.* 2. *cap.* 13. *tab.* 3. & 4. deſcribit, figuraque exhibet, quæ tuſſiendo ejecta verum vas ab ipſo credebatur. In pulmone hujus viri prudenter tranſſciſſo, invenimus ramulos aſperæ arteriæ plenos tali materie, quam multam deinde, prorſumque ramoſam, eduximus. Sedes hujus in ſolo lobo ſiniſtro inferiore fuit. Materies purulenta ex perſciſſis vaſis ſanguiferis ſuperioris Lobi abunde extillavit. Materies ſimilis tranſſudaverat ex lobo inferiore in-

inque ejus ſuperficie cruſtam flavam denſamque formaverat, qua idem ille cum vicinis partibus arcte cohærebat.

Eadem ergo materies in vaſis ſanguiferis miſta inveniebatur cum ſanguine in arteriis pulmonalibus; eadem inventa eſt tranſſudando externam cruſtam formaſſe; inventa denique in cavis bronchiis, transſudando, ſtagnandoque, ramoſa illa corpora produxiſſe. Apud *Haganos* famoſus, & ab artis peritia, morumque probitate, commendatiſſimus Chirurgus, *Erasmus Dringberg*, longo tempore ramoſos hos polypos tuſſiendo ejecit, ut ex Epiſtola optimi Viri patet, quam Clariſſ. *A. Caaw Boerhaave* inſeruit eruditiſſimo ſuo tractatui *de Perſp. Hipp. cap.* 12. *pag.* 115. Conſulendus & hic *Grætz* ad *Ruiſchium*, & Problematica *Ruiſchii ad Grætzium* reſponſio.

CAPVT VIII.

De ſingulari modo reſpirationis, & motus cordis.

Inter cauſas incognitæ, ac ſæpe improviſæ mortis, ab Autoribus refertur Pulmonum lata cum Pleura cohærentia. *Boerh. Inſtit.* §. 835. Tamen raro cadavera incidimus, quin firmas ejusmodi, easdemque latas, cohærentias obſervemus; quamvis iidem homines, quos tum ſanos, tum ægros noveramus, nulla ſigna præ ſeſe ferrent, ex quibus hoc ſuſpicati eſſemus. Pulmo utique in corpore ſano exactiſſime ſemper pleuræ adplicatus, idque æque in expiratione, quam in inſpiratione, videtur his cohærentiis, pedetentim formatis, paulatim aſſueſcere, easque inculpate ferre. Sed quo pacto in deſcri-

ſcribundo nunc caſu motus vitalis peractus fuerit, haud capio. Dabo anatomen totam, cum totus homo ſingularia referret.

Erat 43. annos natus, rudiori aſſuetus labori, 30. abhinc annis ſpinam ventoſam ad dextram claviculam paſſus; quæ hucusque quovis biennio aut triennio recrudeſcens, feſtucas oſſeas ejicere ſolebat; cætera ſanus.

Anni octo elapſi erant, cum a valido ligno reſiliente femur *ſiniſtrum* contunderetur, attamen ſine ullo mali relicto veſtigio penitus ſaneſceret. Septem vero abhinc menſibus denuo gravi ligno ſiniſtram coxam contuſus, male habuit; bimeſtri tamen ſpatio Hortulani continuans labores, demum ſe quie-

ti dedit. Poſtquam tumore *ſiniſtri* femoris per ſex menſes male habuiſſet, diſparuit tumor omnis, ceſſavitque dolor, & ſenſim femur *dextrum* tumere ac dolere inchoat. Hunc tumorem, menſis ſpatio paſſus, nobis exhibuit pure refertum. Aperto eo tres unciæ puris effluxere, immiſſus vero ſtylus ſinuoſum ulcus oſtendit.

Poſtquam quatuor ab apertura diebus ſe optime habuiſſet, ſubita eum Peripneumonia prehendit, pure quamvis rite ex ulcere fluente: hanc iterata miſſio ſanguinis, penitus phlogiſtici, & idonea remedia, ad quartum diem egregie ſolverunt: ita ut cum reſpiratione non impedita, ſemper dein miti febre continua remittente laboraret, & appetitu perpetuo bono gauderet; donec demum col-

colliquante Diarrhæa, ichoris ex ulcere effluxu, immobilitate affecti cruris, urinis denique tum colore, tum crassamento, fuscis, difficilique respiratione prægressis, moreretur.

In cadavere clavicula & tumens, & exesa hinc inde; cæterum nihil in tota vicinia mali. Os femoris *lævum*, bis contusum, vera mali origo & sedes, integerrimum fuit. Os autem femoris *dextri*, ad quod decem ante mortem septimanis materiæ metastasis facta erat, orbum periosteo totum, scabrum, & erosum; Acetabulum sine cartilagine, sine periosteo, sine glandula: ipsaque Theca ligamentosa ad acetabulum magnam partem consumta. In jejuno Intestino susceptio notabilis quatuor pollices longa, multum quamvis corruga-

ta,cum parte ſuperiore in inferiorem prolapſa; mox parvæ duæ aliæ ibidem, binæque ſimiles, ſed inverſo ordine, in Duodeno. Colon a dextro latere medium ventrem emenſum, ubi ſe Hepati pluribus ligamentis affixerat, replicuit ſeſe ad ſpithamæ longitudinem verſus dextrum latus, indeque reflexum, lienem petebat, ſub quo ingenti formato ſacco, ſolitam deinceps viam abſolvebat.

Thoracem rimatus, pulmones ita nexos inveni, ut ſimile quid nec viderim, nec legerim unquam. Nam non fuit in toto thorace, univerſoque pulmonum in ambitu, vel unicum punctum a cohæſione liberum. Quippe cohærebat Pulmo cum tota pleura, cum univerſo diaphragmate, integro cum pericardio, ſternoque. Modus autem

co-

cohærentiæ adeo firmus erat, ut nemo nostrum, citra dilacerationem, vel minimam solvere portionem posset. Connectebat enim eosdem tenacissima, non dilatabilis, & ubi vi partes a se invicem distrahebantur, vix semilineam crassa, cellulosa membrana. Imo toto sinistro in latere, tenacitatis cellulosæ loco, vera reperta sarcosis; veluti si pleura degenerasset in crassissimam carnem rubram, insertam alte in pulmonum substantiam, ab eaque inseparabilem. Lobi quoque omnes inter sese eadem tenacissima cellulositate coivere.

Sed nihil mirabilius contemplatione Cordis. Ut enim pericardium omni in puncto arctissime unitum cum pulmonibus erat, ut jam dixi, ita interno pariete suo, ope ejusdem tenacissimæ texturæ cellulosæ, tam firmiter cum corde, ejusque auriculis, sinibus, ac va-

ſis majoribus omnibus concreverat, ut ſolvere nemo, niſi lacerando, poſſet. Præterquam quod craſſus ſaccus, ceu nova genitura, Aortæ ad pollicem latum undique, firmiterque, circumcretus, & intime connatus, reperiretur. Cavum ſiniſtrum cordis circiter ſolitam, dextrum vero vix quartam partem ſolitæ craſſitudinis habebat.

Porro nemo noſtrum vidit hominem hunc laborioſe reſpirantem, cum 4. Martii hujus, quem vivimus, anni, circiter 50. gradus conſcenderet, conſilium, cum cæteris adventantibus pauperibus, petiturus. Nec vitioſe reſpiravit quatuor primis diebus, uti neque poſt peripneumoniam curatam, niſi ſub mortem. Reſpiratio tantum fuit naturali brevior, pulſuſque naturali paulo celerior ac debilior, vix tamen inæqualis.

Ho-

Homo ergo hic cohæſionem habuit, cui forte ſimilis non viſa unquam: attamen non ſubita, ſed lenta morte, cujus cauſæ aliunde notæ, periit.

Sed conſideremus jam actionem cordis. Cor hoc cum auriculis, ac ſinibus, vaſisque majoribus, intra pericardium plane immobile fuit; idque non partim ut pluries vidi, ſed ubique locorum, concretione valida, vi tantummodo dilaceranda.

Si igitur hic contemplemur totum thoracem, pleuram, diaphragma, pulmonem, pericardium, cor, vaſa majora, mediaſtinum, non fuiſſe niſi unicum ſolidum, quomodo actiones viſcerum vitalium horum explicabimus? Si quis cogitaverit muſculoſam oſſeamque fabri-

bricam thoracis dilataſſe thoracem, aëra in dilatatos pulmones intraſſe, laxatis iterum muſculis dilatantibus, thoracis capacitatem hinc imminutam aëra expuliſſe, & hac ratione quandam exercitam fuiſſe reſpirationem; reſpondeo ejusmodi reſpirationem ſi poſſibilis fuiſſet, longe ſane laborioſiorem obſervari debuiſſe, quam eandem nos omnes in hoc homine obſervaverimus.

Sed præterea, quis cordis motum explicabit? An tota concreta maſſa dilatata, cor quoque dilatatum fuerit? Tunc ſemel modo in ſingula Reſpiratione impleri, ac depleri, potuit; dum naturaliter quater, quinquies, in ſingula reſpiratione pulſet. Sed homo habuit ſemper, etiam usque ad finem vitæ, pulſum celeriorem, non palpitantis, ſed evacuantis ſe cordis, argumentum.

tum. Si aorta arteria in ſingula reſpiratione ſemel modo dilatata & anguſtata fuit, cur per ſuos in carpo ramos potuit, v. g. in febre peripneumonica, frequentes producere pulſus?

Sane quocumque modo rem examino, volvo, ac revolvo, non invenio niſi ubique inſuperabiles mihi difficultates; cohærentia enim deſcripta notas cujusdam vetuſtatis habet, ob idque communes phyſiologicas regulas repudiat.

An ergo & præter, & contra, communes leges naturales, homo vitam vivere poſſit? Noſter vixit, ergo potuit. Ecquis OMNIPOTENTI regulas præſcripſit, ſecundum quas vitam conderet, ſervaretque humanam? Orbes terrarum innumerabiles condere poteſt, hominesque

in

in iisdem producere, quos ſingulos vario modo condat, variis conſervet in vita modis. Metimur nos naturæ leges ex conſuetis obſervationibus; quas velit DEUS, has ſequitur leges. Et quis demum ejus arrogantiæ, aut potius dementiæ erit, ut divinam potentiam ejusmodi legibus adſtringere cogitet, circa quarum aut exiſtentiam, aut intellectum, adhuc litigant Artis principes? *Hallerum* volo, *Werlhovium*, *Hambergerum*, *Albinum*, *Boerhaavium*, compluresque alios, quibus necdum inter ſeſe de his legibus convenit. Homunciones nos! obſervata colligimus, legesque condimus ex iisdem; dum interim nos ſæpe in obſervatis vel unicum lateat, a quo vera rerum dependeat notities. Quis enarret in quot quantisque rebus meridiem credamus, quam adhuc invol-

volvat nox aterrima? Aeſtum marinum, ſecuti *Newtonum*, tam clare ſuis percipimus de cauſis, ut qui Cælum perluſtraverit, Aſtra tetigerit, emenſusque Maria fuerit, vix poſſet melius: & ne quid deſit, calculo geometrico & algebraico abſtruſum id in apricum duxiſſe videmur. Sed, quod dolendum, in hac noſtra meridie magnus *Bernouilli* cæcutit, adeo ut acerbe conqueratur *Newtonianos* tanto ſuo molimine huic negotio parum profuiſſe aliam porro viam capeſſendam arbitratus, hanc patefacit candidus, hanc mathematice probat. Velimusne inire eandem? St! Eruditione, judicioque clarus *Eulerus*, *Newtoni* obſcuritatem, viamque, quam iniverit, & tortuoſitatis, & erroris, aperte criminatus, alias a Newtonianis & Bernouillianis leges detexit, easque,

re-

revocatis *Cartesii* vorticibus, mathematice demonstrasse visus est. Videtisne quam incerta sint, quæ pro certis habueramus, pro invictis, pro demonstratis? Nostra nobiscum Anima ita cohabitat, ut unum cum eadem Ens existamus. Ejus veluti primariam sedem, ejus proprium cum corpore vinculum, ac vitalis principii locum, modumque demum verum, quo anima & suam machinam gubernet, & ab eadem afficiatur; hæc, inquam, omnia Mortales intelligere, explicareque, se posse autumant: verum millenis ab annis, in hunc usque diem, circa hanc rem disceptatum fuit, sua cuique sententia est, sua quemque opinio trahit. Neque mirum hoc, cum quædam *Secundæ* causæ nobis duntaxat pateant, veras vero, primasque rerum causas, SUMMUS rerum

rum ARBITER, quod earum notitiæ nos non intereſſet, nobis abſcondere voluerit. Unde crediderim inutiliter quæſiviſſe, vane quærere, ſontice quæſiturum audax *Japeti* genus, quid Vitalium principium actionum? quæ animæ ſedes? quis operationis ejus, paſſioniſque, modus? Reſonat Europa Phyſiologorum hoc tempore clamoribus, veluti de hoc *Gordio* nodo plane ovantium; interea dum experimenta, quibus ad ſententiam tuendam utuntur, ab aliis repetita, prorſum aliud clament, contrariam inducant concluſionem. Adeo & in hiſce, & in multis aliis, id ſaltem demonſtratur, quod in ſacris legimus, Eccles. Cap. I. *Cunctæ res difficiles, non poteſt eas homo explicare ſermone.* & Cap. III. *Vidi afflictionem quam dedit DEUS filiis hominum, ut diſtendantur in ea. Cuncta*

fecit

fecit bona in tempore ſuo, & mundum tradidit diſputationi eorum; ut non inveniat homo opus, quod operatus eſt DEUS, ab initio, usque ad finem. Et Cap. VIII. *Et intellexi quod omnium operum DEI nullam poſſit homo invenire rationem, eorum quæ fiunt ſub ſole: & quanto plus laboraverit ad quærendum, tanto minus inveniat. Etiam ſi dixerit ſapiens ſe noſſe, non poterit reperire.* Tandem Cap. IX. *Quomodo ignoras quæ ſit via ſpiritus, & qua ratione compingantur oſſa in ventre prægnantis, ſic neſcis opera DEI, qui fabricator eſt omnium.*

Si hæc dixit *Salomon*, *Salomon* qui Philoſophiam ab ipſo DEO edoctus erat, Lib. Sap. Cap. 7. *Omnium enim Artifex docuit me, Sapientia*; Cui dixerat DEUS Lib. 3. Reg. Cap. 3. *Dedi tibi cor ſapiens*

piens & intelligens, *in tantum*, *ut nullus ante te ſimilis tibi fuerit*, *nec poſt te reſurrecturus ſit*; Qui diſſeruerat, ibid. cap. 4. *Super lignis*, *a Cedro*, *quæ eſt in Libano*, *usque ad Hyſſopum*, *qui egreditur de pariete*; diſſerueratque *de Jumentis*, *& Volucribus*, *& Reptilibus*, *& Piſcibus*: ſi, inquam, tantus ille Philoſophus ita aſſerit, utique ſana nos Ratio jubet ſuperba nos noſtra contrahere vela. Sobriam imitemur, id eſt veram, ſapientiam *Salomonis*, nos ita monentis; quam mire imitatus eſt Eminentiſſimus S. R. E. Cardinalis *de Polignac*, in Aureo ſuo *Anti-Lucretio*, deſtinato ad veram Religionem tuendam adverſus *Epicurum*, *Lucretium*, *Spinoſam*, *Hobbeſium*, ejusque impiæ farinæ autores alios. Videatur Lib. 5. pag. 158. & 187. Lib. 9. pag. 358. & alibi paſſim.

Facta hac neceſſaria digreſſione circa ea, quæ in hoc cadavere mirabamur, pauca dicenda ſuperſunt. Quid ſibi illæ ſuſceptiones Inteſtinorum? Hæ videntur ſpaſmis ſub mortem natis deberi; ut in alio caſu *Rat. med.* 1756. *cap.* 7. explicui. Qui de his plura, adeat *Ill. Præſidis comm. in cap. de infl. inteſt.* & laudatum ibidem tractatum Egregii *C. H. Velſe*, Medici & Senatoris *Hagani*, candidi mei, æternumque honorandi amici, *de mutuo Inteſtinorum ingreſſu.*

Sed cur accubitu materiæ purulentæ ad ſiniſtrum femoris os, per integros ſex menſes, nullæ noxæ oſſi illatæ; accubitu vero duorum cum dimidio menſium, deſtructio tanta, tum dextri oſſis femoris, tum omnis acetabuli? Forte in priore caſu hæſit materia faſciam

la-

latam inter, musculosque; in posteriore immediate ad ossa. Forsan eadem blandior olim, resorptione acrior facta est. Forte non resorpta, sed per cellulositatem a sinistro femore in dextrum translata, eodem hoc motu acrior facta fuit.

CAPVT IX.

Quædam de pulmone innatante aut subsidente in aqua.

In dubio Infanticidio solet vulgo ex pulmone, fundum aquæ petente, judicari infantem post partum non vixisse; eodem vero innatante, vixisse, respirasse. Observationes in Nosocomio factæ quandam hic prudentiam suadent, ne peccemus. Ter enim, quaterve, jam demonstravi publice notabiles portiones Pulmonis Adultorum, in aquam injectas, fundum petere.

Etenim obſtructiones, mucus copioſus, ſcirrhi, indurationesque pulmonum, reddunt eorum portiones, imo lobos integros, graviores, aeri impervios, ita ut etiam leviores cæterum vicinæ portiones una deorſum trahantur: ſi vero gravior pars parva ſit, in aqua a leviore ſuſtinetur; ſeparata autem fundum petit. Plures nunc relationes, ad judicem factæ, argumentum habent ex abſciſſa portione pulmonis, innatante, vel ſubmerſa aquis. Nonne hinc in proclivi ſit, ut ſontes fœminæ abſolvantur, fallanturque Judices? Et ſi horis diverſis, ob diverſitatem jurisdictionis, a diverſis chirurgis examen cum fruſto pulmonis fiat, nonne hinc e diametro oppoſitæ relationes haberentur?

Conſulentes autores Anatomicos, ſimilia detegimus. *Diemerbroek* pulmonem

nem Adultorum scirrhosum vidit aliquoties aquæ fundum petiisse. *In Hist. Acad. Sc. par. 1733.* unius lateris pulmo integer innatavit aquæ, alterius submersus est totus. Ex *Zellero* & *Bohnio* patet tum Vituli, tum Infantis, post nativitatem respirantium pulmones, fundum in aqua petivisse, cujus causa aut mucus, aut valida in utero nata obstructio. Ita quidem ut aër non obstructam post nativitatem partem implevisset, obstructam minime.

Sed præterea vagit nonnunquam infans in partu, eo quod capite jam prodeuns aëris inchoet usuram: deficientibus interim viribus matris, aut uteri orificio se arctius circum ejus collum constringente, infans ante nativitatem moritur. Pulmo hic innatabit aquæ,

quamvis infans mortuus ſit natus, reaque infanticidii agetur, ſecundum leges ſuſceptas, mater. Caſtigandæ ergo & emendandæ erunt Regulæ artis ibidem loci, ubi adhuc more communi fiunt ad Judicem Relationes; ne vel judicem fallendi, vel ſontes abſolvendi, vel inſontes damnandi, evidens periculum incurrere pergant.

CAPUT X.

De ſupputando calore corporis humani.

Ingenioſiſſimi Viri *Fahrenheit*, & *Prins*, ut & omnium laude ſuperior *Reaumur*, poſt *Toricelli*, *Galilæum*, *Drebelium*, *Paſchal*, exacta nobis condidere thermometra, ad determinandum caloris humani gradum aptiſſima. Secundum hæc, omnia corpora non viva, non ignita, non in ſphæra activitatis ignis po-

posita, eo caloris gradu calent, qui obtinet ipsa in Athmosphæra. Ita ut Lignum, Lapis, Metalla, Sericum, Lana, Aqua, Vinum, Spiritus Vini, Alcohol, eundem inter sese, eundemque cum aere communi, calorem habeant. Quod vero res sæpe aliter nobis adpareat, ut dum v. g. hyeme ferrum politum longe frigidius existimamus, quam vestem laneam; vitrum, quam lignum; lignum politum, quam idem cariosum; id inde fit, quod noster nativus calor eo, qui in Athmosphæra est, longe major, athmosphæram lanæ mox moveat, & communicatione sui majoris caloris, magis calefaciat: sed quod idem ille calor noster politas ferri particulas in ejus superficie non nisi tarde moveat, & cum frigido aere, inter ferri particulas reperiundo, non nisi lente sese communi-

cet; forſan etiam quia tempore frigidiſſimo, ſpicula glacialia inter ferri particulas cito non moventur. Dum tamen metallum, politave alia corpora, adplicata diu calente manu tenemus, tepeſcunt ſenſim; ſuſceptumque ſemel calorem ſervabunt diutius, quam corpora leviora, explicata de cauſa. Ipſa hominum, animaliumque cadavera, ut cætera omnia prius definita, quamdiu putredinem necdum inchoant, eundem habent, qui Athmoſphæræ eſt, calorem. Quid nunc in Phyſica & Medicina conferat exactus caloris variorum corporum calculus, evidenter, ni fallor, is, qui *Boerhaavii* Diſſertationem *de igne*, omnibus Phyſicis adeo laudatam, bene comprehendit, intellecturus eſt. Hujus ergo, Laudatorumque antea virorum, veſtigiis inhærens, datam ab ipſis doctri-

ctimam ultra promovere conatus fui, secundum proverbium: *Inventis addere facile.*

1mo. Calorem hominis sani definiverunt 95. 96. graduum. Calorem hominis in frigore febrili jacentis a gradu 87. ad 94. ejus vero qui æstu febrili arderet a gradu 96. ad 108. & forte adhuc aliquid plus. Ergo recessus in frigore minor, a puncto fixo graduum 95. 96. quam ab eodem puncto excessus caloris.

2do. Calorem aëris athmosphærici statuerunt semper minorem eo, qui hominis sani est, idque etiam ardente sirio. Quin prorsum impossibile esse, ut homo ejusmodi in aëre diu vivere possit, qui suum ipsius æquaret; multo minus in eo, qui ejus proprium ex-

ſuperaret. Rationes Phyſicas in Chemia *Boerhaave* dedit, *Cap. de igne Exp.* *19. Coroll. 16.* „Sanguis frigidior in ar„ ctos, elaſticos, fortes, canales arte„ riæ pulmonalis, vi cordis dextri, at„ que molimine ingenti reſpirationis, „ preſſus, actusque, neceſſario per unum „ pulmonem fertur copia æque magna, „ quam, eodem tempore, per univer„ ſum corpus, omnesque ejus partes, „ ſimul. Hinc igitur idem ſanguis nul„ la in parte corporis usque adeo at„ teri, adeoque & caleſcere poterit, „ quam in pulmone ſolo. Foret ergo „ calor illius homini intolerabilis, imo „ letalis. Verum aër, reſpirando du„ ctus in pulmonem, eſt ſemper fri„ gidior longe, quam hic ſanguis. Et, „ per *Malpighiana*, ſanguis hic in ar„ teriolas minimas fuſus, quæ veſicu-

„ lis

„ lis pulmonum tenuissimis adplicantur „ undique, per superficies ergo incre- „ dibiliter latas, exponitur aëri, per „ omnia momenta temporis renovato, „ adeoque semper frigido: unde san- „ guis ex se, in nulla iterum totius „ corporis plaga refrigeratur plus, hoc „ respectu, quam in pulmone nostro.

3tio. A magnis in arte viris, quos inter princeps *Boerhaave*, decretum fuit, decrementa hæc caloris in corpore humano, morborum tempore observanda, minori deberi attritui humorum in vasa, vasorum in humores, particularum humorum inter sese: augmenta vero auctiori attritui.

Cum tantorum nominum debita veneratione, licebit propria observata enar-

enarrare, ex iisdemque neceſſarias formare concluſiones.

Boerhaave, *Fahrenheit* apud *Boerhaave* laudato mox in corollario, *Hales in Hæmaſtatice*, *Derham Theol. Phys. cap. 2. Lib. 1. De Sauvages Lib. de inflamm.* nobis dicunt quidem qualisnam caloris aut homo ſit, aut alia res quæcumque; ſed quanto tempore thermometron adplicuerint, non addunt. Id porro præprimis requiri, antequam certi quidquam ſtatui in phyſicis queat, demonſtrabunt ſequentia obſervata, capta & in me, ſano, & in pluribus aliis ſanis, & denique plurimis in ægrotis. Non autem ſemel, deciesve, ſed pluries ipſiſſima experimenta iterata ſunt, & ſemper idem docuerunt.

Si

Si per dimidium horæ quadrantem ſano homini admotum ſub axilla thermometrum eſt, calorem notat graduum 95. 96. Si per quadrantem, gradum notat 97. 98. 99. Si per dimidiam horam, 100. 101. Si per horam integram, 101. 102. At vero ſi dein bihorio, ultrave adhibetur, nondum obſervavimus illud majorem gradum notare.

Si nunc idem adplicemus ægris, rem præciſe invenimus, quemadmodum notant autores laudati, dummodo per ſemiquadrantem illud admoveretur. Nempe ſi per dimidium quadrantem in modico admodum febrili calore notaverit 100. gradus, poſt quadrantem notabit 101. 102. Si per mediam horam 102. 103. Si per integram, 103. 104. Aliis vicibus in febre continua per mediam ho-

horam dabat gradus 106. per horam 109. aliquoties per ſemihoram 103. per horam 105.

Suſpicabitur forte quis febrilem calorem interea temporis auctum fuiſſe, adeoque & inde repertam notam mercurii altiorem; reſpondeo, id ſemel, iterumque contingere poſſe; ſed cur in ſanis thermometrum longiore tempore adhibitum adſcendit, licet naturalis calor noſter minime augeatur? Et cur in ægris, dum nulla caloris mutatio, neque ab ipſis, neque a nobis, obſervetur, conſtanti tamen lege adſcendat? Ergo minime ab aucto calore febrili.

Et ne quis vitioſa mea thermometra criminetur, optima multa poſſideo, quæ præcipue fabrefecit mihi ingenioſiſſi-

ſiſſimus Phyſicus, & egregius Mathematicus, Rev. *Marci*, ad modum *Fahrenheit*, *Prins*, & *Reaumur*. De induſtria parva mea Fahrenheitiana, quibus apud ægros utor, exploravi ad *magnum univerſale Thermometron*, quod ſubtilis artifex *Prins*, magno cum labore, ipſe adornaverat, hacque lege de meorum præſtantia convictus ſum.

Unde ex datis experimentis id debui concludere, quod defectu adplicationis tempus determinandi, neque ſanorum, neque ægrorum calor, rite fuerit determinatus.

2dam. Autorum Theſin multa obſervata labefactant. *Hales*, *Boerhaave*, aliique, impoſſibile credidere, ut homo diu ſubſiſteret eo in aeris calore, qui ſuum

ſuum proprium calorem aut æquaret, aut ſuperaret; idque ob datas antea rationes. Attamen ex obſervatis, communicatis cum Doctiſſ. *Derham*, *Theol. Phyſ. Lib. 1. Cap. 2.* Thermometra *ſub æquatore* deſignant eundem circiter caloris in aëre gradum, qui hominis eſt. Quid? quod aëris calor ſæpe tranſſcendat humanum? Dum accuratiſſima thermometra plura ſuſpendi aliquoties in aere libero, ubi nulla radiorum a parietibus reflectio, in umbra ſolis; alia vero plura ſoli irradianti expoſui: differentiam nonnunquam obſervavi 30. graduum. Adhuc 27. Aug. inter 3. & 4. pomeridianam, cum in ædibus eodem tempore thermometra haberent gradum 71. in aere vero aperto umbroſo 75; Thermometron univerſale *Prinſii*, ſoli irradianti libero, citra reflectiones ullas,

ex-

expofitum, intra $\frac{1}{4}$. horæ adfcendit ad gradum 103$\frac{1}{2}$. exin omni momento tantillum defcenfum affectabat, idque fere per alium horæ quadrantem idem, & mox iterum adfcenfum. Semihora elapfa, adfcendit fenfim ad 107. Relictum per aliam dimidiam horam, non adfcendit ultra; forte quod poft quartam aër calore non augefcebat. Pari ratione octo alia thermometra, exigua admodum cum differentia, caloris gradum indigitarunt.

Porro in tam ardente calore exponimur in Platea, in Via publica nullis confita arboribus, in Campis, Mefsores in agris, Vinitores in vineis, integri, dum caftra metantur, Exercitus. Profecto omnes illi per æftatem fæpe aërem infpirant fuo proprio aliquanto calidio-

 rem,

rem, intereaque vivunt; & ſi moderate vitam inſtituant, atque a gelido ſubitoque potu abſtineant, ſani paſſim degunt. Igitur ſub æquatore vivunt bene homines, in aeris calore, cum humano æquali: vivunt bene per magnam Europæ partem in calore humanum longe ſuperante. Aeris ergo in inſpirando uſus videtur potius ad motum ſanguinis, quam ad ejusdem refrigerium facere: qua in re a textu *Boerhaavii*, ex Chemia allato, diſcedo quidem, ſed ad clariſſimum Virum iterum accedo, rem, ut hic facio, explicantem *phyſiol.* §. 202. Et profecto ſi ſufficiat refrigerium aëris, ad gradus 10. frigidioris, fervido pulmonum ſanguini, an non vehementer noceret is, qui gelida bruma eſſet 70. 80. gradibus inferior calore humano? Nonne oporteret hominis ſanguinem æſta-

æſtate, quam hyeme, longe calidiorem ad thermometra reperiri?

3^tia. Eruditorum theſis ſtatuit calorem ab attritu oriri. Evincere id multi morbi videntur, ut maxime *cap. de calori febrili Præceptor* oſtendit; attamen conſtantem inde regulam deducere experimenta vetant. In Hemitritæa, quam, cum continua febre, intermittens quotidiana formabat, homo intermittentis paroxyſmum tanto cum frigore experiebatur, ut, ſi frigus modo abeſſet, morbum totum floccifacere ſe diceret, propter immane vero frigus ſe ſuſtinendo ultra non eſſe. Easdemque querelas multis in paroxyſmis repetivit. Dabat tamen Thermometrum paſſim 104. gradus. Neque vel hilum adſcendit illud, dum in ardente deinceps calore

admoveretur. Et dum per ſequentes paroxyſmos frigus imminueretur, gradus tamen caloris 100. 99. 98. fuere. Frigoris porro perceptio homini vivida; frigoris ſigna, algor, tremor, ſtridor dentium, evidentia erant: dum interim calorem naturali ſuperiorem notaret thermometrum, dumque nos, repetito ſæpe examine hominem tepentem, ac fere naturaliter calentem, paſſim deprehenderemus. Expectabitis quid ex pulſu obſervatum ſit? Is more ſolito, tempore frigoris febrilis, celer, parvus, contractus utcumque: caloris vero tempore plenior, liberior, major. Thermometrum ſemper ſub axillis adplicatum ita adſcendit, cum tamen potiſſimum frigoris ſenſum æger toto thorace perciperet.

Veteres descripsere Febrim ἠπιαλὴν, quam enarrat, non explicat, *Hippocrates*. *Galenus* & *Goræus* eam esse dicunt, in qua per universum corpus caloris simul & frigoris perceptio adesset; quod a bile & pituita simul motis explicatum suo more velint. *Erotianus* & *Foesius*, in ἠπιαλῇ *Hippocratis* exponenda, non faciunt ardoris mentionem, sed continui duntaxat & frigoris, & rigoris. At quocumque demum sensu velis, non fuit hominis nostri febris ἠπίαλα. Nam neque ille simul frigus caloremque percepit, nec perpetuo friguit, horruitque.

Est Veteribus alia descripta febris λειπυρία, de qua etiam *Hipp.* Aph. 4-48. 7-72. „ In febribus non intermit„ tentibus, si externa frigeant, & inter„ na urantur, & sitiunt, lethale". Cum

 hac

hac deſcriptione conveniunt *interpretes*; ſed neque hujusmodi febre laboravit noſter. Nam ſine thermometro latuiſſet nos penitus calor ille, naturalem 7. 8. gradibus exſuperans, ipſeque æger eum non eſt expertus: externum enim internumque frigus conqueſtus eſt.

Qua tandem ratione ejusmodi Phænomena explicabuntur? Vulgaris doctrina Medicorum mechanicorum eſt, quod a nata in arteriis capillaribus verſus corporis ambitum reſiſtentia, cor velocius, validiusque, ſe contrahere veluti cogeretur; ut copioſiorem humorem per aream minorem traduceret. Verum qui leges hydraulicas a Doctiſſimo *de Sauvages*, Tractatu *de Inflammatione* explicatas, & corpori humano adplicitas, attente contempletur, prorſus con-

contrarium concludere cogitur. *Vide hunc tract. a* §. *24. ad 62.* Et profecto experientiam consulentes, videmus in Paronychia, Otalgia, Tendinis punctura, Capillarium obstructionem adeo modicam, ut notabilem effectum in sanguinem, & cor, edere non posset; & tamen quam acutæ aliquando in his febres! quanti calores! E contrario febre comburi oporteret Chloroticam virginem, Scrophulosum interno externoque corpore puerum, quibus fors media pars obstructa sit Capillarium; cum tamen hos reperiamus a naturali calore remotiores. Si quis dicat in his febres haud generari, quod cordi vires desint; attendat ille quid his contingat, suscepto varioloso, morbilloso, aliove, miasmate! Motus cordis, ejusque velocitas, augentur ita, ut aquosus pridem mu-

cosusque cruor, jam phlogiſtica materie ſcateat, miſſusque de vena denſam mox cruſtam formet.

An igitur nata quacumque de cauſa in humoribus acrimonia motum cordis, vaſorumque, irritando, augeret? Cum anatome detexerimus cor inflammari, ſuppurarique poſſe, citra perceptos eo tempore dolores: cum præterea Apoplexia doceat eo ipſo tempore, quo nullum inter Nervos ſentientes, & ſenſorium commune, Commercium detur, cordis motum notabiliter augeri: hanc ita dictam irritabilitatem pro cauſa ægrius admittere poſſumus. Neque nos hujus irritabilitatis convincere moderna experimenta valent, cum alii eorundem vim contrariis eludant experimentis. Daturque aliquando febris mox in cor-

corpore ſaniſſimo nata, ubi acrimoniam ne Lyncæi quidem oculi unquam detegant; & hæ quidem violentiſſimæ.

An igitur hæc de origine motus cordis, motusque ejus, ac velocitatis incremento, quæſtio, inter illas locanda quæſtiones, quas ILLE, qui ſe ſolum in S. Scriptura vocat SCRVTATOREM CORDIVM, ille perpetuo nobis amandus & adorandus, noſtrum adeo limitatum, & imbecille ingenium, latere voluerit; ut rei mirabilitate attoniti, in admirandi Artificis Encomia profunderemur?

Verumtamen dato ſemel, & a cauſis explicato, aucto motu cordis, nunquid natus inde attritus phænomena, in viro noſtro obſervata, explicet? Non

L 5 puto.

puto. Tempore frigoris homini intolerabilis, cum pulſu contractiore minore, Thermometrum ſignat octo gradus ultra calorem naturalem: præterea tempore quo intolerabiles ardores homo conqueritur, quo pulſus magnus ac celer eſt, Thermometrum habet eundem caloris gradum. Hoc phænomenon qui legibus phyſicis bene ex attritu explicuerit, erit mihi magnus Apollo.

Alia ergo cauſa ſubſit oporteat, quam ſolus attritus, quæ augeat, auctumque ſuſtineat calorem; idque eodem tempore, quo ſenſus nil niſi frigus animæ denuntient.

Quæſtio nova, æque quam prior, intricata, nempe cur obtinente in homine calore, naturalem octo gradibus

ſu-

ſuperante; in homine, inquam, mentis compote, perpetuæ de frigore, eoque non tolerando, querelæ? Idque una cum ſignis frigoris, tremore, rigore, ſtridore dentium? Nunquid contrarium ejus, quod in corpore obtinet, nervosque afficit, renuntiari animæ queat? Abſonum hoc videretur, niſi huic ſimilia, eoque mirabiliora, in humana œconomia contingere fateri cogeremur. Homo bene in lecto calens, in ſomnio videtur ſibi frigere totus, & incredibili voluptate afficitur, dum igni grato admoveri viſus, gelu membrorum ſuperare ſe credit. Homo bene cœnatus, nocte famelicus ſibi videtur, & amœnitate appoſitæ Dapis delectatur impenſe, famemque explet. Ergo citra ullum commercium corporeum, imo cum contrariis corporis conditionibus,

Ani-

Anima noſtra gaudiis affici, mœroribusque, grato & ingrato, poteſt. Argumenti genus, quo impios convincamus, qui negent Animas a corpore jam ſeparatas, iis poſſe cruciari, quibus, dum in corpore viverent, ope corporeorum organorum, affici ſolerent. *Luc. 16. v. 24.*

Difficultatem, inquiet quis, difficultatibus potius cumulas, quam explicas. Fateor; neque aliter poſſum. Explicationes hucusque ab Eruditis datas, nullius momenti eſſe, neminique ſatisfacientes, novimus abunde; alias porro ignoramus. Unde hanc ipſam quæſtionem iterum relegamus ad illas, quas ignorare debuerimus: noſſe enim ſi oportuiſſet, optimus noſtræ machinæ Conditor easdem patefeciſſet. Imo opor-

oportet harum ignorantiam nobis conducere, quia *Vidit Deus omnia quæ fecerat, & erant valde bona. Gen. 1. 31.*

Patientia igitur in experimentis, libero ab hypothesibus animo capiendis, multa dediscimus, quæ humana arrogantia, & præcipitantia, perperam addidiceramus. Sed præstat hominem, ad veritatem æternum contemplandam destinatum, ab erroribus remotiorem fieri, ac veritati proximiorem: sic propius ad felicitatem, quondam æternam futuram nobis, accedimus.

Quot igitur encomiis sufficiam, ut MATREM PATRIÆ, MATREM ACADEMIÆ, AVGVSTISSIMAM IMPERATRICEM, MARIAM THERESIAM, digne concelebrem! quod

pro

pro ſua benevolentia, munificentia, veroque ſcientiarum amore, indicante & hortante Illuſtriſſimo Medicæ Facultatis Præſide, Libero Barone *van Swieten*, hoc condiderit, reditibusque ditaverit, Noſocomium; ut in eo, poſthabitis omnibus circa Medicinam ſyſtematibus, Nobilis hæc, ac neceſſaria Ars, ſolis experimentis, & prudenter captis obſervationibus, traderetur, coleretur, augeſceret! ſane & huic Viro debitas hanc ob cauſam laudes ſera poſteritas canet.

Sed ut hoc caput abſolvam, paucisque dicta confirmem, reſumendus hic eſt caſus hominis cujus Cap. II. mentio facta fuit. Is in ſuo marmoreo frigore, integris 24. horis ante mortem perdurante, ſine vel minimo arteria-

riarum pulſu, ulla arte indagando, notavit in Thermometro calorem 97. graduum, idque adhuc bihorio ante mortem. Thermometrum autem, paucis minutis admotum, hunc gradum notavit; notaturum forte altiorem, ſi diutius applicitum fuiſſet. En iterum ſine ullo fere attritu calorem naturali majorem!

Idem, aliud tentans, expertus ſum. Animus erat experiri num cortex peruv. ipſa in febre datus, febrilem calorem augeret, prolongaretque; ut laudatiſſimus *Hales* habet *Hæmaſt. Exp.* 18. *No.* 6. Apta ad id occaſio erat. Fœmina 24. annorum, de qua actum cap. 6. febri continua gravi, cum quotidiana intermittente afflicta, cortice curanda erat 12. morbi die. Cortex datus dedit pri-

prima die gradum caloris uno inferiorem ei, qui heſternus fuerat; die altero binis inferiorem gradibus; quarto vero die fœmina prorſum omni febre caruit. Ergo integram corticis, in ſubſtantia ut vocant, unciam ſpatio Nucthemeri abſumens ægra, non incrementa habuit, ſed decrementa caloris. Cortex tamen aliis in occaſionibus auget calorem; nam omni experimento liquet eo in iis augeri calorem, qui naturali minorem poſſideant; ut eundem minuit iis, qui naturali majorem. Qua id vi efficiat, cum *Sturmio*, cum *Bado*, cum *Mortono*, ignorantiam fateri malim, quam falſa incertaque proferre.

Sed, quod res eſt, hæc ipſa mulier, quarto die ab uſu corticis, febris prorſum

ſum expers, naturaliter calens, moderatum ſanum calorem ipſa experta, pulſum lentum bonumque habens; tamen ſignavit in thermometro gradum 102. multisque poſtea diebus calorem habuit naturali majorem. Ergo calor non a ſolo attritu, non a ſolo motu aucto.

CAPVT XI.

De vario tumorum genere.

Inflammatorii tumores qui generentur, hic inquirere non eſt animus; ſed quid de lentis quibusdam tumoribus, tarde creſcentibus, diuque obtinentibus, cogitandum ſit, indagare.

Tales namque in collo multi gerunt plures, minores; variæ magnitudinis, duritiæque: ita nonnunquam, ut totum in ambitu collum conglomeratis ejus-

modi tumoribus maxime difforme fiat. Abdomen, thorax, totumque denique corpus, nonnunquam iisdem ſcatet. Subſtantia eorum diverſa; diverſa, quam contineant, materies, haud in variis duntaxat hominibus, ſed eodem etiam in homine. Et quidem ita, ut eodem in corpore trium, quatuor, quinque, ſpecierum variarum habeantur tumores; quorum quandoque nulli vix aliquam curationem admittant; in aliis nonnulli tumores ægre, facile alii, curentur; in nonnullis longo molimine ſanentur omnes; denique curatorum multi non raro poſtliminio repullulent. Ex multis unam alteramve hiſtoriam deſcripſiſſe juvabit, ut de eorum genio, naturaque, cuique conſtet.

Puerum 10. annorum, multis in

collo

collo, & ſub axillis, tumoribus ſcatentem, muco turgidum, ventre tumidum, cacheticum totum, prægreſſi anni autumno ad me attulerant. Quæ remedia in uſum vocata ſunt, hæc poſtea hiſtoriæ aliorum ægrorum dabunt. Puer hydropicus factus, poſt expletas decem in Noſocomio ſeptimanas, calamitoſam vitam terminavit.

Cadaver luſtravi cum Clariſſimo & dexterrimo Anatomes Profeſſore *Gaſſer*, & exercitatiſſimo Chirurgo Noſocomii Civici *Leber*, qui in omnibus diſſectionibus ſemper gratum mihi, utileque, præbere auxilium ſolent, tota ſtudioſorum præſente cohorte. Aperto abdomine Meſenterium tum vehementer tumidum fuit, tum penitus nudum ac conſpicuum, Inteſtinis omnibus quaſi

naturaliter verſus ambitum remotis. Tumores Meſenterii magni, durique iidem & ſolitarii,cum peritonæo vero,& ligamentis vertebrarum lumborum, adeo intime concreti, ut Meſenterium citra dilacerationem haud potuerit a vertebris ſolvi. Quoad naturam tumorum, in quibusdam medium folliculum occupabat alba materies, aut griſea, unita, æquabilis, craſſa pulte durior, mollior lardo, & in meditullio veræ pulti ſimilis. In aliis materies tum albidior erat, tum etiam in meditullio durior. In aliis tota iterum dura, æquabilis, ſciſſilis. In nonnullis veluti calx aqua miſta oculis adparebat, digitis nullam exhibens aſperitatem. Denique, in una alterave, vera calcarea materies, dura, tactu aſpera, ceu in fungoſum lapidem concreta. Ad vaſa ilia-

ca

ca utraque, ad Pericardium, Sternum, Diaphragma, ſupra Aſperam arteriam ad Jugulum, ad Axillas, ubique ejusmodi reperiundi tumores erant. Multa in thorace, & abdomine, aqua.

Ad monſtroſum nunc collum verſo examine, Tumores non amplius ſolitarii, ſed & pluribus minoribus, ſibi incumbentibus, accumbentibusque, & communi celluloſitate circumdati, conſtabant. Membranas alii tenues, craſſiores alii, nonnulli denique prope cartilagineas, habebant. Intercurrebant per tumorum intercapedines, ſupraque eosdem, arteriæ, venæ, nervi multi, per tunicarum ſubſtantiam diſperſi. Tumore prudenter aperto, vaſa eadem in minores, quibus maſſa major componebatur, tumores, ſe dividebant: tumo-

morumque multi vaſis in collo majoribus tam firmiter increverant, ut ſine alterutrorum læſione ſeparari non poſſent; vaſa tamen illa majora a tumoribus non videbantur notabiliter comprimi. Encephalon ſolum ab his malis immune fuit. Ubique in colli tumoribus diverſitas materiæ: imo aliquot ante mortem ſeptimanis ingens adparuerat tumor, ſuppuraverat, diſparuerat. Plerique vero quaſi una cartilaginoſa ſubſtantia erant, vel atheromata. Sedes porro omnium aut glandulæ erant, aut adipoſi folliculi.

Multiplex igitur uno in corpore tumorum differentia: ſed aliis in corporibus adhuc alias formas induunt. Fœminæ cætera ſanæ a tribus retro menſibus ſolitarius ejusmodi tumor creverat ſpon-

ſponte, in colli poſtici dextro latere, partem cucullaris muſculi, ut & ſplenium capitis, & complexum, tegens. Libere hærentem Chirurgus enucleavit, globo ſimilem, levem. Exſciſſum tumorem examinantes, plures membranaceas lamellas, vaſculis multis refertas, primo ſeparavimus; dein ad duritiem ſemicartilagineam ſesquiliniaris craſſitudinis pervenimus, quam intus inveſtiebat durior compages, in plagis quibusdam perfecte cartilaginea. Magnus tunc ſequebatur folliculus, plenus materie pellucidiſſima, gelatinoſa, ſubflava, tunc ſanguis fluidus, coccineus, per tremulum hoc gelatum filatim quaſi diſperſus, vaſis non contentus tamen. Portio vero quædam rubicunda, gelatinoſa, uno in loco ad internum folliculi parietem hærebat, non quidem affixa,

 ſed

ſed veluti leviter agglutinata. Vas vero, quo ejusmodi duplex materia in cavum folliculum intraſſet, nullo ſcrutinio patuit. An durum tumoris putamen, poſt enucleationem contractum, vaſa in cavum penetrantia compreſſiſſet, rubrum partim in cavum, partim retro expuliſſet? Sicque vaſis conſpectum ademiſſet? ſaltem microſcopio examinata materies hæc, & undique perſciſſa, non niſi homogenea, vaſisque orba, adparuit.

Aliud genus tumoris intellectu difficile, haud ita pridem tribus in hominibus vidi. Sedes in maxilla utraque eſt, incipiens ad aurem, ſub proceſſu zygomatico procedens, ad alterum tertiumve dentem molarem pervenit, deſcenditque ad mediam, imo & ad infimam maxillæ inferioris partem. Si in ore

ore examines, eſt ligni inſtar durus, & veſtitus membrana, ruber colore, a maxillis liber, præterquam ſuperiore ſui parte. Lignea durities ubique æqualis. Palmam manus magnitudine occupat. Cuidam fœminæ & totam occupat parotidis ſedem. Eſt, cui Zygomaticus proceſſus extrorſum trudi videatur. Nullis hucusque remediis auſcultat, etiam ſolventiſſimis. Si forte alicubi plaga emolleſcens materiem videatur continere, ea aperta dat ſanguinem merum, dat Lympham; cæterum nec ſuppurat, nec mole decreſcit. Qua proprie lege naſcantur, quidve gerant intra ſeſe, necdum bene detegere licuit. Buccinator, Zygomaticus major minorque, ſupra tumorem libere agunt.

Hæc de theoretica tumorum quorundam contemplatione, quorum difficilem fateor curam esse; quid tamen in inveteratis, desperatisque, tentaverim, enarrabo.

Accessit me 20. annos nata fœmina, vinitorio opere victum quæritans, pluribus deturpata toto collo tumoribus. Varii quidem illi, maximeque ad nucham, suppurantes apparuere, apertique dederunt puris tantillum, sed reliqua mole mansere durissimi; quantacumque opera eorundem suppuratio, unguento ægyptiaco, aut adplicito vitriolo calcinato, aut præcipitato rubro, aut trochiscis de Minio Vigonis, exploraretur; uno alterove, in tanto numero, excepto, omnia frustra erant.

Hinc

Hinc in ea inſtitui *Galeni* methodum, qua Aceti vapor, apto ad id inſtrumento, quotidie ad dura hæc corpora determinetur, idque per ſex integros menſes continuavi: interea dum patiens uteretur Vino auſtriaco communi, in quo ſal alcalinus ſolutus, ut hoc veluti ſaponaceo liquore ſolverentur concreta; uti & ſæpe pilulis gummoſis ac ſaponaceis. Sed omnia fruſtra.

Deinde ipſi per alium dimidium annum dedi dragmam integram *ſpongiæ uſtæ* quotidie. Spongia dat uſta odorem, uſtis animalium cornubus ſimilem, ſalem alcalinum volatilem, & oleum tale. Qui tunc carbo remanet, habet ſalis fixi quidquam, &, ut magnes indicat, quid ferri. Si jam vaſe rite clauſo ſpongia uritur, oleum & ſal volatile

cum

cum fixis principiis unita manent. Spongia ſic parata multos ſcrophulos curat: aſt dimidii anni ſpatio hæc fœmina XVI. Libras nequicquam aſſumſit, quamvis interea variis emplaſtris, unguentis, fomentis, frictionibusque, reſolutio tentaretur.

Unde ad aliud reſolvens confugiens, ſpiritum frumenti præſcripſi cum Mercurio ſublimato, continuatis frictionibus, & dato quartis ſingulis diebus purgante hydragogo. Et hæc per dimidium annum vix quidquam profuere.

Tandem pie defunctus *Greg. Menſurati*, eruditiſſimus *Græcenſis* Medicus, Chirurgiæ ibidem, ac Anatomes Profeſſor, communicavit mecum remedium, quo ſe plurimos in *Styria*, & *Carinthia*, cu-

curaſſe aſſeverabat. ℞. Nihil albi unc. IV. Oſſium ſepiæ, Putaminum Ovorum a. unc. ij. Panni ſcarlatini unc. 1½. Miſta vaſe clauſo comburantur, redigianturque in pulverem. Doſis pro adulto gran. XVIII. bis de die; ea quidem lege, ut ipſo in plenilunio purgans phlegmagogon ſumatur, & ſequentibus ſex diebus duodecim pulveres aſſumantur, dum interea loca tumida probe fricentur. Quosdam tunc curatos ajebat; quibus vero malum non multum, aut non integre ademtum, his altero plenilunio, tertio, quartove, eandem repetendam methodum eſſe: ſed Styros ſuos raro ea ad tertiam vicem indigere.

Volui ad literam, ut ajunt, hoc conſilium exſequi, ne quis, ſi minus ſuccederet, neglectum accuſaret. Sumſit

ſit fœmina remedium cum effectu nonnullo, repetivit toties, donec ad quintum plenilunium perfecte curata eſſet. Sed pendula in collo cutis, ſacci inſtar, difformitati erat. Frictionibus autem aromaticis, & ligatura idonea, cutis naturalem contractionem recuperavit.

Succeſſit idem experimentum in juvene, qui etiam antea varias methodos fruſtra expertus eſſet: unus tamen alterve ipſi tumor ſuperfuit, quod, peracta fere tota cura, ſeipſum negligeret.

Nolim hic loci, ne longior ſim, examinare undenam iſta horum medicamentorum efficacia? ſuffecerit hucusque efficaciam vidiſſe.

Verum quod mireris mecum, & condo-

doleas, cessantibus utrisque a remedio, malum sensim rediit. Diathesis manserat, curatis ejus effectibus. Mens igitur est in aliis, modo morigeros se præbeant, remedium per dimidium annum a perfecta curatione continuare.

CAPUT XII.

De mira variorum medicamentorum efficacia.

In *Rat. med.* 1756. cap. 9. quædam observata circa calculum me in sequentibus communicaturum spoponderam; fidem nunc liberabo.

Ac primo quidem de *Uva Ursina* affirmari oportet, optimum remedium esse in Renum, Vesicæque morbis, dum calculus aut adesse noscitur, aut sui saltem suspicionem facit. Nonnullis mitigat

tigat tormenta morbi, ut vita tolerabiliter transigatur; aliis omnia symptomata aufert, ut se curatos putent.

Uvae ursi usus mihi commendabatur dudum ab *Illustrissimo Præside*, qui & omnem ejus, quam possidebat, copiam, mihi elargiebatur. Egregius Botanices ac Medicinæ Cultor, Dominus *Lucas Mislei*, qui in *Styriæ* Alpibus, medias inter nives, magnam plantæ copiam mihi collegit, hanc mihi ejus descriptionem dedit.

„ Uva ursi. Ἀκλοςάφυλος. *Tour-*
„ *nefort. Instit. Rei Herb. Tab.* 370. Est
„ ex mente Cel. *Linnæi* Arbuti species,
„ nempe Arbutus caulibus procum-
„ bentibus, foliis integerrimis. *Linn.*
„ *Spec. plant. Tab.* 1. 395. Num. 4.

„ *Jo-*

„ *Johannis Bobini* Hiſtoria Plant. univer-
„ ſalis Tom. 1. Lib. 5. cap. 8. pag. 523.
„ optimam dat iconem, ſed deſcriptio-
„ nem minus accuratam. *Galeni* de-
„ ſcriptio videtur convenientiſſima Lib.
„ 7. cap. 4. κατὰ τόπȣς. Frutex eſt
„ humi repens, locis paucis frigidiſſi-
„ mis, iisque potiſſimum creſcens, quos
„ perpetuæ nives tegant; *paucis* dico:
„ nam mihi multos altos montes con-
„ ſcendenti, non niſi in binis hacte-
„ nus conſpectus eſt: in Auſtria qui-
„ dem, in Alpe *Gans* vulgo nuncupa-
„ ta, quinque Leucis ab Auſtriæ Nea-
„ poli ſita; in Styria vero in Alpibus
„ nivalibus dictis, ſex Leucis a *Cellis*
„ *Marianis* remotis, ubi inter perpe-
„ tuas nives copioſius legitur. Caules
„ huic Frutici reptantes, cortex rufe-
„ ſcens, folia conferta, oblonga, ova-

N „ ta,

„ ta, integra, carnoſa. Flores mono-
„ petali, ovales, baſi planiuſcula, ore
„ quinquefido: lacineis obtuſis, revo-
„ lutis, parvis. Fructus eſt Bacca ſub-
„ rotunda, ceraſo minori ſimilis, ru-
„ bra, ſeminibus quinque oſſeis, pla-
„ niuſculis, fœta. Planta perpetim vi-
„ ret; fructus altero anno matureſcit.
„ Totus hic frutex, præſertim cortex
„ & folia, amarum, adſtringentemque, ha-
„ bet ſaporem, fere ut Peruanus cor-
„ tex. Cæterum in colligenda hac
„ planta attentus ſit oportet Rhizoto-
„ mus, ne Vitem ideam, ſeu Myrtillos
„ rubros, pro Uva urſina colligat: ita
„ enim hæ binæ plantæ, ut ovum ovo,
„ ſibi ſimiles videntur; nec niſi ſyſte-
„ maticus Botanicus easdem ſemper
„ diſtinguere novit. Differentia tamen
„ hæc eſt: Uva urſi florem habet de-

„ cem

„ cem ſtaminibus, vitis idea, non ni-
„ ſi octo, præditum. Uvæ urſi Bac-
„ cæ non niſi quinque habent ſemina;
„ vaccinium, ſive vitis idea, viginti
„ ſæpe.

Planta ſic cognita, videamus ejus egregios in medicina uſus. Sexagenarius vir a 20. retro annis difficultate mejendi crebro laboraverat, nunc per novem menſes fere continuo: ita ut guttatim, ſummisque, & intolerabilibus cum ardoribus, urinam emingeret fœtidiſſimam, purulentam, mucoſam, ſanguineam. Quin & Iſchuriam aliquoties paſſus, cathetere levandus fuerat. Utrum nunc Cathetere, an acrimonia Urinæ, urethra læſa ſit, Catheter ſaltem induci non poteſt, ut exploretur num calculum veſica gerat.

Præmiſſis infuſis balſamicis, & laxantibus, data fuit homini quovis mane dragma dimidia hujus plantæ in pulverem redactæ; Turendæque, quæ feruntur eædem eſſe, quibus Pariſienſis Chirurgus *Daran* inclaruit, & divitias magnas comparavit, ipſi in urethram miſſæ ſunt. Turundæ canalem egregie percuraverunt, ſed Catheter immiſſus verti non poteſt; ob veſicæ forte parvitatem, quæ familiaris his, quos omni momento mingendi neceſſitas urgeat. Veſica enim, ultra non expanſa, contrahit ſeſe corrugaturque, ut exemplis anno elapſo patuit. Cæterum per ſeptem integros menſes his pulveribus homo uſus, Urinam nunc per aliquot menſes crebram quidem & mucoſam, licet haud ita fœtidam reddit; at vero doloribus, quibus per tot annos tantum

non

non enectus erat, prorſum caret, bene dormit, bene appetit, ambulat, viribus valet, & ſine ullo in urethra impedimento reddit urinam. Per dimidium annum omnia remedia cum neglexiſſet, initia levioris doloris expertus rediit, eosdem pulveres repetiturus.

Alius ſexagenarius, qui a tanto tempore & ædes ſuas, & viciniam, miſerrimis clamoribus, & ejulatibus expleverat, iſchuria demum quotidie redeunte laboravit; ita ut per ſeptem integras ſeptimanas, mane ac veſpere, Cathetere juvandus fuerit: cujus tamen ope vix bihorii ſpatio tormentorum ferocitate carebat: & ſi quandoque minus feroces dolores pateretur, nullam tamen Urinam reddiderat, niſi ſemel ſaltem de die Cathetere juvaretur. Præterea Herniam

oſcheocelen dictam, eamque magnam, patiebatur. Hic rerum ſtatus, cum ad nos accederet.

Herniæ aptum brachierium bene proſpexit. Dragma media pulv. uv. urs. ſingulo mane data, leve paregoricum veſpere exhibitum, effecere, ut ſexto die nunquam ultra Cathetere indiguerit. Urina tamen ſemper fœtida manebat, & quanvis eadem nocte & mane miſſa, dum eam inter 7. & 8. matutinam examinabamus, cum aceto effervescebat. Poſtquam autem tribus cum dimidio menſibus medicamenta eadem continuaverat, Urinam diutius retinere potuit, doloribus caruit, vires adeptus eſt, & ex cacochymico ſanus eſt factus. Negligentiam medelæ incipientis doloris reditu luens, repetiit Noſocomium,

mium, eandem rogaturus; poſtquam denuo omni dolore caruit, cumque iterum aliquantiſper expertus eſſet num medela hac tuto carere poſſet, ad me rediit DEUM veneratus, mihique gratias agens. Suaſi tamen alterno die pulverem ſumeret; non rediit.

En autem aliam hiſtoriam. Cuidam quinto ætatis anno quinque in ſcroto ulcera oboriuntur, quorum ex uno calculus exit. Tumore, validoque ſcroti dolore, ac continuo materiæ albæ, urinæque, apertis de ulceribus, ipſo inſcio, prodeuntis, ſtillicidio laboraverat. Tandem enarrata Symptomata ſenſim evanuere, vago urethræ dolore, & materiæ albæ ex urethra ſtillicidio, perſeverantibus. Viginti autem annos nato, ſcroti, ac præprimis dextri, dolor &

tumor renaſcuntur, ulcere ibidem, ut quondam, ſuccedente. Nato ulcere dolor conticuit; clauſo eodem, recruduit dolor. Aperto ex ulcere iterum, ipſi inſcio, urina, albidaque materies, extillavit, maxime quo tempore urina in mingendo per urethram tranſiret. Teſtes non male affecti; dexter modo ſiniſtro major, quod forte naturale. Inter medios teſtes, ubi corpus cavernoſum urethræ habetur, durum quiddam, ac utcumque fungoſum corpus percipitur, urethræ veluti appendix, cum ipſo ſcroto corrugato ibidem concretum, unde emitti urina videbatur: Perinæum vero molle totum, & bonum. Venerei, quoad ſciam, ſubeſt prorſum nihil. Siniſter teſtis primo vehementer doluerat, eratque varicoſum eodem in latere corpus pampiniforme. Solamini

ipſi

ipſi ſæpe fuerat unguentum hocce: ung. Nicotianæ unc. II. Myrrhæ dr. II. M. Ut & Empl. compoſitum ex Empl. de Ranis cum merc. ſimpl. Diabotan. Divini, a unc. I. ol. ſtill. Rutæ dr. I. M. Hic ſtatus rerum, cum operam noſtram peteret.

Calculum ex urethra quinto ætatis anno per ulcus externum exiviſſe, ex hiſtoria patet; ſed undenam ille? Si ex veſica eo perveniſſet, iſchuria laboraſſet diuturnitate nemini toleranda; nam ſane calculus haud tam cito erodit urethram & corpus cavernoſum, & ſcrotum, ut prodeat foras. Saltem ſi in ſcroto hæſit ſine iſchuria, indiguit longo tempore, antequam viam ſibi eo verſus paraviſſet. An non probabilius inflammationem ac ſuppurationem præ-

greſſas fuiſſe in urethra, acrem urinam in ulcuſculo moram traxiſſe, ulcus ampliaſſe, elementaque calculi, quæ omnis ſani hominis urinis inſunt, ibi depoſuiſſe, & hinc calculum produxiſſe, qui viam ſibi extrorſum paulatim exederit?

Excreto hoc calculo, per 15. annos præcipuis illis ſymptomatibus caruit, ſed dolores & ardores in Urethra ſæpe perpeſſus eſt. Diſpoſitio leviter ulceroſa videtur ſuperſtes fuiſſe, ſed aſſiduo transfluxu urinæ abluta ſemper, ſimul vero ejusdem urinæ tranſitu, & adplicatione, recrudeſcens. Ita quidem ut levis hæc exulceratio ad 20. vitæ annum proſerpſerit, & ex ulcere in concreto cum urethra ſcroto, denuo urina, pusque, perſtillaverint. Natum ulcus diffi-

ficulter claudi potuit, eo quod urina illud continuo irritaret. Clauſo ulcere extrinſecus, ſtagnans ejus in fundo urina dolores iterum majores creavit. Quam calloſitatem in corpore cavernoſo urethræ deprehendimus, eam ulcus pro more produxit.

Cum itaque uva urſina in ulcere Renum, Ureterum, Veſicæ, cum calculi ſuſpicione, adeo proficua nobis viſa eſſet, & huic eadem data eſt. Hac vero per tres menſes æger uſus, clauſa ſibi ulcera gaudet; caretque ita dolore, ardore, aliove quocumque ſymptomate, ut ille ſibi integre reſtitutus videatur. Quia tamen ſubinde ex ipſa urethra in glande penis nonnihil materiæ albæ extillat, ſuaſi ut per aliquot menſes remedium

dium continuaret; id quod, cum ſe curatum credit, negligentius facit.

Fœmina quadragenaria major, elapſis quatuor abhinc annis, percipere incepit totius corporis laſſitudines, gravesque lumborum dolores; quos octiduo poſt, idque per ſesquimenſem continuum, mictus ſanguineus excepit; mictum ſanguineum dein limpidiſſima urina ſequuta eſt. Cæcas ſuas hæmorrhoïdas adplicitis hirudinibus ſubinde levavit. Catameniis gaudet. Et licet deinceps ſemel, aut bis modo, urina quid ſanguinis commiſtum geſſiſſet, manſere tamen tanti lumborum dolores, ut pronare corpus ipſi fere ſit impoſſibile. Purulenta autem minxit nunquam; nunquam Iſchuriam, Dyſuriamve, paſſa eſt. Hæc menſe Aug. 1756. me con-

convenit, conquesta quod ubi ædibus suis expurgandis operam egregie navasset, jam in decimum diem summis cum lumborum doloribus, sanguinem emingeret. Urina licet recens, fœtebat multum. Calculum Renum historia hæc vivis depictam coloribus exhibet.

Exhibitis primo demulcentibus ac paregoricis, uva ursi data est; octiduo post, urina sine sanguine fuit, sine fœtore: mireque temperavit emplastrum latum de Labdano intolerabiles lumborum dolores. Uva ursina duobus exhibita mensibus effecit, ut integre restitutam sese, sanamque omnino pronunciaret. Monui vellet aliquamdiu adhuc medicamento pergere. Exin non rediit.

Ut

Ut uva urſi, ita *Sapo Venetus*, cum *aqua calcis*, pluribus profuit, ſed non niſi copioſe. Memorabile exemplum ſutoris eſt, quem anni, & quod plus eſt, ſpatio, hujus experimenti cauſa, Noſocomium aluit.

Per ſeptem integros annos, ſi quis unquam, calculi in veſica martyr, opem petiturus me adibat. A paucis unciis incipiendo dein integram menſuram, id eſt Libras IV. aquæ calcis, totidemque lactis, quotidie bibit; aptatoque ad id inſtrumento aqua calcis cum Lacte, ſemel, bisve de die, in veſicam eſt injecta. Potum egregie ſuſtulit; injectiones quacumque arte, prudentia, mutatione aut copiæ, aut materiæ, adminiſtrarentur, ferre non potuit. Unde Doctiſſ. *Whytt* M. D. & Prof. *Edimb.* ſequu-

quutus, a menſe Nov. 1756. usque in Junium 1757. dedi ipſi integram unciam ſaponis veneti quotidie, cum aquæ calcis & lactis memorata copia. Ita quidem ut in hac cura aſſumſerit 17. Libras ſaponis, 1500. Libr. aq. calcis, & 1500. Libr. lactis.

Homo hic ſub media cura incepit, & hucusque continuat, urinam tam facile reddere, quam unquam homo, qui ſemper expers calculi vixit: nulla unquam ſtranguria ultra affuit, nulla retentio, nullus ardor dolorve, imo retinet urinam debito ſanorum tempore. Et quamvis jam per 4.5. menſes ex Noſocomio dimiſſus, tædio diuturni medicamenti, id ultra ſumere recuſet, atque indiſcriminatim ſalſa & acria, quibus delectetur, affatim aſſumat, manet tamen ſaniſſimus. In-

Interea autem Calculus cathetere noſcitur in veſica eſſe, urinaque quotidie mucoſa prodit. Egregius *Whytt* phænomenon explicat. Exemplo Nobiliſſimi Equitis *H. Walpole*, aliorumque, debuit concludere, ſi calculi non ſolverentur, eis tamen aſperitates demi, circumvolvique cruſtam mucilaginoſam, quæ, ne noceat calculus, efficiat.

Sed uſus tantus alcalinorum, an ſolutionem humorum putridiſſimam non minitetur? Id *Whytt*, aliique cum illo, obſervarunt nunquam, neque in meo homine ſimile quidquam adparuit. Nam cum illi, ex cathectico ſano, plethora urgente, vena ſecari debuit, ſanguinem ejus pleno auditorio demonſtravi, omni nota optimum.

Mer-

Mercurius sublimatus corrosivus cum Spiritu frumenti datus, est remedium incomparabile, quo ex Consilio *Ill. Præsidis*, L. B. *van Swieten*, multis in casibus utor. In Libra Spiritus grana sex solvuntur, danturque ejus duo de die cochlearia; aliquando, si videmus hominem id bene ferre, pertinaxque sit malum, ter, imo, quater de die; ea lege ut vel Decocti alicujus emollientis, Althææ, Bardannæ, imo sæpe aquæ puræ, Libr. II. III. totidemque Lactis, quotidie absumat, & omni quarto mane purgetur quinque pilulis compositis ex mas. pil. extr. cath. gr. X. scammon. & Res. Jalap. a. gr. V. Spir. Vin. q. s. ut f. pil. N^{o}. V. Tutius, blandiusque purgans, in quovis temperamento non datur, in Chronicis morbis. Vix credibile est, quantus hominum numerus tum in No-

ſocomio, tum maxime per Civitatem totam & ſuburbia, hac methodo, tam a venereis, quam a multis aliis chronicis malis, & reſtituatur in ſanitatem, & ſanus conſervetur.

Puellæ cura, per hoc remedium facta, egregia ſane eſt, ulceris primo nomæ, dein phagedenici, tandemque dusepulotici, cujus hiſt. cap. 6. dedi.

Juvenem ſpatio ſeptem menſium pulcre idem curavit ab albugine, utramque corneam diaphanam totam obvelante, quam longæ, diræ, neglectæ, peſſimeque tractatæ, Lippitudines produxerant; nullo alio remedio exhibito, præterquam diſcutientes herbas floresque, vino rubro incoctos, oculis admotos. Cura hæc levem modo maculam

lam ſiniſtro in oculo hucusque reliquit, dextrum ita limpidum effecit, ut legere omnia, & ſcribere expedite, & labore demum victum quæritare poſſit.

Hominem, qui ex venere toto corpore perfuſa, etiam poſt Phlyctenas pannum craſſum dextra in cornea gerebat, idem Remedium & a Lue, & a Panno Corneæ, trium menſium ſpatio, ita percuravit, ut ne veſtigium quidem mali ſupereſſet.

Corpus antiquiſſima lue adeo arthriticum, ut hinc Anchyloſes, illinc Paralyſes, variique tumores & ulcera, illud jam dimidii anni ſpatio Lecto affixiſſent, hæc Methodus ita reſtituit, ut pedetentim moveri artus, tandemque quivis fere motus, qui a ſano vegetoque

corpore exerceri consueverint, exquisito digitorum motu excepto, denuo potuerint exerceri.

Lues venerea hominem longa a die emaciaverat; ac vesicam urinariam fœdissime exulceraverat, ita quidem, ut vesicæ ulcus magnopere intra ipsum Intestinum Rectum extuberaret, continuosque crearet tenesmos. Urinam non emittebat, nisi cathetere adjutus, pure onustam. Arthritis simul venerea vehementer illum torserat. Methodus dicta trimestri spatio integram omnium symptomatum curam absolvit, integram reddidit sanitatem. Et quamvis jam quinto mense quibusvis remediis ille abstineat, solo lacte excepto, illibata gaudet sanitate.

Haud

Haud tamen omnes methodus hæc curat; ſunt enim, qui incurabiles: ſunt qui curam commodam gaudentes, mox dein, imo ipſa ſub cura, antiquum obtineant: Præterquam quod medicos reperias, qui vel non debito modo, vel non ſat diu, curam inſtituant. Sed ſi hinc vituperaverit eam quis, a fortiore, quod ajunt, debebit Ptyalysmum, & Hidroſin, vituperare. Angli certe hanc methodum, ut omnium optimam, plurimis, iisque pulcerrimis, experimentis approbaverunt, Tractatu nuperrime edito *Medical obſervations and inquiriis*, Tom. 1.

Circa aquam marinam, quam *Tergeſto* mihi afferendam curo, & liquorem picis, quædam dicenda habeo, ſed pauca experimenta afferre nolim; plerique enim ab horum protractiore uſu abhorrent: unde longiore tempore indigeo.

CAPVT XIII.

De Machina Electrica.

Machinam electricam noſtram multi hoc anno academico acceſſere, quorum nonnulli ex leviore Apoplexia, ſeu ex Parapoplexia; alii Paralyſi idiopathica; quidam a Plumbo, ut tres figuli; alii a Mercurio, ut duo deauratores; nonnulli ab Anchyloſi genu, per vim externam orta; alii denique poſt Arthritidem, partes quasdam paralyticas haberent.

Horum plurimi per 1. 2. menſium ſpatium ubi acceſſerint, uno, tribus, imo ſex menſibus, redire negligunt: tum quod multi ad extremos ſuburbiorum fines habitantes, adverſa tempeſtate, maxime dudum humida, viis ægerrime

rime uti queant; tum quod plures eleemosynis sustentati, otiose potius vivere ament, quam, restitutis sibi artubus, panem suum in sudore vultus lucrari; tum quod nonnulli, integre pene restituti, præ amore victum sibi, suisque, quæritandi, antiquos labores strenue repetant. Examine porro omnium exacte instituto, constitit:

1mo. Nemini unquam vim electricam vel minimum nocuisse, licet raro casu quibusdam crearet dolorem. Hinc nemini formidini esse debere, ne, si non prosit, noceat sibi.

2do. Tres fuisse, quibus principio nihil profuerit, quique ideo non redierint.

3tio. Unum fuiſſe, alterumve, quibus per integros ſex menſes machina minime opitularetur; pertinaciter tamen perſeverantibus, multum levaminis attulerit.

4to. Quosdam rediiſſe, qui aliquid lucrati quondam, & debito citius recedentes, relapſi eſſent; hos vero difficilius deinde, tardiusque, id quod perdidiſſent, recuperaſſe.

5to. Emendatos fuiſſe, qui 1. 3. 6. 9. 12. & ultra annis, paralytici eſſent; unum autem, alterumve, & minorem, & tardiorem, etiam in recenti malo, opem percepiſſe.

6to. Fuiſſe etiam, quibus jam primo menſe mutatio, ſpem exſuperans omnem, ob-

obtigerit, in lingua, oculis, artubus, digitis, paralyticis.

7mo. Quosdam eo usque curatos, ut fere nil supereſſet mali; eosdem tamen, quod ſolitos obire labores denuo poſſent, ad perfectiſſimam curationem non perſeveraſſe.

8vo. Plures eſſe, qui multum lucrentur, ita quidem ut incedere pedibus, brachia movere, digitosque, egregie valeant; non vero digitis ita uti, ut ſubtilioribus ſufficiant laboribus: ſpem tamen, modo perſeverent, habere, fore ut integre curentur.

9no. Indiſcriminatim emendari, ex quacumque demum origine paralyſin, tremoresve membrorum, ſibi contraxerint.

10mo. Confuetudinem nobis efle, per mediam ad minimum horam protrahendi Electricitatis adplicationem.

11mo. Viribus electricitatis alia etiam addita auxilia fuifle; quæ, licet citra Electricam vim, fæpe incaffum adhibeantur, eam juvare tamen, promovereque, poffint. Etenim perpetuo ipfis injunctæ funt frictiones, pannis laneis, fumo Mafliches, Sarcocollæ, Olibani, Benfoin, Styracis calamitæ, Camphoræ, Baccarum Juniperi, imbutis, inftituendæ. Quibusdam folventia & incitantia Gummi, herbasque; aliis Roborantia, ex vegetantibus & mineralibus parata, exhiberi fubinde oportuit. Imo nonnullis, quod tardius emendarentur, decem, quindecim, etiamque triginta, cucurbitæ ficcæ, alterno, fingulove die, admo-

motæ, ad Nervorum in Collo, Lumbisve, origines, multum auxilii adtulisse videntur: ita tamen ut alio diei tempore ad machinam accederent. Quibus bene pensitatis concludo:

1mo. Perperam, & plane contra veritatem egisse, qui quasvis Debilitates, & Paralyses, & Obstructiones, & Humorum lentores, ad machinam electricam curari posse, jactaverint. Coalitæ quippe, concretæque adeo sunt in multis partes, ut humorum circulus per easdem restituatur nunquam. Spem bonam qui his ægris faciunt, vani jactatores sunt, suis propriis experimentis redarguendi.

2do. Injuste egisse, qui, quod vis electrica haud omnibus ex æquo prosit,

plu-

pluribusque amicorum ſuorum nihil profuerit, quibus tamen a glorioſis Thraſonibus ſecura ſpes facta fuiſſet, ideo totam rideant electricitatis efficaciam.

3^tio. Diſcuſſis, penſitatisque omnibus, Machinam hanc auxilium eſſe, quod in multis malis plura præſtet, quam alia auxilia hucusque præſtiterint; adeoque grates DEO, ob patefactionem ejus, a Mortalibus referendas eſſe.

Dicenda ſupereſſent quædam de Embrocha, *la Douche*, quam inſtituo, imitatione variarum aquarum medicatarum; ſed cum pauciora experimenta hucusque completa habeam, quam ut firmam inde concluſionem formem, malim hæc ad futura relegare.

Fi-

Finem porro hisce impositurus, serio notatum velim, plures Chronicos Morbos, aut tolerabiliores reddi, aut omnino forte curari posse videri, si in illorum curatione administranda Medici, si in eadem subeunda ægroti, summo sibimetipsi impedimento non forent. Ut enim, quæ sentiam, candide eloquar, nos Medici longis in morbis debitæ solertiæ passim desumus; idque, aut defectu scientiæ, aut patientiæ, aut denique temporis. Quoad primum; nihil verius quam multis nostrum debitam deesse scientiam lentos, eosdemque sæpe implicitos, morbos interstinguendi, veramque determinandi eorundem naturam. Enumeramus symptomata solerter, ponderamusque illa: quibus auferendis partes nos nostras abunde explevisse credimus, si

cal-

calluerimus ad ſingulas viſitationes novam formulam condere; ita ut elapſo menſis ſpatio cubiculum ægrotantis in officinam Pharmacopæi videatur mutatum eſſe, & inops interim auxilii æger ſuis ſub miſeriis triſtis gemat, occumbatque. Deinde non minus certum eſt, enumeratis in morbis, noſtrum plerisque debitam deeſſe patientiam, ita ut tædeat nos, ad morbos lentos admotos, tam parum lenteque eorum in cura proficere. Quippe celeres curas, in altum quæ famam vehant, præferimus; miſeros vero, chronicis occupatos, vix decies rogati adimus. Tandem & illud, quamvis & turpe, & horribile dictu! experientia quotidiana confirmat, quod multos noſtrum tanta pecuniarum aviditas teneat, ut & amore proximi, & conſcientia poſthabitis, a ſumma auro-

ra in ſeras usque veſperas, terendis plateis occupari malimus, quam ad difficiliores caſus enodandos Muſæum frequentare. His tamen illos exceptos velim, quos fama maturior, quo ſtudiis parum incumbant, totos dies vel invitos defatiget, integras abripiat noctes. Occaſio his deeſt, non bona voluntas.

Ut Medici in culpa, haud ſane minus etiam ægroti. Multi longo itinere defatigati, fiunt demum erga Medicos, & Medicamenta, moroſiores. Quid quod pluribus ejus videtur Medici curta ſuppellex, qui quotidie non innovet, mutetque quidquam; iique ſoli digni, quos vocent, ſoli apti, quibus ſe fidant, apparent, qui ter de die alia, totoque diverſa cœlo, præſcribere adornareque poſſint.

Pro-

Profecto allatæ hoc tractatu ſive Curationis, ſive Emendationis, pleræque enarrationes, & medentium ſolertia, & ægrotantium perſeverantia, patratas eſſe curas demonſtrant, quæ nunquam ſive utroque, ſive alterutro deficiente, patratæ fuiſſent. Unde in ejusmodi ægris ſuſcipiendis Medicum oporteat ſuas rite explere partes, ſuasque etiam ut expleant adhortari ægrotos.

ANTONII DE HAEN,

ONSILIARII AVL. ET MED. PRACT. IN HAC ALMA ET ANTIQVISSIMA VNIVERSITATE PROFESSORIS PRIMARII

PARS TERTIA

RATIONIS MEDENDI

IN NOSOCOMIO PRACTICO;

VOD IN GRATIAM ET EMOLVMENTVM MEDICINAE STVDIOSORVM

CONDIDIT

MARIA THERESIA,

AVGVSTISSIMA ROMANORVM IMPERATRIX,

HVNG. BOHEM. &c. REGINA &c. &c.

VINDOBONAE,

ypis Ioannis Thomæ Trattner, Sac. Cæs. Regiæque Maiest. Aulæ Typographi & Bibliopolæ MDCCLVIII.

ACRAE CAESAREAE, REGIAE, APOSTOLICAE,
MAJESTATI,
AVGVSTISSIMAE ROMANORUM
IMPERATRICI,
HVNGARIAE, BOHEMIAE, DALMATIAE,
CROATIAE, SCLAVONIAE, &c. &c.
REGINAE,
ARCHIDVCI AVSTRIAE, &c. &c.
MARIAE THERESIAE,
DOMINAE
SVAE CLEMENTISSIMAE,
ANTONIUS DE HAEN.

lacuit hisce diebus AUGUSTISSIMO IMPERATORI, *coram* MAJESTATE TUA, *me comparare viro egregio, ditissimi sui*

Naturalium rerum Thesauri Collatori, ac Præfecto, Bailliou, rerum naturalium scientissimo, Philosopho magno, sed modesto; acuto, sed religioso: idque ea potissimum de causa, quod, uti ille undique terrarum, quidquid in Rebus naturalibus aut unicum sit, aut rarum, aut perfectum, dignumque ideo, quod in incomparabili AUGUSTISSIMI *thesauro occupet locum, studiosissime conquirere, novit; ita ego in* TUO NOSOCOMIO *ejusmodi morbos mihi conquiri curem, qui, vel quod rariores sint,*

vel

vel graviores, vel ſcitu utiliores, vel denique hiſce Regionibus funeſtiores, publica demonſtratione Medicæ Juventuti quam maxime proſint. Comparatio ſane, ut a parte AUGUSTISSIMI *gratioſiſſima eſt, ita mihi honorificentiſſima! tum quod geſta mea ipſi* AUGUSTISSIMO *probari videam, tum quod* MAJESTAS TUA *nutu blandiſſimo, memoria nunquam delendo mea, hanc ipſam adprobare comparationem dignata ſit.*

Pro tanto ergo in me collato beneficio, occaſionem grati animi teſtan-

ſtandi mei potiorem haud mihi arbitror in præſenti dari, quam eam, qua TIBI, AUGUSTISSIMA IMPERATRIX, *Noſocomii, ſeu Theſauri* TUI, *& utiliora, & rariora, laboris nempe mei hornotinos fructus, ad pedes humillime deponam. Siquidem morbis examinandis, iisdemque ſive curandis, ſive mitigandis, qui* TUOS, *alias tam beatos Populos, præcipue affligant, dulcique lumine privent, hoc elapſo Academico anno, qua potui ſedulitate, qua accuratione debui, me totum dedi. Porro nihil hiſce im-*

mi-

miſcui Theoriæ fallacis: experimenta capta ſunt; experimenta loquuntur; experimenta ſola, quæ ſint dicta, confirmant. Quæque acta, DEO ADJUVANTE, *fuerint, clamant aperte; non nota paucis duntaxat, ſed univerſo ſtudio Medico, inclytæ Facultati,* Regiæ *Urbi. Hæc* PATRI, *&* MATRI PATRIÆ, *probari gnarus, quod vitæ reliquum eſt, iisdem continuandis, emendandis, amplificandis, ſacrum facio.*

7. Nov. 1758.

ELENCHVS
CAPITVM.

CAPUT I.

De Morbis malignis.

P*Arte Secunda Rat. Med. Cap. 6. pag. 108.* & hanc Quæſtionem propoſui : „ Nunquid ergo in ipſa eruptione aut „ malignarum Variolarum, aut alio„ rum Exanthematum ; imo nun„ quid in ſtadio ipſo contagioſo, ſi „ & Epidemia, & Symptomata, Ma„ lignitatem vaticinarentur, teſta-

„ ren-

bos autem cutaneos adeo non ad malignos retulit, ut §. 939. eosdem etiam inter bonas Criticas evacuationes annumeraverit.

Quapropter ſtatuere cogimur, eos ſolummodo morbos adpellatione malignitatis recte inſigniri, quos ſymptomata inſueta, aut longe ſolito graviora, numeroſioraque, comitentur; nullatenus vero illos, qui, acutine fuerint, an peracuti, interni, aut cutanei, conſueto more ſua ſpatia decurrant. Ut proinde *Variolæ*, *Morbilli*, *Scarlatinæ*, *Miliaria*, *Petechiæ*, nomine malignitatis careant, quando vel Acutorum criſin faciunt, vel Morbi exiſtentes primarii conſuetum Naturæ benignioris ordinem ſequuntur.

Utrius-

Utriusque hujus generis, benigni ſcilicet, & maligni, Exempla, Noſocomium ſuppeditavit. Quintuplicem hanc recenſitorum mox morborum ſpeciem, adeo mitem experti ſumus, ut alia vix arte indigerent, quam ut, bona duntaxat directione, ſua morbo ſervaretur benignitas, ſuus maneret typus. E contrario autem eosdem hos morbos aliquando adeo malignos offendimus, ut non citra ſummos labores emergerent ægri. Quin & eorum haud multum malignos, extra Noſocomium obtinentes, ineptiore methodo in vere malignos converſos, vehementer doluimus; deſperatos vero alios apto artificio in ſanitatem mutatos gaviſi ſumus. His prælibatis, varias eosdem curandi methodos recenſere, examinareque, ut quænam cæteris præſtantior eſſe appareat, oportebit.

Potiſſima Europæorum Medicorum pars, interque eos *Germani*, *Galli*, *Angli*, principes Viri, curam omnium pene Acutorum emeticis inchoant, tuſa forte prius Vena. Qui modus agendi cum Medicinæ antiquitatem minime redoleat, fauſtoque ſæpe eventu careat, accuratius hic examinanda venit.

I. *Hippocrates* vomitoria nunquam dedit, niſi vel Febris abſens eſſet, Aph. 4-17. vel niſi in febribus non inflammatoriis prava in Ventriculo materies ita abundaret, ut plane ὀργᾷν cenſeretur, ac proinde ægrum perpetuis in agitationibus verſantem, quovis tum alimento, tum medicamento, fruſtraretur; *Aph.* 1-22. 2-29. Cæterum in Synochis putridis, quibus

ἐκ

ἐκ ὀργᾷ, quibus non turgeret materies, aut in acutis inflammatoriis, nunquam. *Aph.* 1 - 24. *Libr. de purg.* five *Heurnii fragmento*, N°. 19. 20. *&c.*

II. *Hippocratis* mentem, fuamque propriam, *Galenus* fideliffime expofuit in aureo fuo opufculo, quod fub titulo, *Quos, quibus medicamentis, & quando, purgare oporteat?* extat apud *Charterium Tom. X. pag.* 470. Singula opufculi verba pondus habent, legesque medicandi inconcuffas formant; tum quoad Emetica, tum quoad danda in principio Acutorum Purgantia. Porro illud *turgere* non ideo in morbis obtinere cenfebatur, quod levior naufea, vomitusve, adeffet, aut quod os amarefceret, aut quod corruptus in eo dominaretur fapor; nam citra quidquam ho-

rum Acuti rarius inchoant. Atqui dixerat *Hippocrates* raro exemplo materiem ita turgere, ut emetico indigeret, τὰ δὲ πλεῖςὰ ἐκ ὀργᾷ. Rem ergo, quo eam modo ſuperius dixi, intellexit. Egregieque ad rem *Galenus* : Ὀργᾷν δὲ οἱ χυμοὶ λέγονται, inquit, ὅταν ἐν κινήσει σφοδροτέρα γενόμενοι, καὶ μεταῤῥέοντες ἀπὸ μορίων ἐις μόρια, κατὰ τὴν ἀρχὴν τῦ νοσήματος, ὄχλωσι τὸν ἄνθρωπον, ἀλγῦντες, καὶ ἀσσῶντες, καὶ γαργαρίζοντες, καὶ ἡσυχάζειν ἐκ ἐπιτρέποντες. *Aretæus Cappadox*, *Cælius Aurelianus*, &c. ne latum quidem unguem ab *Hippocrate*, aut *Galeno*, deſciſcunt.

III. *Ludovicus Mercatus* ante 200. annos apud *Hiſpanos*; *Platerus*, *Lommius*, & *Foreſtus*, elapſis quoque binis abhinc ſæculis, hi apud *Belgas*, ille

apud

apud *Helvetos* ; itidem eodem ferme tempore apud *Auſtriacos*, *Marquardus*; *Sennertus* ante 150. annos in *Germania*; elapſo fere integro abhinc ſæculo, apud *Gallos Hollerius*, *Duretus*, *Riverius*; apud *Auſtriacos*, *Paulus de Sorbait* Belga: aut non meminerunt Emeticorum in Acutis, Malignisque, aut materie turgente duntaxat præſcripſerunt; idque tum circumſpecte, tum blandiſſime. Ita ut eousque *Hipp.* & *Gal.* doctrina ſarta tecta maneret. Quosdam vero ab eadem ſenſim deſciviſſe concludimus ex *Diemerbroeckio*, 100. fere abhinc annis acerbe conquerente, quod a *Droëtio*, *Quercetano*, *Matthiolo*, *Angelo Sala*, *Williſio*, in malignis morbis emetica, & quidem antimoniata, darentur, quorum ſiniſtros effectus ipſe plangebat.

IV. Si Autores ſæculi proxime elapſi evolvimus, interque eosdem acerrimos Emeticorum defenſores & patronos reperimus, Hippocraticæ tamen doctrinæ veritatem innumeris exemplis confirmatam cernimus. *Hollerium*, *Duretum*, *Riverium*, *Sorbait*, jam recenſui. *Bevilaquam* deinde reperio *Hipp.* doctrinæ, quoad Emetica, defenſorem in *Styria*; clariſſimum *Andræam Loew* in *Hungaria*. Ultimus hic, ante 70. abhinc, & ultra, annos, in Ephemeridibus a Filio cum Perilluſtri *Schrockio*, *N. C. Præſidi*, communicatis, agens de morbo petechiali Hungarico anni 1683. „ Purgantia, inquit, quæ „ ad unum fere omnes admittunt ſcri- „ ptores, (multi ſaltem eo tempore) „ Vomitoria etiam, in principio, nul- „ lum hic invenere locum: imo omnes

„ omnes, quibus purgantia exhibita
„ ſunt, brevi poſt expirarunt: eorum
„ vero Exanthemata ſemper adpare-
„ bant latiora. Ex iis, qui Vomito-
„ ria aſſumſerunt, pauciſſimi, nem-
„ pe ii ſolummodo, quorum robur
„ naturæ adhuc erat inconcuſſum,
„ evaſere: in quibus & citius mor-
„ bus ſua decurrit tempora.„ Idem fere teſtatur in Febr. ann. 1699. 1704. 1705. Filius ejus *Carolus*, qui Ephemerides paternas continuavit, idem quod Pater, bis ter repetiit in febri maligna anni 1730.

Cl. Hoyer, de Epidemica Conſtitutione *Mulhuſini* territorii, ad Ill. Præſidem *Schrockium*, Sudoribus ſe teſtatur poſt M. S. artificioſe provocatis, Febrim in prima quaſi herba, citius ac

ac felicius, quam Emeticis aut Purgantibus, ſine ſingulari ſucceſſu quibusdam datis, ſuffocaſſe.

Doctiſſ. *Genſelius* agens de Conſt. Epid. *inf. Hungar.* 1713. „ Sempro-
„ nii, inquit, quoque morbi conta-
„ gioſi cœperunt graſſari *cum Vomitu*
„ *& ardore in abdomine*, Tertia, &
„ Quinta letales; Petechiæ item atræ,
„ cum Dyſenteria, Puſtulis in ſcapu-
„ lis ac Bubonibus ſub axillis, & in in-
„ guine, Septima & Nona funeſtæ:
„ nec Vomitoria, nec Purgantia, nec
„ V. S. in principio conducebant.

Eruditiſſimus *Cocchius*, cum egregio *Lanciſio* communicans hiſtoriam Epid. Conſt. Caſtrenſis, quæ *Ferentini*, &c. anno 1709. obtinebat „ Græ-

„ cus

„ cus Magiſter, inquit, initio Acu-
„ torum, & non niſi materie turgen-
„ te, Dejectoriis utebatur. Hoc nam-
„ que refermentantium genus inter-
„ dum crudam, & lateris (credo la-
„ tere, aut latebris) aſſuetam mate-
„ riem ſubdita quaſi face provocat,
„ & febres vel exacerbat, vel dupli-
„ cat. Nos certe ſequi volumus Di-
„ ctatorem: „ Attamen ipſe *Cocchius* illud *turgere* nimis late extendens, amiciſſime a *Lanciſio* corripitur; ut patet ex Epiſt. *Lanciſii* §. 10. & 11. ad Lit. *Cocchii.*

20. modo anni ſunt, quod in *Febre Peſtil.* Conſilium ſanitatis *Auſtriacum* Leges cuderit cognoſcendi curandique hunc morbum; nulla facta mentione Emetici, niſi caſu quo turgeret materies. Illu-

Illuſtr. *Mac-neveu o Kelly*, in Regia *Pragenſi* univerſitate Præſes ac Profeſſor Medicinæ, in accurata ac nitida Hiſtoria malignæ elapſa hyeme in *Bohemia* graſſantis Epidemiæ, ad me ſcripta, notavit idem, quod ſupra *Genſelius*, nempe Emetica, licet Vomituritiones utcumque illa indicare viderentur, tempeſtiveque darentur, neutiquam cum natura morbi conveniſſe; triſtique confirmat exemplo.

V. Quum ergo hæc ita ſe habeant, merito quæritur, qui factum, ut tantam hac in parte mutationem, immo ad oppoſita tranſitum, Medicina ſubierit?

Ipſa Morborum natura quandam mutationem pro tempore poſtulavit. Hoc certum eſt, ut mox patebit. Sed nun-

nunquid Medici hanc qualemcumque exceptionem, nonnunquam obſervatam, jam ut generalem Naturæ legem perpetuo obſervandam, jure merito conſiderare debuerunt ? Sane Sapientiores ab hoc errore reſipuerunt, quos inter *Sydenham* cæteris exemplo fuit ; dum qua methodo dandi in certa epidemica febre Emetici, felix fuerat, eadem ſe poſthac in ſimili febre infortunatum eſſe, palam fateretur. Febris continua putrida morbilloſa fert, jubet, urget paſſim, V. S. & enemata ; dum vero epidemica erat anno 1674 *Sydenhamo* referente „ nec V. S. tulit, „nec enemata, ab utriſque irritata.

Expertiſſimus *Carolus Richa* deſcribens Febr. Epid. *Taurinenſem* anni 1720. malignos advertit Diarrhœa judi-

judicari; quæ tamen Diarrhœa alias ſæpe mortem his ægris adduxit, ut idem advertit.

Idem *Richa*: „ Sponte oborta Hæ-
„ morrhagia pleroſque ſervatos re-
„ fert *Diemerbroeck* in peſte *Neomagienſi*;
„ ſecus hanc olim letalem experti
„ ſunt *Toloſates*, & *Lugdunenſes*.

Quantisne laudibus effertur in Malignis *Camphora*, veluti collapſas vires blande reſtaurans, & ſomnum ipſo opio tutius adducens! Conſulite modo egregios Viros, *Huxham*, & *Pringle*. Aliud tamen experti in Epidemia an. 1699. eruditi Medici *Vratislavienſes*, in *Hiſt. morb. Vrat.* „ Mirabitur autem
„ quisquam, ajunt, nobis in recen-
„ ſu Medicamentorum præteritam eſſe

Cam-

„ Camphoram, cum hactenus inter
„ tot Bezoardica composita, in qua-
„ cumque forma, unanimi quasi con-
„ sensu fuerit adoptata. Enimvero
„ scire licet tantopere laudatam Cam-
„ phoræ virtutem alexiteriam . . .
„ niti nuda traditione & opinione ho-
„ minum, ac in re ipsa, in Febribus
„ *hisce* malignis Camphoram interne
„ plus detrimenti, quam auxilii, af-
„ ferre.

Videamus denuo *Sydenhamum* ! Emetico feliciter curabat integro triennio febrim Epidemicam ; pergens posthac in eadem, ut videbatur, Febris specie emetico agere, infauste necabat. Vide eundem ad Febr. anni 1665.

In multis laudatorum antea autorum constitit, homines maligne decumbentes emeticis debilitari, imo occidi; attamen quædam nonnunquam Epidemiæ illa salutifera deprehenderunt. Ita Ill. *Baro van Swieten* comm. §. 661. „ An ad modo recensitas, „ inquit, debilitatis causas referri „ possunt quædam alia, satis mira, „ in morbis observata? Hæret ali„ quando in morbis aliquid circa præ„ cordia, quod, Venenata quasi vi, „ omnes vires uno momento prosternit; & quandiu ibi hæret, summam „ debilitatem facit, quamvis nulla ja„ ctura liquidorum prægressa fuerit, „ neque observabilis ulla muta„ tio in liquidis, solidisve Corpo„ ris partibus reliquis, inveniatur, „ cui subito nata debilitas attribui possit.

„ possit. A bile circa præcordia hæ-
„ rente, non tantum Convulsiones,
„ sed & Syncopen ortam fuisse, ob-
„ servavit *Galenus* ; excussa hac Sa-
„ burra per Vomitum, ilico cessa-
„ bant omnia hæc mala. In Febribus
„ continuis, quæ epidemice grassa-
„ bantur, mirabatur *Sydenhamus*, præ-
„ ter alia mala symptomata, adesse
„ ingentem ac subitaneam virium con-
„ sternationem ; emetico vero dato,
„ omnia sæva illa symptomata, quæ
„ & ægros excruciabant, & adstantes
„ perterrefaciebant, mitigabantur. A
„ venenis assumtis quandoque & sum-
„ ma debilitas observata fuit, dum
„ tantum in Ventriculo hærerent ;
„ uti pluribus exemplis apud *Wepfe-*
„ *rum* in *Historia Cicutæ aq.* confirma-
„ tur. Non videntur autem omnia

„ ſimilia agere immeabilitatem liqui-
„ dis conciliando, aut obſtruendo ca-
„ nales; quia illico ceſſant omnia hæc
„ mala, dum Ventriculo expelluntur.
„ An mutatis Ventriculi nervis dire-
„ cte in Cor agunt ipſum? An prius
„ Cerebellum, vitalibus corporis fun-
„ ctionibus inſerviens, afficitur? Suf-
„ ficit hic notaſſe mirum hunc effe-
„ ctum, licet minus intelligatur quo-
„ modo a ſimilibus ſubitanea adeo
„ debilitas fiat. Simulque proderit
„ hoc noviſſe, ne quandoque debili-
„ tas, a tali cauſa pendens, aliis ad-
„ ſcribatur. „ Igitur cum inſueta admodum debilitas non raro homines ab ipſo morbi principio proſternat, examinanda eſt debilitatis cauſa; quæ ſi non a plethora, non a vera virium deperditione, ſed ab ejusmodi cauſa in

in Ventriculo hærente ortum ducere deprehenditur, erit utique illa, contra obſervationes de nocumento emeticorum in his morbis captas, emetico expellenda.

Merito ergo clari in arte Viri, tot nominibus laudandi, *Huxham*, & *Pringle*, apud *Anglos*; *Tyſſot*, apud *Helvetos*; cum ejusmodi Epidemiis interfuiſſent, quibus Emetica & Purgantia bona reperta, ſuam illorum curandorum methodum cum publico communicarunt, debitasque ob id gratias ipſis referimus. Verum an ideo eorum obſervatio perpetuam & unicam formabit curandarum malignarum in poſterum Regulam? Nec credunt id, opinor, nec a nobis poſtulant, magni, quos laudavi, Viri. Eo-

dem enim jure Camphora ultra non proderit, quod in malignitate nocuisse Vratislaviensibus observata sit. Erunt Hæmorrhagiæ in malignis vel semper salutares, vel semper lethales. Imo cum aliquando 6. 7. 8. Venæ sectionibus Pleuriticos ab imminente Leto vindicaverimus, id nobis ultra non licebit, eo quod *Sydenhamo* Pleuritis observata, iteratam V. S. respuens. Vid. *Tuss. Epid. ann.* 1675.

Sapienter ergo, quem supra laudavi, Cl. *Richa*, ubi retulerat malignos anni 1720. Diarrhœa judicari. „ Neque is tamen ego sum, inquit, qui „ indiscriminatim purganda esse Cor„ pora, statim ab initio, contendam. „ Fieri namque poterit, ut id genus „ auxilii, quod modo haud paucos

„ re-

„ revocavit ad Vitam, necem alio
„ tempore ægris inferat. . . . Sæpe
„ visum est in Febribus alvi proflu-
„ via noxia fore, mortemque inferre,
„ quæ aliquando salutaria extitisse no-
„ vimus. Idque est Epidemicorum
„ hujusmodi morborum ingenium, ut
„ qua methodo currente anno ægro-
„ tos liberaveris, eadem, ipso anno
„ jam vertente, forsitan e medio
„ tollas.

Summa proinde dictorum est; in morbis malignis tum vario tempore, tum vario modo, mutationem a generali Regula observari nonnunquam, hancque medico cognitam etiam medendi modum petere, qui a communi medendi modo sit diversus. Sed simul constitit ejusmodi mutationem

haud raro præſentem, dum abeſt, dici: Hinc dandorum emeticorum conſuetudinem nimium increbuiſſe, ex principio Hippocratico περὶ τȣ̃ ὀργᾶν haud bene intellecto. Turpiter erraſſe Medicos, dum quæ *Hipp. Aph.* 4 - 17. de dando emetico extra Febrim præceperit, ea ipſis adplicent febricitantibus. Hinc factum, ut in Malignis, & non Malignis, vomitoria dederint indiſcriminatim, cum eorum rariſſimi ſint, in quibus nauſea, vomituritio, præcordiorum anxietas, os amarum fœdumve, plus minus non adeſſent. Hoc ipſos *turgere* adpellaſſe, cum neutiquam id ita adpellare debuiſſent; ſi enim id *turgere* dicendum, turgebit in omni fere morbo materies; ſcire autem oportere cum *Hippocrate* plurima non turgere, adeoque raro eſſe eme-

emetico utendum acutorum in principio. Solent, ab introverſa perſpirabili materia, enarrata ad præcordia ſymptomata oriri, ſolent aliquando a deglutito Epidemicorum miasmate. Vis diluentium & involventium hæc ſtimulantia enervat, expellit ; emetica & purgantia turbant naturam totam, nec hoſtem auferunt, quod ille ſubtilior ſit, altiusve infixus. Plurimi piaculum eſſe credunt emetica in ſtadio inflammatorio Variolarum non dediſſe; ſed an illi vomituritiones non obſervaverint eo uſque perennare, donec debita fieret exanthematum expulſio ? Hinc nunquam ipſis dedi, & tamen aut debito tempore conatus vomendi ſilebant, aut ſæpe multo ante ; quod diluentium copia inertem in Ventriculo ſtimulum reddidiſſet.

Quinto jam anno Medicinam hic publice facio ; materiæ vere turgentis occaſiones adeo raras inveni, ut nunquam adhuc dederim emeticum cujuscumque acuti morbi principio. Provoco ad omnes aut Medicos, aut Medicinæ ſtudioſos, ut dicant, num ex neglecto Emetico vel minimum infortunium unquam contigiſſe, imo an, non dato emetico, ſed adplicata noſtra methodo, vomitus, Nauſeasque, tertio die ſuperſtites eſſe, obſervaverint ? Spes me alit fore, ut damnoſam hanc artem demum ex Medicina exſulare videam. An ergo nunquam dabo ? Utique actutum caſus extare illos obſervaverim, in quibus *Illuſtr. L. Baro van Swieten*, laudatique Autores, emeticorum deprehenderint neceſſitatem. At vero exceptio hæc erit

erit a Regula generali; exceptio sequenda, donec obſervatur: generalis demum regula denuo obſervanda, ubi exceptio haud amplius obtinet. Atque ita quæſtioni, de emetico malignis in morbis dando, me reor ſatisfeciſſe.

§. 2.

Secunda quæſtio hic circa V. S. verſatur; cum hanc nonnulli impenſe laudent, Autorum tamen potior pars aut penitus proſcribant, aut unice in repletis corporibus, & morborum concedant initiis. Quorum ea potiſſima ratio eſt, quod Maligni & contagioſi morbi tantam ſibi habent adjunctam paſſim debilitatem, ut his ægris venam ſecare, eosdemve tru-

trucidare, unum videatur, idemque. Attamen prædefiniendum fuiſſet, utrum ex vera, an ex adparente duntaxat virium projectione, hæc Debilitas generata eſſet. Vera Debilitas eſt a virium deperditione; adparens vero Debilitas, ab earum ſolummodo ſuffocatione. Ab utraque cauſa oritur, ab utraque cauſa mala eſt; licet ex vera virium deperditione pejor. Magnus *Boerhaave* Debilitatem febrilem *Aph.* 661. deducit & ab inanitate vaſorum, & ab immeabilitate liquidi, & ab obſtructione canalium. In quem textum *Illuſtr. Commentator*: „ Sic obſervatur ſæpe in ipſis peſſimarum febrium initiis omnes omnino Corporis vires illico proſterni; malo quidem ſemper omine, quia ſumma morbi malignitas indicatur. „ Ad

cau-

causas a *Boerhaavio* datas adjungamus eam, quam ex comm. *Illustr. Commentatoris* præced. §. attuli.

Volupe sane est hac super quæstione venerandam Antiquitatem audivisse; quam si Medici serio consulerent, minus sane aut cespitarent, aut aberrarent. Magnus *Hipp. Libr. de Vict. Acut.* in quarta divisione Libri apud *Chart. a Text.* 21. *ad* 26. cum ipsa admiranda sua brevitate longus est, ut hujus adparentis debilitatis justam Medicis ideam formet. Describit ibidem sub nomine *Aphoniæ* morbum, in Corpore antea sano, nulla de causa defatigato, aut debilitato, qui tum impotentia ad motum, tum præprimis difficultate loquendi, *Aphonia* nominatur; & gravissimis aliis, acu-

acutiſſimisque morbis, viam ſternit. Diſerte autem dicitur ejus cauſa proxima τῶν φλέβων ἀπόληψιες, & πνευμάτων ἀπολήψιες ἀνὰ τὰς φλέβας. Sane non poſſemus *Hippocrate* accuratius cauſam proximam definire, quam quod ſit ſanguineorum vaſorum interceptio, ut & interceptio ſpirituum inter Vaſa, quæ turgendo Nervos comprimunt. Quid hic medelæ? Venam cubiti ſecandam jubet. Convenitque ſuo cum Auctore Commentator *Galenus*; inſequuturam alioqui mortem præſagiens.

Aretæus Cappadox Aphoniam Hipp. ſub Συγκοπὴς adpellatione deſcribere videtur, contingentis in valde Acutorum exordio; morbique graphice deſcripti curam mox a V. S. orditur, ἢν δὲ ὑπὸ πλήθεὸς γίγνηται Συγκοπὴ.

Ale-

Alexander Trallianus, Sexti ſæculi Autor, ſimilem morbum deſcribit in principio Acutorum, & cum maxime Febris ardentis, coactumque ſe videt contra *Aetium*, *Oribaſium*, *Cælium Aurelianum*, inevitabilem venæ ſecandæ neceſſitatem propugnare. Pariſienſis Profeſſor *Riolanus Ench. Lib. 3. c. 8.* ante 100. annos Germanis exprobrabat, quod V. S. in ſyncope, ipſis a plenitudine perquam familiari, negligerent.

Nonne ex his curandæ Malignarum debilitatis vera eruuntur fundamenta? Profecto his principiis imbuti Medicorum multi, in V. S. quam ultro, dato in caſu, condemnaverant, volentes nolentes inclinarunt. Ipſe *Oribaſius*, Autor quarti Sæculi, quem mox,

mox ; *Alexandrum* laudantes, V. S. hic condemnantem intelleximus, *Libr. de Cuc. Scarif. Cap.* 20. „ Et ſane, „ inquit, dum peſtilentia vehemens „ Aſiam deprehendiſſet, multosque „ perdidiſſet, meque etiam morbus „ attigiſſet, ſecundo morbi die, re- „ miſſione Febris facta, Crus ſcarifi- „ cavi, *duasque fere ſanguinis Libras* „ *detraxi*, hacque de cauſa pericu- „ lum vitavi. Plerique etiam alii, „ hoc præſidio uſi, ſuperſtites evaſe- „ re : erant enim plenitudinis ſigna; „ illique præcipue ſervabantur, qui „ *ſanguinem copioſum exhauriebant.*

Nunquid & ipſe *Sydenham* non eo pervenit uſque ? Evidenter id patere arbitror ex ejus dicta *Schedula monitoria* ; in qua, poſtquam Medicorum falſam

falſam de Malignitate ideam perſtrinxiſſet, pulcre dein hanc ingentem in Malignis debilitatem, a mera virium ſuppreſſione, præ humorum copia, ortam docet; & irrefragabili exemplo juvenis, animam hac ipſa de cauſa propemodum agentis, nec niſi poſt tertiam, quartamve V. S. curati, demonſtrat.

Moverat præclarum hoc exemplum optimos viros, *Vratislavienſes* Medicos, cum curam Malign. anni 1702. infelicem luxiſſent; ita quidem ut Eruditis omnibus problematice proponerent, an non expediret larga V. S. curam ordiri, &, Alexipharmacorum loco, purum putum ſequi *Sydenhamum*? Profecto, *Sydenhami* ſententia, ſuaque propria infortunia, ipſis hanc quæſtio-

nem vel invitis extorſerant: altas vero nimium radices egerat antiquum præjudicium, quam ut ſerio *Sydenhamum* imitarentur. Adeo nimirum laborioſum paſſim eſt, vel optima cæterum ingenia præjudicatis opinionibus exui poſſe.

In vera igitur debilitate, ut haud oportet detrahere ſanguinem, ita in debilitate adparente omnino eſt detrahendus. Si quis nunc veras optet utramvis diſtinguendi regulas habere, has laudatis ſupra textibus dederunt *Hippocrates*, *Alexander*, *Sydenhamus*. Primus „ Eorum autem quamplurimis hæc
„ accidunt : Faciei rubores, oculorum
„ conſtantiæ, ὀμμάτων ςάσιες, manuum
„ diſtenſiones, dentium ſtridores, pul-
„ ſationes, maxillarum contractio, ex-

„ tre-

„ tremorum refrigeratio, & ſpirituum
„ per vaſa turgida interceptiones. „
Alter vero „ Primo ſane facies eo-
„ rum ſqualida eſt, & ſicca; pulſus
„ exigui, inæquales & inordinati, ad-
„ parebunt. Dejectio autem bilioſa
„ eſt, Vigiliæ magis, quam in aliis
„ urgent, ſitisque adfligit. „ Tertius:
„ Quamvis enim, inquit, ferme ani-
„ mum agere videretur ille (juvenis)
„ calor tamen in externis partibus ita
„ ad Tactum ſentiebatur temperatus,
„ ut fidem mihi derogarent adſtantes
„ Amici, quoties aſſerebam eum Fe-
„ bre laborare, quæ ob ſanguinis op-
„ preſſionem (cujus mole, exitu ne-
„ gato, quaſi ſtrangularetur) ſe expli-
„ care, & oſtendere, nequibat.

Duplici equidem modo possumus hic vasa repletiora intueri; sive vera plethora, sive sanguinis, cæteroqui non nimii, rarefactione. Ita jure merito Cl. *Boerhaave Instit.* §. 1230. 3. „ Indicatur V. S. a motu suffocato „ per nimium tumorem a Copia, vel „ a Rarefactione, natum in Arteriis. Hoc modo puella sero mucoque repleta, suscepto Variolarum miasmate, hanc rarefactionem quandoque ita patitur, ut Venam cum euphoria secta, sanguinem vere phlogisticum exhibeat.

Sed laudati tres textus signis datis ad cognoscendum morbi statum variant; variare autem debent. Si modica Circulatio, attritusque, supersint, ut in Juvene *Sydenhami*, moderatus aderit per omnia

omnia calor; ut & ipſe teſtatur. Si ſuperſtes paucus admodum motus; aderit, ut *Hippocratis* in caſu, frigus extremorum. Si motus modicus quidem, ſed univerſus; poterit, quod *Hipp.* aſſerit, vultus rubere, fixioresque eſſe, a nimia repletione, Oculi: Si vero inferiore in corpore Cruor accumuletur, minor erit ad Encephalum motus; adeoque ſqualida ac ſicca facies, deſcripta *59Ralliano*, obſervabitur. Verum quacumque ratione ex his datis cauſis Debilitas ortum duxerit, V. S. ſemper opus habebit. Erit vero hæc V. S. inutilis, imo damnoſa, ſi vel ex evacuatione nimia, vel a putrida humorum diſſolutione, vel a corrupta ad præcordia hærente materie, oriunda Debilitas fuerit. Hanc nos legem ſequuti, omnibus no-

ſtris ægris, maligne habentibus, Venam tudimus, cum debilitatis emendatione; ſiquidem illa aut plethoram, aut rarefactionem ſaltem, pro origine haberet.

§. 3.

Tertium, quod examinandum, idque cum maxime memorabile, eſt datorum ægris noſtris medicamentorum natura & ordo. Optimos autores conſulens, Egregiorumque Medicorum varias Methodos anxie expiſcatus, vidi manifeſto, & noſtris & aliorum ægris, varias prodeſſe methodos, easq; ſaltem non irreparabiliter nocere, quamdiu morbi ita modo maligni eſſent, ut in veram, antea deſcriptam, malignitatis claſſem, non inciderent. Hinc cum cæteris Me-

Medicis plures curavi; ubi vero ad certum veræ Malignitatis gradum morbus perveniſſet, tam aliorum, quam meam medendi methodum, in multis deficere, morbumque evaſiſſe Medicina majorem, moeſtus vidi. Ut ergo *Rat. Med. part. 2. Cap. 6.* innui, efficaciorem medelam expiſcatus eram, ultraque eram expiſcaturus. En ergo quid inveni.

1. Alimenta ex Avenæ, vel Hordei Decocto, diluto; aut ſi ex jure Carnium, ſaltem cremor tartari, aut citrei ſuccus, multum adjunctus eſt. Subinde poma, pyra, prunaque, cocta; panis his additum tantillum. Potus, Decoctum Hordei mellitum, aut hydrogala cum melle, aut etiam blanda Emulſa. Copia autem omnium horum potuum ſemper ingens data eſt.

2. Lenia paregorica emulſis addita ſæpe; & ſemper bis, ter, quater, Nucthemeri ſpatio, doſis ejus largior data.

3. *Cortex peruvianus*, vel declarante ſe malignitate aliquandiu poſt eruptionem exanthematum, vel cum ipſa exanthematum eruptione, vel etiam ante eruptionem eorum, vel ab ipſo morbi principio, illico, ſummo cum effectu datus eſt.

4. Tandemque ſi nimia tuſſis ſibi relinquenda non videretur, Oxymel ſquilliticum, Kermes minerale, Paregorica, hanc compeſcuerunt.

Notandum quod horum ſub uſu Veſicantia & Epiſpaſtica varia Corporis loca occuparent; Enemata, pro

re

re nata, copioſa injicerentur; fomenta aut emollientia ad partes rigidas, aut Vinoſa in ſumma debilitate, corpori undique adponerentur, & id genus alia. Porro quid hic Cortex præſtet, inquirendum.

Septuaginta, & ultra numeramus annos, cum egregius *Richardus Morton*, Londinenſis Medicus, *Sydenhami* amicus, multa experientia edoctus, evicerit, demonſtraveritque, præſtantiam corticis peruviani, indiſtinctius eousque noti, in Febribus plerisque tum intermittentibus, tum etiam in iis, quæ ex continuis remitterent, ut & in Remittentibus. Corticem porro ut univerſale antidotum commendavit, ubicumque febres ſive anomala ſymptomata affectarent, ſive in maligni-

tatem declinarent : idque non in acutis modo, ſed etiam in Chronicis. Generalior forte, minusque digeſta doctrina, effecit, ut pauciores eam pro dignitate ultra excoluerint, perfecerintque. Forte etiam volitantia per totam Europam ſcripta in odium Corticis, Mortoniana ad tempus ſuffocarunt.

Sexaginta anni ſunt, quod doctiſſimi Medici *Vratislavienſes* hujus Corticis vires in intermittentibus contemplati, merito ſuſpicarentur, proforetne etiam in Malignis ? Quorundam enim animos hæc dubitatio ſubierat, an malignæ febres ex continuarum Claſſe eximendæ non forent, inque eam intermittentium transferendæ non eſſent ? Uti quidem jam *Petro Salio* viſum

ſum fuerat, & *Neucrantzio*, & *Sennerto*, *Paulo Simoni*, & *Rhodio.* Quod ſi id revera ſic ſe haberet, corticem concludebant æque in malignis, quam in intermittentibus, profuturum. Attamen, quod dolendum, alienos iterum ab hac opinione ſe teſtabantur fieri, tum triſtiſſimis quibusdam propriis exemplis, tum infortunatis *Loweri*, *Shortii*, Anglorumque aliorum, experimentis. Utique ſi hi, & illi, doſi non ſua, tempore non ſuo, corticem dederint, infortunati eſſe, ut priore anno evici, debuerunt. Interim notaſſe juvat medicorum Conamina dandi in malignis corticis, plane nova non eſſe.

Sub idem fere tempus ſimile quidpiam ſubolfecerat egregius Vir, tum a Religione ſyncera, tum ab eruditione

ne medica commendatiſſimus, *Fr. Tortus*, Mutinenſis Profeſſor. Hic anno 1709. annoſas ſuas obſervationes edere cœpit, ac dein 1712. incomparabilem Librum edidit, cui Titulus: *Therapeutice ſpecialis ad Febres quasdam pernicioſas, inopinato ac repente letales, una vero Chinachina, peculiari methodo miniſtrata, ſanabiles.* Verum, ut fit in rebus humanis, famam ingentem inde natam impune non tulit: nec de infima gente medica adverſarios habuit, ſed arte, fama, induſtria, claros: *Ramazzinium*, *Mangetum*; quorum prior *Torti* reſponſis jatroapologeticis plane inermis redditus eſt; poſterior anno 1720. excuſantes Literas ad *Tortum* dedit. Fatetur autem vir candidus *Ludovici Mercati* doctrina, de certis quibusdam intermitt. Febribus, & eruditi

diti *Richardi Morton* de Cortice obſervationibus, ſeſe plurimum adjumenti percepiſſe, ut ſaluberrimam ſuam Methodum conderet.

Eruditiſſimus vir *Carolus Richa* in Conſtit. *Taurinenſi* 1720. §. 26. Scribit in malignis febribus, quas, ut ex eo ſupra monui, alvus critica ſolveret, ſe, cardiaco indigentem, cortice uſum eſſe; dein §. 33. 34. 35. multus eſt in eodem laudando, ut incomparabili præſidio artis, quocumque in morbo Medici tenuatiores humores offenderent; ſed quo præciſe morborum tempore, quave doſi illum exhiberet, haud addidit.

Laudandus multis de Cauſis eruditiſſimus *Huxham* in Conſt. an. 1735. pag.

pag. 109. „ Si in ſingulari, inquit,
„ gangræna valeat Quinquina, quid-
„ ni in univerſa humorum corruptio-
„ ne ? Exanthemata nigra, Vibices,
„ & citiſſima cadaverum putrefactio,
„ gangrænoſam utique ſanguinis Dia-
„ theſin ſignificabant. Ad eum adeo
„ finem, optato demum cum ſucceſſu,
„ *poſt* ſummum morbi incrementum,
„ exhibui aliquam ex cortice peru-
„ viano medicinam, cum Alexiphar-
„ macis idoneis, & Elixire Vitrioli
„ Mynſichti acidulatam; nec otioſe
„ interea expectans ſedimentum Uri-
„ næ laudabile, &, quod dicitur, la-
„ teritium; modo ſcilicet vel mini-
„ mam morbi remiſſionem obſervaſ-
„ ſem. „ Videtur ergo corticem de-
diſſe poſt morbi acmen, coctionis tem-
pore, nec ipſi ſoli eſſe confiſus,
ſed

ſed cum contraj. ſerp. virg. campho-ra, ſp. C. C. Elix. Mynſ. commiſcuiſſe.

Doctiſſimus *Pringle* Febres Caſtrenſes nervoſe deſcribens, quas in *Bello Belgico* ab anno 1742. ad 1748. ipſe obſervaverat, adparet viribus Corticis in malignis febribus necdum multum fiſus eſſe, nec *Huxhami* obſervata exploraſſe, donec, improviſo ſane caſu, Corticis in hisce præſtantiam cogeretur admirari. Anno quippe 1748 contigerat, ut Miles febre maligna petechiali laborans, Gangrænam a Veſſicante ad dorſum poſito pateretur. Cum gravis ea Gangræna eſſet, homini dabatur, præter conſueta remedia, cortex. Quo effectum, ut elapſis aliquot diebus gangrænoſa plaga pulcre ſuppuraret, ipſeque ſimul pete-

chia-

chialis morbus in meliora verteretur, atque integræ Curationis ſpem feciſſet, niſi æger a Corticis uſu abhorrens, eum plane repudiaſſet. Factum inde, ut omnia in pejus denuo ruerent, & mors brevi inſequeretur. Hoc tamen caſu ait egregius Autor ſe, de Kinæ præſtantia convictum, 39. ægris eundem poſtmodum dediſſe; horumque, depurato prius Noſocomii aëre, 35. ſervatos eſſe; aëre, non depurato, ſucceſſum duplo fuiſſe minorem.

Conſideratis his omnibus patet a multis claris in arte viris rem propoſitam eſſe: nempe a *Mortono* & *Torto* ex cruditate ad quandam incipientem maturitatem perductam eſſe; ſed haud ita, ut principibus in arte Viris ſic probaretur, ut ſine animi ſcrupulo, con-

conſtanter, determinatisque in Caſibus, Corticem unanimiter dederint, laudaverint: imo nec unquam aut verum ejus dandi principium, finemque, aut genuinam ejusdem doſin, exacte determinaverint. Tandem doctrinam hanc, licet a *Mortono*, *Tortoque*, egregie propugnatam, ut plurimum ab aliis problematice adhuc habitam fuiſſe; & non, niſi fortuitis ſive experimentis, ſive ratiociniis, denuo reſuſcitatam, idoneosque ad uſus revocatam fuiſſe. Cum igitur verum inchoandi tempus, juſta doſis, ejusque ſola ſibi ſine aliis remediis alexipharmacis ſufficientia, (ſi ita liceat parum latine dicere,) qua exactitudine oportuit, non ſit determinata, hiatumque in doctrina medica relinquat; conabor ea mea conamina perficere, quæ priore

anno ad hunc hiatum explendum inchoaveram; cum id præstandi multiplex sese occasio obtulerit.

Ægrota I.

Ineunte Februario 1758. mulier ann. 36., una ex ægrotantium fœminarum nostrarum Custodibus, febre continua putrida corripitur. Plures habebat ab initio jumentosas urinas, tum maxime referentes τὸ γονοειδὲς *Hippocratis.* Quarum urinarum per sex dies integros servatarum, ne unica quidem corruptionis, putredinisve, signum dedit. Octavo morbi die innumeris subito Petechiis scatuit, Collum, Brachia, Manus, nonnihil & Crura, obsidentibus. Maligna mox signa eruptionem sequebantur: Præcor-

cordiorum anxietas, motus convulſivus ſingultum inchoantem referens, oculorum ac totius faciei mutatio magna, & collapſus, celer admodum contractusque pulſus.

V. S. totaque antiphlogiſtica cura, primo in ſtadio adplicata fuerat. In ſtadio autem eruptionis, tum autoritate Autorum, tum aliorum exemplo, adpoſito primum ſcuto ad ſtomachum, compoſito ex empl. de Labd. Camph. & Opio, dedi quovis trihorio Rad. Contraj. & Camph. a gr. VI. una cum largo calidi decocti hordei melliti potu. Tria primo, dein adhuc duo alia, ſunt admota Veſicantia. Nihilque proficiens, dedi miſturam ex Rad. Contr. Serp. Virg. Camph. a gr. XII. Acet. roſac. Syr. ſucc. citr. a unc. I.

Aquæ Rutæ unc. VII. ut altera hora unciam hujus, altera unc. III. Emulſi camphorati ſumeret. His profectum nihil. Sola præcordiorum anxietas, & ſingultiendi conatus, unc. III. olei amygd. & unc. I. Syr. Diac. hauſtis, ceſſaverunt; reliqua omnia ſymptomata cum increſcentibus petechiis increverunt.

Nono morbi die medio ſtranguria oborta eſt, dolorque ad ima pelvis intolerabilis. Emolliente Cataplasmate mox impoſito, prodiit cum micto guttatim lotio ſanguis, idque continuo fere. Ut autem in Malignis calor febrilis raro intenſus, ita & hic thermometron per 8. minuta adhibitum 99. modo gradus ſignavit. Perrexit ſanguinea urina per ſesquidiem,

dum

dum interea alvus plane æruginosa prodiit; tandem alvo sanguinea prodeunte, cessavit cruoris mictio.

Duo hic maxime terrefaciebant. 1^{mò} Dolor ſtranguriæ tantus, ut mulier ejulatu suo totas expleret ædes, & ut ad singulam urinæ guttam convelli inciperet, totoque corpore contorqueri. Ad hunc sedandum tentavi quid Oleum Lini per Catheterem in Vesicam injectum efficeret? Tentamen pro Votis successit; ita ut, repetitis injectionibus dolor imminueretur, & post biduum plane conticesceret. 2^{dò} Morbi malignitas, ad quævis appositissima remedia augescens. Quare *Sydenhami* memor, dicentis de Mictu, sputoque cruentis „ Unicum „ in Variolis symptoma, cui de-

„ vincendo nondum par eſt Ars me-„ dica „ cogitavi illico, ſi quid remedii adhuc forte ſupereſſet, id corticem peruvianum fore. Quare illico, mictu cruento primum viſo, corticem dedi ; & quidem, ut commode illum, copioſeque, ſumeret, extracti forma. Doſin ejus eximiam dedi, quia uſus, per varia diſcrimina rerum, me eo perduxerat, ut, dum ad averruncandam, abigendamve, Grangrænam, cortex quidquam juvaret, non parca manu juvaret, ſed larga datus. Quippe ut proxime elapſo anno monueram, parcior exhibitus Cortex, levamen, non curam, attulerat. Igitur fœmina hæc unciam extracti quotidie in miſtura aſſumſit continuis quatuordecim diebus, per octiduum vero dein unc. mediam. Fuit & Syr. Diacod. bis, ter, de die

die datus, donec integre eſſet devictus morbus. Vini diluti modicum ſubinde conceſſum ; Vini calefacti fomenta diu noctuque adplicata, laborioſe renovata, jugulo, axillis, inguinibusque.

Effecit Cortex, quod dixi, ut mictus cruentus ceſſaret, ſolaque alvus, pro æruginoſa, cruenta prodiret. Cum jam putrida & gangrænoſa diatheſis Inteſtinorum metui poſſet, injectumque ad eam præcavendam, curandamve, tepidum oleum Lini illico eſſet; parabatur interea largum & ſaturatum corticis decoctum, quod enematis forma ſæpius injiceretur : at vero alvus deſinens cruenta eſſe, opus eo non habuit. Ad finem morbi moleſta tuſſis, tantillo Kermes minerali, Oxy-

 melli

melli ſquillitico admiſto, pacata eſt. Curato morbo œdema dextri cruris moleſtum erat, ſed data per multos dies uncia Rob Junip. frictionibusque & faſciis adhibitis, intra tres ſeptimanas perfectiſſime convaluit.

Ægrotus II.

Eruditus, candidus, multæque profecto ſpei Medicus, Dominus *Haſenorl*, in Noſocomio *Hiſpanico* Medicorum alter, poſtquam multis maligne laborantibus egregiam operam navaſſet, maligne ipſe decubuit. Vena ipſi ſecta fuit, omnisque adhibita antiphlogiſtica Cura. Sexto die innumeræ Petechiæ faciem obſident, collum, pectus, abdomen totum, integrum dorſum, omnes, ſuperiores maxime,

xime, artus. His paulatim puſtulæ miliares albæ copioſæ interſperſæ. Cum in Ptochotrophio decumberet, in conſilium me vocavit, ipſo efflo-reſcentiarum principio, optimus Dominus *Mayer*, pauperum ibidem Medicusne dixerim, an Pater. Conſilii concluſio fuit 1°. Corticis extracti unciam quotidie exhibere. 2do. Veſicantia apponere. 3^{tio}. Quotidiano enemate alvum ſervare apertam. 4to. Bis, ter, quater de die, unciam Syr. Diac. dare. 5to. Potum aq. hord. mell. aut Seri lactis, aut Hydrogalactis, aſſidue dare, & corpus jure carnium, cui citrei ſuccus admiſtus, nutrire. Pulcre videre erat, quam egregie, horum ſub uſu, duplicis generis efflorefcentiæ in conſpectum prodirent, totumque contegerent corpus. Nihil jucundius cer-

nere erat, quam quantopere præſens nunc debilitas ab ea diſtaret, quæ hisce adeſſe Morbis ſolet. Urinæ continuo vere criticæ prodierunt; moleſtæ vero tuſſi eadem, quæ ægrotæ primæ data, medebantur; ſymptomata demum quævis ita miteſcebant, ut, petechiis, vibicibus, miliaribus, ſcatens, ne ægrotaret quidem. Uncia igitur extracti Corticis 21. diebus quotidie uſus, minori dein per alios 14. dies doſi, ad ejusmodi demum ſanitatem pervenit, ut eadem, adeo illibata, multis ab annis ſibi non videatur fruitus eſſe. Solis diebus morbi gravioribus, ut plerique alii, ita & hic, corticis paulo majorem copiam ſumſit.

Ægro-

Ægrotus III.

Dominus *Kollmann*, ob doctrinæ medicæ præstantiam recens creatus Medicus Nosocomii Militum in suburbio *Leopoldino*, medio mense junio hujus anni eodem febrium genere, a qua suorum militum plures jam percuraverat, decubuit; & ab amico suo, Solerti Medico, *Antonio Störck*, dignissimi Professoris J. *Störck*, piæ memoriæ, digno fratre, olim meo, in Nosocomio, per biennium Assistente (ut vocant) ægrorum vigilantissimo, egregie juvabatur. Ab utroque vero ad Consilium rogatus, quotidie adfui. Ante adventum meum vena jam secta fuerat, omnisque reliqua adhibita antiphlogistica cura. Petechiæ quinta die prodierunt; prima in dextro colli latere, cui mox se plures adjunxere: die

die ſexto etiam ad pectus & brachia comparuerunt. His demum die ſeptimo miliaria adjuncta.

Ut in priore ægro, ita & hic, mox a conſpectis petechiis, in morbo cæterum graviſſimo, Cortex ſimiliter eadem doſi datus eſt, a 5. morbi die, in 30. diem uſque. Graviora ſane ſymptomata hic æger, quam proxime præcedens, perpeſſus eſt, deliria, debilitatem, alvum involuntariam, iſchuriam, &, quod peſſimum, univerſo corpore, diu noctuque, idque plurium dierum ſpatio, enormes tendinum ſubſultus. Tota cura hic, ut in præcedentibus, adhibita eſt. Notatu dignum quod, cum tam debilis eſſet, ut vix artus per lectum movere poſſet, nunquam tamen, etiam in peſſimo-

morum ſymptomatum vigore, pulſus ipſi debilis, aut valde celer, ſit deprehenſus. Poſt 30. diem & huic crura intumuere; ſed adhibita frictione, ſumptoque purgante, brevi remiſerunt. Levem dein Icterum, cui & olim obnoxius, aquæ Selteranæ percurarunt.

Ægrotus IV.

Juvenis 16. ann. a peractis multo cum frigore, & inſueta cum diæta, itineribus, febre corripitur, & per 5. continuos dies, ſine ullo auxilio, miſere in ſtabulo decubuit. Die 6. ad me conducitur. Febre cum tuſſi catarrhoſa continuante, prodiere die 14. morbi alba Miliaria, cum ea quidem malignitatis nota, ut, qui eousque æqualis, ſatque fortis fuerat, pulſus, nunc debilis, intermittens, inæqua-

æqualis, deprehenderetur. Et huic actutum cortex ideo datus, miliaria belle eduxit, pulſum emendavit, vires reſtituit, integramque ſanitatem octidui ſpatio reduxit; ſola ſuperſtite moleſta Capitis gravitate, quæ caput ſæpius pectendo fricandoque, cito devicta eſt. Ut priores, ita & hic, Corticem, curato jam morbo, aliquantiſper, parciorem licet, continuavit.

Ægrotus V.

Non ſine voluptate recordor hiſtoriæ prænobilis juvenis, ad quem Conſilii cauſa die 3. Dec. 1757. acceſſi. Ex pluribus, quibus uſus fuerat, Medicis, unicum modo præſentem reperii, Dominum *Guarin* juniorem, Phyſiologiæ & Praxeos eruditum

tum Cultorem. Video ægrum Petechiis, & Miliaribus, dudum plenum, ſummopere delirantem, fœces intcie demittentem, debiliſſimum; præterea ſubſultum tendinum, pulſum debilem & inæqualem, fiſſam aridamque linguam, vultum ſqualidum totum. Dies morbi 19. agebatur. In re tam conclamata cum doctiſſimo Medico concludo, ſi quod præſidium ſupereſſet, in Cortice id quæri oportere. Quotidie tantum uſus eſt extracti Cort. dragmis IV. V. a die morbi 19. ad 40. uſque. Bibit autem copioſiſſime, nempe 12. imo 15. Lib. Decocti ſive hordei, ſive aquæ cum ſucco citrei, quovis nucthemeri ſpatio: imo etiam hisce intermiſcuit copioſas emulſiones, quibus camphora & diacodium admiſta. Die a Corticis uſu ſexto animam

vel-

veluti acturus videbatur: eandem tamen medicinam prosecutus est. Miliaria iterato prodierunt; eadem medicina continuata est. Pectore sæpe male habuit; sed semper pergens in iisdem, nullam labem curato morbo superstitem habuit. Cita fuit virium refectio. Integerrima successit & constans Sanitas.

Ægrota VI.

Addere & hanc historiam necessario debeo, quum, licet morte terminata fuerit, id tamen, de quo agitur, abunde probet. Fœmina 44. annos nata, ab hydrope adscite quadriennio elapso curata fuerat, sed tussim hydrope antiquiorem perpetuo deinceps habuit, ut & continuam pectoris anxie-

anxietatem, molestissimasque palpitationes Cordis. Nocte solet ad primas capti somni dulcedines, subito, ac violente excitari, cogiturque, ne suffocetur, sedere erecta. Hydropem ἀνὰ σαρκὰ referunt facies, brachia, crura. Herniam inguinalem vi tussiendi, vomendique, a longa jam die sibi conscivit. Sputando sanguinem nonnunquam ejecit. Debilis ipsi pulsus est, & tum rythmo, tum tempore, inæqualis. Accessit me inter matutinos pauperes, a fine anni 1756. usque ad hanc mediam æstatem. Diagnosis a principio fuit, Universa, eaque annosa jam, Cacochymia, & Cachexia: ita ut vix pars in corpore sit, quæ non irreparabiliter a sanitate desciverit. Aderantque etiam, ambigua quamvis passim, signa, quæ vel Hydropis pectoris, vel

Vitalium organorum protopathicæ, aut deuteropathicæ affectionis, vel mali utriusque, suspicionem injicerent. Prognosis hinc pessima. Solaque fuit, quam palliativam appellitant, cura superstes. Blanda evacuantia, Oxym. Squilliticum, diuresin simul & expectorationem promovens, Kermes minerale, Gummi Ferulacea, Camphora, Succinum, Opium, collabascentem hanc Machinam paululum suffulserunt. Ita quidem ut Diarrhœam tandem passa, a fine Junii 1757. ad finem Jan. 1758. vitam admodum tolerabilem duceret. Exin vero pessime habuit; ita ut nunc huic, nunc illi pravo symptomati, obviam eundum fuerit. Toto mense Augusti proxime elapso febre quotidiana laboravit, incidit deinde in Dysenteriam,

qua-

quacum una prodiere Petechiæ. Quodque dolendum erat, *non venerunt pro illa petitum auxilium, nisi petechiis quartum jam diem agentibus, iisdemque ut plurimum nigris & lividis.* Sane malignus adeo morbus, in corpore antea ſano etiam letum prædicturus, nunc corpus prehendens a Chronicis malis dudum conclamatum, nullam ſpem vitæ reliquam feciſſe videbatur. Nihilominus miſerrima, quoad animam traheret, juvanda erat. Interea temporis Petechiæ nigerrimæ toto nunc corpore conſpicuæ, auctaque Dyſenteriæ malignitas. Curavi ut mox quatuor Veſicantia corpori adhiberentur; largas Emulſiones dedi; bis, ter, die, paregoricum; & ſtrenuam præſcripſi Corticis doſin. His demum effectum, ut die ab horum adplicatione quarto

latæ maculæ minus nigreſcerent, Dyſenteria multum minueretur, vires utcumque refocillarentur. Attamen nunc ferox tuſſis, & pectoris angor, urgebant maxume. Hoc opus, hic labor erat. Indicata expectorantia, prius inteſtina, quam pectus ſtimulaſſent, reſuſcitaſſent dolores ventris, Dyſenteriam auxiſſent. Immortalem *Boerhaave* Aph. §. 866. imitatus, Oxymel cum Diacodio dedi; mire profui. Sexto ab uſu Corticis die evanuerunt ſenſim Petechiæ omnes, vires increverunt, rediit appetitus; quæque eousque rubra, tenuis, Urina fuerat, ſanum æmulabatur colorem, alvus bis modo de die fluebat. Hæc miranda mutatio decem integris diebus perſeveravit. Verum cum nunc, quæ data fuerat, ſiniſtra Præſagitio, falſa fere deprehendere-

deretur, extemplo quaſi ruebant labilis hujus vitæ fulcra. Venter intumuit, vomitus acceſſit, teneſmi torquent, efflatur anima. Sane, quamvis mors acceſſit; virtus tamen medicamenti egregie inde eluceſcit, cum fæminæ triduo neglectæ, & aliunde conclamatæ, tantum boni præſtiterit.

Hiſtoria VII.

Hanc utique non ſine intimo animi mœrore ſcribo, cum amici integerrimi, viri a Religione, experientia medica, vero candore, commendatiſſimi, jacturam menti refricet, nempe doctiſſimi *Greg. Menſurati*, Græcenſis medici, ac Chirurgiæ profeſſoris. Numeroſam turbam novitiorum militum,

prope *Grecium* commorantem, invadit maligna febris cum pravis exanthematibus, ineunte anno 1757. & plurimos necat. Optimus Vir, *Huxhami*, & *Pringle* methodo infelix, & gangræna perire plurimos cernens, corticem dedit, cortice plurimos ſervavit, labem totam ſuperavit. Sed eheu! de ſervato ille milite lætus, magnamque exiſtimationem adeptus, eodem morbo corripitur. Cortice quidem uti cœpit, ſed petechiis prodeuntibus, ipſoque ſubdeliro, Medicis virium corticis in hoc caſu adhuc ignaris, tutius viſum fuit communi eum more tractare: Communi more periit; periit neſtoreis annis digniſſimus *Menſurati*. Viri merita, & AUGUSTISSIMÆ clementia, viduæ mœſtæ, prole oneratæ, annuum ejus ſtipendium continuarunt.

Hi

Hi notabiliores fuere, quos habui, aut novi, casus; ex quibus, nisi me animus vehementer fallit, concludere licebit:

I. Corticem Peruvianum in Malignarum debilitate egregium esse, & incomparabile, Cardiacum.

II. Eundem esse in summa Corruptione interna, & externa, inimitabile Alexipharmacum.

III. Videri eum conclamatum in malignis mictum cruentum, cruentamque alvum, quoque sanare.

IV. Simul remedium esse, quod exanthematum expulsionem, summa cum ægrorum euphoria, promoveat, sustineat, maturet, perficiat.

V. Corticem recidivas præcavere, quæ & paſſim letales habeantur, & ipſo hoc epidemico tempore quamplurimos, jam reconvaleſcentes, proſtraverint, & occiderint : præcavere quoque pravas Metaſtaſes, quæ lenta demum gangræna tabefacta corpora peremerint.

VI. Ea cuncta ut Cortex efficiat, eum & copioſiſſime, & diutiſſime, dari oportere: docentibus id tum aliorum, tum propriis etiam obſervatis.

VII. Plurimis exemplis noſtrorum ægrorum id conſtitiſſe, quod quævis criticæ excretiones nunquam pulcrius, quam ſub corticis uſu, promoveantur.

VIII. Corticem ſane duplici, eaque egregia, facultate pollere; quod & nimios motus, caloresque, moderetur, & debiliores animet. Id, priore anno evictum, cap. V. ultra demonſtrabitur.

Hinc, ni fallor, Concluſio, quæ præſens caput terminet, juſta erit.

1mo. Ad morborum malignorum Curationem adhibitæ Methodi variæ, juverunt ſingulæ, quando efflorefcentiæ malignitate carebant. Scilicet, communi loquendi modo omnes febres, quibus efflorefcentiæ junctæ, malignæ appellantur. Hinc Methodus Antiphlogiſtica; Methodus diluens, demulcens, obvolvens; Methodus etiam illa, quæ moderatis cardiacis vi-

res animet ; omnes, inquam, hæ ſuo quæque loco auxilium attulerunt, curarunt homines. Imo minus apta methodus multum hisce non nocet. De his vero noſter ſermo in præſentiarum non eſt. Id enim jam toties dictum, ſolo regimine bono, paucisque cum medicamentis, hos morbos, vulgo malignos dictos, revera tamen benignos, in Noſocomio noſtro facile brevique curari ; curari feliciter paſſim alibi.

2do. In ipſa vera malignitate morborum, haud raro diverſæ, imo oppoſitæ, curandi Methodi, in quavis conſtitutione Epidemica, pluribus a ſeſe ſervatis gloriantur. Teſtantur id quævis edita opera tempore peſtis, aut epidemiarum. Idem verum

eſſe

eſſe, *Sydenham* ſui temporis Medicis, aliam, quam ipſe, viam, ineuntibus, ultro fatebatur. Sed quod optimus Vir huic confeſſioni addebat, rationabiliore ſua methodo & tolerabiliorem eſſe ægritudinem, & ſalutem longe frequentiorem tutioremque; cujus equidem aſſertionis teſtem advocabat univerſam urbem; idem cenſeo ad præſentem quæſtionem eſſe reſpondendum.

3^{tio}. Quibuscunque adplicitis Methodis, variis, oppoſitis; ea, quam propoſui, excepta; luxerunt ſemper & formidarunt Medici Metaſtaſes, & Relapſus, crudeles paſſim, & letales. Quæ his calamitatibus caret methodus, reliquis profecto anteponenda videtur. Ergo.

4to.

4to. In nonnullis malignis antiphlogisticam curam ipse adhibui; nonnullos servavi. In aliis ægris demulcentem, involventem, oleosam curam, institui; plures curavi. Methodo leviter cardiaca nonnunquam usus sum; infelix non fui. Sed, omnibus rite perpensis, est certus quisquam, isque frequens & passim letalis, Malignitatis gradus; quo in gradu omnes hæ variæ methodi deficiunt. Vid. *Rat. med. part. 2. Cap. 1. & 6.* Comperiit hoc ipse *Sydenhamus*, dum varia curandi ratione, etiam suo largiore Diacodio, & Oleo Vitrioli, in Malignis uteretur. Eruditum sane Medicum, & in Græcis egregium, Dominum *Gamnig*, Aulæ & Urbi, anno præsente inchoante, ereptum doluimus: anno proxime elapso excurrente, etiam unum ex No-

so-

ſocomii aſſiſtentibus periiſſe mihi dolui. Plures in urbe ſic periiſſe vidi, novi.

Cum ergo in hoc ultimo malignitatis gradu Corticis utilitatem Viri graves innuiſſent; cum ego ipſe eundem ægris meis tum parcius, tum ſerius, exhibens, mortem proinde eodem non propellens, effectus tamen aliquot egregios inde obſervaſſem; infortuniorum pertæſus, animum eo induxi, ut Corticis & largiore, & maturiore exhibitione, huic Malignitatis gradui obviam irem. Quantopere autem T. O. M. DEUS tantillis meis conatibus faverit, enarratæ Hiſtoriæ teſtatum faciunt.

Antequam hanc materiem miſſam faciam, monitos velim omnes Medicos,

cos, quam perniciosa sit certa quôrundam Methodus agendi, qua semper morbi Malignitas, nunquam forsan affutura, non dico præsagiatur, sed præsomniatur. Quis hujus porro effectus? Ut detrahantur ægris antiphlogistica remedia, iisdemque aut inertia, aut noxia, substituantur. Contigerit modo ut Artus ægris doleant; ut præ sudore, aut acriore transpiratione, Cutis pruriat; ut etiam, quod turpius, pulicum stigmata alicubi visantur; mox Acida remedia detrahuntur, iisdemque sufficiuntur aut Hoffmanniana dicta mistura, aliave terrea acidis saturata, aut etiam Decoctum serpent. Virg. Contraj. Vincetox.; aut varia Bezoardica, aut pulveres de Gutteta Riverii, Epilepticus Marchionis, Kentianus, Pannonicus

ru-

ruber, & id genus alia. His tunc confiditur, æger bene tectus in lecto servatur, agitatur sanguis, & prodeunt Exanthemata haud raro letalia. Sternit, proh dolor! mos ille noxius in hac regione plures, cæteroqui victuras puerperas, cum ad minimam in cute maculam vel pruritum, calido lecto ac Cubiculo oriundum, ita instituatur. Profecto quod *part. 1. Rat. med.* audax dixi, audax repeto; Ægris nostris, communi acuti morbi, neutiquam maligni, genere, aut vigente, aut declinante, decumbentibus, nunquam adhuc prava exanthemata contigerunt: & si, nonnunquam Criseos tempore exanthemata observata sunt, hæc nullam nobis in medendo mutationem indicarunt. Ratione morbi tractabantur, non ratione exanthematum:

tum : quare etiam nunquam, Divina nobis Clementia annuente, vel minima malignitas ſe hisce adjunxit. Quos malignos habuimus, hi ſuapte natura ita erant.

CAPUT II.

De Colica Pictonum.

Dirum hunc morbum frequentius contemplatus, *anno 1745. Diſſertationem* edidi, quæ obſervata, geſtaque, hanc in rem, mea, contineret; ſimulque enixe id, ſerioque, omnes peteret medicos, uti illi, ſuis obſervatis in lucem editis, mea demum emendarent, fauſtioremque tandem curandi methodum in lucem proferrent. Prodiit anno 1752. eruditiſſimi Viri, optimique Medici, *Grashuis*

huis, *de Colica Pictonum Tentamen.* Dein Theses editæ sunt super curatione hujus morbi per Emetica, ab Eruditissimo Parisiensi Medico, *Du Bóis.* Quin egregius, & tam in Chemicis, quam in Medicis, consummatus Vir, Dominus *Baron*, *in Comm. ad Chem. Le Mery*, *cap. de Antim.* quædam, attentione digna, protulit. Ipse ego an. 1756. *Rat. med. part. I. cap. XI.* Expurgationem proprii mei Tractatus promittens, utilem interea, ni fallor, observationem communicavi. Anni, & quod plus est, elapso ab illinc spatio, prodiit *Cl. Tronchin* super eodem argumento Tractatus; pauloque post Medici Parisiensis, clarissimi Practici, Animadversiones in Tronchiniana. Eruditorum in Hollandia Societas *Harlemensis*, problematis super hoc

morbo propoſiti, præmium adjudicavit clariſſimo mox laudato *Grashuis*; cujus hodiernam ſententiam necdum reſcire potui.

Toto autem hoc tempore, ab edita Diſſertatione mea elapſo, nova multa obſervavi, dubiusque circa propriam meam ſententiam hæſi. Unde de integro tum quidquid ante meum Tractatum, tum poſt eundem, hucusque ſcriptitatum fuerat, attentus pervolvi, & cum propriis meis, tam antiquis, quam recentioribus obſervatis, exacte contuli. Hinc demum quæ mihi nata idea, paucis dabo.

Morbi naturam abſtruſam reperii; ſuperque eadem nec a me, nec ab aliis, quidquam quod ſatisfaceret, cogitatum

tum fuiſſe: curandi vero methodum, tum propriam meam, tum eam aliorum, ſuos quidem uſus habere, multisque gloriari curatis; at vero his omnibus methodis id commune vitium eſſe, ut non ex æquo omnibus proſint: adeoque notabili huic Vitio emendando ſtudendum eſſe.

Ut a curandi modo incipiam; examinandus eſt mos curandi per Emetica. Emetica *Sennerto*, *Cratoni*, *Hollerio*, *Citeſio*, *Riverio*, *Puerario*, *Juncken*, *Piſoni*, *Baglivo*, *Boerhaavio*, *Anonymo*, multisque aliis claris viris, aut indicata non fuerunt, aut fuerunt repudiata; ſolo *Citeſio* forte aliter, non quidem in erudito opere ipſo, ſed in Appendice, ſtatuente. Ipſe ego iisdem nunquam ſum in hoc morbo uſus.

Nec recentiores plerosque iis uti video. Cl. *Tyssot* sine Emetico tres Homines egregie curavit, ut, quas mecum communicavit, Historiæ fidem faciunt.

Attamen diffiteri non possumus Emetica graves, omnique fide dignissimos, habere autores. Morbus Colicus *Damnoniorum* a Clarissimo *Huxham* eo modo curatus legitur. In famosa ac laudatissima Thesi *Cl. Du Bois* plurimos ita curatos fuisse patet, vix paucis eorum pereuntibus: & quidem ita, ut, spatio 23. annorum, ex 1200. fere hominibus, paulo tantum plus, quam 20. perirent. Medici Nosocomii dicti *de La Charité*, *Parisiis*, sumunt tenuissimum Antimonii pollinem, hunc lavant, in sole exsiccant, duplum tenuis-

nuissimi sacchari admiscent, & affusa sensim aqua stillatitia Naphæ pastam faciunt, e qua Tabellas formant, quarum dosis est a Scrup. 1. ad. 2. pro rerum necessitate ter, quater, repetenda.

Ut ex Cl. Paris. Medici dissertatione critica video, subjunguntur Emetico Enemata fortissima, & drastica Purgantia, quotiescumque emeticum datum, repetitumque, fuerit.

Quænam igitur Emeticorum, in hoc morbo, utilitas? Emetica totum corpus concutiunt, morbosamque materiem æque deorsum solent, quam sursum, expellere: raro enim Emetica non fiunt simul Purgantia. Bene succedente hoc negotio, levamen ingens

tantam morbosæ materiæ copiam evacuatam subsequatur, necesse est: imo sustinendo quæ sint robusta corpora, hac lege integre poterunt curari; fibris Intestinorum sua necdum elasticitate privatis. Sin vero minus bene succedat, morbus modo inducias dedit, curatus non est, scenam denuo dabit; ut mox patebit. Tandem, quod fatendum est, in robustis, in non deperdita intestinalium fibrarum contractilitate, eo citius morbus curatur, si præter emetica alvus quoque potenter solvitur. Alii solis utuntur purgantibus & emollientibus, donec reseraverint, propulerintque, obstacula. Lentius quidem hi, sed tutius, æque tamen certo, idem, quod priores, efficiunt. Tertio dantur, qui paucioribus evacuantibus, sed emollien-

lientibus internis, externiſque, copioſis, plurimo oleo, prudenti opio, curam inſtituant. Quid porro illi? noxiam materiem involvunt, criſpos contractosque nervos relaxant, exſiccatos humectant, nudos tegunt, defenduntque. His ſolis, ſubin adjuncto purgante, corpus a noxia materie liberant. Ad has tres Claſſes omnes varias methodos, morbum in Paroxysmo curandi, jure referas. Ordine recenſitæ ſunt, ordine nunc examinentur, & diſcutiantur.

Ac primo quidem Emetica egregios ſæpe effectus habent: hoc ultro faſſi ſumus. Sed hanc Methodum, ut generalem, ut utilem cunctis, iis obtrudere, qui frequenter, attenteque, morbum contemplati ſint, impoſſibile

 eſt.

eſt. Morbum vidi, tractavi, recentem, provectum, diuturnum, annoſum, cum omnibus ſuis variantibus ſymptomatibus, eundem aut concomitantibus, aut ſubſequentibus. Hinc didici ab inimica cauſa Inteſtina vehementer conſtringi, fœces in iisdem contentas exſuccas duraſque reddi, tum etiam a Cellulis vehementer contractis, Colo potiſſimum in inteſtino, in parvos, eosdemque oblongos, globos formari: demum vero, tum Colon maxime, tum & pro parte Ileum, (nam & ibidem veras fœces alvinas hærere priore anno demonſtravi) cum ſuis exſuccis, duriſſimisque contentis, in ſolidam veluti maſſam coïre, omniaque vaſa & nervos comprimendo, ferocia illa Tormenta producere. Hæc morbi, ſi demum vera Pictonum co-

lica dici debeat, juſta idea, vera imago eſt. Dentur nunc in hoc ſtatu generoſa emetica, & purgantia; imo iterentur; quid tum? Oppido rarum non erit hinc vehementes convulſiones oriri, antequam, vel interea dum, illa operantur. Præſertim cum huic morbo adeo frequentes convulſiones contingant. Sæpe enim Ventriculus non niſi conſenſu laborat, cauſaque vera malorum ſolis in Inteſtinis hæret. Concuſſione ergo validis hisce remediis excitata, repetitis iisdem pluries renovata, agitantur, convelluntur que Nervi, multaque compacta materies aliquando ſolvi, ſolutâ propelli, expellique poteſt: at ſi vehementi hac agitatione nequeat ſolvi pellique materies, convulſiones excitari, & mors inſequi, poterunt.

Sed rem accuratius contemplemur! Casu quo a violenta Remediorum agitatione pars solvatur, educaturq;, morbosæ materiæ, & multis vomitibus, alvique secessibus, copiose dimittatur, incipiunt omnia symptomata dira mitescere, imo integre aliquando silere; modico veluti Intestinorum pondere tantum superstite. Hi curati dicuntur; hi, quo locum cedant aliis, e Nosocomiis dimittuntur.

An autem vere curati sunt? Plerique neutiquam. Magna, eaque diuturna Intestinorum evacuatio contingere potest per medium Canalis; dum interea contractæ Cellulæ cum compacta fœcum mole firmiter unitæ maneant. Evidenter id evincunt Ossa animalium, Nuclei Cerasorum & Pru-

no-

norum, Nummi, aliaque indigeſtibilia corpora, quæ per ſeptimanas & menſes Inteſtina ſinu gerunt, & interim quotidie fœcum copia ſe exonerant, imo interea dum eo tempore purgantibus & enematibus ſollicitata fuerint. Mira talia in praxi vidi, videre practici omnes Edoctus igitur hujus in Colica pictonica phœnomeni veritatem, nunquam ægros meos ſpe vana lactavi; quandiu Primo necdum ingens quantitas induratorum globulorum, inſtar fœcum ovillarum, alvo prodiiſſet :Secundo, quando, etiam his globoſis corpuſculis copioſiſſime prodeuntibus, alvus tamen poſtmodum docebat hanc Inteſtinorum contractionem ſolutam non eſſe, ſed duros globulos de integro formari. Utroque enim in caſu ex ſtimulo acri hic

pau-

paulatim crescente, renascuntur eædem ærumnæ, iidem postulantur curandi labores.

Methodus ergo per Vomitoria curandi infelix esse potest; plures integre curare potest; potest multos levare, at vero a relapsu non præservare.

Altera Methodus eorum erat, qui omnia emolliendo, & per alvum expurgando, curam tentent. His minus frequens convulsio observatur, ægri minus defatigantur, cæterum idem, qui prioribus, sed aliquando tardior, seu curationis, seu impetratarum induciarum, contingit effectus.

Quid

Quid nunc de tertia Methodo cogitandum ? Si certa eſſe probetur, cæteris ob lenitatem præferenda erit. Et quidni certa probetur ? Attente tôtam Hiſtoriam medicam de Venenis pervolventes, cernimus equidem venena vinci, vitamque ſervari, Emeticis, Purgantibus, Immutantibus, Diaphoreticis; at quotiesne vera nos non lateat veneni natura, ſedesque ? Quotiesne incaſſum adhibitis cunctis pereat homo ? Catholica interim methodus utendi aqua calida, lacte multo, aqua mellita, oleoque, copioſiſſimis, omni modo adplicitis, interne, externe, ore, ano; hæc, inquam, & noto, & ignoto Veneno, ex æquo prodeſt. Scatent exemplis volumina medica. Ea referre velle, ſupervacaneum. Ex multis tamen quæ vidi, liceat

ceat unum notabile recenſere. Anno 1735. *Hagæ Bat.* contigit, ut intra breve temporis ſpatium 130. homines, comeſtis ſquillis marinis, in terribiles anxietates inciderent, in convulſiones, vertigines horrendas, vomitus enormes, dyſenteriam cruentiſſimam, intolerabilisque fœtoris ſudorem. Cauſam alii refundebant in *Leporem marinum*, frequentius ab aliquot retrò diebus in proximo mari viſum, eademque muria cum his piſciculis coctum: alii vero in muriam hanc eandem, poſt coctionem in magnis æneis ahenis refrigeratam, & iteratæ piſciculorum coctioni denuo adhibitam. Mox nonnullis emetica dabantur, purgantia aliis: intermiſcebantur opiata & alexiteria. Horum plures diu ægrotarunt, & languerunt; bini perierunt.

Sed

Sed inſtituta Methodus replendi corpora copioſiſſimo oleo & lacte, tum potu aſſiduo, tum frequenti enemate, cujus Autor erat *Cl.Schwencke*, Anatomes ibidem & Chirurgiæ Profeſſor, omnes illos miſeros integre intra paucos dies ſanitati reſtituit.

Nunquid & eadem olim, & nunc, in Colica Pictonum, non laudatiſſima? *P. Milo*, apud *Citeſium*, Matronam ab hoc morbo curatam refert, poſtquam quævis artis auxilia fruſtra adhibuiſſet, ſolo oleo, ac butyro, diu adhibito. Quin & in plerisque de hoc morbo ſcribentibus, etſi alia commendata habeantur, tamen oleoſa, involventia, emollientia, tum ore epota, tum in anum injecta, tum balneis, fomentis, cataplasmatibus adhibita,

ſua

ſua utique laude non carent: iisdemque, ut ſupra memini, Cl. *Tyſſot* tres ſuos miſerrimos a morte eripuit.

Menſe Aprili 1757. homo 20. & aliquot annorum, inferebatur in Noſocomium noſtrum, quem plura alia Noſocomia ſæpius in Paroxysmo hujus morbi viderant; jamque Paroxysmi a longa die per 4. 5. continuos dies indeſinenter excruciabant, per duos tresve dies tum remittentes. Paroxysmum mox præſentem horruimus omnes, ejusque Vomitus, intolerabiles dolores, ejulatus, convulſiones toto corpore violentiſſimas, epilepſiæ inſtar, & ſpasmum maxillæ. Nudato abdomine quid veluti convelli, convolvique, in abdomine cernebamus, quod ipſum tactu durum.

Porro

Porro medelam ſic inſtitui. Emplaſtrum paregoricum Ventriculi regioni admovi ; oleum Lini tepidum frequenter injici curavi ; Emulſa camphorata, & paregorica, ſubin ipſum oleum, ore ſumenda dedi ; Cataplaſma emollientiſſimum toti circumvolvi abdomini ; & quia abdominis compreſſio manu facta videbatur lenire dolorem, cataplasma hoc faſciis abdomen comprimentibus firmari curavi. Uſu horum alvo prodiere, ut in perfectiſſima colica pictonum, rotunda, dura, parva, ſcybala, eaque copioſiſſima ; quibus tandem materies pultacea ſucceſſit. His demum paroxysmus ſiluit, neque rediit ; ita ut miſer homo a biennio non meminiſſet tantæ doloris abſentiæ. Durities in abdomine percepta mole decrevit, vi-

res rediere, appetitus, ſomnus. Legit, vel ambulat, tota die hilaris. Alvo autem quodam die carens, initia deprehendit repetituri doloris: enema oleoſum dolorem quidem ſolvit, ſed denuo parva, rotunda, dura, ſcybala producit. Ergo non ablata cauſa malorum. Diæta lactea dein videbatur curam abſolutura: cujus experiundi gratia hominem diu in Noſocomio ſervaſſem, ni præ morum intolerabilitate ejiciendus fuiſſet. Tribus aliis eadem Cura ſucceſſit; expurgatis quippe ſordibus, Lac copioſum, aſſiduumque, Nervos & ſufficienter molles, & debite fortes, facit. Ter quater in anno relapſos Lac demum incolumes ſervavit.

Pro-

Profecto Methodus prophylactica quam *Rat. Med. Part. I.* pag. 152. &c. descripsi, ea videtur, quæ nunc dixi, confirmare. Colica Pictonum in Fodinis, unde ingens copia plumbi, multa ferri, aliqua arsenici, & tantilla argenti, petitur, frequentissima miseros adoriebatur Fossores; damnosa ideo tum illis, tum Dominis, insequente scilicet paralysi multos ineptos ad labores reddente. A triennio autem toto, ne unus quidem ultra affectus fuerat, ex quo Empirici, rerum fossoriarum gnari, consilio, jentaculum atri panis cum pingui lardo, Fossoribus, priusquam primos labores auspicarentur, pararetur; prandiumque simul ex pingui bubula Carne, lardove, adornaretur. Vapores nempe & particulæ Veneni, saliva in-

viſcatæ, deglutiuntur, labemque primis viis inferunt: pinguia, & difficulter digerenda Nervos defendunt a Venenorum adplicatione, venena inviſcant, inviſcata eliminant. Ex illo tempore conſilium tale omnibus do opificibus, qui Foſſilia tractantes, hac in urbe, adeo frequenter in hunc morbum incidunt. Ratio & experientia inviſcantem hanc, & obvolventem curam, æque in therapeutica, quam in prophylactica curatione, comprobaverunt.

Methodus eadem mirum quam noſtris in Noſocomio Dyſentericis profuerit! ut hinc vel integre curarentur, vel induciis primo impetratis, purgans tuto daretur, & opiata cum oleoſis reliquam poſtmodum curam abſolverent. Febris quædam maligna

cum

cum terribili vomitu & ventris torminibus inchoans, emeticis irritata, in quodam Nosocomio multos, petechiis accedentibus, stravit. Consilio denique Ill^{mi} Præsidis, decocta farinosa, emollientissima, oleum copiosum; opium, mollia epithemata & balnea adhibita, totam vicerunt malignitatem. Oleum cum opio in Acutis non malignis, pertinacioribus tamen, dum stagnantes in viis primis humores, bilisque forte eo usque affluens copiosa, putrescunt, incredibile morbo levamen attulit. Medicum hac in urbe cruenta & crudelissima Dysenteria vexabat, cum rigore tetanode totius corporis, ultra 12. horas durante, & vomitu æruginoso. Probabilior causa proegumena erat podagrica materies in Corpore retardata & latitans; causa

procatarctica assumtum leve purgans. Illustrissimo L. B. *van Swieten*, & sagacissimo medico *L. Erndl*, qui curam ægri susceperant, visum fuit solis emollientibus, & involventibus, externis internisque, quovis possibili modo adplicitis, prudentique Opii dosi, uti oportere; adpositis interea acrioribus ad crura epispasticis, quibus eo versus, si qua materies podagrica adesset, determinaretur. At citra podagram morbum integrum, septem dierum spatio, debellarunt.

Opium porro in multis horum principem locum tenet. Nervis graviter affectis oleosa quidem, & involventia, prohibent ne ultra crispentur illi, irritenturque; Sed miram affectionem iisdem non demunt, quæ jam altius

tius ſecundum Nervum penetraverit. Opium ipſam Nervi conditionem mutat, ſenſilitatemque demit. Præſtantiſſimus *Baglivus* ſuſpicabatur, opium excitare ſudores, quibus in hac Colica nihil ad generandam Paralyſin credebat aptius eſſe. Sed Experientia edoctus affirmo ad præcavendam paralyſin, opio, cum copioſo oleo, nihil præſtantius dari, potentiusque, propter dolorum ſopimentum. Quinimo *Riverio*, *Sydenham*, *Huxham*, autoribus, ſi purgantia in ſimilibus morbis indicentur, nepenthem iisdem audacter commiſceo. Eo enim contractos, irritatosque nimium nervos, utcumque relaxante, & pacante, purgatio aptius officio fungitur ſuo. Summi ſane hoc in Ileo uſus. Et forſitan ſolum opium datum efficit, ut, nimia nervorum

constrictione soluta, restituta vis peristaltica alvum commode moveat, cujus en memorabilissimum Exemplum!

Cl. *De Rueff*, Eminentiss. Cardinalis Archiepiscopi & Principis *Passaviensis* Archiater, casum filii sui quinquennis mecum communicavit, quem Ileus adeo gravis corripuerat, ut quavis Artis opera incassum adhibita, jam & stercora evomeret, & enemata ipsa. Gustu ipso optimus parens vomitu ejectam percepit muriam salis communis, quæ enemate injecta fuerat, ut & Electuarium Diacathol. & alia. Saporem horum puer, hora antequam evomeret, ex eructationibus jam conquestus in ore erat. Iniquam & desperatam pueri sortem parens miseratus, Misturam aq. Menthæ, Spir.

ejus-

ejusdem, & largiore Laud. Liq. Syd. dosi, constantem dedit, ut saltem cum minori miseria periret. Triplex fere opii dosis erat ratione ætatis. Sed en! ex inopinato Vomitus cessant, cessant dolores, & blanda sine somno obtinet animi tranquillitas. Eoque modo quartus morbi dies tranquille transigitur. Sequitur Nox molesta, leviore dolore, citra Vomitum ingruente, turbata; flatus deorsum petunt, sequitur portio enematum, ipsæque tandem fœces. Brevi post Appetitus, somnus, integreque restituta Salus, adsunt. Laudandus profecto perillustris & doctissimus parens, quod in studii medici bonum, hanc mecum historiam notabilem communicaverit.

Liceat hic in tranſitu adnotaſſe, quam egregie hinc confirmetur id, quod de incipiente in Ileo gangræna dixeram *part. 2. Rat. med. pag. 95. 96. 97.* Gangræna inchoans hic ſane adfuiſſe videtur, ſed opio inordinatos ſedante motus, lenique aromate vitam ſuffocatam refocillante, per naturæ bonitatem fuiſſe emendata. An autem die quarto potum Chamomillæ & Millefolii infuſum, quoque quid contulit? Eſt antiquis temporibus Millefolium laudatum in Dyſenteriæ ſpecie, quæ inchoamenta Gangrænæ denotaret. Si infuſum cum aliqua coctione paratum fuit, potuit vis plantæ, modice ſtringens, forte quidquam conferre. Chamomilla vulgaris, & Romana, ut tuta, blandaque antiſpaſmodica, & diaphoretica, ſemper habebantur;

tur ; Infusum ejus *Baglivus* in Colica tanti fecit, ut *Libr. I. prax. med. Cap. de Colica* ∫. *1.* dicere non vereatur : „ Antidotum Colicæ est Chamomilla, „ a quacumque demum causa oria- „ tur.

Hæc de cura morbi : sed cum initio dixeram circa ejus theoriam nec opiniones aliorum, nec ipsam meam propriam, typis olim editam, mihi inpræsentiarum satisfacere ; paucis jam liceat circa eandem exspatiari. Etenim quid mirabilius, & incomprehensibilius, quam quod sedes mali sit in Abdomine, & artuum interea pereat motus ? Et cur, amabo ! si sanguis aut acer, aut mucosus, aut aquosus, virium sit causa dispendii, illa causa non totum ex æquo corpus afficiat ?

ciat? Quibusdam enim ſoli ſuperni artus reſolvuntur, integri manent inferiores. Imo in tota ea morbi *Huxhamo* deſcripta ſpecie, Paralyſis brachia duntaxat occupavit. Si vitiata Chylopoieſi, & Hæmatopoieſi, nec ſpiritus debiti, nec oleum, ultra ſecernuntur, quid demum cauſæ eſt, quod unus præ alio muſculus aut robuſtus maneat, aut fiat paralyticus? toroſus, aut emarcidus?

Mirum prorſus ſpectaculum! at vero haud ſuo in genere unicum. Simile quidpiam obſervamus in Thoracis morbis. *Hipp. Coac.* n° *400.* „ Si„ quidem igitur, inquit, Aortæ adpellatæ (eæ ſunt, lingua hippocratica, duo magni rami, in quos Aſpera arteria dividitur; vide *Duretum* & omnes

Com-

Commentatores) „ Siquidem igitur
„ Aortæ appellatæ, utrinque adpen-
„ dentes Pulmonis partes, valde in-
„ flammatæ ſunt, ut ad latus aſſide-
„ ant, (ſeu, ut ad latus adpriman-
„ tur) προσκαθῆσθαι, πρὸς τὸν πλευρὸν,
„ hac corporis parte reſolvuntur,
„ παραλύονται τὰ κατὰ τὸ μέρος τȣ̃ σώ-
„ ματος . . . Si vero non valde in-
„ flammatæ ſunt, ut non aſſideant,
„ (ſive ut ad latera firmiter haud ad-
„ primantur) dolor quidem fit per
„ totum; attamen non reſolvuntur..
„ Quibus vero totus pulmo una cum
„ corde inflammatus fuerit, ut ad la-
„ tus allabatur, homo totus reſolvi-
„ tur. „ *Charterii* verſio ſenſum ge-
nuinum accuratius ea, quæ *Dureti*, aut
Foeſii eſt, reddidiſſe videtur.

In-

Invenio in adnotatis meis ann. 1747. 1748. 1749. triplici vice me in ſuppurato admodum pulmone ſimile quidpiam obſervaſſe. Quadragenaria fœmina a longa die tuſſiculoſa, ſpaſmum in ſiniſtro linguæ latere experitur, doloremque vehementem, & tandem paralyſin. Hæc ibant, redibant; prout Vomica, tunc ſe rumpens, magis ſeſe, minusve, evacuaret. Ita quidem ut per ſeſquiannum hoc malo ferme libera, eodem denuo, ſubſiſtentibus ſputis, affligeretur.

Sexagenaria mulier ſiccam, moleſtamque dudum tuſſim paſſa, Linguæ ſiniſtri lateris non ſpaſmum, non dolorem, ſed paralyſin conqueritur; inchoamento quodam Apoplexiæ, ſeu

Ca-

Capitis potius ſtupore, petitur, ac poſtmodum lateris corporis ſiniſtri paralyſi.

Vir ſexagenario major, peripneumonia non reſoluta, ante tres menſes laboraverat, tuſſi ſicca, cum reliquis vomicæ clauſæ ſignis, vexatus. Levi tunc inchoantis Apoplexiæ inſultu petitur; ab eoque denuo liber, Linguæ pars ſiniſtra, brachium, peſque ejuſdem lateris, plane reſolvuntur.

His porro tribus id contigit, ut, Vomicis ruptis, pus copioſum exiverit, ſimulque linguæ, artuumque, paralyſis, emendata fuerit: & quidem adeo, ut Vir hicce intra 14. dies ab inchoata paralyſi per cubiculum cir-

circumambularet ſcipioni innixus, quem etiam brevi poſt, ut inutile pondus, projecit.

Equidem in altero, tertioque caſu, levior Apoplexia, membrorum Reſolutioni antecedens, minus videretur ad præſens argumentum facere; quemadmodum etiam Linguæ affectio. Verum ad aliud quid hic attendendum eſt. His omnibus id ter, quaterque contigit, ut ſputis ſuppreſſis, imminutisve, curata redierit paralyſis; ſputis redeuntibus, illa paulatim ceſſaverit.

Ergo pure thoracem anguſtante, & premente, in prima fœmina, Lateris linguæ ſpaſmus & dolor obortus eſt, ſecuta tum paralyſis. In binis aliis, pure

pure opplente Thoracem, levior Apoplexiæ ſpecies oborta eſt, hanc inſequuta paralyſis. Paralyſis, ſputis libere ejectis, minuitur, ceſſat; ſputis aut ceſſantibus, aut paulisper imminutis, paralyſis augetur, perficitur: Et quidem ter quater in omnibus eadem hæc phænomena redeunt. Simile quidpiam jam bis etiam Viennæ vidi. Caſum forte & huc referendum habebit Cap. 6. n°. 25.

Igitur affectis in Abdomine, ac Thorace, nervis, Reſolutio Brachiorum, Crurum; alterutro, utroque in latere, naſci poteſt. Communis explicatio ſyſtematis Nervorum, & a me olim, & a plerisque paſſim, ad hunc nodum ſolvendum adhibita, imperfectior eſt, multa ægre ſolvit, re-

pugnat nonnunquam, relinquit hiatus.

Solus, ni fallor, nec ſine reverentia nominandus, magnus *Winslow* quid ſolidius nobis, aptiusque, ſuppeditavit *Tom. 3.* ubi adeo nervoſiſſime explicat nervos. Experientia anat. 20. annorum edoctus, & *Cl. Petiti* obſervationibus ſuffultus, ſtatuere cogitur, Nervum Intercoſtalem, Sympatheticum magnum dicendum, a Communi Nervorum in Encephalo origine non naſci, verum potius a Gangliis, quæ a ſumma ſpina, ad oſſis ſacri infima uſque, numeroſa, totidem veluti Cerebra componunt, ex quibus demum Sympathetici magni origines: igitur quem in cranio eſſe illius originem crediderамus, ejus potius adſcendentem, & Cranium

nium intrantem, ramum esse, quam truncum descendentem.

Observatio Eruditissimi *Petit* habetur in *Hist.* & *Mem. Acad. Reg. Sc. Par. an. 1727.* Demonstrare ibidem annititur clarus vir id, quod hic *Winslow.* Hocque 1° quia Angulus communicationis (vid. Eust. Tab. 18. fig. 2.) Nervi intercostalis cum pari V. & VI. manifesto docere videtur, non oriri Intercostalem ab his binis paribus Nervorum, sed ab Intercostali ad illos ramum accedere. 2do. Quia Nervus sexti paris tenuior est inter locum suæ originis, a priore parte Corporum olivarium & pyramidalium, locumque ubi Intercostali nervo unitus est, quam ubi inde ad oculum pergit: manifesto documento hunc Nervum

quinti paris originem Intercoſtali nervo non dediſſe, ſed, accedente Intercoſtalis ramo, potius mole auctum eſſe. Revera deberet, hanc eandem ob cauſam, auctior quoque moles in primo trunco Nervi V. paris adparere; ſed adeo craſſus hic truncus eſt, ut tantilli ramuli acceſſione haud adpareat mole auctus. 3tio. *Petit* numeroſis canibus Intercoſtales Nervos abſcidit e regione 3. vel 4. colli vertebræ; & quamvis par Octavum in hac abſciſſione integrum manere nequeat, ſcimus tamen par Octavum nihil ad oculos facere; adeoque omnem, quæ oculis fiat, mutationem, Intercoſtali Nervo deberi. Igitur Intercoſtalibus abſciſſis, phænomena, quæ naturaliter hinc exſpectari poterant, ut Vox impedita, Vomitus, Cordis palpitatio-

tiones, &c. ſemper plus minus variarunt, imo nonnunquam defuerunt: ſed oculorum affectiones erant in omnibus ſubjectis conſtantiores; nempe eorum ſqualor, lacrymæ, lemæ, cornea planior; extenſio membranæ cartilaginoſæ ad Limbum Corneæ ſitæ, ita quidem ut jam corneæ partem obtegeret; inflammatio conjunctivæ, &c. Et quod maxime rem demonſtrat: uno Intercoſtali abſciſſo, oculus ejusdem modo lateris enarratis ſymptomatibus afficiebatur, alter minime.

Si hæc *Petiti* pulcerrima Experimenta, cum accuratiſſimis 20. annorum *Winslowi* laboribus, conjungamus, cogimur omnino antiquam de Nervi intercoſtalis origine ideam abjicere, ad-

optareque Winslowianam. Ergo Nervus intercoſtalis non oritur a communi Nervorum origine ad Medullam Oblongatam ; ſed in Collo, Thorace, & Abdomine, a miris illis Corporibus, quæ Ganglia vocant : Corpora ſcilicet nervis oriunda, nervos commiſcentia, novis dantia originem nervis.

His ita conſideratis, minus miror Colicæ Pictonum vix explicanda alioqui phænomena. Non ideo, quod jam ea cuncta exponere horum ope potis ſim ; minime : intricatior nobis eſt Nervorum demonſtratio, quam ut miras eorum actiones & ubique, & facile, exponamus : ſed ideo ſaltem minus miror hujus phænomena morbi, quod intelligere videar, Nervo inter-

co-

coſtali in Collo, Thorace, Abdomine, Pelvi, originem ducente, poſſe Paralyſin pedum, brachiorum, oriri; dum nempe, in Thorace, aut Abdomine, eroſione, adſtrictione, compreſſione, vellicatione, aut quovis alio modo, Nervus hic ad ſuas afficitur Origines, ad Ganglia ſcilicet. Cum igitur Crurum nervi, tam Iſchiadici, quam Crurales, componantur ex ſpinalibus & intercoſtalibus, intelligo, non integros Iſchiadicos, non Crurales totos, affici, ſed illos modo, qui eis ab Intercoſtalibus juncti ſunt, faſciculos; adeoque incompletam Paralyſin gigni, in his potius, quam in aliis obtinentem muſculis; neque iisdem, quas afficit, partibus ſenſum adimere, ſed motum. Cum nunc experientia noverim, Nervorum alios ad

motum, ad ſenſum alios deſtinari, hicque duplicis originis videam nervos eſſe, merito videor concludere, nervos harum partium motorios ab intercoſtalibus oriri. Attamen non id ita ſe habere ad muſculos omnes; quandoquidem in hoc morbo potiſſimum Extenſores afficiantur: ergo eſſe quoque nervos muſculorum Cruris motorios, qui non ab intercoſtalibus, ſed a ſpinalibus ortum habeant. Cum nunc Nervus intercoſtalis ubique in pelvi, abdomine, thorace, collo, oriatur, comprehendo facile ex ejus, in omnibus hisce Regionibus, affectione, poſſe facile fibras illas affici, qui in collo cum ſpinalibus colli confuſi, ſex nervos Brachiales una cum iisdem componant: tum & in ea ſupernorum artuum paralyſi, explicatis modo de

cau-

caufis, quoque & in folo motu, & in certis quibusdam tantummodo mufculis, vitium effe. Cum etiam intercoftalis Nervus in Cranium adfcendat per offeum Canalem, una cum Carotide interna, & deinde fefe jungat cum Nervis V. & VI. paris; haud improbabile videtur Oculi turbationes, amblyopiam, ac fere amaurofin, Vocis defectum, Linguæ fpafmum, dolorem, paralyfin, eodem modo exponi poffe, quo Brachii paralyfin. Cogito enim nunc in 6. & 5. pari eum fafciculum affectum effe, qui his ab intercoftali accedebat. Difficilius quidem eft explicatu, cur inchoamentum Apoplexiæ ab eadem caufa in thorace premente aut vellicante, fiat; fed ab altera parte facile concipimus, poffe unicum nervulum ali-

cubi tam vehementer premi, & agitari, ut inde totum ſenſorium commune turbetur. In ulcere ruditer agitatus nervus, univerſi Corporis convulſionem facit. A mera duntaxat applicatione Venenorum ad Ventriculi nervos, qui ab intercoſtalibus, & Vago pari, ſpecies Apoplexiæ naſcitur, ſæpe, expulſo cito veneno, mox evanida. In rupto abſceſſu pulmonis hæc apoplexia remiſit; brevique poſt etiam ceſſavit ipſa, & ſimul, quæ ipſam comitata, ſequutaque fuerat, Reſolutio.

Atque hæc de Paralyſi; ſunt autem quædam alia adhuc exponenda. Introtractio Abdominis, & Ani; Iſchuria, Dyſuria, & quæcumque prava alia ſymptomata in hoc morbo ſæpius adſunt, ex dictis explicata habentur.

Ema-

Emaciatio totius Corporis intelligitur a defectu olei in maſſa ſanguinis, oriundo ex vitiata admodum prima coctione, vitiatis proinde reliquis; præterquam quod acria, ſanguini ſenſim miſta, omne attenuant & deſtruunt oleum: quod vero aut Deltoeïdes, aut alius quisquam muſculus, præ cæteris contrahatur aut marceſcat, inde deducitur, quod fibrillæ illæ Nervi intercoſtalis, quæ ad talem muſculum, vel involventem eum membranam celluloſam, vel ſuperſtratam ipſi pinguedinem, diſtribuuntur, in thorace, aut abdomine, præprimis afficiantur.

Unum reſtat, quod nondum expoſitum. In Tract. meo de *Colica Pictonum pag. 39. 41.* eminentiæ cujusdam durioris, aliquoties immobilis, paſſim mobilis, memini; quæ ſemipolli-

pollicem, ultraque lata, pone Carpum, in medio Metacarpo, ſita eſſet, eo præciſe loco, ubi Radialium externorum tendines Capitibus oſſium Metacarpi inſeruntur, Extenſorque digitorum communis annulari ligamento emergit. Adparet degeneratio eſſe membranæ, extenſorem hunc involventis. Si immobilis eſt, motum turbat; raro, ſi mobilis. Quibusdam plane deeſt. Nonnullis cito diſparet, aliis per annos perſiſtit. Credibile admodum terreſtrem, tenaci quopiam junctam, & ſimul acrem, ſæpe eſſe materiem, huc metaſtatice depoſitam, &, ni abiverit, relapſus metum poſt ſeſe relinquentem. Memorabile exemplum communicavit mecum doctiſſimus ſane Vir, & de Re Literaria optime meritus, D^s *Maſſuet*, Med. Am-

Amſtelodamenſis, Autor, ut ipſe ad me ſcripſit, *anonymi Tractatus de Colica Pict.* in Periodico Libro dicto *Bibliotheque raiſonnée Tom. 8. art. 2. & Tom. 9. part. 1. 2.* Homo ab anni ſpatio dire hoc morbo per intervalla affectus, & rebelles utramque ad manum eminentias ejusmodi gerens, acuta febre ſubito corripitur, cum delirio, rigore brachiorum, ſubſultu tendinum. Arceſſitus Vir doctiſſimus deprehendit obſtupens, utraque in manu diſparuiſſe eminentiam, & ægrum poſtridie mortuum vidit. Nunquid igitur materies hæc, (ut ipſe a me quærit) quæ vel morbum olim generans, vel a morbo generata, huc metaſtatice depoſita eſſet, reaſſumi, reſorberique, denuo potuiſſet? Atque ita generare relapſum ejusdem morbi, aut acutas febres,

bres, & mortem ipſam? Sane materiem hanc acrimoniam deleteriam ſtagnando ſibi conſciſcere poſſe, non abludit ab obſervationibus alibi factis.

Sed dantur Colicæ pictonum nonnunquam, citra notabiles dolores; quas tamen Amauroſis, Aphonia, Paralyſis, inſequantur. Id bis obſervavi. Quod non mirabitur is, qui attendat modo non ad acrimoniam adplicatæ cauſæ, ſed ad naturam ejus. Venena adplicata Nervis, ut in hac urbe totius exempla triſtia teſtantur eorum, qui vaſis argenteis, amalgamate auri & mercurii deaurandis, victum quæritent, poſſunt eosdem Nervos peſſime afficere, omnesque fere Nervorum producere morbos, licet moderatiores iisdem dolores conciliaverint.

In

In tota haç pertractatione hunc Morbum in Classes dividere, ut quædam ejus species ad Plumbum proprie esset referenda, alia ad Vinum, alia ad Scorbutum, ad Podagram, alia &c. minime duxi necessarium. Dentur causæ quævis, quarum effectus sit aut rodere Nervos, aut vellicare, aut convellere, aut exsiccare, & adstringere; modo ea, quam exposui, causa proxima inde sequatur, erit perpetuo morbus idem, eodem semper nomine denominandus, simili fere modo, paucis exceptis, curandus.

Sed plures, curato morbo primario, a Paralysi curandi veniunt. Præter curam Lacteam, miræ efficaciæ Machinam electricam esse, multa in Nosocomia experimenta docuerunt; hoc-

hocque ipſo tempore egregium Machinæ effectum admiramur in ejusmodi caſu multis ab annis deſperatiſſimo. Adduci hunc hominem, a tanto tempore Lecto inhærentem, juſſi in Noſocomium, eumque ibidem a trimeſtri fere ſpatio alui, ut ipſi quotidie vis electrica adplicari poſſet: a perfecta curatione multum abeſt, ſed interim jam obſtupeſcimus hominem ſine baculo, a nemine ſuffultum, per totas ædes noſtras obambulantem: promovendi experimenti gratia eum diu in Noſocomio ſervabo.

CA.

CAPUT III.

De ſanguine humano, ejusque Calore.

Anno 1756. 1757. experimenta multa communicavi, quæ ad humanum ſanguinem, ejusque tum cruſtam, tum calorem, ſpectarent. Horum experimentorum plura, nonnulla in dubium vocabant, quibus, veluti inconcuſſis principiis, eousque fueramus innixi. Hoc anno eadem experimenta magnam partem iteravi, eo præprimis animo, ut ſi in prioribus capiendis errorem irrepſiſſe deprehenderem, id nunc traderem emendatius. Verum recentioribus vetera confirmata vidimus, ſimulque nova alia inſtituimus, quorum en epitomen!

1. Crusta inflammatoria densitate ac soliditate mirum quam variet pro excipientis differentia vasis ! Quo vas excipiens planius, majorisque diametri est, eo passim minor, ac sæpe nulla, Crusta est. Quo altius & angustius vas est, eo crusta densior, solidiorque est. Quamvis enim ex observatis prioribus constiterit, in eadem Venæ sectione sanguinem & variam, & maximam, & nullam, formare crustam; id tamen nec perpetuum est, nec præcise eodem ordine excipientium vasorum, maxime si idem experimentum sæpius capiatur, observaretur.

Fallimur ergo, fallimusque alios, dum lata pelvi exceptum sanguinem bonum esse, fere non inflammato-

rium,

rium, pronuntiamus; cum idem ille, angustiore exceptus, notabilem fors crustam exhibuisset: ut etiam, dum angusto admodum vitro cruorem excipientes, inflammationem densitate cunctas superantem judicamus.

2. Sanguis noster in morbis valde acutis, etiam morbi octavo nonnunquam die, in communis magnitudinis vase exceptus, habere potest, habuitque, formidandam Crustam: insequente nihilominus paucis post horis morte. Quam falso ergo creditur a quibusdam medicis, post quartum inflammatorii morbi diem, stadium inflammatorium jam præteriisse? Quam perperam quibusdam videtur omnimoda sanguinis dissolutio adesse, tum quod dies Octavus sit, tum quod mors subsequatur?

3. Nunquid tamen ejusmodi crusta densa perpetuo notet stadii inflammatorii perseverantiam? Utique in morbo maxime maligno, in quo post alia exanthemata, cum pessimis Variolis, nigræ maculæ, ac vibices, libera a Variolis loca deturpabant; sanguis ob Variolarum retrocessum, quinto ab expulsione earum die, morbi autem vigesimo secundo, de vena brachii missus, prodiit in vase communi phlogisticus totus. Sed quadrihorio post, ex eodem foramine impetuose exsiliens, simileque in vas influens, perfectissime sanus, quavis nota, adparuit. Intra septem ante mortem horas uterque hic sanguis missus est. Vid. *Rat. Med. p. 2. pag. 104. 107.* Hoc explicaturus, attendat primo ad sequentem historiam.

4.

4. In crure Sphacelo pereunte, in quo ſane nihil ſuppurabatur, imo potius putrida tabe omnia diffluebant, ſimul incredibilis copia puris pluribus ſeptimanis effluxit. Si ea Eruditis probentur, quæ de *Generatione puris Tom. 2. Cap. 2.* ſcripſi, erit puris, & materiæ cruſtæ, eadem origo, eademque ſubſtantia. Irritatos ab acribus Vaſorum Nervos ibidem videbamus hanc in humoribus conditionem ponere, ut hæc craſſa, alba, materies aut formetur in illis, aut diſperſa antea & inviſibilis, nunc in maſſam viſibilem cogatur. An non ergo in Crure ſphacelato, & in febrium malignarum gangrænoſa Cute, viva vaſa, nervique, ad mortui margines irritentur? & ſanguini eam diatheſin creent, ut cruſta, & pus, in eodem

formentur ? Modus quo albi, crassique Polypi, etiam in Chronicis morbis, prope mortem generentur, idem videtur arguere.

5. Sed si hæc ita se habent, tutone in putrida dissolutione sanguinis, ad Cutim observata, adstringentia damus ? Spiritus nempe acidos Vitrioli, Sulphuris, Nitri, Salis ? Imo ipsum adeo copiosum corticem Peruvianum? Si enim dissolutio sanguinis ad Cutem duntaxat adest, ejusque irritatio marginum nervis occasionem suppeditet, ut hanc albam in sanguine spissitudinem generent, videntur hæc adstringentia nocumento fore.

Ad Acidorum usum dico, ea non nisi dilutissima corpus intrare, adeo-

que

que diluendo maxime & refrigerando agere. Ita dum Medici nonnunquam Hæmoptöen feliciter curant acido ſpiritu in Miſtura opiata dato, crediderim æſtum refrigerando, motum moderando, acre diluendo, id eos facere. Quod vero ad Corticem attinet, hunc vi adſtringente hic agere minime arbitror. Cum magnis in arte viris lubens fateor me veram Rationem, qua Cortex agat, ignorare. Video quam potenter Gangrænam ſiſtat, vitamque parti reſtituat: dum dedero eum in Hemitritæa, obſervo mirabundus quod nimios moderetur motus, calores; quos tamen eosdem mire auget in flaccidis, inertibusque Corporibus: lætus contemplor quam blande, feliciterque, necdum adparentes Cutis efflorescentias, Variolas,

Miliaria, Petechias, foras trudat ſuſtineatque: quam pulcre maculas purpureas, lividas, nigras, auferat; mictum cruentum, cruentam alvum, in Deſperatis Malignis ſiſtat; quam fortunato, ſuo ſi tempore apto, ſua ſi copia detur, intermittentes febres, tum univerſales, tum topicas curet; quam tuto hæmorrhagias ſiſtat, roboret nervos, ſanguinem inſpiſſet aquoſum, mucoſum attenuet, amiſſumque reſtituat vaſis tonum: Sed hæc omnia ab unico principio explicare & deducere velle, inanis laboris eſſe videtur. Eoque magis ſi conſidero attentus, quantilla Corticis doſi mirandos effectus producam, dum ejus aut reſina, aut ſale, utor. Præterea ſi binis hominibus cætera ſanis, jam vero eodem intermittentis febris genere labo-

borantibus, & quorum alter ſtrictiſſimi ſit temperamenti, alter laxiſſimi, corticem dedero, nonne utrique redit ex æquo ſalus? Si tantummodo adſtringendo, laxosque nervos roborando, Cortex ageret, nonne vehementer noceret potius, quam prodeſſet, rigido corpori? An forte demendo Nervis irritabilitatem? Sed corpora vix irritabilia, in quibus anima plane adiaphora inhabitet, cortice peruviano ab intermittente febre curantur: imo inertia & vix irritabilia corpora corticis uſu irritabilitatis augmentum conſequuntur. Tota res ænigma eſt, ænigma manet. Quæſtio inanis; reſponſum impoſſibile. Quam limitatum in Naturæ operibus ingenium humanum! Sed quo abſtruſior Natura, eo ad adorandum & aman-

dum ſupremum omnium Conditorem, cor noſtrum vehementius rapit & impellit. Experiamur nunc itidem vires ingenii in obſervationibus de Calore humano.

6. Obſervavimus in plerisque, quibus aut conſueta medendi Methodus, aut Cortex, febrim ſuſtulerat, & ita quidem, ut ſæpe nulla superſint, ſive in pulſu, ſive in reſpiratione, ſive in urinâ, ſive in ipſo ægri ſenſu, vel minima indicia febris; obſervamus, inquam, horum in plerisque tres, quatuor, ſex, caloris majoris gradus in thermometro, quam eſt calor ſani hominis, idque haud raro per integrum octiduum. Merito id mirari oportet, cum plures dentur acutæ febres, in quibus idem ther-

mo-

mometrum, eodem corporis loco, eadem cum cura, eadem temporis diuturnitate adplicitum, ſæpe intenſiorem calorem non denotet; interea tamen, dum & ipſi illi ægri, moleſtos calores conquerantur, eosdemque adtactu nos deprehendamus. Quid quod in febre peracuta, vere ardente, in qua 5. Libræ ſanguinis, ſumme coriacei, eductæ; in qua homo miſer urentes plane calores aſſiduo conqueſtus eſt, & quidem tantos, ut DEUM profuſo corde laudaret de Refocillatione grata, quam Cuſtodes ipſi, ſpongiis aqua frigidiuscula madidis, faciem ejus ferventem ſæpius humectantes, conciliabant: quid, inquam, cauſæ, cur huic ægro per integrum octiduum calor una duntaxat die 100. graduum, reliquo vero toto tempore graduum

modo

modo 98. 99. ? Is ſane caloris gradus minor eo eſt, quem Thermometrum in iis oſtendit, qui a febribus penitus curati, ut mox vidimus; qui iidem tamen nec ſibi, nec nobis, calorem naturali majorem habere videbantur. In malignis morbis calor vix ſolet 3. 4. gradibus naturalem excedere. Et quod vehementius mireris, juvenis 13. annorum, ſpina ventoſa, & obſtructione non referanda totius abdominis laborans, totus pallidus, & cachecticus, & debilis; cujus ſanguis nullum fere in labiis, in oculorum caruncusis, in palpebris internis, colorem exhibet; cujus parvus eſt ac debilis pulſus; cur ille habuit per ſex integros menſes, ſingulo die, calorem circiter 100. graduum ? Calorem, ajo, majorem calore illius, qui

æſtu

æstu flagrabat, durum plenumque qui pulsum habebat, qui inflammatissimi cruoris quinque Libras de vena effundebat ? Quæ demum apta ad hoc problema responsio ? Sed mirabiliora videamus !

7. Fœmina ad finem anni 1755. ipso in partu fit apoplectica, & ad se quarto die redeuns, paralytica. Mox frigus intolerabile dextræ manus conqueritur ; ita quidem ut igni admota, vestesque exurens, nullum percipiat frigoris decrementum. Estque in eadem manu, sed prope cubitum magis, dolor vagus. Paralysis emendatur cæteris in locis ; ut demum Nosocomium accedere, opem rogatura, possit. Manum ego, quique circumstant omnes, penitus frigidam ,

&

& extenuatam, percipimus; ſed ſimul deprehendimus robuſtum arteriæ in Carpo pulſum, illi, qui in altero brachio, æqualem; quin & arteriarum, juxta digitos emaciatos ſitarum, pulſationem manifeſtam. Unde frigus tantum, præſente fonte caloris, arterioſo ſanguine? Magna iteratæ Graviditatis ſuſpicio, ut eam ad electrinam machinam adhiberem, prohibuit; & ut reliqua modo, quæ artis eſſent, graviditasque permitteret, inſtituerem, permiſit. Anno 1757. menſe Febr. primum rediit, perſeverante eodem malo. Adplicui illam ad machinam electrinam; ſed negligenter accedens illa, parum emendabatur. Quin & ſiniſtra manus, licet non paralytica, æque, quam dextra, friguit, æſtate media. Per novem menſes denuo defuit. Rediit

diit 8. Apr. anni præſentis, dixitque ab adhibita vi electrea ſibi melius autumno & hyeme fuiſſe, ſeque ideo non rediiſſe: jam vero ab aliquot retro ſeptimanis malum in pejus, quam unquam, ruere. Revera a conſpecta manu horruimus omnes. Digiti manus paralyticæ rigebant, hinc inde tumebant; pulpoſa apicum ſubſtantia evanuerat; & jam inſtar variegati marmoris digiti toti rubent, pallent, purpuraſcunt, liveſcunt. Dolent quoque maxime dum attinguntur; acutius autem nullibi, quam in digito medio ad unguis radicem. Solus ab his malis liber pollex, paralyticus tamen ille, inque volam contractus; evanida penitus omni carne muſculorum pollicis, Abductoris brevis, Opponentis, Flexoris brevis, & Adductoris.

ctoris. Fœminæ ad fornacem locatæ manui thermometron alligavi, laciniis laneis circumvolvi, & horæ quadrante reliqui; calore cubiculi 70. gradum in thermometro, parieti adpenso, notante. Thermometrum ad manum ultra 73. gradum non adscendit. Applicitum id horæ quadrante sub axillis, 96. gradum signavit. Ergo differentia caloris fuit 23. graduum. Interea temporis æque fortis in hoc carpo, quam in alio, pulsus deprehensus, deprehensæque pulsantes digitorum arteriæ. Cum hæc mulier adeo sui negligens esset, volui, ut in Nosocomio maneret; manenti hic frigus brevi in teporem mutavi halitu aromaticarum herbarum, earumque potu. At exinde plane horrori fuit adspicere manum, colore ex purpureo livi-

lividam: ita ut ſub unguibus pellucentibus totum gangrænoſum eſſe adpareret. Hinc partis totius ſphacelum metuens, eam integram ſaturatiſſimo Corticis peruviani fomento involvi, & corticem ore liberaliter ſumendum dedi. Octidui ſpatio tepor ſenſim redire, dolorem abeſſe, nonnullos obſervari motus, color ſanum æmulari. Vis electrea deinde effecit, ut digitis jam perfectius utatur, & domeſtica ſua, hac quoque manu, perficere poſſit.

Verum ergo frigus partis, tum ſenſu interno externoque, tum thermometro, demonſtratum eſt, cum optima conditione ſanguinis arterioſi, manum, digitoſque, debito cum motu, & attritu, perreptantis. Sed en aliud!

Viro quinquagenario, saniſſimo, quadrato toti, a vehementi curſu exæſtuanti, potus gelidus aſthma rebelle creat, pravis dein ulceribus crura fœdantur, lumbi vehementer, perpetuoque, dolent. Omnibus his perennantibus malis, nihilominus vegetus, toroſusque, integro manet ſexennio. Eo elapſo rigiditatem, inſenſilitatem, & frigus, totius ſiniſtræ manus, ſex menſium ſpatio conqueritur; cui demum dolor acceſſit, & febris acuta. Homini huic olim aliquoties propter Aſthma medicinam feceram, pulſusque æque manifeſtos utroque in carpo deprehenderam: nunc vero nec in carpo, nec in manu, nec in brachio, humeroque, neque etiam ſub axilla, ego, aliique, pulſum detegere potuimus. Ergo non fuit in hoc carpo extra-

traordinaria pulſus abſentia: præterquam quod, ſi hæc etiam adfuiſſet, non ideo poſuiſſet in brachio, humero, & ad axillam, pulſus abſentiam. Hocque ita continuavit per quinque reliquos, quibus vitam protraxit, menſes: niſi quod utrum ſub axilla, & prope olecranon, pulſus obſcuri indicium perciperetur, ſemel iterumque ſubdubitatum fuerit. Frigus tandem ſuperatur, eique calor ſucceſſit; motus, ſenſusque vigent: & ipſo hoc tempore, manente cum deficiente pulſu interni externique caloris ſenſu, Gangræna manum occupat; ſuccedensque digitorum ſphacelus ipſas extremas eorundem phalangas ſeparat, & a ſeſe removet. Ingenti demum puris copia ſphacelatis de cruribus indeſinenter profluente, levi apoplexia

tangitur, eaque parum remittente, totius corporis Paralyſi affligitur, moritur.

In priore hiſtoria frigus perpetuum adeſt, cum valido arteriarum tota affecta in parte pulſu; in altera tam tempore frigoris manus, quam ejusdem caloris, nulla perceptio pulſus adeſt, fitque lenta gangræna, ac ſphacelus tandem. In priore cum pleno curſu ſanguinis arterioſi tanto tempore pars invincibiliter friget interne, externeque, ac tandem ſphacelum minatur; in altera hiſtoria ſine ſanguinis arterioſi perceptibili transfluxu, pars poſt ſuperatum frigus moleſte caet, & ſphacelo perit.

Cap. de *Machina electrea* habebitur hiſtoria fœminæ cum bono pulſu *ſemper*

de

de frigore totius brachii ac manus conquerentis; licet & adstantes partem naturaliter calentem asseverent, & ipsa altera manu affectam tangens, naturalem ipsi calorem adesse fateatur.

Ecquis nostrum communibus Physices ac Physiologiæ principiis id explicandum suscipiat? Ineluctabiles sane ubique difficultates est inventurus. Ante cognitum *Harvæi* Circulum, Schola Medica *innatum calorem*, a magno *Hippocrate* Aph. 1 - 14. 15. edocta, docebat. *Hippocrates* ea dicendi formula τῷ ἐμφυτῳ θέρμῳ, nihil aliud indicare voluisse videtur, nisi id, quod in corpore humano, varium in vario, cum primis vitæ rudimentis inceptum, in morte demum absens, nonnullis quidem in morbis auctum, in aliis vero

imminutum, deprehenderat. Hucusque ut verus, castusque Philosophus egit, ignotæ rei enarrans tantummodo, explicansque, effectus. Utinam hujus Philosophiæ semper memor extitisset! videatur *Libro de Carnibus*, & *de Morbo Sacro*, ut & passim alibi. Sanguinem deprehenderat, dum de Vulnere exilit, calidum admodum esse; hominemque, dum multus effluit, frigescere, & pallescere. Conclusit hinc calorem a sanguine nasci: & quæ partes cæteris plura rubra vasa haberent, eas præ reliquis esse calidiores; quo pauciora, eo frigidiores. Hanc ob causam Cerebrum esse omnium frigidissimam partem. Hinc pituitam ad illud colligi, coacervari, & naribus ab eo dimitti: copiosius vero asservatam hanc frigidam pituitam, atque a Ce-

Cerebro ad pulmones dimiſſam, ſanguinem pulmone contentum refrigerare, & coagulare : itidem & ad alias corporis partes a cerebro miſſam iterum alios, eosque multiplicis generis, producere morbos. Apoplexiam, Epilepſiam, Aſthmata, cunctosque pituitoſos morbos, hinc explicuit. Scilicet aberrant etiam magna ingenia, dum quos ſibi ipſi limites ſapienter præfixerant, hos tranſiliunt incogitanter.

Si *Ariſtotelem* conſulamus in *Libris de Generatione*, de *Reſpiratione*, & *Meteorologorum quarto*, videmus ſubtile hoc ingenium totum in eo occupari, ut doceat, quandoquidem quatuor elementis, aere, aqua, igne, terra, nihil non conſtet, id calidius eſſe, quod in

hac commiſtione ignem haberet reliqua principia ſuperantem. Ergo neque hinc quidquam illuminamur in hisce tenebris.

Ex *Ariſtotele* & *Galeno* miras veterum Philoſophorum circa calorem humani corporis ideas obſtupeſcimus, ſed quod nos quidquam doceat, invenimus prorſum nihil. *Galeni* tempore, Medicorum, & Philoſophorum diſcrepantia, verſabatur circa hæc duo: πότερα δὲ ἐκ κινήσεως τȣ̃το τῆς κατὰ τὴν καρδίαν, καὶ τὰς ἀρτηρίας, ἔχειν τὴν γένεσιν, ἢ καθάπερ αὐτὸ τὸ κινεῖσθαι τῇ καρδίᾳ σύμφυτον ὑπάρχει, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἡ θερμασία. „ Utrum calor ex cordis & arte„ riarum motu ortum habeat, an ve„ ro, quemadmodum ipſe motus cor„ di innatus eſt, eodem quoque modo

„ Ca-

„ Calor ſit innatùs ? „ *Galen. adverſ. Lycum Cap.* 2. Ipſe quoque *Galenus in Commentariis* ad laudatos mox *Hipp.* Aphoriſmos, & maxime in *Libro adverſus Lycum*, ad quem eos, qui de calore edocendi ſint, remittit, ſolidi nihil attulit, ſed peripateticis principiis, aſſimiliter quam *Ariſtoteles*, ad hanc quæſtionem reſpondit.

Peripateticorum dogmati *Carteſianum*, & huic *Newtonianum* ſucceſſit : Sed in quocumque ſyſtemate Philoſophico plurima vix admittunt explicationem datam, ipſa explicatio ſcatet undique difficultatibus, hiatusque, nullo ratiocinio explendos, poſt ſe relinquit.

Anno proxime præcedenti experimenta adtuli, quæ calorem hominis ſani in letali frigore morientis hominis præſentem demonſtrarent, & in frigore febrili calorem naturali majorem aliquoties oſtenderent. Jungantur his, quæ hoc capite dixi, & forte fateri cogemur independenter a ſanguine calorem haberi; calorem parti ineſſe, dum ſanguis aut deeſt, aut quieſcit fere; calorem deeſſe, dum interim abundantia adeſt requiſiti cruoris. An ergo multum ſapimus præ illis, qui ſimpliciter dixerint eſſe Calidum innatum? *Intellexi quod omnium operum DEI nullam poſſit homo invenire rationem, eorum, quæ fiunt ſub ſole: & quanto plus laboraverit ad quærendum, tanto minus inveniat. Etiam ſi dixit Sapiens ſe noſſe, non poterit reperire.* Eccl. cap. 8.

CA-

CAPUT IV.

Experimenta in Calculosis, & de Calculo varia.

R*at. Med. part. 2. cap. 12. pag. 206.* Historiam hominis cum publico communicavi, quem miserrimum a septennio Calculi martyrem, 17. Libræ sap. ven., 1500. Libræ aquæ Calcis, totidemque Lactis, a calculi doloribus ac molestiis ita vindicaverant, ut, eodem quamvis integro in Vesica manente, nesciat prorsus se Calculo laborare, urinamque sanissimi instar hominis, ponat. Monui ibidem hominem hunc ultra nolle remediis uti, comedere autem & bibere, quæ arriserint, perfectissima tamen valitudine gaudere. Idem nunc repeto. Dum enim hæc scribo, vocari eum in Nosocomium curavi. Illibatam ille sanita-

nitatem perſeverantem, coram nobis omnibus, magna cum gratiarum actione, teſtabatur, licet calculo nullo modo liber; omnes enim Cathetere explorantes, eundem præſentem reperimus. Quod in eo experimentum factum eſt, idem frequentius repetendi occaſio adfuiſſet; ſed cum via commodior, brevior, & infantili ætati aptior, pateret, hanc inivimus.

Remedium hoc, quod jam anno 1757. innui, deſcripſique, *uva urſina* eſt. Enarrata ibidem experimenta tot novis obſervatis hoc præſente anno confirmata vidimus, ut omnia enarrando longus ac tædioſus forem. Præcipua ex iis ſelegiſſe ſufficiat.

I.

I. Hujus anni 19. Aprilis, XI. annorum puer deferebatur in Nosocomium. Parentes testabantur, a quadriennio ab illinc elapso, filium diu noctuque in Urina reddenda immanibus torqueri doloribus; guttatim illam prodire; collectam vero tum mucosam esse, tum pallidam, tum fœtidissimam. Quin & puerum binos Calculos pisi minoris magnitudine, quondam excrevisse. Cathetere explorantes, calculum omnes manifesto percepimus, audivimus. Puerum in Nosocomio detinere volui, licet, quovis momento acriter ejulans, ac pavimentum, furibundi instar, pedibus assiduo quatiens, molestus sane socius cæteris ægrotantibus esset. Bis de die media dragma pulveris uvæ ursinæ dabatur, & paregoricum vespertinum. Juvamen intra

qua-

quatriduum adeo magnum fuit, ut dolores vix ultra adeſſent, ut lotium diutius retineret, ut demum quibuscumque careret calculi ſymptomatibus. Factum hinc, ut elapſo menſis ſpatio Noſocomii clauſtri pertæſus, paternas repetiverit ædes. Ac primo quidem tempore bene habuit; ſed junio menſe, ſive regimine pravo, ſive medicinæ neglectu, ſive quod evaneſceret paululum præ conſuetudine ejusdem efficacia; dolores, cæteraque ſymptomata, recruduerunt. Horum certior factus, Noſocomio inferendum juſſi. Suadent interea alii Lithotomum conſulerent. Quo ad operationem neceſſaria præparante, rem interea eo direxi, ut Operatio differretur, donec prius doſis remedii auctioris effectus exploraſſem. Ter die dedi mediam pulveris

dra-

dragmam, & quotiescumque five die, five nocte, ferociores ingruerent dolores, liberale paregoricum. Decoctum hordei mellitum potui fuit. Profecto vix triduum elabitur, quin iterum omnes dolores exfulent, urinamque commode, ut homo faniffimus, retineat, emingat. Nihilominus iterum Calculi in Vefica præfentiam Catheter declaravit. Quindecim diebus elapfis repetiit domum, ubi faniffime vixit ad finem Augufti. Tunc negligens remedii, fuaque fponte vivens, in antiquas delabitur miferias. Sufcepimus eum tertio, & cum priore methodo minus quam olim levaretur, curavi per aliquot dies oleum lini in Veficam injici, mane, & fero. Unde demum egregie fe habet, injectione minime egens, & pulveres folummodo

fu-

ſumens. Animus nunc eſt, eundem diuturniore tempore experimenti gratia in Noſocomio ſervare. Urina ejus, quæ fœtida, pallida, ac tenaci muco referta, ipſi ſolebat prodire, ante Uvæ urſinæ uſum, omni deinceps muco caruit. Retinet tamen aliquod vitium: ſedimentum ſcilicet furfuraceum perpetuo gerit, & alcalina plerumque ita eſt, ut momento mictus ipſo cum acidis effervefcat, & Syr. Violacei colorem in viridiſſimum vertat. Aliud vitium quoque adhuc puer habet, nocte ſe commingendi; ſed mater teſtatur hanc turpidinem non a Calculo, ſed Calculo anteriorem eſſe: Idque experimento certo jam novimus ita ſe habere, cum promiſſis illectus, per quatuor noctes ſubſequentes ſe non comminxerit; & ne forte, ut promiſſo-

miſſorum potiretur, nocte ideo de induſtria vigilaret, cuſtodes ter, quater, acceſſere, viſuri num dormiret? at ſemper profundo ſomno demerſum repererunt. Haud igitur morbi èſt, ſed malitiæ, vitium.

II. Alius puer XIII. annorum, a biennio dolorifiçe, ac pallide, minxit, ſubinde etiam ſtranguriofe. Catheter, & digitus, calculum manifeſto indicarunt. Tribus ſeptimanis domi ſuæ uva urſina, & paregorico, uſus, primo urinam diutius retinere cepit, demum integra nocte. Attamen cum his bonis ſignis crudelis dolor diurnos extorſit, nocturnosque, ejulatus. Pravam diætam in cauſa eſſe ratus, in Noſocomio detinui, & injectione Olei Lini bis die in veſicam facta, datisque pul-

veribus quotidie tribus, & opiato ad quosvis ferociores dolores; intra octiduum & dolore & ſtranguria liber fuit, minxitque ad unc. X. XII. unica vice, ter quater Nucthemeri ſpatio, inſtar ſani hominis. Urinæ ejus vix alcalinæ, ſed aut tenacem ductilem mucum gerunt, aut pus, aut furfures; pallent, ſed minus illis prioris. Cum emendatione ſymptomatum etiam prava ſe de nocte commingendi conſuetudo plane ceſſavit, nec unquam rediit. Et hunc diuturno tempore ſervare in Noſocomio conabor.

III. Puer ſeptimum vitæ annum necdum explens, biennio abhinc Variolas, ac dein morbillos paſſus, mejendi difficultatem ac dolorem conqueri cœpit. Gluten tenaciſſimum magis

gis magisque urina gessit; imo copiosus semel cum urina sanguis. Dolores ita paulatim increvere, ut puero vita jam plane intolerabilis sit. Calculus cathetere demonstratur. Comestis prunis non sat maturis, n° 15. aquam copiosam superbibens, febri primo quotidiana valida, dein continua remittente, per 13. dies laboravit; quin & undecimo febris die ani prolapsus jungitur. Estque ipsi excoriatione exulceratum præputium. Etiam hunc tertium in Nosocomio detinui. Cum hic duo valde urgerent, urinandi dolor intolerabilis, & febris continua remittens; huic prospexi decocto hordei mellito; illi, ter die data dragma media uvæ ursi, cum paregorico; ut & injecto bis die oleo Lini. Et quidem eo animo ut si febris pergeret

eſſe continua remittens, eam alia medela adoriturus eſſem. Verum febris ſenſim mitior facta, dein quotidiana, tandem intra 14. dies ceſſavit. Cum febris curatione etiam calculi ſymptomata ita mitigata ſunt, ut ultra non doleat, ut paſſim urinam diutius retineat, nocte autem tantum parum ſeſe commingat. Urina quoque minus in alcali vergens, quam primi ordine pueri, nec adeo pallida, mucum rarius, ſquamas frequentius, continet.

IV. *Chriſtian*, Hydrocele, ut videbatur, laborans, multo tempore Diureticis, ſubinde etiam Purgantibus Hydragogis, eo cum effectu uſus eſt, ut & adtactu mollior, & mole minor, Hydrocele adpareret: itinere

autem

autem interea peracto, manifestarunt sese quidam in systemate urinario defectus, ita quidem ut medio Augusto homo cum difficultate urinam pallidam, moxque a mictu fœtidissimam, redderet, alcalinam adeo, ut admistum Violarum syrupum mox viridissimum faceret. Iterata Catheteris immissione, calculus manifesto deprehensus est. Uva ursina illico ipsi data fuit; eaque brevi spatio temporis effectum, ut Lotium debito tempore servaretur in vesica, sine dolore prodiret, ac demum tam colore, quam odore, maxime esset naturale. Ut verbo dicam, bimestris remedii usus omnia calculi symptomata & signa illi prorsum delevit; licet, Cathetere postmodum exploratus, calculo minime liber inventus sit. Nec opio hic, nec

injecto in vesicam oleo, indiguit. Solusque ille, ac primus, inter omnes est, quos vidi, qui, permanente Calculo, urinam sanam sæpe emitteret.

Porro qua ratione Planta hæc id homini concedat privilegium, ut calculo obsessus, ejusdem molestiis eximatur; æque parum docebo, atque plerorumque alimentorum, medicamentorumque, vires. Supponeret ejusmodi explicatio cognitionem multiplicis variorum nostri Corporis organorum facultatis; supponeret veræ simplicium naturæ notitiam: cujus tamen utriusque rudis est nobis in nonnullis perceptio, crassa in plerisque ignorantia. Quare in hisce omnis noster, toties retusus, ingenii impetus eo solo gaudere debet, quod rerum effecta

effecta contempletur, eadem diligenter adnotet, ordineque recenſeat, inque oportunos convertat Medicinæ uſus. Si hac lege progredior, admiranda Naturæ minus attonitus ſpeculor. Video quippe ab ipſa ſolerti Natura idem præſtari, efficique, quod Aqua calcis, quod Uva præſtet urſina. Etenim nonne ipſa Natura, citra artis præſidia, indolentiam conciliat Calculoſis ? Innumera adſunt, quæ id teſtentur, exempla.

Homo illibatæ, quoad vixerit, ſanitatis, in ſyſtemate uropoietico ſemper fuit, binis duntaxat ante mortem diebus exceptis. Hic a morte exenteratus, ſiniſtrum Renem putrida ſanie conſumtum exhibet, calculo vero Ureterem dextrum infarctum. *Holler. cap. de Hydrope in Scholio.*

Bini homines, nullas unquam Renum moleſtias conqueſti, ingentem in Renibus Calculum a morte exhibuerunt. *Bagliv. pr. med. Lib. 1. cap. 9.*

Hominem Calculum IV. unciarum pondere in uretere geſſiſſe, imo alium Calculum VII. unc. in veſica, ita ut Neutro inde moleſte in vita fuerit, vidit, conſcripſit, *Hermannus Ooſterdyck Schacht Orat. Leydæ hab. 8. Febr. 1735.*

Ex uno Rene in cadavere *Heurnius* 70. parvos calculos eduxit, 80. ex altero. Nunquam vero hominem Nephritici vexaverant dolores. *Edit. Leyd. Op. Fernel. p. 2. Lib. 6.*

Nobiliſſimus vir, Teſte *Friderico Loſſio Lib. 3. obſ. n° 53.* „ in veſica „ ſine

„ ſine ullo ejus, cum in vivis eſſet,
„ indicio, Calculum aluit, qui quidem
„ duriſſimus fuit, & quatuordecim
„ unciarum pondere inſignis, in me-
„ dio tamen ſecundum longitudinem
„ pervius, ut hac via, tanquam Ca-
„ nali quodam, urina ſine omni im-
„ pedimento profluxerit.

Intimus S. C. Majeſtatis Conſiliarius, teſte oculato *Antonio de Pozzis* apud *Bonetum Med. Sep. Tom. I. Lib. 3. Sect. 25. cap. 6.* in utroque Rene duos magnos Calculos, ſex uncias pendentes, habuit „ nullo ſigno præceden-
„ te, ſive arenulas, ſive pedum tor-
„ porem, ſive lumborum gravitatem,
„ ſive urinæ indigentiam, conſideres.
„ Nam copioſiores juſto fundebat uri-
„ nas, ſed aquæ ſimillimas, ſitimque

„ adeo intolerabilem patiebatur, ut
„ nullo potu ea ſedari potuerit.

Hæc omnia contemplatus, arbitror eandem conditionem phyſicam ab explicitis Medicamentis Calculoſo conciliari, quam eidem haud raro conciliat provida per ſeſe Natura; modum vero, quo id fiat, ignorare me faſſus ſum.

An tamen is adeo ignotus modus? Videretur innotuiſſe celeberrimo *Joanni Cratoni Conſil. 315.* „ Nec ipſi Calculi, inquit ille, in Veſica perpe-
„ tuo ſunt infeſti: imo cum pituito-
„ ſo humore veſtiuntur, ſæpe ante
„ Vitæ exitum vix deprehenduntur. „
Videretur innotuiſſe clariſſimo *Whytt*, ut ex eo ſuperiore anno viſum; dum idem, quod mox *Crato*, ſtatuit. Ve-

Verum liceat tantorum cum venia Virorum hæc duo reponere: 1mo Asperitatem mucus involveret, pondus molestum non auferret: tamen ponderosos calculos vidimus insciis hominibus dudum gestari. 2do Quotiescumque nostros homines examinaverimus, diu etiam ab inducta indolentia, Calculus & præsens, & asper, Cathetere percipitur.

Liceat & aliud addere. Ut *cap. III.* ex iis, quæ de corticis peruviani natura, deque ejus in corpore humano effectibus, novimus, fateri debui me ejus agendi modum plane ignorare, idem & hic fateri cogor. *Uva ursi* adstringens, & amara planta est, fere ut Cortex. Unde a *Galeno Libr. VII. de comp. med. sec. Locos, Cap. IV.* de-

cocta

cocta ad Hæmoptoen laudatur. Vocabat Medicamentum *Ponticum*, quod ex *Ponto* haberetur. Jubet *Galenus* Libram ejus coqui cum ſesquilibra aquæ ad tertias, ut fere eſſe debuerit ſuccus expreſſus. Plantam *Galenus* ita deſcribit, ut eadem cum noſtra eſſe videatur. Quid porro adſtringens planta, a priore conſiderata, efficiet in morbi palliatione, ad quam nos, experientia ducti, nihil efficacius oleoſis & involventibus novimus, nihil adſtringentibus pernicioſius? Et quid demum ad ejusdem morbi palliationem acris aqua Calcis? Si quis putet ſaponem venetum, adeo copioſe hic ſumtum, involvendi vi egiſſe, duo reſpondeo. 1mo Sapo venetus ſaltem non adhibetur in cura, quæ per uvam urſinam fit. 2do Aqua calcis ſola, ſine

ſa-

ſapone, ſed copioſa, & diuturno tempore cum Lacte ſumta, Illuſtr. Præſes noſter Centurioni immunitatem a calculi Veſicæ incommodis conciliavit. Hinc, quod bis jam dixi, repeto, me hujus Indolentiæ cauſam, omnisque gravantis ponderis abſentiam, non intelligere. Sed hoc quid ad curam? Egregios ſufficiat annotaſſe effectus. Sunt porro effectus hi tam late patentes, ut uſum habeant in Medicina ampliſſimum.

1mo Homo Lithotomia juvandus eſſet, ni aut cacochymia, aut tenerior, provectiorve ætas, aut invincibilis ægri repugnantia, impedimento forent. Nulla cacochymia, ætasve, contraindicavit hucuſque deſcriptam methodum. Ergo erit his omnibus proficua.

ficua. Adde his caſibus eorum infortunium, qui nec Lithotomo gaudeant in tota regione, nec ut ad eum ferantur, eumve ad ſeſe advocent, ſumtibus ferendis ſint. Datis his remediis juvabuntur.

2do. Calculi omnia ſymptomata adſunt in nonnullis; pleraque, aut multa, in aliis; ipſumque duritie, aſperitate, Catheter detegit, ipſe manifeſtat auditus; arte autem nulla extrahendus eſt. Nota eſt Hiſtoria ex *Diariis Eruditorum* annorum 1735. 1736. ſtrenui belli Ducis *Dionis*, cujus denati e Veſica ingens Calculus extrahebatur, verum in antro, quod ſibi ex dilatata Veſica formaverat, toto corpore deliteſcens In *Ptochotrophio Hagano* Adoleſcens Calculi ſymptomata

pati-

patitur, calculumque habere in Vesica deprehenditur. Præsens fui dum sectionem moliebatur Lithotomus aptus. Calculum omnes percepimus, audivimus; apprehendere & educere, quidquid tentaret Artifex, non potuit; inani tamen conatu, cum vulnus curatum esset, dolores misero multum mitigavit. Attamen post aliquot menses dolor rediit, dolori mors successit. Sectioni anatomicæ cadaveris interfui, quam prudentissime dirigebat Vir tum a suprema chirurgica sapientia, tum a morum integritate, commendatissimus, *Erasmus Dringberg.* Calculus tota fere mole sua in Uretere hærebat, parva portione modo intra Vesicam prominens, adeoque extractioni ineptus. Quantumne solamen similibus hæc methodus præstabit?

3^{tio}. Calculi ſymptomata diriſſima nonnunquam adſunt ; ipſe calculus duritie ſua & aſperitate videtur a Cathetere percipi , ſonitusque audiri ; & Calculus tamen non adeſt. *Baglivus prax. Lib. I. Cap. 13. §. 8.* n° *2.* „ Calculum Veſicæ ad amuſſim mentitur „ Scirrhus Veſicæ , ut bis in Cadaveribus vidimus. „ Doctiſſimus *Rutty*, Anglus Medicus, in nuperrimo Tractatu de *Viis urinæ Sect. 3. part. 2.* „ Præcipue , inquit , cognitio noſtra „ nititur introductioni Catheteris in „ Veſicam, aut Digiti in Anum. Vi„ di tamen Catheterem fefelliſſe occa„ ſione Scirrhi , ita omnia Calculi , „ in Veſica præſentis , ſigna æmulan„ tis , ut Lithotomus plane fallere„ tur. Eſt & ſimilis obſervatio apud „ Baglivum. Hæmorrhoides fallere

„ quo-

„ quoque poſſunt, licet minoribus
„ doloribus ſtipentur. Medicus *Bam-*
„ *ber* caſum maxime notabilem nobis
„ dedit, in quo magna quantitas ſub-
„ ſtantiæ tophaceæ, quæ mihi vide-
„ bantur Globuli eſſe induratorum
„ excrementorum, in principio Coli,
„ prope Ilei inſertionem, erat loca-
„ ta; quæ premens Rectum, ita ſym-
„ ptomata Calculi Veſicæ æmulaba-
„ tur, ut ſola mors rei veritatem de-
„ monſtrare potuerit. Hoc in caſu
„ fere impoſſibile erat, ut non erra-
„ ret vel dexterrimus Chirurgus:
„ nam induratiſſimæ illæ partes Ca-
„ theteri reſiſtebant, & eundem ſen-
„ ſum manui Chirurgi dabant, quam
„ Veſicæ Calculus. Eratque ſane fau-
„ ſtum huic Chirurgo, ut æger more-
„ retur, priusquam operatio inſtitue-

M retur·

„ retur. „ Ex exemplis *Baglivi*, & *Rutti*, concludi oportere videtur, vel Scirrhos ipſos Veſicæ, vel tumores extrinſecus veſicæ incumbentes, in eademque prominentes, a ſtagnante in veſica urina arenulis veluti incruſtari, hinc, quadam aſperitate cathetere percepta, fallere explorantes.

Illuſtr. Acad. N.C. Præſes *Schröckius* idem jam expertus videbatur, dum in *additam. ad Cap. 25. ſect. 26. Libr. 3. Boneti de Med. ſept.* ſapientiſſime ſcribebat : „ Calculi Signa nonnunquam
„ etiam exercitatiſſimos fallere ſolent,
„ ita ut abſens adeſſe, & præſens ab-
„ eſſe videatur; idque non Medicis
„ tantum, ex concomitantibus ſym-
„ ptomatibus judicium ferentibus,
„ accidere ſolet, ſed & Lithotomis,
in-

„ insida Catheteris exploratione con-
„ tentis, sæpe imponit.

Forte hic oggeret quisquam, si Calculi multa signa adsunt, ipseque tamen non adest, cui usui hic poterit, quod hic tantopere laudamus, remedium esse? Si Calculus non adest, remedium in illum non potest agere, adeoque morbo nihil opis conferre. Profecto ad hanc objectionem nihil a priore respondere queo; a posteriore vero edoctus, audax assero Morbos Renum & Vesicæ notabiles, diuturnos, ad nullam certam classem referendos, in quibus plurima Calculi symptomata adessent, Calculus tamen nunquam detegi posset, Uva ursina emendatos esse, imo sæpe integre curatos; quorum anno 1757. nonnulla

exempla dedi, & præ cæteris illius juvenis, cujus casum pag. 199. *pars altera Rat. Med.* habet, & cujus curationis perseverantiam adhuc hisce diebus lætus intellexi; hoc anno iterum alia exempla collegi, quorum mox ex præcipuis unum dabo; est enim prius adhuc aliquantum de Calculo differendum.

4to. Calculus aliquando non cognoscitur adesse, licet adsit, dum loco alieno, alius morbi sub larva, ludit. Loca hæc sunt, Inguina, Scrotum, Vagina, Perinæum, Urethra, Prostatæ. Horum in multis calculus adest, ipsa sua degenerascente Vesica contentus; in nonnullis extra Vesicam. Singulorum exempla thesin demonstrabunt.

A. In hiſtoria Herniarum, Hernia inguinalis, præter eam, quæ ſolet ab inteſtino, vel omento, vel utroque, cum producto Peritonæo fieri, etiam nata reperitur, ab ipſo Utero gravido per annulum dictum Abdominis prolapſo, & a Veſica urinaria. De utero hic ſermo non eſt; de Veſica unice agitur. Veſica urinaria, vel cum Urina ſola, vel cum urina & Calculo, fecit ſæpe Herniam inguinalem incompletam, manens in inguine; fecit inguinalem completam, in Scrotum uſque prolapſa. Exempla ſat obvia habentur. Viderat ea *Boerhaave*, & cum Diſcipulis ſæpius communicavit. Sed ipſi Autores medici talia referunt. *Thomas Bartholinus* gloriam detectæ miræ hujus herniæ tribuit Præceptori ſuo *Joanni Dominico Sala*; qui amici ſui, Veneti, cadaver

lustrans, in uno scroti latere invenit herniam veram intestinalem inguinalem, completam, in altera scroti parte herniam completam Vesicæ urinariæ cum Calculo.

Felix Platerus Obs. pag. 849. Casum vidit, sed nec intellexit, nec explicuit. Egregius *Frid. Deckers*, *Excert. pract. pag. 153.* refert, & ænea tabula pinxit, cavum scroti ingens lapidea crusta intus tectum, apertum dein, & a crusta illa penitus liberatum fuisse: deinde suppuratione nata, totum in posterum tumorem fuisse sublatum. Fuit vero similiter ipse hicce casus. *Stalpart Vander Wiel, Cent. 1. n° 50.* calculum cum urina inguine exiisse vidit, vidit & frater ejus in *Hagano* Ptochotrophio. *Hildanus Cent. 6. obs. 57.* calculos uri-

urinamque & ex inguine, & ex ſcroto, exiiſſe deprehendit. Solertiſſimus *Ruischius Obſ. anat. n° 98.* in Mercatore Herniam recentem inguinalem incompletam detexit, ab Inteſtino Ileo ſuffocato, & Herniam completam a Veſica urinaria in ſcrotum delapſa. Egregius Chirurgus Gallus M. *Mery, Mem. Acad. Reg. ſc. par. anni 1713.* ejusmodi Herniam in Viro Reverendiſſimo deprehendit, ita quidem, ut Veſica eſſet circumquaque ſcroto accreta : idemque poſthac & in alio homine vidit. In *Tom. 2. Acad. Reg. Chirurg. pariſ.* hæc Herniæ ſpecies quatuordecim exemplis confirmatur : quorum pleraque recentia ſunt.

Vidi incompletam hanc Herniam inguinalem Veſicæ, *Schevelingæ,* pago

maritimo *Hollandiæ*, in piſcatore 25. annorum. Dyſuria jam puer laboraverat, ſed ab anni nunc ſpatio tumor ipſi in inguine dextro natus, per ſex menſes evanidus, iterumque conſpicuus, demum ſuppurabatur; rupto vero abſceſſu urina exſiliit, exire continuavit, prodiitque interea temporis Calculus pondere unciæ mediæ ex eodem foramine.

In varias opiniones Eruditi circa veram hujus herniæ originem abiverunt: ita quidem ut alii eam vitioſæ Conformationi connatæ adſcriberent; alii eam crederent poſtmodum genitam, ſed non niſi vacua flaccidaque veſica; alii denique & poſt nativitatem genitam, & non niſi plena veſica gigni poſſe, ſtatuerent. Sed ad diri-

dirimendam hanc quæstionem, qui omnes nunc citatas Historias suis in fontibus attente examinet, & mature digerit, ille, ni fallor, clare videbit, nec nativam dispositionem requisitam esse, nec vacuam vesicam ad id aptam fore, sed plenam vesicam unice posse hanc herniæ speciem producere.

Sed si tumores hi in inguine non aperiunt sese, si aliquoties disparent, si externe non conspiciuntur, licet interne vehementer excruciant, veram non præbent sui notitiem, vacillantes circa mali Diagnosin Medicos relinquunt ambiguos. Latent ergo, & aliorum sub specie hæc mala ludunt, donec forte cognoscenda sese effectibus præbeant. Quid mirabilius quam sequens casus? 20. ann. juvenis *Hagæ*

Bat. ex plena ſanitate immani dolore torquetur ad inguen, pone locum ubi vaſa cruralia, ſub expanſione Muſculi obliqui externi, prodeunt. Dolor ille, æque ferocia ſua, quam pertinacia, formidandus, per binos integros menſes & juvenem extenuat penitus, & omnem ſagacitatem luſit Medici peritiſſimi, prudentiſſimique, Domini *Abrahami Weſterhoff*, Practici ibidem famoſiſſimi, & ob ſingularem in arte præſtantiam, mutuamque amicitiam, mihi perpetuo honorandi. Tandem acuto dolore paulo altius pergente, mictus ſanguineus oritur, datisque mox diluentibus ac demulcentibus, plures Calculi majores, minores, cum cruenta urina emiſſi ſunt. Cum nulla unquam in Viis urinæ vitia in hoc corpore comparuerant, quis demum

hunc

hunc in inguine dolorem Calculo tribuisset? Tribuendum ei tamen esse docent emissi per Vesicam Calculi, & sensim postea restituta Salus. Speculatus Historiam, cogitabit forsitan Calculum in uretere hærentem compressisse & irritasse subjectum sibi musculum Psoam; huncque musculum, cum in loco descripto pelvi exeat, ossi femoris infigendus, tam acute ad marginem ossis Ischii doluisse. Sed cur tunc Psoas in decursu toto nullum sensum doloris totis binis mensibus habuit, nisi eo tantùmmodo loco, ubi pelvi emergit? Unde longe fit verisimilius, Vesicæ incipientem herniam ibi loci natam fuisse, ubi Hernia femoralis nasci solet, vesicam, parvo lapillo ibidem contento, acute doluisse, eandem post duos menses inde emersisse, & in conatu

emer-

emersiones aspero calculo læsam, sanguinem fudisse, ipsosque demum Calculos foras pepulisse.

B. Calculum vidimus vesica contentum in inguine, & scroto: sed etiam inventum novimus in Vesica prolapsa in vaginam. Quomodo id fiat, & sic elabatur Vesica, experimento Anatomico demonstravi *Rat. Med. Tom. I. Cap.* 7. Prolapsam vero Vesicam hanc, 42. calculis refertam vidit *Ruischius Obs. anat. chir.* n° *1.* An non similis forte huic casui ille, quem Societas *Harlemensis* tomo suo tertio refert? In Tom. 2. *Acad. Chir. Reg. Par.* plura exempla habentur.

C. Calculos extra Veſicam reperimus. Hos poſſe in Urethra læſa, & ſcroto, a ſtagnante urina naſci, ſuperiore anno *cap. 12. Rat. med.* innui, & exemplo, ut puto, probavi. Dum in quarta Gonorrhœæ ſpecie Proſtatæ, Veſicæ Collum, Inteſtinum rectum, atque Perinæum, afficiuntur, poſſunt ibidem, transſudante & extillante urina, vel parvi, vel portentoſi calculi, generari; ut binis exemplis, uno in Noſocomio, altero in urbe, vidi.

In cunctis huc uſque enarratis caſibus, dum vera morbi cauſa necdum ſeſe manifeſtis probet indiciis, dum præterea nulla alia probabilis cauſa videatur dari poſſe, nosque plane circa genuinam mali originem hæreamus ancipites; levamen poſſe hominibus in-

insigne adferri, aut saltem nullum posse nocumentum inferri, si commendata methodus instituatur, usu sane multiplici didicimus. Pluribus experimentis id probare possem, sed ex iis unum, quod promiseram, notabile adferam.

In Nosocomio Civico Sexagenarius erat, qui ante elapsos 18. annos calcitrantis Equi ictum evitaturus, tum corpus vehementer in sinistra contorsit, tum valido terrore perculsus fuit. Mox horruit, friguit, incaluit, ac febre per aliquot dies correptus, tandem horroris ac caloris vicissitudines perpetuas passus est. Porro jam a primo frigore febrili dolor vehemens in sinistra Hypogastrii parte, paululum supra annulum abdominis, percipiebatur, qui trimestri prope tempore

au-

auctior, imminutiorve, perſeveravit. Tunc autem dolens ille locus, licet vix tumens, lanceola apertus, dedit intra octiduum Libr. XII. boni puris, & altero menſe elapſo, ſiccatus conſolidatusque fuit. Medio poſtea anno Urinæ incontinentia obſervabatur, eaque deinceps continua fuit. Atque ita, citra alias Calamitates transfluunt 12. anni. Tum denique, nempe anno 13. a principio morbi, abhinc quinquennio, dolor in Urethra obſervatur, ardens quidem ille, & cum Recti fine, aliisque Inteſtinis, ita communicans, ut inde ſæpius Colica naſceretur. Hæc Anamneſis, quam bonus vir iterato examine dedit Exp. *D*[no] *Erndl*, laudatiſſimo ibidem Phyſico, & ejusdem Noſocomii dexterrimo Chirurgo *Leber*. Annus porro nunc eſt, quod

quod æger horum Virorum curæ ſubfuerit. Deprehenderunt illi urinis ejus pus perpetuo admiſtum, urinam pallidam, tenacem mucum gerentem, ſalſamenta putrida ſpirantem, & illico a mictu cum ſpiritu nitri valide efferſeſcentem. Catheter, Digitus in anum intruſus, nunquam, iterato quamvis ſæpius conamine, vel minimum calculoſi deprehendere potuerunt. Igitur ob dolores violentos ſæpius Opio opus fuit, dataque Uva urſina eſt. Quam 14. die ſumenti, Iſchuria oboritur, cum Urethræ, Ani, Inteſtinorumque intolerando dolore. Dato opio, dolor miteſcit; tumque vi magna, ac veluti cum partium internarum quadam veluti disruptione, ut ait, urinæ, craſſæ, libram dimidiam puris gerentes, prodierunt: nullo calculo,

are-

arenulisve, a Medico omnia ſedulo perquirente, perceptis. Porro ex hoc tempore dolor ſenſim mitior, Urinæ incontinentia imminuta, urina commodius miſſa. Tandemque homo ſesquimenſe remedio uſus, ab omni dolore, a pure in urina, ab ejusdemque incontinentia, prorſum liberatus eſt, liberatus manſit. Pergebat nihilominus urina effervefcere cum acido ſpiritu: Sed remedio, integro poſthac menſe, continuato, alcalina illa qualitate penitus caruit. Jam vero a medio anno nullis ultra remediis uſus, perfectiſſime ſanus manet.

Morbi profecto veram diagnoſin vix dare auſim, cum, in quamcumque partem me vertam, ineluctabiles difficultates offendam. Verum hinc nihil

damni. Id certum, quod magna purulenta collectio ſive Veſicam, ſive partes Veſicæ vicinas & nexas, ſive utrasque, obſederit, eaque, cum nunquam quid calculoſi deprehendi potuerit, enarrata ſymptomata produxerit. Gravem itaque, &, ut videbatur, immedicabilem, letalemque lapſu temporis futurum morbum, Uva urſina tam expedite, tam integre percuravit, ut nulla ſuperſint veſtigia mali.

Ureterum, ac potiſſimum Renum Calculi, obſcurius ſæpe latent, frequentiusque & facilius aliis cum morbis commiſcentur, quam calculi veſicæ; præterquam quod Cathetere, aut digito, præſentes non demonſtrentur. In hisce pluries nobis conſtitit, uvam urſinam cum opiatis nocuiſſe nunquam,

ſæpe

ſæpe mirum mitigaſſe, non raro integre diſpuliſſe malum. Imo ſi adeſſet nonnulla Luis Venereæ ſuſpicio, juvit hæc methodus, modo prudens Mercurii uſus eidem interpolaretur.

Hæc, opinor, ſuffecerint, ut pateat, in hac morborum claſſe, quæ ſane plurimos tum intolerabiles, tum deſperatos, caſus contineat, remedia efficacia dari, quæ frequenter inexpectatos proferant effectus; quæque, etſi forte caſus aliam originem agnoſcat, minime noceant. Quod ſi contingat, ut aut nimia intenſitate mali, aut partium deſtructione, aut cacochymia putrida totum jam Corpus depaſcente, homo non juvaretur, quinimo periret, non derogaret hoc remedii præſtantiæ. Id quippe omnia vel optima remedia

habent, ut intra certos mali limites agant, extra eosdem agere nequeant. Noſtrum tamen ejus deprehenditur efficaciæ, ut cum ſpes affulgere nulla videretur, annoſiorque morbus eſſet, inexpectatum levamen attulerit, vel integram ſanitatem.

CAPUT V.

De virtute ſingulari quorundam Medicamentorum.

Virtutem Corticis Peruviani Cap. I. in Malignis morbis miratos, oportet nunc in quibusdam Chronicis contemplari. Puella Rachitica oſſis femoris luxationem triennis paſſa, ac neglecta penitus, perpetua claudicatione laborat. Decenni dolor ad ejusdem femoris ſuperiora oritur, paulatim ita ſæviens, ut ultra ferendo puella

haud

haud eſſet. Cum is jam integro trimeſtri ſpatio perſeveraſſet, ad nos demum adducitur. Pure ſcatere totum ſuperius femur deteximus, puellamque hectice conſumi. In *1. & 2. parte Rat. med.* quæſtio agitabatur utrum præſtaret ejusmodi abſceſſus aperire, nec ne? Docuerant quippe experimenta, interiora prius conſumta, exeſaque, tum & corrupta labe cruorem antea inquinatum eſſe, quam ejusmodi abſceſſus vergant foras: adeoque facta apertura mortem ſæpe accelerari, aut äeris acceſſione, aut alia minus nota cauſa. Attamen eo nos ducebat tunc obſervationum ſeries, ut, dolore urgente, ut morte cæterum indubitata inſtante, interiorum tamen deſtructione necdum palam facta, expedire videretur exitum puri parva aper-

tura conciliare: qua nimirum lege & malum verti foras poſſet, & prudenti deligatione äeris fere omnis præcaveretur acceſſus. Sed hectica febre corpus depaſcente, quæ demum ſpes hic poterat adblandiri? Plura exempla habebamus natæ ex Pleuritide & Peripneumonia Phthiſeos, in qua jam inveterata, & corpus depaſcente, Metaſtaſis materiæ ad os ſterni fieret, aut ad criſtam oſſis Ilei, aut ad Colli glandulas, Parotidasve: & dum aperto loco pus & copioſe, & diu, manabat, bonaque, potiſſimum lactea, diæta obſervabatur, ſanitas integra rediret. Igitur ſi jam Gangræna, imo ſphacelus eſſet interiora depaſtus, qualia exempla videramus, moriendum foret ægro, & clauſo loco, & aperto: apertura autem maturior efficere id poſſet,

ut,

ut, internis necdum insigniter destructis, materies extrorsum alliceretur; quæ alioquin in loco permanens, tam ejus consumtionem, quam universi corporis corruptionem, producere apta nata fuisset.

Sed aliam quæstionem observata priora suppeditaverant. Cum toties visa esset jam corrupta, quæ exibat materies, summumque vitæ hinc perciperetur discrimen; an Cortex Peruvianus sua vi antiseptica hic aliquid conferret? An ideo partes gangrænosas conservare, emendare cariosas, posset? Id igitur tentare animus fuit.

Apertura facta, pus exiit ex flavo viridescens, fœtens, copiosum. Uncia dimidia Corticis, cum melle in Condi-

tum redacta, quotidie data est, & panni lanei, densique, saturatissimo Corticis Decocto penetrati, diu noctuque femori circumponebantur. Diæta inprimis lactea fuit. Hac ratione trium mensium spatium emensa puella, tum hoc abscessu, tum cachexia sua purulenta, penitus curata est. Prava ergo & immisericors Regula est, desperatos haud attingendos esse.

Reticere tamen non oportet ejusmodi mali exemplum, ubi minime profuerit hæc cura. Decenni puero dorsum gravi balista contunditur, tumorque inde nascitur, qui, quod ruri assolet, negligitur. Elapsis sex a nato malo annis, mihi demum sistitur puer, Cadaveri quam Vivo similior, purulenta Cachexia consumtus totus; quippe

quippe qui toto illo Sexennio tussi, gravi anhelitu, debilitate, febribus, & crassorum alborumque sputorum ejectione, laborasset. Ex iisdem Artis principiis dorsi ingens tumor aperitur, e quo boni puris libra propemodum civilis educitur, tumorque flaccessit, nec rediit unquam. Tussis perpetua molesta, quandoque veluti suffocatura, indiguit Oxymelle squill. & Kermes minerali. Lactea diæta instituta est. Cortex dein, pulmone emendatiore, datus, & affecta pars saturato corticis fomento tecta. Tribus integris mensibus effluxit ex illa, minime, ut jam monui, tumente, puris circiter Libra media quotidie; binis ante mortem mensibus Capillifluvium observatum est, unoque ante mortem mense Diarrhœa. Notandum porro, ex quo tempore

Diarrhœa inchoavit, inguen dextrum ſine tumore doluiſſe perpetuo; dolorem hunc nullis impoſitis remediis auſcultaſſe, pueroque ultimo vitæ octiduo ita moleſtum fuiſſe, ut omni momento fere ſitu mutari voluerit. Pure interim ex dorſo plus minus aſſiduo fluente, ad 6. Julii 1758. expiravit.

Equidem dubia ſemper viſa fuerat natura mali. Tuſſis enim, puris ſputum, totius corporis maraſmus, innuere videbantur, vel a prima contuſione Pulmonem ſimul cum dorſo inflammatum, ac ſuppuratum, hoc pus producere: vel materia purulenta ſuppurantis dorſi in Cavum thoracis intrante, pulmonem abſorbere eandem, ſputorumque ejicere forma: vel denique ſanguinis purulentam Diatheſin, affe-

affecto dorso genitam, citra peculiaria pulmonis ulcera, citra empyema, per illæsos evacuari pulmones.

Omne hoc dubium Anatome sustulit. Pus deprehendebatur etiam a morte de facta apertura stillasse. Aperturæ stylus prudenter inductus est, & secundum styli ductum sectio facta. Videbatur sic ulcus in dorsi dextro latere sub Latissimo Dorsi, ad Costam infimam pergere, quæ jam cariem inchoaverat; ac dein sub Sacrolumbali & Longissimo dorsi terminari. Cadaveris dein supinati Thorace aperto, Viscera thoracis, bona reperta sunt, ut, quod accusares, invenires prorsum nihil, præterquam modicam utraque in camera aquam. Exemtis Abdominis visceribus, caro Psoæ, & Iliaci interni,

ni, fluctuante materie elevata adparuit. Conſtitit tunc, accuratiore examine facto, materiem purulentam inter hos muſculos, & Sacrolumbalem deſcendiſſe, ad inguen perveniſſe, ſub Aponeuroſi Obliqui externi, ſive ſub dicto *Poupartii* ligamento, penetraſſe, indeque emerſam, ſub Adductoribus femoris, & Sartorio, cavum ſinum formaſſe, pure plenum, ad $\frac{1}{3}$ circiter femoris altitudinem. Muſculi autem ubique integri erant, ita ut modo eorum, a ſeſe mutuis ſeparatione, ſaccus formatus eſſet.

Ergo Phthiſis eſt infinite varia, pro varia parte affecta; unde & pro diverſo viſcere affecto diverſo nomine gaudet: v. g. phthiſeos pulmonalis; aut hepaticæ, aut ſplenicæ, aut meſen-

ſentericæ, aut nephriticæ, & ſic porro. Qui autem hæcce vocanda ? Si eſt a ſede denominanda, *Cellularis* eſt; quum in celluloſa membrana, muſculis interſtrata, ſedem haberet. Videtur autem res tota ſic ſe habuiſſe : A Contuſione inflammatio, ac ſuppuratio, nata eſt ; pus ibidem loci collectum, & neglectum ; ſanguis ejusdem abſorptione corruptus, purulentus redditus, pulmone exoneravit ſeſe ; quemadmodum in ea Phthiſeos ſpecie, quam in *1. & 2. Rat. med.* ex pluribus demonſtraveram cadaveribus. Facta vero apertura, cum nunc reſiſtentia ad dorſum amota eſſet, nulla ultra materiæ purulentæ per pulmonem, ſed unice per apertum locum, evacuatio contigit. Effectum hinc, ut hæc ſanguinis purulenta diatheſis perſeverans, per

aper-

aperturam hanc quotidie, ſpatio trium menſium, libram mediam puris, id eſt trimeſtri hoc ſpatio toto, Libras fere 50. evacuaverit. Confirmatur hinc, quod tomis præcedentibus toties evictum, in quacumque Phthiſi nequaquam magnam vomicam requiri, continentem illam, quæ aſſiduo expuatur, materiem: modicum aliquando, ſæpe nullum inveniri Phthiſicorum in corpore puris diverticulum. Confirmant iterum hæc, quæ *de Puogenia* Tom. 2. cap. 2. aſſerui.

Caſus igitur ultimus, per ſe deſperatus, omnem curam reſpuit; prior vero, qui etiam conclamatus videbatur, curam admiſit. Nonne ideo certa alioquin adfutura mors, nos cogit tentare quidquam tantarum virium, num

num forte ſuccedat ? Scilicet nemo certo novit eam ſolidorum fluidorumque corruptionem adeſſe, quæ nullam ultra curam admittat. Ut proinde in ſimilibus ſimilia Practici tentent, lubens adjungam Hiſtoriam, prout eam mihi deſcriptam, ac propria manu ſignatam, tradidere Medicus ac Chirurgus, qui curam ſuſceperant.

Nobiliſſima Matrona 33. annos nata, Febre continua putrida laborat, ac deinde febre hectica conſumitur. Hecticæ cauſa videtur Metaſtaſis eſſe materiæ morboſæ, facta ad utriuſque femoris ſummitatem. Ulcera hinc ad exteriora femorum nata, inque ulceribus fungi orti, ovo gallinaceo magnitudine pares, ſub quibus Trochanter major uterque nudus deprehenditur,

tur, & carie exeſus. Oſſa Coxendicis, & Sacrum, ulcere ingenti, ſinuoſo, fungoſo, tegebantur. Eoque demum calamitatis ægra devenit, ut, inepta prorſus quæ alterutri lateri, dorſove, incumberet, faſciis lecti Lacunari affixis, pendula hæreret; idque adhuc adeo incommode, ut quavis fere hora ſitu mutanda eſſet. Deerat Appetitus, deerat ſomnus fere omnis, facies livuit, pulſus frequens fuit, parvusque, & contractus, turbatæ urinæ, incredibili copia puris onuſtæ. In hoc miſerando ſtatu Nobiliſſimam ægram viderunt Magnificus Dominus J. A. *Keſtler*, S.C. A.R. Maj. Conſiliarius & Archiater; Domini Chirurgi N. *Humbourg*, S.C.R.A.M. Chirurgus ordinarius; V. *a Kaiſer*, S.C.M. Imperatoris Chirurgus primarius; N. *a Laudes*, Impe-

Imperatricis Amaliæ quondam Chirurgus; *Simon*, S. C. Elect. Bav. Consiliarius, & primarius Chirurgus, nec non Acad. Reg. chir. Par. membrum dignissimum; *Crampagna*, C. R. Caroli, Lotharingiæ Ducis, Chirurgus primarius, posthac etiam Medicinæ Doctcr creatus; *Reichberger*, Nosocomii S. Marci chir. primarius, & *Hoffmann*, Nosocomii Hispanici chir. secundarius. Diagnosin hi omnes agnoverunt esse consumtionem & marasmum, a carie ossium, pravisque ulceribus, omnia solida & liquida a longa jam die corrumpentibus: ex qua Diagnosi infaustam Prognosin merito metuerunt. Interim optimi Viri, *Kestler*, & *Humbourg*, desperatam fere rem eo perduxerunt, ut, Divina Clementia annuente, quatuor mensium tempore,

integram ſanitatem, tota civitate mirante, adepta ſit ægra. Porro, his quatuor menſibus integris, Nobiliſſima Comes corticis peruv. unc. II. aqua coctas, cum Lactis caprini æquali portione, quotidie aſſumſit. An ergo male aſſerui, in hujusmodi caſibus, cum ſpe, aliquid audendum eſſe?

Spina ventoſa hisce in Regionibus Frequentiſſimus morbus, ſæpe reperitur communi Methodo Decocti Lignorum, Antiſcorbuticorum, Purgantis mercurio aculeati, aliquoties repetiti, plane immorigera. Cortex Peruvianus pueris 8. 10. annorum, ad 2. 3. 4. dragmas die datus, nonnunquam etiam in pertinacioribus fomentum ſimile parti affectæ adpoſitum, mox bonum pus generarunt, curaruntque plures. In

In Nosocomio Civico, hoc anno, spatio 4. 5. mensium decem pueri curati sunt. Notus quoque in hac urbe casus pueri est, quem Parens, Nobilitate, Eruditione, rerumque gestarum Prudentia, clarus, nunc veluti redivivum contemplatur, & lætatur; ex quo Cortex Peruvianus, & Lactea Diæta, consilio Doctissimi viri, Medici aulici, *Molinari*, diuturno tempore adhibita, illum a spina ventosa, & pessima totius femoris suppuratione, fere liberaverint.

Mulieri *Cancrum mammæ* a quadriennio clausum, jam vero exulceratum gerenti, febris vaga, & periodicus in mamma dolor, dudum contigerant. Utrumque hoc mitigandi gratia corticem dederam: cum autem hujus ope non modo febris vaga,

dolorque periodicus, minuerentur, ſed Cancri ſymptomata ita miteſcerent, ut pro ichore cancroſo jam pus laudabile generaretur, eodem uti perrexi. Durities tota hinc fuſa eſt, ita quidem, ut æque mollis parvaque hæc Mamma facta ſit, quam altera, & ſuperſit modo prope Areolæ ſuperiora dolor cutaneus, attactu ferox, & vix viſibile ulcuſculum cutaneum. Tredecim menſes ſunt, quod hanc curam inchoaverim, ſed fœmina, negligens ſui, tantummodo ſolebat ad majores dolores ad nos accedere, medicinam acceptura. Ita ut ex Noſocomii tabellis collegerim eam quinque ſolum menſibus cortice uſam fuiſſe. Monere debeo tantillum Camphoræ cortici additum fuiſſe, ad compeſcendos dolores. Accurato examine inſtituto, patuit eam

vix

vix dragmas tres de die corticis assumsisse.

Doctissimus Ratisbonensis Medicus *Dieterichs* typis evulgavit Epistolam Illustr. L. B. *van Swieten*, in qua Hic corticis experimentum suadet cum cancro tendandum, cum ipse cancrum exulceratum unguento nutrito prius tectum, spiritu salis marini diluto involvens, corticisque sesquidragmam quotidie exhibens, totum cancrum excidisse vidisset, licet ulcus penitus claudere nunquam valuisset. Peripneumonia nota hanc fœminam e medio tulerat; adeoque experimentum ultra prosequendi occasionem demserat. Addit autem Exp. *Dieterichs* duas Historias, quarum altera per omnia fere similis huic, sed altera perfectam Curationem refert.

 Est

Est nobis in *Diarrhœis* ac *Dysenteriis* a laxitate oriundis, excellens remedium *Lysimachia Vulgaris*, *flore purpureo*, dicta *Tournefortio Salicaria*, *Linnæo* autem *Gen. pl. n° 463. Lythrum. Dodonæus* suo jam tempore tria hæc nomina, ut Plantæ synonyma, refert; speciem vero hanc descripsit & depinxit, ut *Pseudolysimachiam*. Veram *Lysimachiam* ad Dysenteriam, omnesque morbos, quibus adstrictione opus est, curandos, laudat; hujus vero, de qua agitur, speciei se vires ignorare fatetur. At in additamentis Botanicis, quas *Justus Ravelingius* ex *Clusio*, & *Lobelio*, ad *Dodonæi editionem anni 1618.* adjecit, omnes hæ species ad nominatos mox morbos indiscriminatim laudantur. Nullum autem cum in Dispensatoriis locum habent, & usu medico carent, plane ignotæ sunt

ſunt plerisque Medicis. Exp. Medicus Caſtrenſis, eximiusque Botanices Cultor, *D. Lucas Misley* in Diarrhœis, ac Dyſenteriis, caſtrenſibus curandis hac planta felix, copiam, deſcriptionemque ejus Illuſtr. Præſidi, ac mihi, miſit. Grati erga ejus candorem, præſtantiam remedii decem variis experimentis agnovimus. Dum enim, dato prius purgante, dragma una, vel quatuor ſcrupuli, pulveris hujus plantæ, mane ac ſero dantur, & morbus magis a laxis inteſtinis, quam a ſordibus, originem ducat, prætereaque nunquam ex nimia collectione putrida, nec ulcere Inteſtinorum, nec alicujus viſceris tabitudine, ortus ſit, intra 3. 4. dies curatur perfecte, ſi recens eſt; paulo vero longiore tempore, ſi eſt diuturnior. Annoſam Diarrhœam, ad quæ-

vis auxilia rebellem, trium ſeptimanarum ſpatio eodem remedio ita percuravi, ut Nobiliſſimus Centurio nunc exercitum S. C. R. M. repetierit. Cum ipſa hac Planta in agro Viennenſi læte copioſeque creſcat, plurimam ejus copiam colligi curavi, ut omnes, qui vellent, Medici, eadem uti poſſent.

Balſami Copaybæ veri AUGUSTISSIMÆ IMPERATRICIS dono ingentem copiam nactus, plura cum eo inſtituo experimenta in Phthiſicis ; quorum quædam jam bonum ſucceſſum promittunt Frequentia hujus morbi & magna remedii copia, ſpem faciunt, ut in poſterum multam hujus Balſami efficaciam teſtatam facere poſſim.

Mer-

Mercurius ſublimatus corroſivus, quantitate gran. 6. 7. cum Libra Sp. frumenti miſtus, ut prioribus annis, ita & hoc præſenti, pauperibus noſtris mire profuit. Multitudo hominum, qui ad curandam Luem veneream, aut Gonorrhœam, aut Corneæ opacitatem, & oculi Pterugia, aut ad nonnullas ſurditatis ſpecies, aut ad ulcera Cacoethe Crurum, ad ulcera Labiorum adeo exedentia, ut frenum labii, naſum, naſi cartilagines, plane conſumerent, aliave peſſima mala emendanda, hoc remedio indigebant, ingentem obſervationum feliciſſimarum çatalogum nobis formavit. Hoc anno deſtribui ipſis Merc. Subl. uncias duas, cum 139. Libris ſpiritus frumenti. Vix bis inde Ptyalismus obſervatus eſt, levis ille, & vix inchoans,

mox suppressus. Factoque examine Curationum plurium, prioribus annis peractarum, sanitatis perseverantiam gavisus sum. At vero in desperata Gutta serena hoc anno bis tentatum remedium, usu cassum fuit.

Rat. Med. part. 2. curas nostras, *sublimato hoc* peractas, confirmabam editis clarorum in *Anglia* virorum experimentis: nunc vero idem *Italicis* confirmo, quæ egregius *Veronensis* Medicus, *Joannes Bona*, perfecit, typisque edidit. Quanquam enim nostra nobis adeo certa sint experimenta, ut aliunde eorum confirmatione minime indigeamus, apta tamen ea, quæ alibi instituta, esse queunt, animis ad nostra lecta adhuc titubantibus, ita firmandis, ut, quovis deposito scrupulo, remedii periculum faciant.

CA-

CAPUT VI.

De Machina Electrea.

Turbam miserorum magnam toto hoc anno, & maxime ab exordio Veris, hucusque habuimus; ut nonnunquam triginta eorum ad Machinam una considerent; hincque observationes formandi multiplex nasceretur occasio. Dabo fidelem plurium historiam, hæc pauca præfatus.

1mo. Machina nostra nunquam tantarum virium, quam hoc anno, fuit. 2. Nunquam diuturniore tempore, idque constantius, fuit adhita: semper scilicet tribus horæ quadrantibus: quo equidem tempore, manibus invicem juncti, tercentos & quinquaginta ictus sustinere solent. 3. Vix uno, alterove excepto, omnes Thermis

mis ſulphureis *Badenſibus* uſi ſunt, alii quanto tempore a Medicis conſultum eſſet, alii prout otium, vel crumena, id concederent. Nonnulli per annos aliquot repetiverunt balneorum uſum. Pauciores parum modo levaminis perceperunt, unus alterve pejus inde habuit, plerique nihil profecerunt.

4. Quibus Muſculi Gaſtrocnemii, Plantaris, Poplitæus, Semimembranoſus, Biceps cruris, a longa die ita accurtati eſſent, ut crus totum foret in poſtica contractum, hi vires electrinas nullo modo efficaces experti ſunt. Eſt his primo emollientibus, & maxime Balneo vaporis, rigor ſolvendus, quod diuturni ſemper, ac non raro fruſtranei, laboris eſt.

Incipiam a Deauratoribus. Veniam precor toties hic voce *Deauratoris*, &

De-

Deaurare, uſus. Vel enim nimias Circumlocutiones, vel obſcuriorem ſermonem, involviſſet latini elegantia ſermonis. Hoc hominum genus citra ullam neceſſitatem ſanitatis ac vitæ jacturam facere cogitur: ad unam partem auri indigent quinque fere Mercurii partibus, ut amalgama, quod vocant, aptum huic operi parent: Quanto ergo in Mercurii vapore, miſeri illi Oſtentationis humanæ martyres, verſentur oportet!

1. *Eyſerle* Deaurator tribus abhinc annis artubus cœpit tremere, a quinque vero hebdomadibus vehementer. Vox ita erat impeditus, ut plane balbutiret, vixque intelligeretur: a 26. Aprilis ad 22. Junii, ad machinam fere quotidie accedens, perfecte curatus eſt.

2.

2. *Lackner* Deaurator, 25. annorum, horrendo artuum omnium, maxime ſuperiorum, tremore, media hyeme vexari cœpit; verno autem tempore ita, ut nihil laboris ultra perficere, ut nec comedere bibereve ſolus, nec loquens amplius intelligi potuerit. Nutriendus, veſtiendus, & infantis inſtar, alvum, urinamque, poſiturus, adjuvandus erat; dolorum cæterum immunis. Virtute electrea trium ſeptimanarum ſpatio adhibita, perfectiſſime convaluit; ita ut ipſi ſive in motu, ſive in loquela, ne vel minimum quidem deſit.

3. Ejusdem Frater 20. ann. eodem opificio victum ſibi quæritans, a ſesquianno tremere cœpit; a novem menſibus tanto tremore correptus fuit, ut ad

ad quosvis esset ineptus labores, nec nisi magno cum cadendi periculo gradus conscenderet; ut loquens vix esset præ balbutie intelligendus; ut pueri instar alendus, vestiendus, & in cæteris necessitatibus suis fuerit adjuvandus; ut trimestri spatio domo egredi haud posset; & demum adventante calore repere potius, quam incedere, per plateas inceperit. Hoc in statu ad machinam ductus est. Post ejusdem per 14. dies adplicationem solus comedit, bibit, cœpitque utcumque laborare, cruribus vix ultra tremulus. Octiduo dein tam strenue suos peragebat labores, tamque perfecte loquebatur, quam unquam antea.

4. *Pachinger*, 39. annos nato, Deauratori, inceptus elapso abhinc quinquen-

quennio tremor, ſenſim abiverat; at vero denuo ante biennium crura modice, brachia vehementer, adortus eſt. Fœde balbutit homo, & ut priores, eſt in omnibus, ut puer, adjuvandus. Adeo difficulter ingreditur, ut ſæpius humi concidat, dumque corpus pronando ſuſtinere ſe nititur, vi quaſi ſupinatur. Anno 1757. prima Auguſti cœpit ad Machinam electrinam accedere, ſed defuit crebro. Negligenter ergo rem agens, potuit tandem præſentis anni menſe Martio ſolus manducare, menſe autem Aprili utcumque laborare, Junio vero & optime loqui, & eleganter incedere. Accurato examine inſtituto, quidquam adhuc defuerat; ad quod perficiendum per aliquot ſaltem dies accurate accederet invitatus eſt; ſed ultra non rediit.

5.

5. *Pulman* 51. ann. cujus opificium eſt Lapides pretioſos in aureis, argenteisque thecis firmare, indiget ſæpe auro ductiliſſimo: id quod ejusdem cum mercurio fuſione, & depuratione, obtinet; deaurat quoque, ſed rarius. Tremores ipſi a longo tempore eunt redeuntque, jam vero a tribus menſibus, poſtquam quinque diebus febricitaſſet, ita continuant & creſcunt, ut loquelæ, opificio, manducationi, prorſum ineptus ſit. Acceſſit ad machinam. Quinto die jam melius loquitur, 14. die perfecte loquitur, manducat ſolus, laborare inchoat. Sexta ſeptimana nullus omnino ſupereſt toto in corpore tremor, niſi forte in dextro pede leviſſimus. Non rediit. Ubi bimeſtri ſpatio defuerat, eum ad me vocavi, qui cum illo ageretur ſcire avidus. Dixit

 ſe

ſe laboribus ſubmerſum accedendi tempore caruiſſe, & cum optime ſe haberet, carere potuiſſe. Videri tamen ſibi certis quibusdam temporibus levia malorum ſupereſſe veſtigia ; ad quæ radicitus extirpanda, minus obrutus laboribus, ad machinam eſſet rediturus.

6. *Joſephus Hengſtberger* 49. annum agens, Deaurator, a longo quidem tempore tremuit, ſed utcumque potuit labores perficere ſuos. A tribus vero ſeptimanis eo dilapſus eſt, ut nec ſcribere, nec delineare, nec operari, neque etiam ultra comedere ſolus, bibereque, poſſit. Frequentavit Machinam. Sexta ſeptimana cœpit parum ſcribere, delineareque poſſe, & manducare ſolus. Menſe poſtea perfe-

ctiſ-

ctiſſime eſt reſtitutus, ſuperſtite veluti Rheumatico artuum dolore ; ad quem curandum remedia ipſi præſcripſi. Non rediit. Cum mihi hic dolor, ut cura durabilis eſſet, metum faceret, vocavi illum, cum bimeſtri tempore defuiſſet, ad me. Dixit ideo ſe non rediiſſe, quod tam illibata ſanitate gauderet, ut magis illibata nemo.

7. *Bergerin*, cum marito deaurans, 51. annos nata, ante biennium ita tremuit toto corpore, ut integro novimeſtri ſpatio Lecto affixa hæſerit. Tum vero ædium terrefacta incendio, exſiliit lecto, & potuit extra lectum ſedere, artubus licet tremebunda totis. Capitis tremor tantus eſt, ut in lecto jacenti leviſſima incepti ſomni initia illico interturbentur, nec dormire fere

unquam poſſit. Per omnia, pueri inſtar, juvanda eſt, pueri inſtar balba eſt. Ad machinam electrinam admota intra ſeptem ſeptimanas eo pervenit, ut caput nocte quieſceret, eaque jam integras noctes dulci ſomno tranſigeret; ut nunc comederet, biberetque ſine auxilio; ut perfecte loqueretur; ſuosque denuo perageret, ſuo cum marito, labores. Pergit, ſed negligenter, ad machinam accedere, quod caput non ſuffultum adhuc parum titubet.

8. *Meiſner* 39. ann. Deaurator, a menſis ſpatio manibus tremere, vix operari. Quatuor ſeptimanarum tempore ad Machinam eſt reſtitutus. Quod vero notandum, eſt quidam veluti Rheumaticus artuum dolor, quem dixit ſe quarto jam die, ex quo ad eam ad-

admotus fuerat, percipere cœpisse. Remediis ad illum percurandum datis, non redivit.

9. *Pachinger*, filius ejus qui n° 4 a biennio deaurat multum, & a bimestri manibus tremit. Quarta vice ad machinam accedens, integre est curatus.

10. *Feirstein*, 48. annos natus, a nulla causa, quantum ipse noverit, prægressa, brachia percepit ad duros Vulcani labores pedetentim ineptiora reddi, ipsosque demum digitos; hos tandem incurvari, manere curvos, atque etiam omnes has partes a summa nucha, ad ipsos usque digitorum apices, dolere. Ad machinam adhibitus est, & quotidie plures cucurbitæ

 siccæ

ſiccæ ad Nucham, Humeroſque, adplicitæ; ſex hebdomadum tempore digitos movit, extendit, luſit, ſcripſit, brachia movit, & a tanto malo paucæ modo reliquiæ ſuperſtites fuere. Redire neglexit.

11. *Keſtler* 56. ann. Sartor, ex terrore & ira pridie prægreſſis, ſequenti aurora ſurrecturus, percepit ſeſe paralyticum omnibus artubus, lingua, genis. A novem menſibus ſic manens, ad nos acceſſit. Quarto menſe vim electream quotidie expertus, vix quidquam lucratur, niſi parumper in cruribus. Continuatur ipſi quotidie virium electrinarum adplicatio. Quinto menſe non lingua, geniſque, ſed artubus multum emendari incipit.

12.

12. *Gritsch*, nauta, 42. vitæ annum agens, ex Tertiana ante annum habita, paralyticus omnibus artubus paulatim factus est: cruribus genibusque molesta formicatio inest: brachia & dolent, & marcescunt: perpetuo sudores nocturnos patitur: & quod sibi omnium molestissimum, iners veluti plumbea moles in Cavo abdomine ad umbilici altitudinem, nonnunquam paulo altius, percipitur, perpetuoque homo de illa conqueritur & lamentatur. Interim abdomen externo sensu ipsi mollissimum est, nec ullum viscus male se habere percipitur. Tandem extrema digitorum manuum pedumque admodum dolent, vires omnes collapsæ, facies plumbum colore refert. Cum bonis abdominis frictionibus, remedia ipsi leniter solventia & neu-

neurotica dedi ; ubi autem deinde quandam veluti laxitatem Muſculorum abdominis, præcipue Rectorum, advertebam, curavi lato cingulo abdomen circumvolvi ac muniri: intereaque temporis ad machinam electrinam eum quotidie admovi. Menſe toto Junio elapſo nonnihil emendationis in cruribus percepit. Menſe Julio nulla emendatio. Toto Auguſto fruſtra. Finiente Septembri emendatio tanta, ut vix ſit credibile. Adeo nunc utitur ſuperioribus atque inferioribus artubus, adeo bene ipſi in Abdomine eſt, ut iterum fungatur officio ſuo. Quia tamen veteris mali tantillum adhuc ſupereſt, promiſit, quoties id ſua ſibi negotia permittant, ad machinam ſe rediturum.

13. *Zeidler*, ſcriba ille, de quo anno 1756. actum, adhuc ad Machinam acceſſit, quia cura ibidem relata inconſtantior fuit, ita ut leviora paralyſeos inchoamenta ſubin ire redire appareant, & occipite adhuc multum doleat. Interim tamen ſemper aptus manſit ſcribundi officio. Sæpe hac æſtate, & nunc etiam, Machinam repetit, vi ejus Occipiti adplicata; unde longe quidem melius ipſi fit, ſed necdum eſt abſoluta cura.

14. *Clara Bergerin* 12. ann. medio Majo Chorea S[ti] Viti affecta, 22. Junii ad nos affertur. Manuum motus ipſi adeo titubans, & ridiculus, ut ad nullum uſum aptæ ſint, & ut a Matre nutrienda, omnibusque in rebus adjuvanda ſit. A quarta Virtutis electreæ

adplicatione ſola comedere, ac nere, poteſt. 27. Julii integre reſtituta eſſe viſa eſt, niſi quod dextra manus necdum haberet æque firmum, quam læva, robur. Sed jam collum ipſi totum pluribus tuberculis cingitur. Iteratum purgans hæc diſpulit. 23. Aug. tota ſana dimiſſa eſt.

15. *Jordinin*, ſimilis puella, fuerat elapſo triennio a Chorea S[ti] Viti integre curata; biennio dein a magno terrore, pravaque diæta, in eandem relapſura videbatur. Cum putrida bilis vias primas obſideret, Pulpa Tamarindorum, cum Cremore tartari per aliquot dies ſumta, emendavit corpus ita, ut & primæ viæ puræ eſſent, & choreæ S[ti] Viti initia præfocarentur. Menſe Majo hujus, quem vivimus, an-

anni, citra causam ullam notam, chorea rediit, nec olim adhibitis remediis, nec aliis neuroticis aut roborantibus, cedens. 27. Junii ad Machinam accessit. 23. Aug. penitus curata est. In omnibus chorea S^ti^ Viti semper ad Machinam cessit.

16. *Lorenz*, Juvenis, Sartor, longa annorum serie tumoribus, ulceribusque Colli, affectus, habuit triennio elapso in Collo tumorem, arte nulla aut resolvendum, aut suppurandum: unde contortum ipsi collum fuit, nataque dextri lateris paralysis; quam semianno postea *Exp. Erndl* ipsi integre curavit. Novus tamen in collo tumor apparuit, multo pure scatens, nataque oculi sinistri lippitudo perpetua, unde

unde pterygion ad Corneam pellucidam. 8. Febr. præſentis anni ita cecidit, ut prope omnis dextro in latere perierit motus. Remedia plura interna externaque pro indicatione adhibui; a quibus quidem modica emendatio, ſed tardam fore, ſi tamen obtineatur, integram curationem præſagiens. Hinc tandem ad machinam admotus fuit, ad eamque ſummam opem eſt expertus; ſed reſtitutus fere, ultra non comparuit. Sollicitus de hominis ſalute, revocari juſſi bimeſtri jam abſentem. Venit dicturus jam partium omnium ſibi integerrimum uſum eſſe; & ex quo tabaci pulverem naribus hauſerit, oculo bene eſſe.

17. *Eiſengruber* vir 48. ann. faber ferrarius, ſcorbuto lento oppletus,

mo-

motuque artuum fere destitutus, ac visu indies debilior, ad machinam nihil lucratur; imo majores conqueritur dolores. Hinc dilata res, donec cura antiscorbutica dolores emendaverit. An gravi scorbuto detentis Machina inepta? noxia?

18. *Pozin* puella 15. annorum biennio elapso a paralysi dextri brachii restituta quidem est, sed ex eo tempore Adductores pollicis musculi prævalent ejus Extensoribus & Abductoribus. Negligenter quamvis accedit, haud multum tamen ab integra curatione abest.

19. *Fridingerin* 57. ann. manuum, crurumque, tremore, ad motum & ingressum ex quadriennio inepta, simul ar-

artubus ita dolet, ut vix horulam de nocte dormire poſſit. Eſt dolor rheumaticus. Datis remediis idoneis, 5. Junii viris geſtata duobus, ad Machinam acceſſit. 23. Junii ſola ſtat erecta, nonnullos progreditur paſſus, manibusque incipit quadantenus uti. Menſe dein elapſo eadem fæmina, cui præ dolore vix horula tota nocte dormiendo tranſigebatur, integras dormit noctes. Unica puella ſuffulta longam viam ab ædibus ſuis ad Noſocomium, indeque domum, alacriter tranſit.

20. *Bernhardus Conrad* 44. annos natus, ſtrenuus miles, toroſus, procerus, gravi morbo ante biennium decubuit; ex eoque reſtitutus, & per 14. dies munere militari functus, crurum dolore, eundemque inſequente para-

paralyſi, affectus eſt. Ex ipſis lumbis malum cepit. Nunquid morbi, haud integre judicati, materies deliteſcere per tantum temporis ſpatium innocue poteſt? & poſthac dolorem ac paralyſin metaſtatice generare? Res exemplo non caret. Paralyſis hæc incompleta, motum quendam reliquum fecit, ita ut æger binis ſuſtentatus ſcipionibus, & ab alio inſuper milite brachio ſuffultus, nec niſi toto corpore pronus, ad nos adduceretur. Cum electrina vis hic indicaretur, illeque non niſi, quo dixi, modo adduci poſſet, locum ei in Noſocomio conceſſi, & a 27. Junii quotidie ad machinam admovi. Tarda admodum fit mali emendatio; fit aliqua tamen: ita ut nunc, binis ſuis baculis innixus recta poſſit per ædes incedere, imo ut ſine baculorum

lorum ope erectus stare possit, & per aliquot minuta situm hunc conservare; ipsaque crura, innixus baculis, jam alterum post alterum in posteriora flectat, elevetque. Spem certe, sed lentam, promittit Machina.

21. *Zahnin*, Arthriticis doloribus integro biennio dire cruciata, catameniis interea bonis gavisa, plurima remedia, ex arte indicata, nullo fere cum effectu, adhibuit, nisi quod crura paulo minus acerbe dolerent. Cum brachiorum dolore cœpit tandem eorundem perire motus. Experimentum nunc capiendum erat, num Arthritis vim electrinam commode ferret. Pauci modo ictus primis diebus adhibiti sunt. Hos egregie tulit, tulitque eosdem postmodum sensim auctiores.

Ter-

Tertia ſeptimana motui ita apta, doloribus ita exemta fuit, ut per quinos dies perfecte curatam ſe crederet: verum contrarium experta eſt, redeunte, partim ſaltem, antiquo malo: percepitque ad carpum utrumque tumorem, qui, remittente dolore, abit; dolore repetente, redit. Octiduo vero poſt hæc cuncta mitiora. Et hoc quidem universo tempore minime neglecta ſunt antarthritica auxilia. Bis jam habuit, ad machinam adhibita, ſuos menſes; ſed copioſiores nunquam, toto vitæ tempore, eosdem habuit, quam ad Machinam, ſimulque & ante menſes, & poſt eosdem, fluorem album, quo tota vita libera fuit, experta eſt.

22. *Morauerin*, juvencula, muſcas aſſiduo & ſtellas ante oculos obvoli-

tantes, ipſosque oculos vellicatos ac dolentes, jam ultra anni ſpatium conqueritur. Uſa dudum eſt ſpiritu frumenti cum ſublimato: eo non juvante, millepedis. Rectius hinc dexter oculus habuit, ſiniſter minime: obſervatque menſtruorum tempore utrique oculo male eſſe. Cum remediis nervos roborantibus vim electream tentare animus fuit. Quo quidem tempore Catamenia ſua, quæ pauca ſemper, at boni coloris habuerat, nunc habuit longe quam unquam copioſiora. An ergo Machina electrina iis adhibenda, quæ cum ſufficiente quantitate ſanguinis, & paucos habent, & dolorificos menſes? Binis elapſis menſibus emendatio conſtantior dextri oculi obſervatur; tribus vero elapſis, oculo dextro perfecte, ſiniſtro fere, ſana, urbe diſceſſit.

23.

23. *Josephus Goffé* 60. annorum, *a puero* tremulus, quatuor abhinc annis magis, ab anno maxime; ut nihil manu efficere, imo nec cibos potusque ori possit admovere; vestiendus, alendus, ut infans; cætera semper sanus: ad Machinam 10. Julii accessit. Prima Aug. poculum prima vice solus ori admovere potuit. Toto Augusto & Septembri nihil lucratur. Finiente Septembri, & ineunte Octobri, spectabilior fit emendatio. Solus manducat & bibit, manus minime tremit, totumque brachium, olim extenuatius, jam æque torositate crescit, quam viribus. Ergo neque in sene desperatum est vitium, quod ipsi jam a teneris consueverat.

24. *Joanna Poldin* annos nata 36. Apoplexia tacta fuit anno 1757. mense septembri, inscia peperit, inscia sui

12. diebus fuit. Ad ſe rediens, dextro latere, (paralyſis ab apoplexia in dextro latere rarius) paralytica facta eſt; motu, ſenſuque, amiſſis. Et quamvis Medicus, aſſiſtentesque amici, totum ejus dextrum latus egregie calidum perciperent, ipſaque ægra hoc latus dextrum, ſiniſtra manu tangens, bene calidum obſervaret, tamen aſſiduo internum ejusdem frigus eſt conqueſta. Quinque menſes abhinc elapſi ſunt, cum melius ipſi cepit eſſe; ita ut partibus ſenſus redierit, exceptis digitis auriculari & annulari manus dextræ. Pes contortus ex morbo manſit, & crus difficulter movetur. Movet equidem brachium, manumque; at tenere nihil poteſt; quidquid enim manu arripitur, mox humi cadit. Linguæ & Loquelæ uſus fere rediit omnis. Humeri motus

eſt

eſt gravis & difficilis. Genu eſt præ debilitate articuli immobile. Ad manducandum & bibendum hucuſque ſola ſiniſtra manu uti poteſt. In eodem dextro latere herniam inguinalem habebat, quam apto brachierio firmavimus. Vertigines quandoque habet. Cæterum ſana eſt. Menſes habet. 12. Aug. ad machinam adhibita eſt, & per ſex continuas Hebdomadas non modo nihil lucrata eſt, ſed doluit acrius. Emendatio poſthac tam ſubita ſucceſſit, ut 23. Septembris dextram egregie moveat, ut eadem ſibi ingerat cibos; ut capitis integumenta utraque manu, æque expedite, imponat, conſtringat, alliget; ut quod manu arripuerit, tenaciter contineat; ut genu denique commode moveat. Supereſt modo in tota calente parte dextra moleſti fri-

goris ſenſus; quam ob cauſam perget ad Machinam accedere. Huic etiam Catamenia tum diuturniora contingunt, tum profuſiora, ex quo adhibita ad Machinam fuerit. Ergo in tribus fœminis hæc jam facta obſervatio, me impedivit ne Deauratoris uxorem, omnium peſſime affectam, ad Machinam ſuſciperem, quod tertio menſe gravida eſſet.

25. *Plumer*, tuſſi aſſidua, pondere in pectore perpetuo, dolore continuo, perenni ejectione glutinoſæ materiæ ab anni retro ſpatio, ingens in pectore impedimentum habere videtur. Forte ingens latet, multumque comprimens, vomica. Senſim ipſi periit artuum ſuperiorum motus, iſque inferiorum debilitatur. Narrat autem fere ſingulo menſe nares vehementer obſtrui, tumque

que purulentam, fœtidamque, materiem naribus exſtillare. Utitur quotidie granis XII. Balſami Copaybæ, cum pulvere Glycyrrhizæ in pilulas redactis; infuſoque largo Veronicæ, Hederæ terreſtris, Hyſſopi, cum Melle & Lacte. Cum hæc ſpatio 16. dierum nihil juvarent, quinimo magis periret brachiorum motus, ad Electrinam machinam eum adhibui, ea nihilominus lege, ut remediis hic recenſitis uti pergeret. Obſervavit a primo tempore adhibitæ vis electrinæ tuſſim ſibi minui, materiem purulentam fœtentem, quæ olim id quovis menſe ſolebat, jam perpetuo naribus effluere, artuumque omnium motum, poſtquam per menſem Machinæ acceſſiſſet, jam expeditum eſſe; ut putet ſe machina electrea vix ultra indigere: dolorem vero

Thoracis ſibi permanere An pulmo, ſputa ultra non ejiciens, ſe naribus expurgaret ? Oriundane hæc Paralyſis ab ejusmodi cauſa, quam ſupra *Cap. 2. de Col. pict.* expoſui ? Experimentis diſcimus; cum ergo homo hic & a datis medicamentis, & ab adhibita vi electrea tam belle ſe habet, in utrisque acriter perſeveraret, ſuaſi.

26. Vitia *ophthalmica*, maxime *Amauroſin*, jam *Tom. I.* innui me virtute electrea emendare annifum fuiſſe, ſed omnibus dolores obortos eſſe, hominesque non rediiſſe. Ut redirent non urſi, quod hunc laborem aliquoties inanem in aliis experirer. Minus urſi alios, quod legiſſem eundem in *Upſalienſi* Noſocomio inutilem inventum eſſe, licet binis ejusmodi cæçis vis electrina quovis modo & artificio eſſet ad-

adplicata. Attamen animum iterum addidit Obſervatio a Societate *Harlemenſi Tom. I. pag. 358.* nomine Eruditiſſimi Viri, Clariſſimi Profeſſoris *Allemand*, communicata, ad quem videlicet *Petropolitanus amicus* ſcripſiſſet, ſe puellam 20. annorum ope machinæ electrinæ ab hoc malo magnam partem liberaſſe. Novas igitur occaſiones nactus, tentamen repetii.

Vir robuſtiſſimus, ſaniſſimus, menſe Majo 1757. Pleuritide ruri afficitur, negligiturque. Suppuratione nata, Natura Metaſtaſin ad crura molitur, moxque inde reverſa, deponit materiem ad organa Auditus & Viſus; ita ut Cophoſis & Amauroſis gignerentur; pectore nunc interim liberrimo, ſaniſſimo. Surditas emendabatur multum; Gutta vero ſerena utrumque oculum

occupans, pertinaciter perſeveravit. Trimeſtri ſpatio jam cæcus, conſilium petiturus me acceſſit, rogatusque num in Noſocomio manere vellet, lubens annuit, variaque ex arte tentandi occaſionem integro, quo hic fuit, anno, dedit. Corpus primo copioſo lacte, aqua, melle, ſale polychreſto, ut optimis antipuicis, replevi, viſurus num forte mobilis reddita, per bonas vitæ vires, mala morbi materies, aliam metaſtaſin, aut etiam, quod melius, evacuationem, moliretur. Cum hoc minime ſuccederet, Phlegmagoga pharmaca, mercurio animata dabantur, quibus curata fere ſurditas & vertigo, at vero gutta ſerena ne hilum quidem. Igitur dedi Mercurium ſublimatum cum ſpiritu frumenti, quod continuare non potui, cum hic vir ex pauciſſimis

mis illis unus eſſet, quibus Mercurius ſic datus Ptyalismum crearet. Ptyalísmum moderavi, non ſuppreſſi, neſcius quid forte illa humorum fuſio præſtaret boni? At ruente demum violenter ad alvum Mercurio, ejus uſui plane debui ſuperſedere. Quatuor tamen menſibus eo fuerat uſus, niſi quod aliquoties, ne ſalivatio copioſior fieret, eum omitteret. Memor felicis curæ ope millepedarum in inſpiſſatione humorum in oculo aliquoties obſervatæ, dedi ipſi quotidie ſex dragmas Millepedarum vini unc. VI. emulſarum, & expreſſarum, idque per quatuor continuos menſes. Altero menſe, quo millepedis utebatur, ſua rediit pupillis amiſſa mobilitas, nulla cæterum in viſu emendatio. Cucurbitas ſiccas ad tempora frontemque fruſtra quoque

quo-

quotidie adhibebantur. Quarto menſe uſus millepedarum, vis electrina ſimul quotidie eſt adhibita. Quum vero cura hæc quadrimeſtris uſu caſſa deprehenderetur, denuo Mercurii ſublimati tentamen ipſe æger petivit. Jam illud ſuſtinuit egregie, ſine Ptyaliſmo aut Dyſenteria. Trimeſtri igitur ſpatio & Mercurium aſſumſit, & vim electrinam ſuſtinuit, & cucurbitas circum oculos adplicitas habuit, ſine ullo levamine; unde medicinæ pertæſus, ad uxorem liberosque, alias ſaniſſimus, rediit. Duo adhuc ad Machinam veniunt, malo ſimili affecti, quorum unus jam 3. menſibus adeſt, altera 4. menſibus. Si pergere amant, metuo ne priores obſervationes tandem confirment. Cophoſis, de qua Tom. I. non emendata eſt ſpatio 5. menſium, nec ultra experiri juvenis voluit.

Lon-

Longus fui in recenſendis virium electrearum effectis, nec tamen, quos habui, recenſui omnes; quos enarravi, ſufficere hoc tertio tomo arbitratus, ut haud immerito videar vires electreas in Tomis laudaſſe prioribus. Quæ enim *part. 1. & 2.* in genere recenſui, nunc in hoc *3. Tomo* longa exemplorum ſerie do demonſtrata. Vix crediderim alibi tam luculenta, tamque numeroſa, tam in paucis modo fallentia, obſervari exempla: ſed ſimul cenſeo, curam ejusmodi rarius a tanto hominum numero, tanta cum conſtantia, prolongari. Si mei ægri patientiam habeant ſuſtinendi, ego habeo adplicandi, utque perſeverent, adhortandi. Niſi utrinque ita actum fuiſſet, multos egregios effectus nec nos mirabundi vidiſſemus, nec calamitoſum

ſum hoc hominum genus gaviſum fuiſſet. Præterquam quod & in his, & in cæteris omnibus, maximopere juvet laborum tolerantia, ut demum arctiores cognoſcamus, quos inter coarctemur, medendi limites. Porro prodeſt horum utrumque. Vires, ſi DEUS, vitamque ſi ſervet incolumem, animus eſt ſequenti academico anno acriter ſimilia proſequi, novisque augere tentatis. Nonne improbus labor ignota patefacit, falſo credita diſpellit, manifeſtat abſcondita, incerta firmat, revelat arcana? Dii omnia laboribus vendere dicebantur Antiquis, & merito; quum idem experiamur. Solus perpetua & amabili veneratione nobis ADORANDUS NATURÆ AUTOR, illuminans omnem hominem, venientem in hunc mundum, non ſolet Deſidibus Na-

Naturæ arcana pandere : laborem imperat, laborem coronat. *Quid hic ſtatis tota die otioſi ? Ite & vos in vineam meam, & quod juſtum fuerit, dabo vobis. Matth. 20.*

Omiſſa ad pag. 80. Lin. penult.

Anno 1751. edita eſt *Pariſiis* Diſſertatio Clariſſimorum Virorum *Joannis Aſtruc.*, & P. L. M. *Maloet*, *De Vena ſecanda in Colica Pictonum* : Cui immediate aut præceſſit, aut ſucceſſit, Theſis Clar. *Du Bois*, *De Vena in hoc morbo non ſecanda.* Typis recuſa 1756. Cum Priores hi Viri clariſſimi in hoc morbo V. S. Emollientia interna, externaque, cum opiatis, commendent, clare patet Methodum Cl. *Du Bois* ipſis *Pariſiis* nec univerſalem, nec, quæ profit, unicam haberi.

Anno

Anno 1752. lucem vidit Diſputatio eruditi *Ilſemann de Colica ſaturnina Metallurgorum*; quam magnus *Haller* merito eximiam vocat, & per experientiam natam. Emollientia interna, & externa, potiſſimam curæ partem abſolvunt in hac Theſi. Vid. *Haller Diſp. Med. pract. Tom.* 3.

